

3 péld.

26195

tel. 1759

MAGYAR KÖNYVSZEMLE.

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK

KÖZLÖNYE.

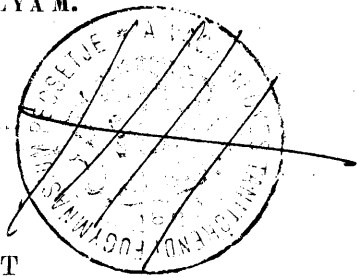
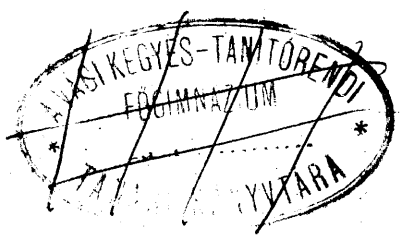
A NM. VALLÁS- ÉS KÖZOKTATÁSÜGYI MINISZTERIUM MEGBÍZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

SCHÖNHERR GYULA.

ÚJ FOLYAM VIII. KÖTET.

1900-IKI ÉVFOLYAM.

BUDAPEST

KIADJA A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRA

1900.

1916. 178

TARTALOM.

1. ÉRTEKEZÉSEK, ÖNÁLLÓ KÖZLEMÉNYEK.

	Lap
A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM könyvtára az 1899. évben	113
BLEYER JAKAB. Magyar vonatkozású német újságlapok a M. Nemz. Múzeum birtokában 1600—1711-ig	56, 170, 250
DÉZSI LAJOS. Gutenberg János	225
ERDÉLYI PÁL. Balassa Bálint komédiája. (Egy hasonmással.)	1
HORVÁTH IGNÁCZ. Pótlék a Magyar Nemzeti Múzeumi könyvtár ösnyomtatványainak jegyzékéhez	362
KRAUSZ SÁMUEL. A régi budai könyvtárnak eddig ismeretlen kódexe ...	190
MAGYAR KÖNYVESHÁZ. (Adalékok Szabó Károly Régi Magyar Könyvtárához.)	
I. Erdélyi országgyűlési törvénycikkek az Erdélyi Múzeum könyvtárában. (Közli: <i>Ferencki Zoltán.</i>)	198
II. A legkisebb hazai régi nyomtatvány. (Közli és ismerteti: <i>Schönherr Gyula.</i>) (Három hasonmással.)	76
III. Idegen nyelvű külföldi nyomtatványok hazai szerzőktől a bécsi udvari könyvtárban. (Közli: <i>Kluch János.</i>)	80, 275, 386
MAJLÁTH BÉLA. (Nekrolog.)	220
SZABÓ ERVIN. A porosz állami könyvtárak lajstromozási rendszere	284
VARJÚ ELEMÉR. A gyulafejevári Batthyányi-könyvtár. (Folytatás, két melléklettel és a szöveg közt tíz hasonmással.)	17, 131, 228, 338
VIDÉKI KÖNYVTÁRAINK 1899-ben	265

2. TÁRCZA.

ÉVNEGYEDES JELENTÉSEK a Magyar Nemz. Múzeum könyvtárának állapotáról 1899 október 1-től 1900 szeptember 30-ig	91, 202, 297, 394
A KOLOZSVÁRI FERENCZ-JÓZSEF TUDOMÁNYEGYETEMI KÖNYVTÁR SZERVEZETI SZABÁLYZATA	94
A BUDAPESTI KIR. MAGY. TUDOMÁNY-EGYETEM KÖNYVTÁRA 1899-ben	301

	Lap
A MAGYAR TUD. AKADEMIA KÖNYVTÁRA 1899-ben	311
AZ ERDÉLYI MÚZEUM-EGYLET KÖNYVTÁRA 1899-ben	399
A SZEGEDI SOMOGYI-KÖNYVTÁR 1899—1900-ban	402
JELENTÉS A MÁSODIK KÖNYVTÁRNOKI TANFOLYAM LEFOLYÁSÁRÓL	406

3. SZAKIRODALOM.

A BUDAPESTI MAGY. KIR. TUDOMÁNY-EGYETEM KÖNYVTÁRÁNAK CZÍMJEGYZÉKE. XXIV. 1899 évi gyarapodás. <i>Ism. (e.)</i>	318
BARTA LAJOS. A magyar gyűjteményes vállalatok jegyzéke. <i>Ism. Dr. Váradi Ödön</i>	320
DR. BERKESZI ISTVÁN. A temesvári könyvnyomdászat és hírlapirodalom története. <i>Ism. e. l.</i>	97
BIBLIOTHÈQUE DES BIBLIOGRAPHIES CRITIQUES. <i>Ism. E—r.</i>	320
BLÄTTER FÜR VOLKSBIBLIOTHEKEN UND LESEHALLEN, 1900. <i>Ism. H.</i>	419
BOHATTA JOHANN DR. ÉS HOLZMANN MICHAEL DR. Adressbuch der Biblio- theken der Österreich-Ungarischen Monarchie. <i>Ism. —g.—</i>	101
CZÁKÓ ELEMER. Az Orsz. Magy. Iparműv. Múzeum és Iskola könyv- tárának czímjegyzéke. <i>Ism. Dr. Dézsi L.</i>	316
FIRTINGER KÁROLY. Ötven esztendő a magyarországi könyvnyomtatás közelmultjából. <i>Ism. e. l.</i>	412
GERÖ LOUIS DR. La littérature hongroise en chiffres. <i>Ism. —r.</i>	417
GYALUI FARKAS DR. Külföldi közkönyvtárakról. <i>Ism. —szt—</i>	410
HUNGARICA. Gróf Apponyi Sándor könyvtára. <i>Ism. Cs. V. E.</i>	209
HOLZMANN MICHAEL DR. L. BOHATTA JOHANN DR.	
KÜFFER BÉLA DR. A képviselőházi könyvtár katalógusának pótkötete. <i>Ism. V. E.</i>	319
MAGYAR MINERVA. <i>Ism. Cs.</i>	214
MAGYAR NYOMDÁSOK ÉVKÖNYVE. (1900.) <i>Ism. (—ó)</i>	100
NORSK BOGLEXICON 1643—1813. <i>Ism. Varjú</i>	322
STEIN HENRI. Manuel de Bibliographie generale. <i>Ism. E—r L.</i>	414

*

FOLYÓIRATOK SZEMLEJE. I. Hazai folyóiratok. (Egyetemes Philologiai Közlöny. Erdélyi Múzeum. Grafikai Szemle. Irodalomtörténeti Közlemények. Századok.) II. Külföldi folyóiratok. (Bulletin de l'Institut international de Bibliographie. Centralblatt für Bibliothekswesen. Deutsche Litteraturzeitung. La Bibliofilia. Le Bibliographe Moderne. Revue des Bibliothèques. Rivista delle Biblioteche et degli Archivi. Zeitschrift für Bücher- freunde.)	103, 215, 322
--	---------------

*

KOVÁTS LÁSZLÓ. A magyar bibliografiai irodalom repertoriuma (1900 január—szeptember)	327, 419
---	----------

4. VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

	Lap
Könyvtári előadások a M. Nemz. Múzeumban	109
A Posonyi Sándor-féle kéziratgyűjtemény hungarikumainak megszerzése	110
Magyar Minerva	—
Vidéki könyvtárak állami segélyezése	—
A grafikai művészetekről tartott előadások	111
Bibliografiai lapsus (e.)	—
Az osztrák-magyar könyvkereskedők egyesületének története (r. ó.)	—
Czímádományozás	221
Előléptetések	—
A múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelőségének második könyvtárnoki tanfolyama	—
Könyvtári kongresszusok Párisban	—
A magyar nemz. múzeumi könyvtár általános revíziója	222
Fővárosi könyvtár, levéltár és múzeum	—
A régi kéziratok megóvása (e.)	223
Egy régi magyar könyv	224
A kolozsvári egyetemi könyvtár új igazgatója	333
Kinevezés	334
Vidéki könyvtárak állami segélyezése	—
A második könyvtárnoki tanfolyam	—
A M. Nemz. Múzeum könyvtára a párisi kiállításon	335
A párisi könyvtári kongresszusok	—
A pozsonyi városi közkönyvtár	—
A vizsolyi biblia könyvkötője (Kemény Lajos.)	—
A kolozsvári Kalazantinnmról	336
Az 1901 évi állami költségvetés	423
Népszerű előadások a Magy. Nemz. Múzeumban	424
Dürer-kiállítás az országos képtárban (—g.—)	—
A német könyvtárnokok egyesülete (—g.—)	—
Walter Crane (E. L.)	425
Cseh történelmi bibliográfia (—os.)	427
Egy régi protokollum könyvészeti adatai (Kelemen Lajos.)	—
A kassai gyógyszertár könyvei 1731-ben (J. K. L.)	529
*	
VÁLTOZÁSOK A MAGYARORSZÁGI NYOMDÁKBAN	112, 224, 336, 429
NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ	430

MELLÉKLET.

A hazai hírlapirodalom 1899-ben. I. A magyar hírlapirodalom. *Id. Szinnyei József*-től. II. A hazai nem magyarnyelvű hírlapirodalom. *Kereszty István*-tól. III. Folyóiratok. *Kováts László*-tól. Függelék. A magyar nyelvű hírlapok és folyóiratok statisztikája. *Id. Szinnyei József*-től .....

1—54

BALASSA BÁLINT KOMÉDIÁJA.

ERDÉLYI PÁLTÓL.

(Egy hasonmással.)

Knauz Nándor könyvtárával Dobrowszky Ágost könyvkereskedőhöz s tőle a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárába egy régi magyar nyomtatvány töredéke jutott, melyben, a mint az alábbiakból kiderül, Balassa Bálintnak egy eddig ismeretlen művét, Komédiáját ismertem föl. Épen jókor, hogy Balassa életrajzában¹ még fölhasználhassam, s annak függelékében rövid ismertetést adhassak róla. Azonban kétségtelen, hogy egy Balassa-Komédia, bárcsak töredékesen is, irodalmunk történetében első rangú esemény és bővebb tárgyalást kíván, mint a milyent róla ott adhattam. Így köszöntök be véle a *Magyar Könyvszemle* olvasóihoz, hogy e minden ízében érdekes bibliografiai fogással és rendkívül becses irodalomtörténeti emlékekkel körülményesebben foglalkozhassam.

A töredék nyolczadrétben a *C* ívnek négy levelét, a jelzéssel ellátott *C* *C*₄ *C*₅ leveleket s a jelzetlen utolsó levelét, (a *C*₅-at) foglalja magában, tehát a *C*₂ s a megfelelő *C*₆ és a *C*₃ s a hozzá tartozó *C*₇ levelek hiányzanak az ívből.² Előtte szükség szerint két ív, az *A* és *B*, utána valószínűleg két ív, a *D* és *E* ívek alkották a kötetet, mely e szerint 40 (5 × 8) számozatlan levélből állott a czimlap, ajánlás és előszó nélkül is. Balassa írói koszorújába ezzel az imigy rekonstruált kötetkével egy igen kedves levelet fűzhetünk, melynek életrajzi és irodalmi jelentősége egyaránt figyelemre méltó. E kötetnek további könyvészeti adataiból csupán azt állapíthatjuk meg, hogy minden valószínűség szerint bártfai nyomtatvány és hogy az 1588—89 évek között készült és nyomatott. Balassa életének és viszonyainak pontosabb ismerete igazolni fogja e föl-

¹ Balassa Bálint. (Magyar Történelmi Életrajzok, 1899. XV. évf.) 172. és 234—236. ll.

² A fotolitografiai uton készült hasonmásban a *C*₄ lap aljáról a jelzet, mely az eredetiben tintafolt által van félig elfedve, elmaradt.

tevések valószínűségét, a melyek így inkább életrajzi, mint szorosan vett bibliografiai pontosságra tarthatnak igényt. Az, hogy bártfai nyomtatvány, e nyomdának az 1582—90 évek között megjelent termékeivel való egybevetés után, nagyon valószínűnek látszik, míg megjelenésének évét pontosabban meghatározni alig lehet. Különben a töredéknek facsimiléje lehetővé teszi, hogy bibliografiánk művelői a kérdéshez körültekintő tanulmányokat tehesse-
nek. Addig is azonban a *Régi Magyar Könyvtár* első sorozatába a következő adalékot nyugodtan bele iktathatjuk:

(426. sz.) (*Bártfa, 1588—89.*)

(*Balassa Bálint.*) *Credulus* és *Julia* Komédia.

8-r. Töredék, mely a *C* iv 1., 4., 5. jelzett és 8 jelzetlen = 4 levélből áll.

A Magyar Nemz. Múzeum könyvtárában.

* * *

Ez adalék igazolására vizsgálni fogjuk először, hogy e töredék szerzője csakugyan Balassa Bálint-e, másodsor, hogy életrajzában el tudjuk-e helyezni, s végül, hogy micsoda jelentősége van e komédiának drámairodalmunkban.

A töredéknek *C*₅ levele második oldalán az *Ó magas kösziklák* kezdetű éneknek tizenhét sorát találjuk, s abban Balassa Bálintnak híres echós költeménye elejét ismerjük fel. A *Dialogust*, »kiben« — a radványi kódex írója szerint — »úton járván, az versszerző beszél Echóval, de ezt nem értheti jól meg az, a ki nem tudja, micsoda az Echó.«¹ Az echós vers, a radványi kódex írója szerint, kétségtelenül Balassáé. Nehéz volna föltenni, ismer-
vén a XVI. század irodalmi viszonyait, hogy Balassa versét valami idegen szerző alkalmazhatta volna bele a maga drámai művébe, a mit annál kevésbé tehetett, mert eddigi tudomásunk szerint e költemény kiadva nem volt s mostanig ismert kézirat-
os emlékeinkben, a radványi kódexet kivéve, sehol sem fordul elő. Sokkal egyszerűbb és természetesebb föltétel, hogy Balassa maga használta föl e versét a *saját* komédiájában, régi magyar észjárással: a kié a kötőfék, azé a csikó, a kié a vers, azé a komédia. Hogy azonban e föltételnél tovább menjünk, a töredék

¹ Balassa Bálint költeményei, kiadta Szilády Áron. Bpest, 1879. LIV. költ. 82. lap.

szövege sokkal jobb, mint a radványi kódexé s az azon alapuló kiadásé. A radványi kódex másolója előtt ugyan Balassának nehéz olvasású eredeti kézírata volt, Hartyáni tehát könnyen ejthetett vétket másolás közben, ellenben a töredéket minden valószínűség szerint maga a szerző korrigálta, a leghivatottabb tehát ő volt arra, hogy a kiadásban értelmes, korrekt szöveget adhasson. S nemcsak a szöveget, hanem még a strófák szerkezetét is más-képen érzi a töredék kiadója, mint a kódex másolója, a mit szintén a szerzőre kell vonatkoztatnunk. A Balassa által javított töredék versszakai így alakulnak:

Óh magas kősziklák,
Kietlenben nőtt fák,
Kik nagy szerelem tüzén
Igaz bizonyságim
Vagytok, mert kénaim
Tudjátok, mint szinte én!
Ki látta éltében
Hogy így haljon, veszszen
Más mint én. szeretőjén.

Echo: *ÉN.*

Ezzel szemben a kiadás középprimmel gazdag három egybe-rimelő sorral alakított strófája, bár voltaképpen csak leírásbeli változat, elmarad a komédiának rövid sorokba szedett strófája mellett, melynek párosrimű sorai között a hármassoroknak összerimelése egyrészt zeneileg változatosságot, másrészt szerkezetileg egységet hoznak létre. Ehhez járul még a komédiának jobb szövege, hogy Balassának éles szemét és gondosságát, egyben szerzőségét is igazolja. Ime az erre vonatkozó párhuzamok:

A kiadásban:
(1. sor) kegyetlenben nőtt fák
» » nagy szerelem tőkén
(2. sor) tudjátok szintén mint én,
(3. sor) más, mint én szerelmesen

A komédia töredékében:
kietlenben nőtt fák
nagy szerelem tüzén
tudjátok mint szinte én,
más, mint év szeretőjén.

(Ez olvasás miatt nem talált a kiadás az echo szavára feleletet, a mely pedig a komédia szövegében, helyesen és értelmesen meg van adva: Echo: *ÉN.*)

(4. sor) Ki felele nekem, tavul az
erdőben lőn ugyan va-
lami szó.

*Távol egy erdőben
Nekem felelésben,
Lőn úgy mint emberi szó*

A kiadásban :

(5. sor) valami nyulászó,
 (6. sor) ki itt csörögтетett
 (7. sor) kibén vertengeni
 (8. sor) s mitül lészen esmég
 (9. sor) Régi gyötrelmimet
 (10. sor) Ágy, igazán mondád,
           de mondjad azt is
 (12. sor) kit jónak felette
 (16. sor) türtem sok kénjáért,
           hát még . . .
 (17. sor) kegyetlenség hogy hogy
           él ?

A töredékben :

valami vadászó,
 Az ki itt *cserdítöt*
melybe . . . . fertengeni,
 S mibül lehet kérlek
keserü kénomat
Azt igazán mondád,
de mond meg azt is
kit soknak kívülé
 Erte túrt sok kénért
lám még . . .
 kegyetlenség *holtig* él ?

Mind ez eltérések oly természetűek, hogy nem csupán a korrektor munkáját tételezik föl, hanem a szerzőét is. Nem egyszerű sajtó- vagy ortografiai hibák (az ilyeneket ki sem irtam), hanem valóságos *értelmi* javítások, vagy változtatások, melyek mástól, mint a szerzőtől alig eredhetnek.

Kétségtelen, hogy a *Dialogus* szövege és alkalmazása egyaránt Balassa szerzősége mellett bizonyít, de vannak ezen kívül más nyomaink is, a melyek Balassára irányítják figyelmünket. Így első sorban a drámának fordultatos nyelve, mely népies zamatával, közmondásaival, magyarosságával, szólamaival és kifejezéseivel minden kételyt kizárólag reá, a XVI. századnak nagy stilművészeire mutat. Erre mutat párbeszédeinek elevensége és könnyű folyása, rithmikus lebegő prózája s e prózában a jellemzésre való törekvésnek kétségtelen példái. Bármily rövid és hézagos is ez a négy levélnyi zöveg, elegendő arra, hogy e vonásokat fölismérhessük. *Credulus* és *Júlia* párbeszédét csak szembe kell állítani *Gál* és *Dienesével*. Amaz a XVI. századi művelt társaság beszédje, emez pórias, a nép nyelve. Ez már *Shakspeare*-re emlékeztet, kinél az uri rend *jambusai* s a pórságnak vaskos tréfájú prózája váltakoznak.

Balassa költészetében a stíl művészetének e gyakorlati vonására könnyen ráakadhatunk s e tulajdonsággal a XVI. századnak egyetlen költője sem dicsekedhetik. Ő az egyetlen, a ki a műfajok stíljét fölismerte, finom érzékével megérezte és öntudatosan gyakorolta. *Dévajkodó* és istenes énekeinek stíljét nem is említve: a szerelmi költészetnek majd minden árnyalatában érezteti az érzelem s a szenvedélyek árnyalatait, a könnyű, játszi daltól a legkomolyabb

szerelmes ódáig. A bécsi Zsuzsánnáról és a lengyel cziterás lányról szóló ének, a borivóknak való ének s a végbeliek éneke, a török ének s az enigma stb. mind más és más hangon, mind más és más hangnemben szólalnak meg. S mi más a műfajok stílje, mint épen az a ritka adomány, hogy a lelki állapotnak harmonikus kifejezésében a költő megtudja találni a kellő hangot s az előadásnak legjobban megfelelő módot? S másfelől, a mint költeményeiben a természeti képeket megleli és fölhasználja, úgy értékesíti azokat itt is, e töredékben. Az övéi ama pompás hasonlatok s a képes kifejezésnek az a gazdagsága és természetessége, a mely a komédiában is valósággal meglepi az olvasót. Övéi ama frappáns hasonlatok, melyek közül itt csak egyet idézek: Sylvanus monológiáját, melynek a XL. énekben ezek a sorok felelnek meg:

— Az sötét éjszakák minden állatoknak kedves nyugalmat hoznak
 Emberek dologból, állatok munkából meg akkoron tágnak,
 Csak nékem vesszettek, hogy mind napok, éjek szörnyű kinommal múlnak.
 (7—9 sor.)

Balassának újonnan előkerült leveleiből és költeményeiből ismert szépen és könnyen folyó stílusát üdvözöljük e töredékben is, mely annyira sajátos és eredeti, hogy e korban máséval össze nem téveszthető. Stíljének e szembeszökő vonásain kívül tartalmi, tehát gondolatbeli egyezésekre találunk, a melyek már más irányban is tájékoztatnak.

Briseus és Credulus dialogja (bár töredékes, mert a C_2 levél hiányzik,) az LII. vers parafrázisa. Ebben a költő »morog, hogy csak ígérte, s nem adja meg Júliát«, korholja Cupidót, a miért őt tőle idegeníti s Cupidó türelemre, kitartásra inti a költőt, mert sok kint kell érte vallania, ha megakarja nyerni, s *tűrés adván hasznot*, virágzó fa hozván gyümölcsöt, Júlia utóvégre mégis az övé lesz. Briseus is arra inti Credulust, hogy neki szót fogadván, törje magát Júlia után, könyörögjön neki, végül mégis kezessé lesz s természetből vett képekkel és hasonlatokkal példázza, hogy Júlia is hozzá fog szelidülni. A mi a komédiában Credulus gyanúját illeti, ezt abban s ott a cselekmény igazolja, a költeményben is hasonló gyanítás van kifejezve, a mely Cupidót illeti, a miért nem adta kezére a megígért megmutatott Júliát. A személyekben rejlő különbség (ott Briseus, itt Cupidó) egyáltalában nem

zavarja az összevetést, mert e különbséget a két mű belső okokkal nem csupán érthetővé teszi, hanem igazolja is.

Júlia és Credulus dialogjában Balassának a Júlia ciklusból ismert érzelmi világát hámozhatjuk ki, a melyet itt ugyanaz a költői gondolkör és frazeologia burkol, mint a melyet ott már régebb ideje megszerettünk. Az egész Júlia-ciklus van itt újra földolgozva, mintha csak az abban foglalt költői aprópénzt váltotta volna át ebben nagyobb bankóra. Credulus Júlia kegyetlenségéről panaszkodik, csak úgy, mint Balassa költeményei közül a XL.-nek 31—32. sorában:

— Óh kis ábrázatban tündöklő mennyei dicsőséges nagy szépség,
Ékességgel együtt tebeléd hogyhogy jött keménység, kegyetlenség?

a XLIII-nak 14—15. sorában:

— Engemet viszontag örökké való láng olthatatlan képen fűt,
Kegyetlenségével Julia szemével, vagy szerelem üttön út.

az LVII.-nek 28. sorában:

— Uristen! hogy lehet az kegyetlenség ilyen nagy szépség fészke?

Az első és a harmadik paralellában a komédiának az a gondolati visszafordulása is újra előtűnik, a mit Credulus panaszképen említ, s a mit majdnem verses formában mond el: »Ki hinné nagy Isten | hogy ilyen angyali szépségben | ez féle kegyesnek szívében | ilyen nagy szörnyő kegyetlenség uralkodgyék?« A második paralellában olthatatlan nagy szerelmének egy kifejezését látjuk, azét a szerelemét, mely a Julia-Anna-ciklust sugallta, a mely Credulust a komédiában égeti, tetteit igazgatja, szóval az egész darabnak megindító és mozgásban tartó erejétől tűnik föl. Szerelmét mondja Júlia iránt, a ki kegyetlenebb Diánánál, kegyetlenebb mint az erdők, hegyek, völgyek, berkek. mert nem hallgatja meg keserves énekét. Diána, a vadászatnak istenasszonya, költészetének szintén jellemző alakja, mint a XXXVIII. költemény 11. sorában, a hol Júliát tündérnek vagy vadász Diánának, szíve istenasszonyának látja, vagy a XLI.-ben, a hol Diána-Júliáról egy festői szép képet rajzol s egy pompás hasonlatot formál Diánáról, a ki sok vadat ejt el s Júliáról, a ki szerelmére sok vitézt kötött, ezek között őt is. E hasonlat mintegy tovább alakítva jelenik meg a komédiának abban az ellentété-

ben, a melyben Júliát Diánával állítja szembe. Mert míg Júlia, a kegyetlen nem hallja meg szavát és esdeklését, addig Diána gyakran elhagyta sétálását s figyelmesen hallgatta az ő siralmas verseit. Mintha a költemény hasonlata csonka volna a komédia ellentéte nélkül! Júlia nem könyörül rajta, így konstatálja a komédia *Credulusa*, s Júliához esdekel a poéta:

— Könyörülj már rajtam, légy kegyelmes hozzám, ne légy ilyen kegyetlen!
(XL. 3.)

s az LVI. és LVII. költemények gyönyörű esdeklések és szenvedélyes könyörgések a kegyetlen, szívtelen, hideg Júliához a sóvárgott szerelem alamizsnájáért. Júlia kegyetlen itt is, a költeményekben is (XLVIII. 18.; XLIX. 22—23.; 4. 26. 29.; LIV. 16.; LV. 6. 9. stb.) pedig véghetetlen szerelemmel imádja. Az egész Júlia-Anna-ciklus ezt tanusítja; nem kér tőle egyebet, csak meg ne utálja (LV. 8. sor.) s ha már szerelmese nem lehet, lehessen legalább holtig rabja (XLVIII. 8. sor.)

A mikor Júlia el akarja hagyni, kérleli, marasztalja és fényes napjának nevezi, (csakúgy mint a XXXIX költemény 13. sorában,) mert úgy marad a keserűségben, mint az nap nélkül való sötétségben, a mit az L. költeményében így fejez ki:

— Ő szemem világa, árnyéktartó ága, jó szerencsém csillaga
Ő, kinek kivüle ez világ szépsége nem kell, sem igazsága.

Ugyanannak a költői gondolatnak más kifejezése ez. Júlia a komédia hősnének s a Júlia-Anna-ciklus költőjének egyet jelent: olthatatlan szerelmet, szeme világát, kegyesét, egyszóval mindenét. A Júlia-ciklus e gondolatnak rendkívüli változatossággal és csodálatos szépségű kifejezésekkel gazdag parafrázisa, a komédia drámai dikciójában tömör vallomása. S mikor Júlia nem hajlik, *Credulus* Vénust szemrehányóan kérdi, mikor szegtem meg törvényidet, hogy ellenem ötet így keményited? S Balassa hányszor hangoztatja verseiben Vénus törvényét, még Júliára vonatkoztatva is, mind a XXXVII. költemény 23-dik sorában. Vénus törvénye, ígérete *Credulusra* nézve és Balassát illetőleg egyet jelentett: tőrj, szenvedj és küzdj — Júliáért!

Ha a töredék cselekményét rekonstruálni megkíséreljük, abban a drámai történet főeseményeül *Credulusnak* és Júliának szívbéli történetét ismerjük föl. Ez a dráma gerince, a mese

főszála, a melyben Júlia jellemzése és Credulus szerelme a legjellemzetesebb matéria. A kegyetlen Júlia s a lángoló Credulus, a kit Júlia szépségéhez való szerelme megbirt, kinek elméje is fölgerjedett, kin reá való kívánsága erőt vett — mily természetesen alakul ki belőlök Balassa Bálint és Losonczy Anna alakja. Bálint, a ki Ungnad halála után maga is szabad, a legkomolyabb szerelemmel töri magát az özvegy után, a kegyetlen Júlia-Anna után, a ki hol édesgeti, hol elvadítja, úgyszólván bolondítja s utóvégre is a faképnél hagyja, hogy Forgách Zsigmonddal lépjen házasságra! S a mennyit a komédia töredékéből Júlia kegyetlen szerelméről olvasunk — nem találjuk-e őt és e szerelem történetét Balassa kegyeséhez és szerelmi regényéhez hasonlatosnak? S véletlen-é, hogy e dráma magja amaz esemény költői előadása, a mely Balassának oly keserves csalódást rejtegetett, a mely miatt hazájából ki kellett magát szakítania? Véletlen-é, hogy a komédiának épen úgy Júlia a hősnője, mint a Júlia-cziklusban megénekelte Annának Júlia a költői álneve? Véletlen-é, hogy csak maga a komédiából megmaradt részletek is annyi meglepő egyezést mutatnak a Júlia-cziklussal? Véletlen-é, hogy a komédia hőse Credulus, Balassának pszeudonímja egy másik echós költeményében (LXXVII. kiad. 115 l.), s hogy Credulus a komédiában ugyanolyan érzelmi fejlődésen megy keresztül, mint a milyent Balassa átélt? Véletlen-é, hogy e nagyon szembeötlő találkozások a komédiának Balassára mutató külső és belső tulajdonságaival is találkozassanak? S végül véletlen-é, hogy a drámai történetnek fő cselekménye Júlia és Credulus szerelmi viszonya s a két szerelmes lelki állapotának rajza annyira megegyezzek a történet ismerte Annával és Bálinttal s ezeknek szerelme rajzával!

Mindez bizonyára nem a véletleneknek csodás találkozása, hanem az a tény, hogy Balassa a maga szerelmi regényét nem csupán átélte, lírájában nem csak hogy ránk hagyta, hanem más alakban: drámailag is földolgozta. Hogy ezt könnyen megtehetette — nem nehéz föltenni.

Tudjuk ugyanis, hogy a drámai formában nem volt járatlan. A radványi kódexben nyoma maradt annak, hogy Jephthes Históriajának fordításával is megpróbálkozott. E művének mostanáig csak emlékét bírjuk, de e töredékben bizonyosságát annak, hogy Jephthes Históriajának elkallódása irodalmunknak kétségtelenül nagy veszte-

sége. Miért ne irhatta volna meg szerelmi regényét drámai formában is, mikor e formát amúgy is művelte s mikor erre neki alkalma és oka is lehetett?

Tudjuk, hogy lírai költeményeit nem rejtette véka alá s hogy Annának egyes verseit megmutogatta, s hogy versei másoknál is keringtek. Költeményei közül nem egy árulja el azt, hogy ez az intim viszony közöttük megvolt. Ugy látszik, Balassa a Júlia-cziklust úgyszólván Anna szemeláltára írta.

A »Láss hozzáim idvességemnek istene« kezdetű könyörgés (kiad. XXXII. 54 l.) Ungnadrénál is volt — olvassuk Hartyáni följegyzésében (kiad. 282 l.); néhány költeményének versfőiben nem csupán Losonczy Anna nevét rejtette, hanem nagyon bizalmas és jelentős vallomásait is; az XLVI. ének 19—21-ik soraiban nagyon érdekes adatot találunk e bizalmas viszonyra, mely a költőt és muzsáját úgyszólván munkatársakká tette:

. . . Júlia kérdé, hogy mit irnék?
Szerelem szép képét írom, — néki mondék;
Monda: *hát engem ír?* s reá mosolyodék.

Azonkívül a XLVII. énekének utolsó sorában elárulja, hogy a mit írt, a *többi után* Juliának ajánlá, és ezt a szokását egy másik versében (XVI. 23. sor) elárulja, hogy azt Juliának ajánlá. Annával nem csupán költeményei által, hanem levelei által is sűrű érintkezésben volt s e levelekben a szerelmi ömlengéseknek és lán-golásoknak hihetőleg ugyanazok az igéi lehettek, mint verseiben. Talán fogadkozások és magyarázatok, a melyekre, csapodár könnyelmű életére gondolva, ugyancsak szüksége lehetett, ha — a mint komoly szándéka volt — Annát házastársává akarta tenni. Ilyen benső és bizalmas viszonyban élván Annával, s komoly házassági összeköttetésre törekedvén: oka és alkalma könnyen meglehetett, hogy ezt a drámáját megírja, és pedig azzal a czélzattal, hogy e drámát neki *ajánlván*, benne magát tisztázhassa.

A dráma meséjében előfordul Sylvanus, a ki Credulusnak úgy látszik barátja és versenytársa volt Juliánál. Júlia Sylvanus miatt maradt hideg és kegyetlen a szegény Credulus iránt, a ki őt elárulta. A IV. aktus III scénájában, »Credulus feddőzik Sylvanus-sal, hogy Juliát tőle elcsalta, de ő először tagadja, osztán végre azt mondja, hogy ő nem erőlködött azon, hanem az reménytelen alkalmatosság vagy szerencse szerzötte köztük a szerelmet.« Az

ujabb drámairódalomban gyakori esemény, hogy a hűtlen barát utóbb versenytárssá válik. Itt nem ez a drámai közhely érdekel bennünket, hanem az a vád, hogy Sylvanus árultatást tett barátján Creduluson. Maga is beleszeretett, mint mondotta, a nem remélt alkalmatosság s a szerencse szeszélyéből; gyakran föl s alá sétált Júlia háza előtt s megvallotta, hogy csakugyan szereti. Árulkodással lophatta be magát Júlia szívébe s Júlia azóta idegenkedett Credulustól. Már most Sylvanusban a Galeottót lássuk-e, vagy más alakot, teszem szerencsésebb vetélytársát, Forgách Zsigmondot? — ez egyelőre inkább ötlet, mint föltevés — ma nem lehet eldönteni. De mindenesetre *árulkodót* kell látnunk, a ki Credulusról fecsegett Júliának. E szerint Sylvanus jellemzésében s Credulusnak ellene való fölgerjedésében hamarosan megtalálhatjuk e drámai művek czélját: Credulus szerelmének olthatatlan nagy lángját, igaz vonzalmának igazolását, az árulás leleplezését.

Ha elfogadhatónak véljük ezt az eredményt, nem kell-e arra is gondolnunk, hogy e drámai mű, egyfelől szerelmi fogadkozás, más felől védelem a Galeotto árulkodása ellen? S ime tudva azt, hogy Balassa egész költészetében nem csak lirailag őszinte, hanem történetileg is igaz volt, hogy őszinte szívének irodalmi vallomásait Júlia-Anna előtt nem titkolta, sőt egyenesen hozzá intézte; tudva továbbá, hogy neki elég oka volt Galeottóktól tartania: elfogadhatjuk e drámai művet Balassa apologiája gyanánt. Ebben az esetben szerzettetése 1588—89-re esik, a mikor Ungnad özvegyét körülrajongta, arra az időre, a mig reményteljes szerelme házassággal kecsegtethette, arra az időre, a mely 1589 őszén bujdosásnak indulván, a forrón dobogó szívét csalódással jutalmazta s e viszonyt egyszersmindenkorra befejezte.

* * *

»*Credulus és Julia*«, Balassa Bálint drámája tehát egyelőre csak ama négy levélnyi töredékben szerepel irodalmunk történetében, melynek hű másolatát és átírt szövegét itt bemutatjuk.

A C iv 1a. lapja:

igaz nem volna. Ho ho még most veszem eszembe, miért sétál volt gyakran alá s föl Slyvanus uram az Julia háza előtt BRI: Egyéb szükségeiért nem volt-e szabad azon el menni? CRED: Mi szüksége volt vallyon szintén olyan gyakran bal-

lagni azon alá s föl? Vaj hogy nem tudod, hogy az horgon vagyon az étető, melyre az halakat csalogatják. BRI: Ott vagyon majd csak nem mondám mi. Nagy Isten vallyon szerette-e valaha valaki ugy szeretőjét, hogy mástul nem féltötte volna, ki ugyan ne kételkedett volna, se gyanakodott volna soha szeretőjéhez? CRE: Ok nélkül bizony igen bolondság az ki gyanakodik: de az minek ember bizonyos jelét láttja, annál is nagyubb bolondság ha még sem veszi eszében. BRIS: vallyon melyik jelerül ismered, hogy Juliának beadott téged Sylvanus? CRE: Micsoda nagyobb jel kell annál, ha látom, hogy Julia, ha csak reá tekintek-is, ottan elfordítja fejét, és el tekeredvén előlem menten megyen más fele; kicsoda oly vak, ki annak okát eszébe ne vegye? BRIS: Nyavalyás mely álmós! Sörkeny föl szegény, s töröld meg az szemeidet. Nézhetsz-e mi-(v)el álmodnak néha és törődnek ő magokba az szerelmesök. Hallad uram fia, vallyon csak most kezdötte hozzád illy kemény lenni Julia? Tekéntötte inkább valaha jó szemmel reád? vallyon hol trécselt s nevetközött kegyelmetek egymással, s-ki látta, hogy Sylvanussal nyájaskodott volna? ládde balgaság, mint vagyon a dolog? CRED. No hadjaron; az nap el nem nyugszik addig

A C iv 1b. lapja:

addig, hanem nyilván végére megyek valamint s valahogy járok. Mert az minemű nagy [busu-] lás ez miatt lelkekre szállott lehetetlen dolog hogy addig csak egy csöp nyugodalmom is lehessön, mig valóban igazán meg nem értöm az dolgot mint vagyon. BRI: O dühös gyanóság, mely hamar elfollya embernek szivét az te halálos mérgöd! im mely hamar töltöd be keserű méreggel az oly sziveket, kiket az szerelem gyönyörűséggel és édességgel táplál. De te Credule ez után nekem békét hagyj s ne kunyorálj utánnam, s ne tudakozzál tülem, ha Julia enyhüle hozzád avagy nem, ne supplicálj azon hogy ötet hozzád hajtsam, hanem kezdj más-hoz: miért hogy illyen hamissat hiszesz felöle, mert ha ezután melletted szólok bár, ugyan ha talám. CRE: Látod-e, szép dolog Istenre mon-

dom. még ő haragszik ám, hogy én káromon törődöm. Semminek tartod-e te azt, hogy ilyen nagy szerelmes jómtól, sőt az éltető lelkömtől fosztják meg veszőtt fejemet? BRIS: Istenért ne bolondoskodjál, hanem vedd ki szivedből ez ok nélkül való hamis gyanúságot, s hidgy meg engemet-is valaha vagy egy dologba(n), mert én tudom mit beszéllek, fogadgy szót, könnyörögi Juliának, s ne gondolj vele ha szintén haraguson tekint-is reád, és kemény szóval szólis: Nem látod-e az tulok is mit művel, mikor meg szélhüszik? mint rug, kapál, ökel, de azért nem sokára ugyan megszeliidül, s viseli de jármot. Az nagy cserfa is elég kemény, de azért ugyan

A C iv 1a. lapja:

zak, s az mikor az [fi]lemile az tengörben szól, akkor leszek én is kegyős szerelmes hozzád. CRE: Ki hinné nagy Isten, hogy ilyen angyali szépségben ezféle kegyesnek szívében ilyen nagy szörnyű kegyetlenség uralkodgyék? Talám im-ez repedezett küsziklátul születél? vagy Chartago határiban termett oroszlán tejét ittad, vagy az Armeniai párdusz csöcseit szoptad a mine-mű kegyetlen vagy? Az szép Diana, az vadászásnak Isten asszonya gyakran el hadta sétálását, s ügyelmetesen halgatta az én siralmas verseimet, ső még az erdők, hegye[k], völgyek, berkek is halván az én keserves énekemet, mellettem keservesen meg zöngöttek; csak te egyedül szép Julia, hogy aspis kegyo modra füleidet bedugod beszédimre, nem könnyörülsz rajtam, sőt látom, hogy szintén ugy élsz kénommal s könyhullatásimmal, mint egy jó izü eledellel. JUL: Tisztes kis eledel bátor, akár én magam mondjam: Nem veszed eszedben szegény, hogy inkább idegenitesz mint édesitesz engem magadhoz ez félével, ha nyilván látod, hogy semmit nem használsz én nálam az sok gyermeki vagy asszonyi sirásoddal. Miért sirsz minduntalan előttem, ha erős szívű férfi vagy? mit veszekedel; mit gyötröd magad? CRE: Kételen vagyok vele: mert az te szépségedhez való szerelmem meg birt engem, elmém is fölgerjedött, kívánságom erőltetett reá, nem hallgathatok, azért szól-

nom és sirnom kell akaratom ellen is. Azért az szerelmet fedgyved, kegyetlen, ne engemet: holot én

A C iv 4b. lapja:

ott én sem képtelen sem t[iszt]eletlen sem lehetetlen dolgot tőled nem k[i]vánok; hanem csak [azt ho]gy ne legyen ellened, hanem legyen szá-[bad bá]tran szép szömélyedre nézzen. JUL: Bizony [szá]nom veszött nyavalyádat, s bánom hogy az igaz szerelem miatt vallasz ennyi sok bút, s noha szívem szerént akarnám, de minthogy nem segíthetlek sem könnyebbíthetlek semmivel, azt is bánom. Azért lássad, mert engem csak héában igyekezel hozzád hajtani. CRE: Ha az Isten mind az mennyei s mind az földi sok szépségöket hozzájok illendő természettel ékö-sítötte, mi dolog, hogy szüvedet az kegyességben részletlenné tötte? Nem tudod-e, hogy oly szintén az szépség az kegyesség nélkül, mint az szép kut jó forrás viz nélkül, s mint az szép fiatal zöld ág gyümölcs nélkül. Ha azt tartod, hogy nem érdemlem az te szerelmedet, ámbár ne szeress engemet, csak enged ezt, hogy én szerethesselek tégedet: s ha szintén nem kedvellöd sem becsüllöd is, mégis csak ne utáld telyességgel az én szerelmemet, s ha szerelmesed, nem lehetek, legyek ottan csak rabod míg élek. JUL: Nem kell tat ugyanis sem személyed sem szolgálod sem rabságod, akárki szeretöje, szolgálja rabja légy, csak nekem hagy békét, elég eddig trécselésben, talán most is valaki meglátott hogy egygyüt vagyunk, s mindjárt gyanuságban esik hozzánk s ki is fecsegi, mert irigy az ember. Azért elmegyek, Cupido és Vénus maradgynak veled jó Credule. CRED: Ne siess én édes fényes

A C iv 5a. lapja:

fényes Napom, mert ha te el mégy, én majd ugy maradok az keserúségben; mint az nap nélkül való sötétségben.

Jó Jupiter mit vétöttem oly nagyot ellened, hogy hozzám nem engeszteled az szép Juliának kötermészetü szívét? Ó Vénus mikor szegtem meg az te törvényedet, hogy ellenem ötet igy keményíted, lám senkit nem gyűlöl ez világon inkább én nálamnál? De mit panaszkodom hé-

ában, s mit esedezem. ha mind csak Sylvanus ennek az oka. Vaj háládatlan tökéletlen rossz ember, te tüled vártam jót, neked jelentettem meg minden szerelmes kívánságomat, igaznak alitván tégedet, nézhetsz e mint árulsz el, de bár reméntenül haljak meg, ha magam két kezével nem állom meg bosszumat rajtad.

ACTUS III. SCENA III.

Sylvanus az erdei tündér vad Echo aszszonnyal énekelve beszélgetvén Juliához való szerelméről, feleleteket veszen Echotul.

SYLVANUS: Nappal vagon az féleken nyulaknak az agarak miatt bántások, az halaknak is nappal vetik meg az hálót s a horgot, az szántó barom is akkor viseli az igát: de éjjelre kelve, midőn az fehér hold kiterjeszti világát mind nyulak, halak, barmok békével nyugosznak: csak egyedül nékem, hogy sem éjjel sem nappal nincs semmi nyugodalmam: mert min-

A C 5b. lapja:

denkor csak a szerelem tüzeben égek. De majd im ez köszálnak panaszolkodom énekemben.

O magas kösziklák, Kietlenben nőt fák, Kik a nagy szerelem tüzen Igaz bizonyságim Vagyatok mert kénaim Tudjátok mint szinte én, Ki látta éltében, Hogy így haljon veszszén, Más mint én szeretőjén. ECHO: ÉN.

Távol egy erdőben, Nekem felelésben, Lón ugy mint emberi szó, Talám egyik tündér, jár itt valamiért, Vagy valami vadászó, Ha ló nem nyeritött, Az ki itt cserditött, Lábain ha volt békó. ECHO.

Echo nagy kénomba, Melybe szép Julia, Engem fertengeni hágy: Mi könnyebbithet meg, S mitől lehet kérlek, Kemény szive hozám lágy? Keserű kénomat, Mi enyhitheti most? S mi az mire lelkem vágy? ÁGY.

Azt igaz[án mo]ndád, De mond meg azt is hát Ott ki vigasztalhatna? Búm helyet örömet Gyönyörű életet, Nekem ott ki adhatna? Igazán ki neve, Kit soknak kivüle, Lelkem oda kívánna. ANNA.

Azt bizony megvallom, De jó szolgálatom, Kedvese néki vagy nem? Szép Juliám Annám

Leszön-e jó hozzám, Megkegyelmez-e nekem?
 Hogy régen szolgálom, Leszen-e jutalmom, Kel-
 le jót reménlenem? NEM.

Kegyetlenségeiért? Érte türt sok kénért,
 Lám, még Istentül sem fél, Ő fejr mellében,
 Mint szép lágy fészekben, Kegyetlenség holtig
 él, Mert

A C iv 8a. lapja:

nem többet csak parancsolj, megalkoszunk mi
 ketten édes vérem. GAL. Ki tréfás im jó bá-
 tyám, mintha him varró társam volna. DIE.
 Mely vadon tartja magát, nám oly nagyra tar-
 tod magad, mint az Erdélyiek az jó buzát a drá-
 gaságban, vagy az Patakiak a szük bor idején az
 sört. GAL. De ne tréfálj az ag ebe. DIE. Fitsi-
 rik fitsirik bezzeg szép, vajha megfoghatnám.
 GAL. Minek beszéllesz? DIE. Amaz tengelicz-
 nek, fitsirik fitsirig nézhetsz e mint jü az szómra,
 ha lépem volna majd megfoghatnám. GAL.
 Meg az ebet: hagyj békét az latorságnak, ne-
 sze ihon egy kezkenő nálam, neked adnám én
 ezt, ha im ez kosárka Eperjet én tőlöm el vetet-
 hetnéd az te uraddal, bizony csak ezennel szöd-
 tem én magam két kezemmel. DIE. De? ugyan
 i[de a]dod-e az kezkenőt, talám csak tréfálsz? GA.
 bizony oda adom, nám nem hiszed. DIE. Add
 [i]de hát az epörjet, s tedd el most az kezkenőt,
 had álljon nálad. GAL. Bátor valamely órá-
 ban kívánod, ottan oda adom csak vegye el
 Sylvanus az epörjet. Menj el, Isten adgyon
 hasznot törekedésedben.

ACTUS III. [talán III.] SCENA III.

Credulus feddözik Sylvanussal, hogy
 Juliát tüle elcsalta, de ő először tagadja,
 oztán végre azt mondja, hogy ő nem e-
 rőlködött azon, hanem az reméntelen al-
 kolmatosság, vagy szerencse szerzötte köz-
 tők az szerelmet. Cre

A C iv 8b. lapja:

CREDULUS, Csak kár, mert nem mester-
 kedhetel ugy te Sylvane, hogy dolgodat el
 fedezhessed előttem. Nincs oly titok, mely va-
 laha ki nem jelenik. SYL. Mi dolog, talám
 bort ittál? Mit garázdálkodol velem? CRED. Nem

csak garázdálkodom az hitötlen s tökéletlen voltodért, hanem ugyan össze is kap még ma guba göndörrel, majd megis vonszuk a gubát egymás hátán ha rá nem gondolsz. SYL. Valamiért? valljon mi bántásod volt valaha én tülem jámbor, hogy így patvarkodol? CRED. Mi bántásom? még az[t] kérdöd e? vaj hogy nem tudod. Te hozzád én úgy biztam mint magamhoz s ahoz képest tanácsot is kérdettem tüled mint meg hitt barátomtul, dicsérvén hol szömét, hol kezét, hol szavát, hol homlokát Juliának előtted, azt alitván, hogy orvoslanál inkább mint el árulnál nyavalyámban: s ha tekéntem, hát nem barátom, hanem halálos ellenségem voltál énnekem, mert sok esztendeig való szolgálatomnak minden érdemét bérét elvesztetted tülem: hogy tehettél ilyen árultatást rajtam? ki hitte volna hogy engemet (ilyen jó társodat igaz barátodat, kinek mindenkor vötted jó akaratját, s te is ajánlottad magadat) így árulj el, s így idegenítsed el tülem Juliát? Ez-e az igaz barátság s tökéletes jámborság? SYL. Ne dagályoskodjál, haldd meg, im megmondom s az után tégy magad itületet benne, ha érdemlek-e bocsánatot vagy nem. Egykor Dametával balagunk vala az olajfa völgyén, s egy dombnak az ár-

*

XVI. századi drámánk és színművészetünk emlékei között Balassának drámai törekvései fölöttébb figyelemre méltók. Már magában véve az, hogy nevéhez két drámai mű emlékét köthetjük, nagyon meglepő. De még jobban meglep ez a töredék, mert az ismert emlékek mellett új ösvényt nyit, új hangot üt meg: a világi drámáéét. A politikai és a polemikus drámai emlékek között és fölött Balassa Bálint komédiája olyan alkotás, mely nagyobb remények keltésére is jogosíthatna, világi drámánk történetében. Azonban sajnós, hogy ez emlékeknek nagyon is töredékes volta a sikeres nyomozás reményét már eleve is elhomályosítja, ha nem fődí el egészen.

Multunknak és emlékeinknek tervszerű s mindenre kiterjedő kutatásától kell várni, hogy nem csupán Balassa Bálint komédiája, hanem egyéb emlékeink is fölássanak.

A GYULAFEJÉRVÁRI BATTHYÁNY-KÖNYVTÁR.

VARJÚ ELEMÉRTŐL.¹

(Negyedik közlemény, egy melléklettel és a szöveg közt öt hasonmással.)

V.

A Batthyány-könyvtárt országos, sőt európai hírűvé kéziratai teszik.

A gyűjtemény nem nagy, mindössze 648 munkát (765 kötetben) tartalmaz.² Ebből a mohácsi vész előtti időre 273 darab esik, majdnem fele az egésznek. Milyen értékes anyag ez s mennyire felhasználatlan, az alább következő jegyzékből tűnik ki. Mert sajátságos, míg tudósaink feljárták és járják a külföldi könyvesházakat magyar provenienciájú kódexek után, addig ezt a hazai gyűjteményt alig méltatták figyelemre.

Kutattak benne többen, de a kutatók leginkább csak az újabb kéziratokat használták fel. Kemény József, Ötvös Ágoston, Mikó Imre, Szilágyi Sándor sok a XVI—XVII. századi erdélyi történelemre vonatkozó adatot merítettek a nagybecsű gyűjteményből. Hanem a régi anyagról alig tudott valamit a magyar irodalomtörténet és bibliográfia. Az 1882-iki könyvkiállításra s a most elmúlt millenárius kiállításra sok kéziratot lehoztak, de vissza is vitték őket, a nélkül, hogy tüzetesebb megvizsgálásukra vállalkozott volna valaki. Mindössze a Magyar Könyvszemle IV—VI. folyamában van egy sereg hazai eredetű kódexe felsorolva, de a leírások annyira hibásak, hogy felhasználni nem igen lehet őket.³

¹ Az első cikksorozat a Magyar Könyvszemle 1899-ik évi folyamában jelent meg.

² A Beke-féle Index Manuscriptorum szerint 658 kéziratnak kellene lenni, e szám azonban téves, a helyes adat a kéziratok katalógusból állapítható meg.

³ Nem akarom itt a hibák s tévedések felsorolásával fogyasztani a Magyar Könyvszemle. 1900. I. füzet.

Az elhanyagolás oka a jegyzékek hiányos és gyarló voltában keresendő. A kéziratos katalogus, nagyon gyorsan készülvén, igen rövid címeket tartalmaz s kormeghatározásai is tévesek. Nyomatásban először Veszely Károly tanár kezdte kiadni az általa szerkesztett *Gyulafejevári Füzetekben*¹ helyenként megbővítve, de néhol még meg is rövidítve. A betűrendbe szedett címisorozat azonban a *D*-nél megakadt: mindössze 170 számot tartalmaz; már a második Gyulafejevári Füzet nem hozta a folytatást. Talán valamelyik szakember figyelmeztette Veszelyt, hogy olyan tökéletlen jegyzéket, aminő a Cseresnyés-féle Gyulafehérváron, nem érdemes lenyomatni.²

Tíz évvel később az akkori könyvtárnok, *Beke Antal* kiadta a teljes lajstromot. Munkájának címe: *Index Manuscriptorum Bibliothecae Batthyanayanae Dioecesis Transsylvaniensis. Az Erdély Egyházmegyei Batthyáni-könyvtár kéziratai névsora. Kiadta Beke Antal könyvtárnok. K.-Fehérvár, 1871. Nyomatott a püspöki könyvnyomdában.* 8-r. VIII és 56 oldal.

A vékony füzetke 658 szám alatt adja az összes kéziratok címzeit, rendetlenül s hibásan, nem helyes péczeszók szerint betűrendbe szedve. Hozzájárul egy rövid s cseppet sem kimerítő név- és tárgymutató, amelyben még a nevek egy része el is van feledve.

Ez a katalogus többet ártott, mint használt a kutatóknak. Először is utmutatása nyomán lehetetlen a keresett köteteket megtalálni, *miután a címekhez a könyvtári jelzet sehol sincs hozzátéve.* De ettől eltekintve, még a könyvtár kéziranyagának sem nyújtja képét. Annyira zavaros, hogy akárhány kézirát címe kétszer is, külön szám alatt fel van véve, minden egymásra való

papirost; az egyes kéziratok leírásánál majd utalni fogok a nevezetesebb lap-szusokra.

¹ Kolozsvártt, 1861. I. füzet, 101—126 l.

² Ime néhány példa:

14. *Alberti Sermones* XV-ik századbéli kézirát pergamenen.

43. *Biblia Sacra.* (Valaki első lapjára a XV. században divatozott számjegyekkel az 1141-ki évszámot írta föl. A XIII. századnál bizonyosan nem újabb mű, pergamenen, nyolczadrétben).

98. *Compendium Institutionum.* (Jogtan).

141. *De Constitutionibus et de beneficiatis.* (*Nagyszerű mű a 15-ik századból*), stb. stb.

utalás nélkül.¹ Az is előfordul, hogy két, teljesen elütő cím alatt van ugyanazon kézirat megemlítve.²

A kormeghatározásokban hihetetlen hibák akadnak. Hogy a XIV. és XV. századiakat összevételte a szerkesztő, még csak megjárja, de mit szóljunk ahhoz, mikor XIII., XII., sőt X. századi darabokat XV. századiaknak szignál!³ Még olyan is megesik, hogy egy XIII. századi Ovidius mint XVIII. századi kézirat szerepel. A 409. sz. a. olvassuk: *Orationes et hymni germanice. Ms. a. 1580*, holott a becses kézirat egy német krónikát és egy verses Mária-legendát tartalmaz s a *XIV. századból* származik. Az 1580. évszám a kötet egyik hajdani tulajdonosának névirása mellett olvasható. Itt tehát a táblára irt évszám tévesztette meg a lajstromozót. Viszont egy másik kézirat borítékjába bele van írva: *emptus MCCLXXXI*, mégis a kódex korát a XIV. századra teszi az *Index*. Olvasási hibák is bőségesen fordulnak elő. *Centimetrum* helyett *Sentimentum*, *Bystricia* helyett *Byscia* még nem a legfurcsábbak; néhol a legtisztábban kiirt évszám megfejtését is elvéti a leíró: *MCCCLXXXXX vicesimo* 8°-ból 1394-et csinál.

A címek ép oly szűkszavúak, mint Veszelynél; a legtöbb nem árulja el, mit rejt magában a kódex, amelyre vonatkozik. Erre a legérdekesebb s talán az egész világirodalomban páratlan példa a következő. Az 589. szám címe így hangzik a Beke Indexében: *Varii Tractatus theologici, cum indicibus. Tom. 1. fol. * 385., tom. 2. fol. * 418., tom. 3. fol. * 368., tom. 4. fol. * 290., tom. 5. fol. * 419., tom. 6. fol. * 210., tom. 7. fol. * 286.* Ebből tehát

¹ Így p. o. a 219. és 599., 343. és 630., 154. és 647., 254. és 354. 267. és 272. stb. számok.

² Például a 453. sz. alatt olvassuk: *I. Quaestiones super IV. libros sententiarum. II. Distinctiones exemplorum novi et veteris testamenti in ordinem alphabeticum reductae (így!) per fr. Benedictum de Senis ord. frat. heremitar. s. Aug. Ms. a. 1470.; in fol. fol. * 112.* A kézirat, a melynek különben signaturája F₅ IV. 7., a 601. sz. a. még egyszer megtalálható, de itt már jóval rövidebb címe van: *Tractatus de virtutibus et peccatis. Ms. saec. XV.; in fol. fol. * 112.* Még érdekesebb a következő eset. A 252. sz. címe így következik: *I. Liber regulae pastoralis s. Greg. M. fol. * 31. pergamen. II. Tractatus de decimis, et vita b. Leonhardi confessoris; fol. 7. charta. Ms. saec. XV. in fol. Már a 424. sz. a. csak az első rész címét találjuk, teljesen az előzőnek megfelelően, ám de itt a kézitról ez áll: *in 4-o, pergamen et charta. Ms. sec. XIV. fol. 70.**

³ L. a 226. 258. 333. 479. 227. számoknál.

annyit tudunk meg, hogy a könyvtárban többek közt egy hét kötetes ismeretlen alakú és korú kézirat, vegyes theologiai értekezéseket tartalmazó kézirat is van. Ez persze alig érdekel valakit, kivált miután a legtöbben azt hiszik, hogy a korjelzés nélküli darabok XIX. századiak. Pedig az a hét testes foliáns maga megérdemel annyi helyet, a mennyit Beke a könyvtárnak mind a hatodfélszáz kéziratára szánt, mert az nem egyéb, mint csupa XIV. és XV. századi érdekesebbnél érdekesebb kódexekből összeállított hét kolligátum.

Ilyeneket látva, nem lehet csodálni, hogy a nagybecsű kéziratgyűjteményt alig használták még tudósaink.

Bátran mondhatjuk, hazafiui kötelesség lenne a teljes leírókatalogust elkészíteni. Csakhogy ez legalább egy évi szakadatlan munkát igényel. Erre más, mint helyben lakó, nem vállalkozhatik, leginkább a könyvtárnok, vagy az ottani főiskola valamelyik szakértő tanára. Meglesz-e e ez a közel jövőben? Alig hihető.

Addig, míg a rendszeres felvétel megtörténnék, kiegészítőül s utmutatóul a középkori kéziratokról az alább következő szűkszavú jegyzéket nyújtom az érdeklődőknek. Hogy ez nem felel meg a legszerényebb igényeknek sem, a melyeket egy *catalog raisonné*-hoz szoktunk fűzni, az megbocsátható. Egyéb kötelességeim nem engedték meg, hogy hosszabb időt szenteljek a katalogizálásnak; a kéziratokat pedig ide a fővárosba felhozni nem lehet. Még hozzá Gyulafejeváron nem állottak a feltétlenül szükséges könyvészeti s irodalomtörténeti segédeszközök rendelkezésemre. Ez mentse munkácskám hiányait s hibáit.

A fősúlyt a magyar eredetű kéziratokra fektettem. Ezeknek némelyikéről bővebb s teljesebb ismertetést nyújtok, főleg arról a néhány darabból, a melyet a könyvtár vezetőinek szíveségéből Budapesten, a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában volt alkalmam használni.¹

¹ Az itt kezdődő jegyzék a középkori kéziratok teljes felsorolását tartalmazza, csupán négy darab leírása hiányzik. Ezeket t. i. ottlétem alkalmával nem sikerült megtalálnom. Címeik Beke Indexe szerint így hangzanak:

95. sz. (G. VI. 13.) I. *Ciceronis Synonyma ad Lucium Vect.* fol. * 29.

II. *Bartholomaei Fatii* (Valószínűleg Bartholomaeus *Fontius*, a híres olasz humanista.) *Synonyma*; fol. * 58.

III. *Augustini Dati Elegantiolae sermonis*; fol. * 42.

1. (V₅. II. 2.) EVANGELIUM MATHEI ET MARCI¹ EVANGELISTARUM CUM PRAEFATIONE SANCTI HIERONYMI ET CUM CANONIBUS EUSEBII. Saec. IX.

Ivrétű [0·365 × 0·270] kézirat vastag, erős hártán, 111 levélen. Végig egy kéztől eredő szép, egyenletes uncialis írás, ma is ragyogó, hibátlan arany tintával írva, a mely, kivévn a 4—5 hasábos kánonokat, két oszlophan folyik. Kora a IX. századra tehető, erre mutat a kézirat késő-karoling-jellegű miniaturája és a helyesírás. A rövidítések majdnem teljesen hiányoznak. Mindenütt *ae* és *ti* van a későbbi *e* és *ci* helyett. Van a kéziratban három nagy, egész lapot elfoglaló kép, három diszlap, tizenkét fényes kánonlap. Ezenfelül minden oldal színes festésű kerettel van körülvéve.

A három nagy kép elseje (13^b l.) Szent-Mátét ábrázolja. Az evangélista egy két oszlopon nyugvó körív alatt párnával födött ládaszerű ülőhelyen ülve ábrázoltatik, lábai zsámolyon nyugszanak. Baljában nyitott könyvet tart, jobb kezével magasra emeli tollát olyan mozdulattal, mintha ép az imént mártotta volna be a mellette álló asztalkán levő tintatartójába. Ruházata a hagyományos római öltözet. Arcza öreg emberé, aszketikusan sovány, kevés ősz hajjal, gyér bajuszszal s erős szakállal. Feje fölött egy a boltívvel szervesen össze nem kapcsolt szemöldökfa mögül angyal látszik ki, a mint az elébe helyezett könyvbe ír. A kép színezése túlerős. A testrészek színe fehérrel kiemelt hússzín, a ruhák rikítóan tarkák; a háttér rózsaszín, apró, esetlen, lila és zöld fácskákkal tarkázva. A megvilágítás a vörösön arannyal, a kéken fehérrel, a lilán pedig ezüsttel van kiemelve. Nagyon csekély eltérést mutat Szent-Márk evan-

IV. *Ciceronis lib. de amicitia*; fol. * 30.

V. *Versus duodecim sapientum*; fol. * 2.

VI. *Differentiae verborum synonymorum*; fol. * 12.

VII. *Liber de moralitate*; fol. * 15. Ms. saec. XV. in 4-o.

280. sz. J₅. IV. IV. Horatii opera. Ms. saec. XIV. in 4-o. perg. fol. * 165.

A könyvkiállítási kalauz szerint (288. sz.) a kézirat a XV. századból való, csak az Epistolákat tartalmazta s »olasz modorban arabeszk lapszéli díszítésekkel és arany initialékkal« volt ellátva.

339. sz. (L₅. II. 1.) *Promissio Andreae Vendranimo ducis Venetiarum*. Ms. a. 1476. in fol. pergamen. (*Desideratur*).

Mint a *desideratur* mutatja, már 1871-ben hiányzott.

401. sz. (Ms. V. 28.) *Officium b. Mariae Virg. et psalmi psalmi poenitentiales, cum calendario*. Ms. saec. XV; pergam. in 12. fol. * 121.

Ki volt állítva az 1882-iki könyvkiállításon. A *Kalauz* szerint (299. sz.) »fényes kiállítású imádságos könyv, nyolczadrétű hártán a burgundi iskola ízlésében kiállítva, tuskés lapszéli díszítésekkel és sok miniature-képpel . . . francia naptárral . . .«

¹ A kézirat ismertetőit ez a bibor festés félrevezette; valamennyien azt írták róla, hogy diszlapjai *bibor-pergamentre* vannak írva, holott a hártya fehér s csak a rá festett képek egyik alapja biborszín.

gelista képe (74b. l.); legfeljebb hibásabb, gyarlóbb rajza által különbözik az előzőtől. Sokkal jobb ellenben a Krisztust mutató lap (18b. l.). Egy az evangelisták jelvényeivel s angyalok mellképeivel megrakott karikában, kék alapon van az Üdvözítő ábrázolva. Trónon ül; jobbját áldásra emeli, balját egy térdelő állított könyvön nyugtatja. Arany glóriával övezett arca szabályos, fiatalos, de merev és kifejezéstelen, úgy ez, mint kezei és lábai zöldes színűek. A kor szokása szerint ez a halotti szín jelezte a túlvilágiasságot. Öltözetét vörössel bélelt kék ingszerű, bő újjú ruha s felibe vetett lilaszín palást képezi. Az egész lapot kettős, díszes keret veszi körül; az e közt és a Krisztus alakját befoglaló karika közti tér biborszínre van festve.¹ Rajta ezen felírás olvasható nagy arany kapitális betűkkel:

QVATTVOR ERGO VIROS
ANIMALIA SĀA FIGVRANT
SACRA SALVTIFERI
NARRANTES MVNERA XPI.

A díszlapok közül legfényesebb az első (14a. l.), a mely szemben áll Szent-Máté képével. Felső harmadát egy képcsoport foglalja el, a mely keretének alsó léczével a szöveg hasábjait határoló négy oszlopon nyugszik. A képen felül Krisztus trónoló s áldó alakja tojásdad körbe foglalva látható, alatta s mellette három csoportban áll az imádó nép, mindenik csoport fölött egy-egy apostol vagy evangalista képe. A második és harmadik díszlapon nincsen kép. Egyiken (19a. l.) pazar díszű kettős keretben biborszínű alapon váltakozó arany és ezüst sorokkal olvasható a Máté evangéliumának címe és eleje. A *Liber Generationis Jesu Christi* első két betűje a lapnak körülbelül egy negyedét veszi igénybe. A másikon (78a. l.) kevésbé díszes a keret; benne váltakozó arany és ezüst csíkokon fekete kapitális betűkkel van írva a Szent-Márk evangéliumának eleje.

A kánonlapok díszje a kolumnákat elválasztó öt (illetve a hármas kánonoknál négy) tarkábbnál tarkább márványoszlopból áll, a melyeket egyenként ügyetlenül képezett vékony dongájú körívek kapcsolnak össze; a két szélsőt pedig egy nagy, széles körív köti össze. A kapitelek lombdíszesek, csak egy páron van két-két angyal. A nagy ívek felett a lapok sarkaiban nagy természetes húséggel megfestett pávák, fácskák, sasok, darvak és kakasok vannak; alatuk a kánonok feliratai láthatók, részben angyalok által emelt táblácskákon. E cím táblák alakja régi mintára mutat.

A lapkereteket, jobban mondva a hasákok kereteit hat pálczatag képezi. Mindig két szemben álló oldal díszítése egyenlő, egyébként az összes keretelések különböznek egymástól. A változatosság, tekintve hogy 93 féle keret van, igen nagy. Egy részük meglepően szép mintájú, legcsinosabbak az első; úgy látszik a miniátor leleményessége, a mint tovább s tovább haladt munkájában, mindinkább kimerült.

¹ Megfoghatatlanul a kézirat *valamennyi* ismertetője Máté és Lukács evangéliumáról beszél.

Az egész kézirat, főleg miniaturája révén, a jobb minőségű zárdai termékek közé sorozható, a minőkből a nyugateurópai könyvtárak majdnem mindenike tud néhány hasonló példányt felmutatni.

Kötése a XVIII. század második feléből való. Nagyon valószínű, hogy Bécsben készült s Migazzy püspök csináltatta. Egyszerű, sima lapu barna borjúbőr táblákból áll, hátán arannyal préselt virágok között ezen cím olvasható:

EVANGELI
M. S.

vagyis Evangelium Manuscriptum. A könyvkötő kése nagy kárt tett a lap-széleken; ma alig van egy újni margója a diszes lapoknak.

1a. lap. INCIPIT | PRAEFATIO | SCĪ HIERONIMI | PLURES | FUISSE QŪI EU | ANGELIA SCRIP | SERUNT . . . . . *végződik a 3b. l. második hasábján.*

4a. l. BEATO PAPE | DAMASO | HIERO | NIMVS . . . .

6b. l. üres.

7a—12b. ll. kánon-táblák.

13a. l. üres.

13b. l. Máté apostol képe.

14a. l. Felül kép. Alatta: INCIPIT ARGVMENTŪ | MATHEVS
EX JVDAEA . . . .

17a. l. EXPLICIVNT CAPITVLA EVANGELII SECVDNDEM
MATTHEVM.

17b és 18a. ll. üresek.

18b. l. Krisztus képe.

19a. l. Diszlap, rajta: + INCIPIT EVAN | GELIVM | SECVD-
DŪ | MATHEŪ. | LIBER | GE | NERA | TIONIS | IHŪ XPI | FILII
DAVID | FILII ABRAHAM.

19b. l. az evangélium: ABRAHAM GENV | IT ISAAC . . . .

73b. l. második hasáb: EXPLICIT EVANGELVM SECVDNDEM
MATTHEVM.

74a. l. üres.

74b. l. Márk képe.

75a. l. Márk életrajza MARCUS | EVANGELIS | TA DĪ ET
PE | TRI IN BAPTISMATE | FILIVS . . . .

77b. l. a középén: INCIPIT | EVANGELIVM | SECVDNDEM
MARCVM.

77a. l. Diszlap. Rajta kezdődik a Márk evangéliuma: INI-
TIVM EVANGELII | IHV XPI FILII DĪ . . . .

111b. l. a második hasábban, alul: EXP. EVANGELIVM | SE-
CVNDVM MARCVM.

A kézirat eredetéről semmi adatunk sincs. Valószínűleg Németországban készült s valamelyik ausztriai zárdából került Migazzyhoz, s ettől Batthyány püspökhöz.

Beke, Index, 649. szám. Kalauz az Orsz. Magy. Iparművészeti Múzeum részéről rendezett könyvkiállításához. (Budapest, 1882.)¹ 101. l. 253. sz. *Czobor*. Magyarország Történeti Emlékei az ezredéves országos kiállításon. (Budapest, 1898—99.) 77 és 78. l. hol *Dedek Cr. Lajos* ismertette egész röviden. Ez ismertetéshez a kódex 19a. lapjának felényire kibébitett színes és a 13b, 14a, valamint a 18b. lapoknak ötödrésznyire kibébitett autotip hasonmása. van mellékelve.

2. (N_g. V. 27.) FRAGMENTUM LIBRI EVANGELIORUM, CONTINENS EVANGELIUM LUCAE. Saec. X.

Negyedrétű, válogatott szép hártýára írt kézirat, 70 levélen egy oldalon bekarcolt vonalakra írva, szép, gömbölyű minuszkulával, úgyszólván teljesen rövidítések nélkül. Íratásának ideje a X-ik századra tehető. Kezdődik a Szent-Lukács evangéliumának előbeszédével, mely után a 9b. és 10a. lapokon az evangélium szövegét két díszes címlap nyitja meg. Az elsőnek sárga-kék-piros keretű, kékes-szürke (talán rosszúl sikerült vagy elhalványult bíborszín) mezején váltakozva arany és ezüst sorokban szép nagy kapitalissal írt cím olvasható: *INCIPIIT EVANGELIUM SECVNDVM LVCAM*. A szemközti oldalt majdnem teljesen egy nagy Q foglalja el, a mely vörössel és kékkel van megrajzolva s arany és ezüsttel van kitöltve. Hasát egy csodás alakú sárkány képezi, lelógó szárát összefonódott arabeszk. Szára mellett váltakozó arany és ezüst kapitális írás: (*Q*)*uoniam quidem multi conati sunt ordinare*. Az egésznek jó hatását lerontja az, hogy a rosszúl készült (ma már egészen megfeketedett) ezüst festék szétfolyt a hártýán s ellentétben a most is ragyogó, szép, szabályos aransorokkal, ocsmány foltokat képez. Bent a szövegben a kezdők arannyal s a felírások miniummal vannak készítve.

Francia vagy délnémet munka.

Egykor teljes evangélium részét képezhette; erre vall azon körülmény, hogy a Szent-Lukács könyve bevégződven a 68b. lapon, utánna két levélen a Szent-János evangéliumának előbeszéde s mutatója következik. Ezzel szakad meg a kézirat.

Kötése múlt századi, egyszerű bőr.

Származása ismeretlen.

Beke, Index, 227. sz. (*Ms. saec. XV. < 1*)

3. (L_g. VI. 2.) CAJUS SALLUSTIUS CRISPUS, LIBER DE BELLO JUGURTHINO. Saec. X.

Kis negyedrétű kézirat, 55 levélen, durva, lukacsos, foltozott, egyenlőten lapu kecskebőr-hártýán, amelynek déli származását mutatja az, hogy csupán egyik oldala van teljesen kisimítva. A lapokon több helyütt meg látszik a punktorium nyoma. A vonalzás csak az egyik oldalon látható s érc

¹ Lejebb rövidség okáért csak így idézem: Kalauz.

stilussal történt. Az írás két, teljesen egykorú kéztől ered. Az első másoló a 10 első lapot írta s a szöveget a 10b lap alsó sorában *utrique curia digreduntur. Senatus statim* szavakkal szakítja meg. A mondatot a következő oldalon a másik scriptor fejezi be: *consulitur*. Az első kéz írása csinosabb a másodiknál. Egyenesen tartott tollal írt, nem szép, de jól olvasható gömbölyded minuszkulái vannak. A másodiknak ductusa rondirásszerű, közeledik a longobard írás jellegéhez. A sorközök tele vannak a második másoló kezére való gloszszákkal. A fejezetek kezdői kicsinyek, egyszerűek, kettő kivételével feketék. Minden fejezet első két-három szava uncialíással van írva.

Igen kevés s nagyon egyszerű rövidítése van. Magas korára mutat az e-k mellett az ae sűrű használata.

Kötése a XIV-ik századból való. Deszka-tábláit csak egy harmadrészben fedí világos piros bőr. Áthajtós kapcsa hiányzik. Belső borítólappjait valamely XIII—XIV. századi folyóírástól francia nyelvű számadáskönyv töredékei képezik.

1a. l. FALSO QVERITUR de natura sua genus | humanum, quod inbecilla atque aevi brevis | sorte potius quam virtute regatur. Végződik 3b. lapon a hatodik sorban. Ugyanezen sorban áll a cím: INCIPIT LIBER IUGURTINUS. | Bellum scripturus sum . . .

55a. l. a lap közepén végződik a munka: Ex ea tempestate spes civitatis nullo sitę | EXPLICIT LIBER SALUSTI.

55b. Nehány sornyi egykorú, a szövegre vonatkozó jegyzés.

Egykori tulajdonosok bejegyzéseinek, amelyekből a kódex eredetire s vándorlásaira következtetni lehetne, semmi nyoma. Hihetőleg Batthyány olaszországi vásárlásából való.

Sallustius legrégibb ismert kéziratai, leszámítva néhány, egy-két levélre terjedő III—IV. századi töredéket, a IX—X. századból származnak s egytől-egyig francia s északi-olasz eredetűek.¹ Ebbe a csoportba tartozik a gyulafejevári kódex is. Bizonyosan Franciaországban írták. *Cserép József dr.*, a kiváló filologus, kinek alkalmunk volt a kéziratot megmutatni, úgy nyilatkozott, hogy a szöveg érdekes variánsokat tartalmaz s kritikai kiadásoknál, tekintve hogy még teljesen ismeretlen az irodalomban, jó hasznát lehet venni.

Beke, Index, 479. sz. (*Ms. saec. XIV. < !*)

¹ A legrégibb Sallustius-kéziratok leírása s egy-egy lapjuk kitűnő fényvésetű hasonmása található *Émile Chatelain* még be nem fejezett nagy művében: *Paléographie des Classiques Latins. (Première Partie. Paris, 1884—1892.)* Ő a már említett korai töredékeken kívül három IX. századit (Vatikán: Latin 3864. Páris, Bibl. Nat. Lat. 16024. és 16025), egy X. századit (Páris, B. N. Lat. 5718) és három XI. századit (Páris, B. N. Lat. 10195., Sanct-Gallen, Nr. 864. s Bruxelles Nr. 10057—10062.) mutat be.

4. (*F*₅. V. 9.) LECTONARIUM. *Saec. XI.*

Negyedrétű (0·235×0·165) kézirat, 229 levélen, jó, erős, fehér hártván, szép, nagy, gömbölyű minuszkulával írva. Tintája ma is bámulatosan fekete. Vörös kezdőbetűkkel és felírásokkal. Van benne hat nagy, fekete tollrajzú, miniummal s valamely sárgászöld növénylével színezett kezdőbetű. A legdiszesebb az első (2a. l.) egy fonadékokból s lombdíszből alkotott P (L. a hasonmást.) Végén csonka, de legfeljebb néhány levele hiányzik.

Egykorú, sötétbarna borjúbőrrel bevont újjnyi vastag táblájú deszkakötésben, amelynek kapcsa hiányzik. A táblákon egyenes vonalakból alkotott beprévelt diszítés van alkalmazva.

Valószínűleg a laventvölgyi (karinthiai) Szent-Mártonról nevezett benedekrendi zárdából származik s Migazzytól jutott a Batthyány-könyvtárba.

Beke, Index, 318. sz.

5. (*L*₅. VI. 1.) BREVIARIUM. *Saec. XI—XII.*

Kis negyedréti hártvakézirat, 148 levélen, szép szabályos gömbölyű minuszkulával írva. Korát a XI—XII. századra tehetjük. Több kisebb vörös és két nagy tollrajzú kezdőbetűvel. A kezdő szavak: *Beatus vir* első betűje (1b. l.) feketével s pirossal van színezve. A kézirat végül csonka, közben is hiányzik néhány levele. A nedvességtől sokat szenvedett; első levelei teljesen megfeketedtek.

Kötése a XIV. századból való; sima bőrrrel borított deszka; hátából leffentyük nyúlnak ki.

Beke, Index: 333. sz. (*Ms. saec. XV.!*)

6. (*F*₅. V. 10.) EVANGELIARIUM. *Saec. XII.*

Negyedrétű minuszkulás írású kézirat, 189 levélen, durva, sok helyen lyukas hártván. Vörös felírásokkal s kisebb kezdőbetűkkel. Nagy kezdőbetűi vörösen tollal vannak rajzolva; igen hasonlítanak a Pray-kódex inicziáléira.

Egykorú kötése durva, festetlen juhbőrrel borított vastag fatáblákból áll. A táblák öt-öt gombja s áthajtós szíjj-kapcsa hiányzik.

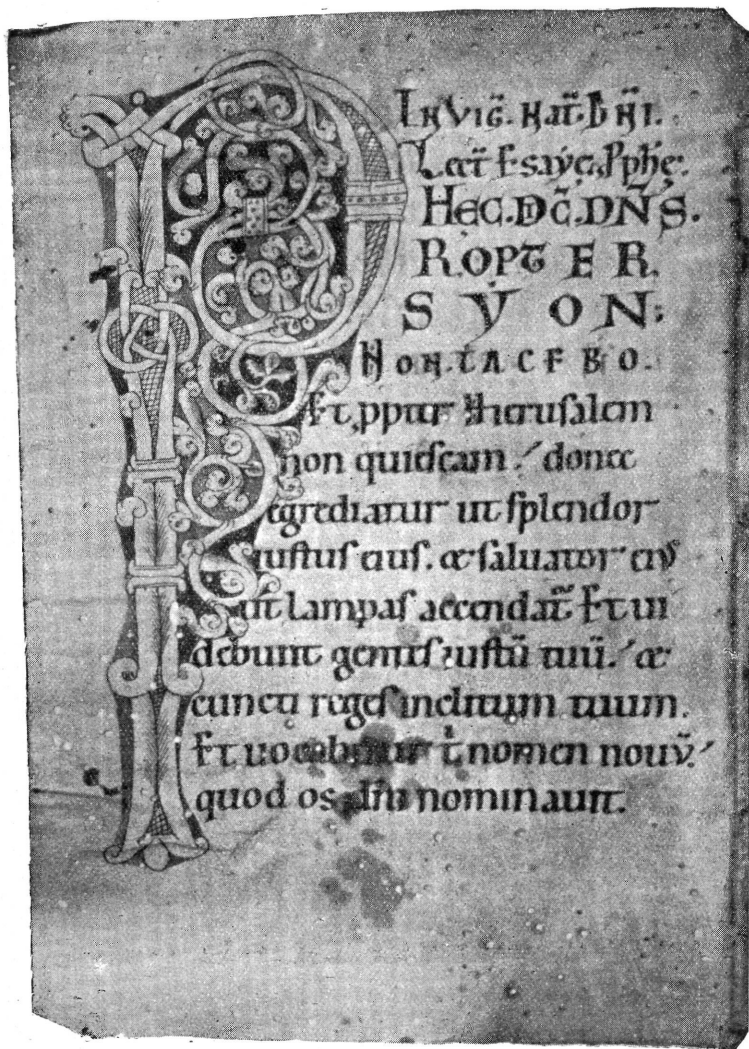
Az egész kézirat valamely kisebb zárdabeli egyszerű szerzetes munkája. Eredétre világot vet egy az első tábla belsején, a behajtott bőrre írt, XIV. századi, apró cursívájú jegyzés:

Hic fuit Udalricus de Capella pro tunc temporis socius dominorum . . . in Sancto Martino in valle Lawent anno domini ecc^o xl^o ix^o. Memento te mei.

Beke, Index, 317. sz.

7. (*N*₅. II. 14.) HAYMO O. S. B. EPISCOPUS HALBERSTADIENSIS, HOMILIAE SUPER EPISTOLAS ET EVANGELIA. *Saec. XII.*

Ivrétű kézirat, egyenlőtlen, helyenként lyukacsos, toldozott s beragasztott, részben olasz hártván. 214 levélen, egyhasábban folyó írással. Sok helyütt meglátszik a punktórium nyoma s az egy oldalon bekarcozott vonalzás. Az írás végig egy kéztől származik; jól olvasható, hasonlít a XII. század vé-

A XI századi Lectionarium 2a. lapja.

géről s a XIII. lelegejéről való okleveleink minuszkuáira. A tinta színe sárgásbarna; itt-ott egy későbbi kéz fekete tintával próbálta felfrissítgetni. A kötet végig rubrikálva van; a mondatkezdő betűk részben vörösek, részben feketék, az utóbbiak egy vörös vonáskával vannak kiemelve. Az egyes homiliák kezdőbetűi vörös tollrajzúak, a könyv közepéig (a 136. lapig) ki is vannak színezve szép, élénk czinóberrel, növényi léből készült zölddel és sárgával s valamely szürkés késsel. Kezdkül nagyobbára I betűkkel találkozunk (In illo tempore...); tetemes részük szíjjfonadékból vagy lombdiszból van szerkesztve, de néhány álat-alakkal cifrázott is akad köztük. Stílusuk megegyezik a X—XII. században Felső-Olaszországban divottal. A kézirat készüléseinek ideje a XII. század végére tehető.

A lapszéleken különböző XIII—XVI. századi kezektől származó jegyzések láthatók.

Kötése, a mint megállapítható, már a második, a XV. század derekáról való. Vastag deszkatáblái vannak, erős, barna borjúbőrrel bevonva, a melyet csupán néhány bepréselt vonal díszít. Kapcsaiból csak a hátsók vannak meg, erősek, egyszerűek, sárgarézből vannak verve. A hátsó tábla felső szélén lánczhorog nyoma vehető észre. A kézirat az átkötéskor már rongált lehetett, több helyen egy XIV. századi kódex darabjaival van megfoltozva. A lapszélek sok helyütt le vannak vágva, középkori szokás szerint bizonyos leveleket irtak rájuk. Egy levél kezdete ma is olvasható még az egyik lapon.

A kézirat valószínűleg hazánkban készült. Tény az, hogy a XIII. században már magyar tulajdonosok kezén volt és pedig a kassai dominikánusokén. Ezt kétségen kívül bizonyítja a 27^a oldal felső margóján levő másfél sornyi a XIII. század derekáról való írás, egy megkezdett levélnek eleje, a mely így hangzik.

Reverendo in Christo patri fratri M priori de Pothoca¹
Frater Clemens filiorum . . . (*egy szó kikopva*) eiusdem ordinis
de Cassa oraciones in filio virginis cum obediencia filiali. Cum
multis gravaminibus

A testes foliáns idővel elkallódott a zárdában s csak a XV. század közepetáján került ismét elő, a mikor is mostani kötését kaphatta, melynek első táblájára belül ezt írta fel valamely szerzetes:

Istum librum Omeliarum haymonis invenimus in conventu
hoc anno reformationis eiusdem.

Ezzel körülbelül egykorú, de más kéztől ered, az első oldal felső szélén levő felírás:

Omelie Haymonis fratrum predicatorum Cassoviensium.

A hátsó tábla belsején pedig a XV. század végéről való ezen bejegyzés olvasható:

Iste liber est fratrum ordinis predicatorum in Cassouia et
sunt Omilie (így) venerabilis Heymonis.

Beke, Index: 258. (>Ms. saec. XV.<!)

¹ Sárospatak.

8. (*L₅ VI. 18.*) CLAUDIUS ECDICIUS MAMERTUS EPISCOPUS VIENNENSIS,¹ DE OFFICIO MISSAE. ACCEDIT EXAMERON. *Saec. XIII.*

Nyolczadrétű, 50 levélből álló, durva hártýára írt kézirat. A XIII. század elejéről való apró, gömbölyű minuszkulával. Kis vörös kezdőbetűi vannak. Lapszélein meglátszik a punktórium nyoma. Közül és végül csonka s meglevő levelei is összevannak zavarva.

Borítékát XV. századi olasz oklevelek képezik. Az első boríték belsejében egy tizenötödik századi festett címér van: jobbharánt osztott csúcsives paizsban, a felső mezőben feketében fehér szarvasagancs; az alsó üres. A paizs egy zölddel kerített piros lapon fekszik.

Mamertusnak († 474) ezen munkája a rendelkezésemre álló források szerint mindeddig kiadatlan.

Beke, Index, 376. sz. (*Ms. saec. XV. < !*)

9. (*M₅ II. 1.*) IUSTINIANUS IMPERATOR, CODICIS LIBRI IX. *Saec. XIII.*

Nagy ivrétű hártýakézirat, 174 levélen, óriási lapszélekkel, két hasábban olaszos félgót minuszkulával írva. A XIII. század derekáról. Lapszélein XIII—XV. századi számos kéztől eredő glosszák.

174b. l. (*Kolofon:*) Explicit liber nonus codicis feliciter. Deo gracias.

Kötése egykorú, sűrke szarvasbőrrel bevont deszkákból áll, áthajtos kapsokkal és lánczczal.

Az utolsó levélen sokféle, különböző korbelti jegyzés közt olvasható:

Est Hemingeti filii magistri Geretardi scilicet presens liber codicis. Emptus a magistro Firm(ano?) . . . M. CC. lxxxj indiccione nona Nouembris. (*Ez alatt notáriusi jelvény.*)

Beke, Index: 336. sz. (*Ms. saec. XIV. < !*)

10. (*N₅ V. 8.*) DECIUS IUNIUS IUVENALIS, SATIRAE CUM COMMENTARIIS. *Saec. XIII.*

Magas negyedréttű (0·26×0·13.) hártýakézirat 58 levélen. Gondosan tintával vonalzott sorokba írva, olaszos, gömbölyű félgót minuszkulával. A sorok igen ritkák; a köztük maradt üres helyeket finom, vékony vonású dőlt betűkkel írt glossza tölti ki. A sorok első és utolsó betűi egy-egy függőleges rubrikába vannak írva. Egyetlen nagyobb, vörössel festett kezdője van, a kézirat elején.

Írásának jellege a XIII. század derekára mutat.

Kötése a XVIII. század végéről való; kétségtelenül Batthyány csináltatta.

Beke, Index, 308. sz. (*Ms. saec. XIV. < !*)

11. (*N₅ V. 7.*) I. PUBLIUS OVIDIUS NASO, LIBER EPISTOLARUM EX PONTO. *Saec. XIII.*

Magas negyedréttű (0·26×0·16.) hártýakézirat 28 levélen, teljesen olyan írással s kiállításban, mint a 10. szám alatti Juvenalis. A XIII. sz. derekáról.

¹ Vienne a Dauphineben.

28b. (*Kolofon* :) Explicit liber Ouidij de ponto. | Hic liber est scriptus. qui scripsit sit benedictus.

Ehez hozzákötte:

II. MAURUS SERVIUS HONORATUS, LIBELLUS DE ULTIMIS SYLLABIS ET CENTIMETRUM. *Saec. XIV.*

Hártyán; 6 levélen, a XIV. század közepéről való folyóírással írva.

Középrimes költemény a verselésről.

XVIII. századi Batthyány-féle bőrkötésben.

Beke, Index, 412. sz. (*→ Sentimentum Servii. Ms. saec. XVIII.**)

12. (*I₆. IV. 19.*) PSALTERIUM DAVIDICUM CUM CALENDARIO. *Saec. XIII.*

Negyedrétű hártya-kézirat 147 levélen, szép, egyenletes gót minuszkulával írva. A naptárban minden hónapnál két-két rakott arany alapra festett képecske, a psalterium elején a fél lapot elfoglaló *B* kezdőbetű, Krisztus és Szent-Dávid alakjával,¹ ezeken kívül 8 nagy és számtalan kisebb aranyos kezdőbetű díszíti a pompás kéziratot. Az apróbb kezdők valóságos keretet képeznek a lapok jobb szélén, mert minden egyes versornak van egy festett kezdőbetűje. Németországi, hihetőleg svábföldi munka, a XIII. századból.

A könyv a XV. század elején már kétségtelenül magyar birtokosnál volt, a ki a naptárba a magyar szentek neveit miniummal bevezette.

1a. lap. üres.

2a—7b. ll. naptár.

8a. l. eredetileg üres volt, de egy XV. századi kéz az alább olvasható jegyzetekkel írta tele.

8b. l. üres.

9a. l. kezdődik a zsoltárkönyv: Beatus vir, qui non abiit in consilio inpiorum . . .

145b. lapon végződik a munka; a következő két levél üres.

XVI. századi préselt disznóbőrkötésben, a melyet vak nyomással készült apró szent-képek díszítenek. A bekötéskor a kéziratot nagyon körülválták.

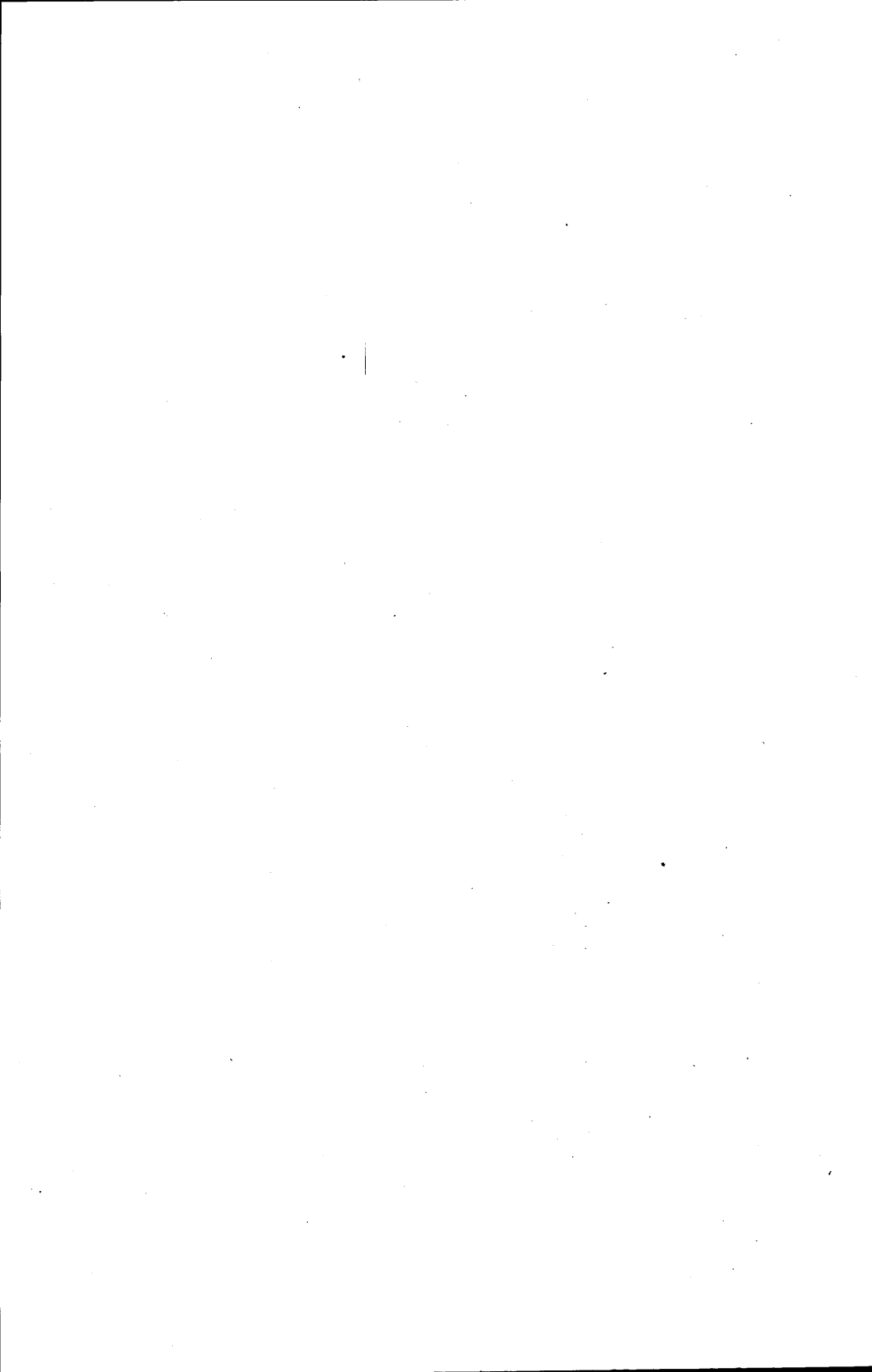
A 8. oldalon XV. századi folyóírással ezen feljegyzések olvashatók:

In anno domini mccccxxviii illustrissimus princeps et dominus Albertus rex Hungarie, Bohemie, Dalmacie, Croacie, Austrie et Stirie, Cariencie (*így*) dux et marchio Moravie in vigilia Symonis et Iude apostolorum² in Löngadorff vulgariter Nezmel diem suum clausit extremum. Et sepultus est honorifice in Alba Regali prope altarem beati Emerici; cuius anima requiescat in sancta pace. Et eius uxor domina Elizabeth regina remansit pregnans etc.

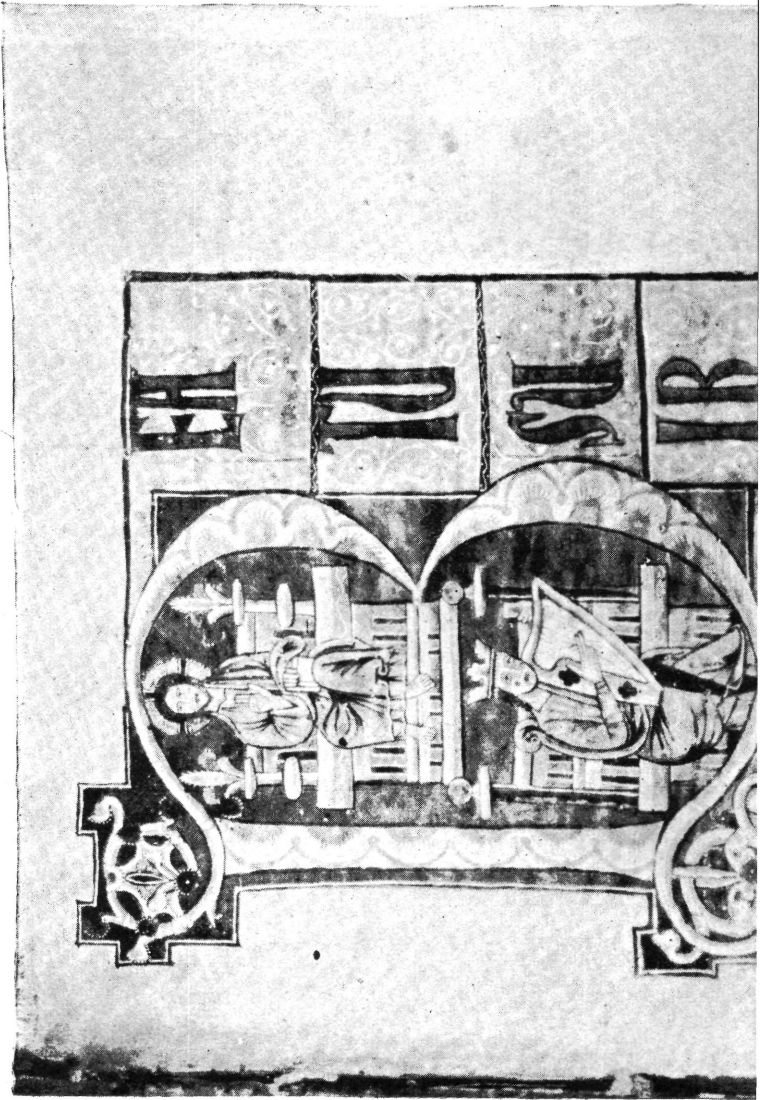
Item anno eiusdem in mense Februarii in vigilia Kathedre

¹ Lásd a mellékletet.

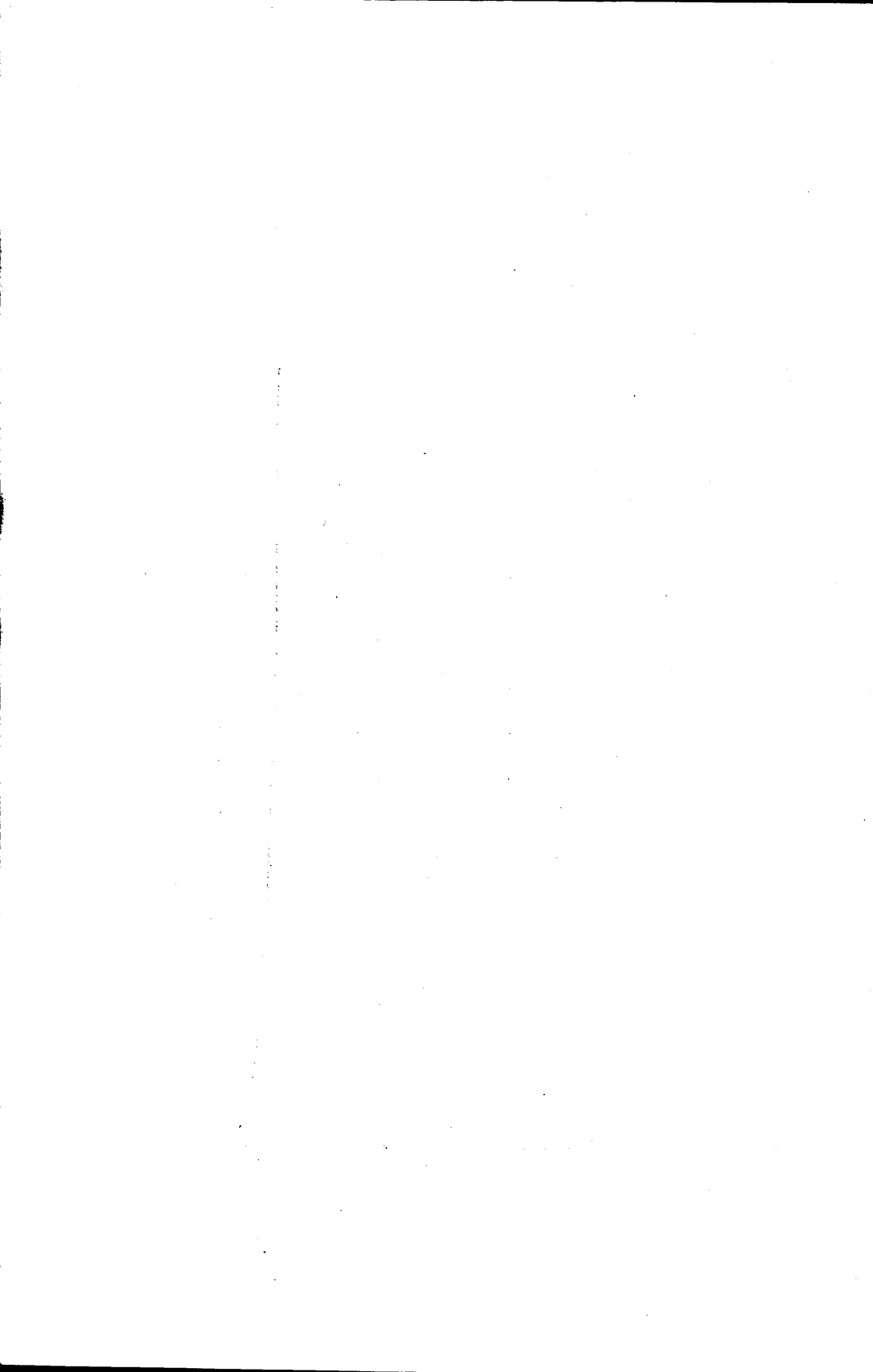
² Október 27.

Magyar Könyvszemle, 1900. évf. 30. lap.

qui non abiit in consilio ipsoꝝ: et
in uia peccatoꝝ n̄ stetit: et in cathedra
pestilencie non sedit. ooooo. ooooo.
et in lege dñi uoluntas ei: et in be
ge ip̄i? meditabit die ac nocte.
Et erit tanquam lignū qđ plantatū
est. secus decursus aquarū: qđ fructu
rum suum dabit in tēpe suo. ooooo.
Et folium eius nō defluet: et omnia

beati Petri apostoli ¹ (*kitörülve* : ad vincula) duobus horis circa mediam noctem eadem serenissima domina nostra regina Elizabeth Hungarie, Bohemie, Dalmatie, Crouatie, Austrie et Stiria (*így*) ducissa, necnon marchionissa Moravie (*itt az állitmány kimaradt*). Cuncti potens dominus concessit et dedit prefate domine regine Elizabeth filium masculinum naturalem, dominum nostrum regem Ladislaum, in castro suo proprio Comaroniensi. Et postmodum archiepiscopus Strigoniensis eundem dominum nostrum Ladislaum secunda die in predicto castro baptisavit. Castellanus vero protunc temporis fuerat Thomas de Zëecz fidelis familiaris serenissime domine nostre regine, necnon et sui nati regis Ladislai. ²

A következő sorok XV. századi gót könyvirással vannak írva; és pedig a kiemelt czímek vörössel:

Antiquitus sic locabantur prelati sicuti secundum dignitatem convenienter locuti solebant. Anno domini millesimo ducentesimo nono privilegium per tempora prelatorum sic consignabatur: Johanne Strigoniensi, Bertholdo Collocensi, Calano Quinqueecclesiensi, Bolezlao Vaciensi, Cathapano Agriensi, Symone Varadiensi, Calanda Wesprimiensi, Desiderio Chanadiensi, Gothardo Zagradiensi, Petro Geuriensi. Sic omni (*így*) tunc locabantur secundum dignitatem post sese. *Infrascripti principes ecclesiarum fuerunt in tempore sancti regis Stephani incliti.* Primo Felicianus, gracia dei Strigoniensis archiepiscopus, Gregorius episcopus, Paulus episcopus, Gervasius episcopus, Ambrosius episcopus, Walterius episcopus, Fancica episcopus. Notarius huius carte Macharius prepositus Titulensis. Sigillavit hoc privilegium obediens cancellarius.

Ezek a bejegyzések csak valamely a királyi udvarhoz közelálló egyén, valamelyik káplán, kanczelláriai írnok vagy más hasonló állású férfiú tollából folyhattak. Jellemző a korra, hogy a bejegyzés írója II. István egy oklevelét Szent-Istvánénak vette. Az oklevél, a melyből a püspökök névsorát kifirta, ma ismeretlen; 1125—1128 közt kelt s egy eddig ismeretlen notarius nevét őrizte meg, a *Makáriusét*, a ki 1138—1180 közt a pécsi püspöki széken ült.

A kézirat első (üres) oldalán XVI. századi kézzel írva ez áll:

Hoc psalterium dono dedit Georgius Itupecovitius magister scholae Sabariensis philosophiae baccalaureus admodum reverendo

¹ A feljegyzés írója olasz módra márczius 25-ikétől számítja az év kezdetét s ezért veszi február 21-ikét még az 1439. évhez, holott az mai számításunk szerint már 1440-hez tartozik.

² Ez az egykorúnak látszó bejegyzés egy nappal előbbre teszi V. László király születését az ismert forrásoknál, a melyek mind február 22-ikét említik. Az eltérés azonban csak látszólagos, mert a király születése a 21- és 22-ike közti éjjelen, éjfél után két óraker történt s így mai idősámítás szerint már 22-ikére esett.

domino Andreae Carol(i) de Wasuar, praeposito maiori ecclesiae Wesprimiensis, canonico Poseniensi, etc. in perpetuam sui memoriam.

Beke, Index, 445. sz. Kalauz, 263. sz. (» . . . *domború (!) miniatúrákkal.*«)

13. (*K₅. II. 1.*) LIBER EVANGELIORUM CUM GLOSSA. *Saec. XIII.*

Magas ivrétű (0·388 × 0·231.), hófehér, gyönyörűen simított hártýára, bámulatosan egyenletes, szép gömbölyded minuszkulával írt kézirat. A szöveg nagy betűkkel, ritka sorokba van írva a lapok közepére, a kétoldalt fennmaradt nagy lapszélekre s a sorok közé van apróbb betűkkel írva a glossza. Nagy kezdőbetűi hiányoznak, helyük üres; a kisebbek vörösek és kékek, tollrajzú szétfutó indákkal s kacsaringókkal ékesek. A közel két tenyérnyi szélességű alsó lapszélek több helyen le vannak vágva, valószínűleg kis imakönyvre vagy levelekre használták fei a finom hártýát.

Az egész kézirat remeke a középkori kaligrafának. Olasz munka.

XVIII. századi bőrkötésben.

Beke, Index, 225. (»*Ms. saec. XV.*«!)

14. (*F₅. V. 11.*) LIBER MORALITATUM. *Saec. XIII.*

Hártýakézirat negyedréiben, 23 levélen, bekarcozt vonalakra két-hasábosan a XIII. század végéről való olaszos minuszkulával írva. Címei vörösek, kezdőbetűi vörösek és kékek.

Közel egykorú vörös bőrral bevont deszkakötésben.

23^b l. (*Kolofon*): | Qui scripsit scribat semper cum domino vivat, | vivat in caelis, Franciscus nomine felis.

Erkölcstani rövid fejtegetéseket s magyarázatokat tartalmaz olasz nyelven.

Beke, Index, 152. sz.

15. (*M₅. III. 13.*) PETRUS LOMBARDUS EPISCOPUS PARISIENSIS, SENTENTIARUM LIBRI IV. *Saec. XIII.*

Ivrétű kézirat, 171 levélen, szép sima hártýára, két hasábban, félgót minuszkulával írva. Olasz jellegű írás a XIII. század végéről. Apróbb kezdőbetűi kékek és vörösek, a lapszélekre kifutó kacsaringókkal. Minden könyv elején van egy arany alapra csinosan festett ornamentális díszű nagyobb kezdőbetű. Legutóbbi bekötések történt megvágatása daczára alsó margóit most is tenyérnyi szélességűek.

Kötése a XVIII. századból való.

Beke, Index, 522. sz.

16. (*N₅. V. 20.*) TESTAMENTI VETERIS HISTORIA IN VERSIBUS REDACTA. *Saec. XIII.*

Kis ivrétű, 30 levélnyi kézirat, durva, szedett-vedett hártýán, két-hasábosan, tintával vont keretek közé írva. Írása a XIII. század végéről való.

minuszcula. Kezdői egyszerűek, vörössel és kékkel festve. Czímei vörösek. Végén csonka, megszakad a *Királyok könyvével*.

Kötése hihetőleg egykorú; a deszkatablák egyszerű vonalakkal préselt zöld szarvasbőrrel vannak borítva.

Első oldalán, a felső lapszélén ezen bejegyzés olvasható:

Ex oblatione generosi Pauli Gyergyai est scholae Unitariorum Claudiopolitanae. A. 1729.

Beke, Index, 417. sz. (*Ms. saec. XV. < !*)

17. (*F₅. V. 7.*) LIBER MISSALIS, CONTINENS VIGILIAS ET MISSAS MORTUORUM. ACCEDIT NECROLOGIUM SANCTI MARTINI IN VALLE LAWENT. *Saec. XIII—XV.*

Negyedrétü hártýakézirat a XIII. század végéről, gyalón színezett tollrajzú kánon-képpel, a mely nem igen áll magasabb fokon, mint a Pray-codex rajzai. 110 levél.

Vastag deszkakötése természetes színü szarvasbőrrel van bevonva s bepréselt vonalakkal díszítve. A rajta volt tíz gomb és a kapocs hiányzik. A kötés hihetőleg a kézirattal egykorú.

Elején 45 levélen egy rövid, mindössze harmincz misét tartalmazó misekönyv van. A kötet többi részét egy naptári rendben, rubrikákba írt nekrologium képezi rengeteg bejegyzéssel. Csupa név, mellé tett évszámokkal, minden további adatok nélkül. A bejegyzések legkorábbiái még a XIII. századból valók; a legutolsók a XV. végéről. Akárhány régebben írt név, a melynek viselője már feledésbe merült, ki van vakarva s újabban más van írva a helyébe. A kódex a karinthiai családörténetre igen nagy fontossággal bír. Tudtommal teljesen ismeretlen az irodalomban. Megemlítendőnek vélem, hogy a nekrologiumban több helyen fordul elő a *de Habsburg* s a *de Habsperch* név.

Beke, Index, 386. sz. (*Missale initio mutilum. Ms. saec. XIV. <*)

18. (*G₅. III. 7.*) I. I. CONCORDANTIAE BIBLIAE, COMPILATAE PER HUGONEM CARDINALEM FRATREM PRAEDICATORUM. ACCEDIT INDEX BIBLICUS SECUNDUM ORDINEM ALPHABETI. *Saec. XIV.*

Ivrétü kézirat, vegyesen hártýára és papírra írva, oly módon, hogy minden papír ternio egy hártýaívbe van téve. Írása durva, kurzívba átmenő gót minuszkula a XIV. század végéről. Valószínűleg hazai készítmény.

II. LEXICON BIBLICUM. *Saec. XIII.*

Hártýakézirat a XIII. század második feléből. Két különböző kéz írása; az első gót minuszkulát, a másik kurzívot használ. Egyszerű vörös kezdőbetűkkel.

A két kéziratot egy a XV. század második feléből való csinosan préselt, barna bőrü deszka kötés borítja, öt-öt bronzgombbal és két pár kapocscsal. A préselés mutatja, hogy a kötés a Szepességen készült. Jellemző ezekre a XV. századból való felvidéki kötésekre, hogy egyszerű s mindenütt használ-

Jatban volt gót izlésű bélyegekkel vannak ugyan díszítve, de ezek úgy vannak alkalmazva, a mint sehol egyebütt nem volt szokás. Az egyik tábla rendszerint olyan, mint más azon korabeli kötéseknel; a másiknak mezején vonalakból összeállított fák s bokrok láthatók. Néha egyenes vonalakból képezett ferde négyszögekbe vannak e fajta virágszálak s bokrocskák bepréselve. A tábla szélein félkörökből s stilizált liliomból készült egyszerű keret szokott lenni. A kézirat a XV. század végén a lőcsei Sz. Jakab egyházé volt, a mint az első oldal felső szélén levő bejegyzés mutatja:

Liber ecclesie Sancti Jacobi in Leuthscha.

Beke, Index, 325. sz.

19. (*L₅. VI. 4.*) I. SERMONES VARIII. *Saec. XIV.*

Hártyakézirat kis negyedréttben, 172 levélen. Mindenféle rossz hártján, egész bőrök levagdalt széleiből egybeszedve, legalább tiz különböző kéz által írt kódex. Magvát egy jó kurzivot író, de rengeteg rövidítést használó XIV. századi másoló írta; közbe-közbe egy-egy levélen, néhol többen is egészen elütő írás következik. Úgy látszik, a kis kézíraton egész kolostor dolgozott. Egyik is, másik is írt hozzá egy-egy beszédet, rövid elmélkedést. Az egész a XIV. század első harmadában készülhetett el, úgy lehet a kassai domonkosrendiekházában. Az írás a 90b. oldalig egy hasámban, innen kezdve a 100b-ig kettőben, ettől végig újra egyben folyik. A rubrikálás csak a kézirat első harmadára terjed.

1a. l. XIV. századi több kéztől eredő vegyes jegyzetek.

1b. 8a. ll. kettős mutató tábla.

8b. l. vegyes jegyzések a házasságról.

9a. laptól szent beszédek következnek. Dominica infra octavas epiphanie. | Obsecro vos per misericordiam dei ut exhibitis corda vestra . . . Végződik a 89b. lapon egy rövid elmélkedéssel: Marie pulchritudo.

90a lapnál új rész kezdődik, a mely talán a kézirat elejéül volt eredetileg szánva s csak a XV. századi be- (illetve át-) kötésnél jutott mai helyére. Elöl nagyobb vörös kezdőbetű. Innen kezdve a scriptorok sűrűn váltakoznak. Az egész a 172b. lapon végződik.

II. SERMONES VARIII. *Saec. XIII.*

Hártyakézirat 87 levélen, gondosan húzott vonalakra három (?) különböző kézzel írva. A hártya és az írás olaszos; az első 75 lapon egyenletes, jól olvasható félkurziv; ezt a 76a. l. utolsóelőtti sorában (talán ugyanazon másolótól való) hanyagabb kurziv írás követi. A 84a. l. aljától a 87a-ig ismét más szép, határozott vonású folyóírás jön, a 87b. lapon aztán ismét van egy darabka az első kéztől. Rubrikálva, egyszerű vörös kezdőbetűkkel. A XIII. század végéről.

A beszédek kevés kivétellel szentekről szólnak: De sancto Ambrosio, Andrea, Antonio, Barnaba, Blasio, Gregorio, Mattheo, Marco, Paulo, Stephano Protomartire, Thoma, de Sancta Agatha, Agnethe, Lucia stb. Magyarok nincsenek közöttük.

A két kézirat kötése a XV. század második feléből való. Sötétvörös marokénnel borított deszkatáblák, csinosan préselve, egy rézkapoccsal; a hátsó tábla felső szélénél egy lánczorog nyoma. A kötés, úgy mint az első kézirat, hihetőleg Kassán készült.

Az első oldal felső szélén a XV. század elejéről való írással:

Liber conventus Cassoviensis ordinis fratrum predicatorum.

Hasonló felírás van az első kézirat 90a. oldalán:

Liber Cassoviensis conventus ordinis predicatorum.

A lánczorog nyoma arra mutat, hogy a kézirat a XVI. század elején Henckel János birtokában volt, ugyanis e hirneves pap könyvei vannak, majdnem kivétel nélkül, hasonló módon megvasalva.

Beke, Index, 518. sz.

20. (*M*₅. V. 13.) BIBLIA SACRA. *Saec. XIII—XIV.*

Tizenhatodréti kézirat igen finom, vékony hártván, alig látható tinta-vonalakra, igen apró, erős törésű gót minuszkulával írva. Az írás végig olyan egyenletes, mintha csak nyomtatva lenne. Számos igen szépen festett, szél-díszekké kiágazó kezdőbetűvel. A legtöbben parányi képecskék vannak, a czellában ülő Szent-Jeromos, a világot teremtő Isten kit a legörnyedt sátán a hátára tett deszkán emel, szentek s próféták arczképei s más efélék. A képecskék első rendű művészre vallanak. A festés pasztózus, a miniátor a késői középkor modorában előbb a közép színeket rakta föl, aztán árnyékolta s legutoljára hordta fel az éles világitású részek világos színeit. Az arczok s a testrészek zöldes színűek. Az ecsetkezelés bámulatos; a parányi arczok mindenike teljesen ki van dolgozva. A művész rajzbeli ügyessége a korhoz mérten valóban meglepő. A XIII. század végéről, vagy a XIV. század elejéről.

A kis kötetke a teljes szentíráson kívül egy mutatótáblát tartalmaz.

Kötése 1550-ből való, közönséges német izlésű disznóbőr-kötés. Kapcsa hiányoznak. A bekötésnél a kódex széleit nagyon megvágták.

A hátulsó védőlapon a következő bejegyzés található:

1555 | die Septembris | Caspar Zlyuayrch propria Manu | in
urbe Fryfacensi | Een azt mondom, hogy myn denyk eoreozzeon |
magat, vgy hogy: valaký ezt keonwet el | akarna lopaffal venny
tahat három pryhket legyen rajta venny.

Beke, Index, 46. sz. (Szerinte 402 levél.)

Kalauz, 266. szám.

21. (*E*₅. VI. 8.) I. MANUALE CONTINENS SERMONES ET ALIQUOT FORMULAS LITTERARUM. *Saec. XIV.*

Kis nyolczadréti (6·12 × 0·16) hártvakézirat 154 hártvalevélen. Az első XV. századi írású lapot kivéve végig egy másolótól származó jó kurzív írás. Két quaterniót kivéve az egész rubrikálva van, kezdőbetűi egyszerűek, vörössel írottak.

1a. l. üres.

1b. l. XV. századi írású mutató.

2a. l. üres.

2b. l. *szent beszédek.* (A lap kezdetén csonka) . . . . . ista
sunt verba redemptoris nostri.

126b.—129b. ll. *oklevélminták. Tizennégy az 1290—1310
közti időkből származó oklevél többé-kevésbé csonka másolata. Az
oklevelek mind a magyarországi ferenczrendiekét illetik, a miből
kiviláglik, hogy a kódex írója is e rend tagja volt.*

129b. l. a második hasábtól folytatódnak a beszédek: Sermo
dominica secunda de adventu domini.

154a. l. vége: Rogemus ergo dominum. Amen.

A kéziratot az teszi nevezetessé, hogy benne három lap alsó szélén a
kódex írójának kezétől származó magyar szöveg található, a beszédekben elő-
forduló néhány kifejezésnek fordítása. A mindössze 15 rövidke sornyi magyar
szöveg itt következik.

58a. l.

Iocunditas merencium.
Eternitas vivencium.

Sanitas langencium.
Ubertas egencium.
Societas esuriencium.

I.

Habroflagben walacnokkeguffege.
eleeknek (kitörülve kegyusse)
vrukfege
Koorflagbon walaknok egefflege.
Sciukflagben walaknok beuffege.
ehezue nepeknek . . . . .
(A többi le van vágva.)

130a. l.

In mirifica operis indicio
In verbi oris sui testimonio,

In sacri altaris misterio,
In sui imaginis vestigio.

II.

Chudalatufmiuin(e)cielenetuiben
Vnu(n) zaiual mu(n)dut igen(e)c
tonofagaban
Sce(n)t oltaru(n) kuner kepeben.
oz kereszt fan figeu kepeben.

153b. l.

Primum quia a proprio disci-
pulo vendicio fuit.
Secundum quia proprio . . . (suo
nacione?) est accusatus.
Tercium est quia a Jerosolimis
honorifice fuerat susceptus.
Quartum innocencia salvatoris.
Quintum mortis infamia.
Sextum Marie presencia.

III.

Vnun tonohantuanac arulatia.
Nemzetui nepnech vadulatia.
J(e)r(usa)l(e)m uarafanac tiftes
fugadatia.
Iften fianoch artotlonfaga
Halalanoch scidalmas quina
Bbodugafcunnac scemehel latatia.

Ez a magyar szöveg korra nézve a második eddig ismert nyelvelmélünk.
A kézirat utolsóelőtti oldalán, az alsó margón XIV. századi írással ez
olvasható:

Iste liber est fratris Johannis de Vathacha concessus fratri
Petro . . .

II. VARIA MATERIA THEOLOGICA. *Saec. XV.*

Papirkézirat a XV. század második feléből. 44 levél (végül csonka), több kéz által írva; az írás hanyag kurzív. Rubrikálva.

39a. l. (*Kolofon.*). Explicit tractatus de indulgentiis, excerptus ex dictis sancti Thome de Aquino per fratrem Johannem Elscher.

A két kézirat egy XV. századi szarvasbőrrel bevont deszkakötésben van.

A kézirat az irodalomban Gyulafehérvári-kódex név alatt ismeretes.¹

Beke, Index, 491. sz. (»Sermones sacri pro festis. Ms. saec. XV.«)

Akadémiai Értesítő, 109. füzet. (1899.) 16—25. l.

Nyelvtudományi Közlemények, XXIX. kötet, 1—3. l.

Nyelvőr 1898. évf. 529. l.

22. (*L₅. III. 17.*) FRATRIS HUGONIS EXPOSITIO IN ALIQUOT PARTES BIBLIAE. *Saec. XIV.*

Széles ivrétű kézirat, sok helyütt lukacsos, durva hártýára két hasábosan gót minuszkulával írva. Apró vörös kezdőbetűkkel. Olasz munka a XIV. század legelejéről.

Deszkatalbláit sima természetes színű disznóbőr tedi. Az első tábla belsején ezen vers olvasható:

Omnes nobiscum sapientes ferte pudicum
Ne confusa manus sit dum tergitur anus.

Beke, Index, 112. sz. (»Ms. saec. XV.«)

23. (*N₅. V. 9.*) I. BERNARDI PAPIENSIS CASUS DECRETALIIUM LIBRI V. *Saec. XIV.*

Hártýakézirat negyedrébten, 40 levélen, két hasábosan, tintával húzott vonalakra gót minuszkulával írva. Vörös címekkel és kezdőbetűkkel. Olasz készítmény a XIV. század elejéről.

1a. l. LIBER PRIMVS. IN NOMINE CHRISTI AMEN. CASUS DECRETALIIUM A BERNARDO PAPIENSI EPISCOPO FACTI.

40b. l. *Végén:*

FLAUIA CEPIT OPUS CONSUMMAVITQUE PAPI	} A
CONTULIT AUXILIUM DE CELO SUMMA SOPHI	
CORRIGAT HEC DICTA, NEC SIT DILECTIO FICT	
OB TRES RES GESTAS TRIA GLORIA TRINA POTESTAS	

II. LIBER SECUNDUS DE IUDICIO INCERTI AUTHORIS. *Saec. XIV.*

Eredetileg ivrétű s negyedréttvé csak rettentő megvágással erőszakolt kötet; 48 hártýalevél, 2 hasábosan írva; a 13a. oldalig kurzívval, innen gót könyvirással. Végén csonka. Első néhány levele rubrikálva van.

Börkötése a XVIII. századból való.

Beke, Index, 148. sz.

¹ A nevezetes kéziratot azért nem irom le bővebben, mert róla az év folyamán nagyobb tanulmányom jelenik meg.

24. (*I*₅. *IV*. 5.) *MISSALE. Saec. XIV.*

Hártyakézirat negyedrétben, két hasáiban írva, csinos gót minuszkulával; vörös és kék kezdőbetűkkel. Közben néhány idegen írású levél, valószínűleg egy más misekönyvből beletoldva a másodszori bekötés alkalmával. A XIV. század elején készült. Talán külföldi, mert belőle a magyar szentek, Szent-Erzsébet kivételével, mind hiányoznak. Azonban a XV. században már egy magyar egyházban használták. Kitészik ez abból, hogy azon a lapon, melyen Szent-István miséjének kellene következni, az alsó szélen XV. századi írással (rubrummal) áll:

Stephani regis extra.

Hihetőleg a kötet végéhez voltak függesztve a magyar szentek officiumai, innen azonban ma már hiányoznak. A kódex elől hátul csonka. Az első oldal kezdete:

Venite exultemus domino . . . Beatus vir, qui non abiit . . .

Rongált kötése a XV. századból való; deszkatábláit barna bőr fedi.

A kötetben egy kis papírszelektét találtam, a melyen XV. századi sietős folyóírással jegyzetek vannak. Kezdetük:

Executioni statutionis vicinis et commetaneis convocatis, quo presente Georgius de Daidhaza et Martinus de eadem necnon Fabianus Rakos atque etiam Paulus Mathe de eadem . . . stb.

Ezek kétségen kívül valamely beigtatásnál szereplő hiteles helyi kiküldött feljegyzései. Miután pedig az egyetlen hiteles helyül szereplő egyház, a melytől Batthyány püspök könyveket szerzett, a szepesi volt, nagyon valószínű, hogy a czédula s az egész kézirat egykor a szepesi káptalan tulajdonát képezte.

Beke, Index, 385. sz. (Szerinte 368 levél).

25. (*G*₅. *IV*. 9.) *GREGORIUS PAPA IX., DECRETALIUM LIBRI V. CUM GLOSSA. Saec. XIV.*

Elején s közepén több helyütt csonka, kis ivrétű hártvakézirat, két hasáiban írva gót minuszkulával. Olasz munka a XIV. század elejéről. Két nagy miniált kép van benne, a leszármazás bemutatására szolgáló szokott sematikus ábrák, gyarlón festve; ezen kívül négy, nagy művészettel készült kezdőbetű. Végén ezen versecske.

OPERE FINITO SIT LAUS ET GLORIA CHRISTO.
GLORIA SIT CHRISTO, DICIMUS MUNERE SISTO.

Egykorú fekete bőrkötése át van húzva barna sima bőrrrel.

A hátsó tábla belsején XIV. századi írással:

DAMYANI PECHYENSIS EST LIBER ISTE.

Beke, Index, 594. sz.

26. (*H*₅. *IV*. 12.) *I. SERMONES DE TEMPORE ET DE SANCTIS. Saec. XIV.*

Negyedrétű hártyakézirat 174 levélen a XIV. sz. elejéről. Több kéz írása; a 79a. lapig egy scriptoré, aki kurzivot használt; innen kezdve végig gót minuszkula, a mely láthatólag több másolótól származik. Hihetőleg szépeességi készítmény.

Ia. lapján ezen cím: Incipit opus Corradinum de tempore.

Majdnem minden beszéd mellett a lapszámon évszámok állnak, jelezve az elmondás idejét. A legkorábbi *M^oCCC^oXVI^o*, a legkésőbbi *M^oCCC^oXXIX^o*. Sok beszéd mellett két évszám is áll; egy helyen pedig egy név, talán azé a papé, a ki a beszédet elmondta: *Marchus M^oCCCXXI^o*.

II. THOMAS DE AQUINO. SUMMA THEOLOGIAE VERITATIS. *Saec. XIV.*

Hártyakézirat a XIV. század elejéről; 170 levél, két hasábosan több kéztől eredő folyóírással írva, egyszerű vörös és kék kezdőbetűkkel.

Egyszerű, kapcsos barna bőrrel bevont deszkakötésben.

Beke, Index, 537. sz. (*Ms. saec. XV.*)

Magyar Könyvszemle, 1880. évf. 338. l. 15. szám. (*Hártyakézirat a XV. századból.*)

A tábla belsejében XV. századi írással:

UIT Nwthardi et pertinet ad librariam in Capella. T. i. a XXIV. szepesi plebános könyvtárához tartozott, amely a lőcsei Szent-Jakab-templom Szent-Györgyről nevezett kápolnájában volt elhelyezve.

27. F₂. IV. 9.) I. SERMO DE SANCTO NICOLAO. *Saec. XIV.*

Egy ivrétű papirlevél, egy hasábosan, kurzívval írva. A XIV. század végéről.

II. BEATUS BERNHARDUS, DE CONSCIENTIA. *Saec. XIV.*

16 ivrétű papirlevél. Két hasábosan *bekarcolt* vonalzásra írva, csinos kurziv írással. A XIV. század derekáról.

Ia. l. Incipit liber beati Bernhardi de consciencia.

III. MATHIAS DE LIGNIS, POSTILLAE EPISTOLARUM DOMINICALIUM DE TEMPORE. *Anni 1400.*

Ivrétű kézirat papíron, mely a kötet vége felé hártya-levelekkel van keverve; 188 levél. Két hasábosan félkurziv minuszkuálával írva. Vörös címekkel és kezdőbetűkkel.

Ia. l. Videte quoniam non mihi soli laboravi . . .

77a. l. alül: Explicit prima postilla epistolarum dominicalium yemalium etc. Anno domini millesimo 800 in vigilia Bartolomei.¹

77b. Incipit postilla epistolarum domini caliumtempore estivali.

187b. Vége a munkának, minden kolofon nélkül.

188. üres.

¹ Augusztus 23.

IV. SERMONES VARIII. *Saec. XIV—XV.*

Ivrétű papirkézirat 47 papirlevélen, két hasábosan gót félkurzívval írva. Rubrikálva. XIV. század végéről vagy a következő elejéről. Az utolsó levél üres.

V. SERMONES VARIII. *Anni 1332.*

Kilencz papirlevélen. Egy hasábosan írva jó kurzívval. Rubrikálatlan. 1332-ből. A könyvtár legrégibb papirkézirata.

9b. l. végén: die sexta post pentecosten per Nicolaum de Lutzelkirgen. Anno xxxii. (1332.)

VI. SERMONES VARIII. *Saec. XIV.*

7 levélnyi papirkézirat a XIV. század derekáról. Írása egy hasábosan folyik, hasonlít az első levélére.

A kézirat kötése a XV. század legelejéről való. Tábláinak vastag deszkáit sötétvörös borjúbőr fedí. Áthajtós kapcsokkal.

A kötés s hihetőleg a kézirat egyes részei is Magyarországon készültek. Erre vall, hogy a belső borítólapokat egy nagy itéletlevél töredékei képezik, amelyet a lipcei polgárok ügyében *Nicolaus de Zambo magister tawernicorum regaliūm, comitatus Posoniensis comes* adott ki.

Beke, Index, 489. sz. (*Ms. saec. XV.*.)

28. (*E₅. VI. 20.*) SUMMA DOMINORUM. CUM TABULA PETRI PLEBANI DE ERPURGA. *Saec. XIV.*

Nyolczadrétű hártyakézirat, egyhasábosan, szép apró gót minuszkulával írva. Az elején levő mutatótábla más kéz írása. Rubrikálva. A XIV. század legelejéről. Elől csonka, nehány levele hiányzik. Vízfoltos, sok helyütt olvashatatlan.

A 12a. lapon végződik a mutatótábla ezen nagy betűkkel írt rubrummal:

Lector maneat qui scripto | ri maledicat. | Explicit tabula in
summam | dominorum compylata per dominum | Petrum Plebanum
de Erpurga | anno domini M° ccc° xxiiij.

12b—17b. ll. üresek.

A 18a. lapon kezdődik a munka: Incipit summa dominorum . . . Végződik pedig a 175. számozott levélen minden kolofon nélkül.

XVIII. századi papirkötésben.

Beke, Index, 535. sz.

29. (*K₅. I. 6.*) GREGORIUS PAPA IX., DECRETALIUM LIBRI V. CUM GLOSSA. *Anni 1335.*

Hártyakézirat nagy ívrétben. Két hasábosan nagyobb betűkkel írt szövegét apróbb írású glossza veszi körül. Szép, erős törésű gót könyvirással. Minden könyv elején egy tenyérynvi nagyságú kis képecske van, az első a

trónon ülő, papjaitól körülvevett pápát ábrázolja. Középszerű művészettel festett képek, igen torz arczokkal.

A kézirat kötése egykorú; deszka-táblák, vörösbarna bőrrel bevonva; néhány beprévelt egyenes vonal képezi a táblák összes ékességét. Rajta durva kettős vasláncz.

A kötéstábla belsejébe elől és hátul egy-egy fatáblanyomat van beragasztva.

Az első tábla belsejében levő hatalmas nagy (0.39 × 0.27) kép Egiptomi Máriát ábrázolja. Papírja, a mennyire a leragasztott képről látni lehet, durva, vastag. A kép közepét Mária lebegő alakja foglalja el. A szent ruhátlanul ábrázoltatik, de testét a ruhánál jobban befedi bokáig érő nagy haja. Különben egész teste szőrös. Öt angyal tartja a levegőben, kettő vállainál, kettő oldalánál, egy pedig lábainál fogva. Alul virágos és fás talaj van, a melyen egy imádkozó férfi alak látható. A kép fatábláról van ledörzsölve, a nyomás színe sárgásbarna. Metszése durva, de erőteljes, körvonalai vastagok, törtek, egykorúan ki van színezve, gyenge átlátszó színekkel.¹ Készítése 1450—60 közé eshetett.

A hátsó táblába beragasztott kép még érdekesebb. Mint a mellékelt kicsinyített ábráról látható (az eredeti 0.30 × 0.205), az angyali üdvözetlet ábrázolja sajátos felfogással. Kicsiny szobában, melynek hátsó részét egy oltár-forma asztal foglalja el, (a melyen két kehely, egy könyv, kis kosárka s virágszál van) áll Mária. *Háta mögött* két angyal, az egyik a földön térdel, a másik hasonló helyzetben a levegőben lebeg, mindkettő imádásra kulcsolt kezekkel. A Szűz elutasító mozdulatot tesz kezeivel; ez és a hátfordítás jelzik, hogy Mária az isten által neki szánt felmagasztaltatást szerényen elhárítani igyekszik magától. A Szűz glóriától övezett fejjel ábrázoltatik; dús haja vállaira omlik le, ruházata egy végbe szabott, bokán ülő érő nagy virágú köntös. A kép kezdetleges művészettel készült, az arczok gyarlók, a ruhák törése merev, árnyékolásnak semmi nyoma. A kép egykorúan ki van színezve; Mária öltözete késsel árnyékolt fehér, sárga virágokkal; az egyik angyal barna, a másik sötétvörös ruhában van. Az arczok nincsenek kifestve. Az asztal alsó részén van a kép készítőjének névbetűje, a melyet ép úgy lehet gótikus g-nek mint S-nek nézni. A kép kora a XV. század harminczas—negyvenes éveire tehető.

Érdekes, hogy a táblára való felragasztásnál a kép hátterét (a szoba falát) kivágták s helyére tészta anyagba virágos mintát nyomtak. Nem tudok rá ezen kívül példát, hogy a fatáblanyomást tésztaanyagmal együtt alkalmazták volna.

30. (F₅. IV. 11.) SERMONES VARIII PRO FESTIS DIEBUS. Saec. XIV.

Ivrétű kézirat, 11 számozatlan, CCLIX számozott és ismét 2 szttl.

¹ Weigel és Zestermann nagy munkájában (Die Anfänge der Druckekunst. Lipcse, 1866.) az I. kötetben 125. szám alatt egy hasonló ábrázolást ír le, a mely azonban jóval kisebb az itt említetttnél.

Az angyali üdvözet.

(A 29. sz. kézirat hátsó táblájába ragasztott XV. századi fatáblanyomat kicsinyítve.)

levélen; durva, vastag bordájú, igen korai készítményű rongypapírra írva, melynek vízjele nyíl, másutt bárd vagy kettős karika. Írása tintával vont keretek között két hasábban folyik, jó kurzív a XIV. század első feléből. Az első 11 levél valamivel későbbi, más kéztől ered, tartalma mutatótábla az egész kézírathoz, s néhány beszéd. Végén ugyancsak más kézzel írva egy német egyházi ének. Rubrikálva.

Kötése a XIV. század végéről való; deszkatáblák, barna bőrrrel bevonva. Rézgombjaiból már csak kettő van meg. Egy pár kapocscsal.

Beke, Index, 488. sz. (*Ms. saec. XV.*)

31. (*N₅. V. 10.*) GUALTERUS INSULANUS DE CASTELLIONE¹ ALEXANDREIDOS LIBRI X, SIVE DE GESTIS ALEXANDRI MAGNI. *Saec. XIV.*

Keskeny negyedréti (0.26 × 0.14) hártyakézirat 27 levélen. Egy hasábosan írva, félkurzívval, rubrikálva. A sorok közt s a lapszéleken igen apró betűkkel írt glossza. Végül csonka, a hiányzó versszakot egy betoldott levélen valamely XIX. századi kéz írta hozzá.

XVIII. századi Batthyány-féle kötésben.

Beke, Index, 16. sz.

32. (*K₅. VI. 23.*) SERMONES VARI. FRAGMENTA COMMENTARII IN BIBLIAM. *Saec. XIV.*

Negyedréti hártyakézirat, több kódex-darabból összetoldozva. 269 levél. Kivéve egy két levélre terjedő mutatótáblát az elején, a mely a XV. századból való, valamennyi része a XIV. század első feléből ered. XVIII. századi lapszámozása szerint az

1—307. oldal egy kéz írása; kéthasábosan tintával húzott vonalakra írva, csinos gót minuszkulával.

a 307—329. oldalon több kéz által írt toldások

a 329—346. oldalon más kézzel írt bibliamagyarázatok.

a 347—487. oldalon ismét szent beszédek. Félkurzív írás, két hasábban; apró vörös kezdőbetűkkel.

a 487—533. oldal három vagy négy kéz írása. Csak részben van rubrikálva.

XVIII. századi bőrkötésben.

A 26 lapon XVII. századi irással: Collegii Societatis Jesv Viennae catalogo inscriptus.

Beke, Index, 513. sz.

33. (*L₅. V. 31.*) JACOBUS DE VORAGINE, LEGENDAE SANCTORUM CUM CALENDARIO. *Saec. XIV.*

Ivréti hártyakézirat, két hasábosan, tintavonalzásra félkurzívval, helyenként pedig tiszta folyóírással írva. Több kéz munkája. Rubrikálva; vörös és kék kezdőkkel. Elején nem nagy művészettel arany alapra festett nagy kezdő A, a melyben Mária és két térdeplő alak látható. A XIV. század első felében készült.

¹ Chatilloni Valter. Élt a XII. század második felében.

A kézirat kolofonja:

Finito libro sit laus et gloria Christo
Qui me scribebat F. nomen habebat.

A másoló neve valószínűleg Ferencz volt.

Bőrkötése a XVIII. századból való.

34. (L. V. 29.) SERMONES DOMINICALES. *Saec. XIV.*

Negyedrétű, elől, hátul s több helyen közbül is csonka hártýakézirat, erős törésű gót minuszkulával, egy hasábban, gondosan húzott tintavonalakra írva. Rubrikálva, de nagyobb kezdőbetűi hiányoznak. A XIV. század derekáról. XVIII. századi bőrkötésben.

Beke, Index, 174. sz. (Az indexben említett II. kötet egészen más kézirat, a melyet csak hasonló kora s kötése révén vett ezen kódex második kötetének a jegyzék készítője. Lásd a 40. számot.)

35. (*K₃. II. 17.*) BIBLIA SACRA VETERIS AC NOVI TESTAMENTI. *Saec. XIV.*

Hártýakézirat, ívrétben, 378 levélen, 2 hasábosan írva, több kéztől származó gót minuszkulával. Hét nagyobb aranyos és színes kezdőbetűvel, melyek közül a legszebb az első oldal nagy *F*-je (FRATER AMBROSIUS) s a 3a. lapon levő, a Genesiszt megnyitó *J*, a melyben a világ teremtését ábrázoló apró képecskék vannak. A többi kezdőbetű vörös vagy kék, tollal rajzolt kacskaringókkal czifrázva. A XIV. század közepéről.

A XV. század végéről származó préselt barna bőrrrel bevont deszkakötésben. Az első tábla belsejében ezen bejegyzés:

Hanc bibliam unus Saxonum princeps, frater monasterii apud Petrum in Mersburg manu sua propria conscripsit, ut nobilis ac reverendus dominus Philippus Arbogastus sacratissimae theologiae licentiatus, ecclesiae ibidem cathedralis decanus referebat, eaque, ne tale opus in manus haereticorum eo tempore per totam Saxoniam grassantium perveniret, me donabat anno 1582. 12. Mai.

Henricus à Behaimb Megapolitanus Brennosyrensis Sacrae Caesareae Maiestatis supremi cubicularii, Domini Domini Rumphii Liberi Baronis stabilis praefectus, manu propria.

Beke, Index, 47. sz.

36. (*G₃. VI. 20.*) BIBLIA SACRA. *Saec. XIV.*

Negyedrétű kézirat, finom, helyenként csodás vékonyságú hártýán, gyönyörű, egyenletes, apró-betűs gót minuszkulával írva. Vörös-kék kacskaringós díszű kezdőbetűkkel. 396 levél, kéthasábosan; az utolsó levél nem tartozik hozzá. Készült a XIV. század első felében, valószínűleg Franciaországban.

Az utolsó levélen, a mely a kódex legelső kötésének borítólapját képezte volt, ezen felírás olvasható:

Nota. Liber iste comparatus est pro viij duca(*tis auri?*)
per dominum Petrum; tunc temporis plebanus in Rohatts...
Illustrissimi principis et domini comitis Ludovici...
capellanus, anno domini etcetera quadragesimo nono.

A mit 1449-re kell kiegészíteni.

Kötése a XVI. század közepéről való; préselt fehér disznóbőr. Az átkötésnél a lapszéleket nagyon levágták.

Beke, Index, 45. sz. (»Ms. saec. XIII.«)

37. (G₅. IV. 12.) PASSIONALE. Saec. XIV.

Negyedrétű kézirat, igen rossz, lukacsos, rongyos szélű, helyenként foltozott hártván, a melylyel merő ellentétben áll a gondos tintavonalzás s a szép, gyakorlott kézre valló folyóírás. Kezdőbetűi egyszerűek, vörösek. A XIV. század derekáról.

Kötése ujabbnak látszik; fehér bőr préselve. Két rézkapocscsal.

Beke, Index, 414. sz.

38. (F. IV. 4.) POSTILLAE ANONIMI AUTHORIS. Saec. XIV.

Ivrétű kézirat, vastag, ritka bordájú rongypapíron. Két hasámban, végig egyforma durva kurziv írással írva. A XIV. század derekán, valószínűleg Lengyelországban, vagy a Szepességnek Lengyelországhoz csatolt részében készült.

Egykorú barna bőrszékelykötésben, egyszerű vasgombokkal s rávert durva vaslánczczal, kapcsai leszakadtak. A kötés védőlapjait egy-egy papírvél képezi, azonban mindkettő beírt oldalával levén leragasztva, csak az egyiknek címzését lehet olvasni:

Patrono sibi dilecto domino Johanni Erwyn plebano in Olsuaw prope Czobotam hec littera detur.

A kódex első levelének alsó szélén ezen bejegyzés van:

Istum librum assignavit dominus Thomas Baccalaureus in decretis ad ecclesiam beate Marie virginis in antiqua villa.¹ Anno domini M. CCCC XL°. Orate pro eo unum ave Maria etc.

Beke, Index, 423. sz.

M. Könyvszemle, 1880. évf. 342.

39. (F₅. V. 15.) BARTHOLOMEUS ANGLICUS ALIAS GLANVILLA, OPUS DE PROPRIETATIBUS RERUM. Saec. XIV.

Negyedrétű hártványkézirat; CVJ számozott és 4 számozatlan levélen. Punktórium segítségével vonalozva; két hasámban legalább négy különböző kézzel írva, a XIV. század derekáról.

1a. l. (I. szám jelzéssel.) Sermo generalis de septem regionibus.

106b. l. (kolofon.) Explicit liber de naturis operibus et bonis.

¹ Antiqua-Villa magyarul Ófalu a lengyel határszélen fekszik. Hajdan nevezetes hely volt, ma szegény falucska. Tamás uram ugyanezen évben az ófalvi egyháznak még egy kéziratot (l. 60. sz. a.), egyet pedig az iglói Szűz-Mária-egyháznak adott.

A végső számozatlan levelek írása a XV. századra, vall; tartalmukat néhány német recept és egy értekezés *de creatione mundi* képezi.

XVIII. századi bőrkötésben.

Beke, Index, 33. sz.

40. (*L₅. V. 30.*) SERMONES DE TEMPORE ET DE SANCTIS. *Saec. XIV.*

Hártyakézirat, negyedrétben, 71 levélen. Szélein meglátszik a punctorium nyoma. Két hasámban, nagy gót minuszkulával van írva. Rubrikálva, de kezdőbetűi hiányoznak. A XIV. század derekáról.

Elején csonka. A tizenegyezer szűz ünnepére szóló beszéddel kezdődik.

XVIII. századi bőrkötésben.

Utolsó üres oldalán *Albert tridenti püspök* egy 1381-ik évi oklevele olvasható későbbi másolatban.

Beke, Index, 174. sz.

41. (*N₅. II. 6.*) NOVUM TESTAMENTUM. *Saec. XIV.*

Ivrétű kézirat, válogatott hófehér hártján, két hasábosan tintával húzott vonalakra írva. Végig egy kéztől származó jó gót minuszkula. Elöl nagy lombdiszes kezdőbetű nyitja meg; belül számos szép, többszínű, kacskaringós kezdőbetű díszíti. Bámulatosan tiszta, szinte érintetlen; nem sokat forgathatták. A XIV. század derekán készült.

Ezen gyakran ismétlődő scriptor-verssel végződik:

Sor	super	scrip	lib	poti
te	norum	tor	ri	atur.
Mor	malig	rap	lib	mori

Deszka táblákra húzott fehér disznóbőrkötésben, amelyet egyszerű préselés díszít. Veretei mind hiányoznak. A kötés XVI. századi.

Beke, Index, sz. 560. (*Ms. saec. XV. fol. 207.*)

42. (*N₅. III. 15.*) FRAGMENTUM LIBRI DIURNALIS CONTINENS NECROLOGIUM ECCLESIAE SCEPUSIENSIS. *Saec. XIV.*

Ivrétű hártvakézirat, két hasábosan, tintával húzott vonalakra szép, nagy gót minuszkulákkal írva. Vörös címekkel és vörös vagy kék kezdőbetűkkel. Csak töredék, amennyiben mindössze 18 levele van meg, holott a kötés után ítélve eredetileg vagy 60 lehetett. Mint az alább közölt bejegyzésből kitűnik, a kódexet az 1357-ben elhunyt Benedek Pál fia szepesi pap írta.

1. l. üres, rajta csupán némely későbbi jegyzések.

2a—4b. ll. naptár kéthasábosan írva.

5a—6a. ll. naptári regulák.

6b. l. Officium in vigilia visitationis beatissime Marie. (*Más kézzel írva.*)

7a. l. (*I. számozott levél*). *A diurnale kezdete*: Fratres scientes, quia hora est, iam nos de sompno surgere, nunc enim proprior est nostra salus . . .

*A 13. (VIII. sztt.) levél hiányzik.
Megszakad a 18b. lapnál.*

Vastag deszkakötés, barna bőrrrel bevonva s egyszerűen préselve. Veretei és csatjai hiányoznak.

Ez a csonka kézirat az irodalomban már régóta ismeretes. Már 1774-ben, amikor még a szepesi káptalan tulajdonában volt, kiadta belőle Wagner Károly az *Analecta Scepusii* II. kötetében azon nagybecsű necrologiumot, amelyet a Diurnale naptára tartalmaz. Ez ugyanis meglehetősen meg van töltve a szepesi káptalan papjainak halálzási dátumaival; köztük ott van a kézirat készítőjének halála napja is. Az összes bejegyzések láthatólag egykorúak a dátumokkal s majd mind különböző kéztől ered.

Szükségesnek vélem a necrologium újra való kiadását, miután az Wagnernél nem épen hibátlanul van lenyomva.

Az első levél második oldalán egymagában ezen bejegyzés olvasható:

Anno domini M° CCC° XXX secundo obiit honorabilis vir dominus Michael plebanus ecclesie beati Martini in Scepus in die kathedre sancti Petri apostoli.¹ Oremus pro salute anime ipsius. *(Ez a bejegyzés még a kódex írójától eredhet. Ekkortájtban készülhetett el a diurnale.)*

A naptárban így következnek a bejegyzések:

(Január 18.) 1616. Venerabilis Michael Delney canonicus Scepusiensis obiit.

(Január 31.) Hoc die ad religionem discessit Jesuitarum honorabilis m(agister) Georgius Motuz Nemchichky, custos et canonicus Scepusiensis alias praepositus de Bozók. 1629.

(Február 3.) Hic obiit Nicolaus Strelin custos patria Sle-zita, anno domini MCCCCXIII°.

(Február 6.) Hoc die in anno domini 1629 venerabilis magister Laurentius Mogliensis est mortuus canonicus Scepusiensis.

(Február 13.) Hic obiit Johannes . . . . . anno domini M°ccc°lxx°v qui . . . . . us est . . . . .²

(Márczius 4.) Venerabilis m(agister) Benedictus Rechnitz³ obiit 1630.

(Márczius 19.) Hic obiit dominus Jacobus canonicus de Gan-

¹ Február 22.

² Wagnernél: *Hic obiit Thomas Swieto de Almas anno Domini MCCCC LXX, qui recusatus est per — — — Boen. — — —* Lehet, hogy a bejegyzés több mint száz évvel ezelőtt olvashatóbb volt, mégis azt hiszem, a tudós professzor tévedt. A *Johannes* név elég tisztán látszik, az év pedig kétségen kívül MCCCCLXXV és nem MCCCCLXX.

³ Wagnernél: *Rechemur.*

falua per nobiles de Sowar anno domini M^occcc^o septuagesimo interfectus. Oretur ipsius anima.¹

(*Márctius 26.*) Anno domini M^occc^olxxx^o obitus (Lamperti canonici).²

(*Márctius 28.*) Hic obiit venerabilis dominus Lampertus canonicus Scepusiensis 1433.

(*Aprilis 9.*) Obitus domini Pauli Benedicti anno domini M^occc^ol^o septimo³ qui hunc librum propria manu scripsit.

hic dñi pauli bñdcti. ãno d^o 1433. scripsit.
qui hunc librum sua manu scripsit.

(*Aprilis 16.*) Anno domini M^occcc^olij^o ⁴ obiit venerabilis et egregius pater et dominus Nicolaus Stock⁵ decretorum doctor, decanus . . . .⁶ et plebanus Casschouiensis. Orate deum pro anima eius.

(*Május 26.*) 1621. Venerabilis Georgius Ruthkovith canonicus Scepusiensis in pago Lethonfalwa exulans obiit et sepultus est.

(*Június 19.*) Reverendus dominus Johannes Detre⁷ canonicus Scepusiensis Jaszoviae est mortuus et ibidem sepultus.

(*Július 3.*) Venerabilis magister Thomas Czvetkovich obiit canonicus Scepusiensis 1629.

(*Július 9.*) Reverendus dominus Caspar Andaházy lector, vicarius et canonicus Scepusiensis in domino obdormivit.

(*Július 27.*) Hic obiit magister Andreas lector et vicarius, anno Christi 1437.

(*Augusztus 4.*) Illustrissima Comitissa Susanna⁸ moritur. 1633.

(*Augusztus 12.*) Venerabilis magister Elias Suarovius canonicus Scepusiensis 1632. obiit.

(*Augusztus 26.*) Pater Martinus Káldi moritur 1632.

(*Szeptember 5.*) Hic obiit potentissimus rex Ludovicus Hungarie sub anno domini M^occc^o octuagesimo secundo.⁹

(*Szeptember 7.*) Anno domini 1382. proxima die dominica

¹ A gyilkosságra vonatkozó Mátyás király-féle oklevelet közli Wagner I. 343.

² A *Lamperti Canonici* Wagner után adom; én nem tudom kivenni.

³ A *Kalauzban* háromszor is 1367 áll.

⁴ Wagnernél: 1456.

⁵ Wagnernél *Stockz.*

⁶ Wagnernél: *Wentislaviensis decanus.*

⁷ Wagnernél *Dehe.*

⁸ Wagner kiegészíti. *Erdödy de Monyorókerék Coniux C. Christophori Thurzo de Bethlemfalva.*

⁹ Lajos király tudvalevőleg szeptember 10-én halt meg.

ante festum nativitatem (*így!*) Beate Virginis dedicata et consecrata est capella corporis Christi, constructa ad latus ecclesie sancti Martini Scepusiensis et tria altaria fundata.

1616. Anno domini MDCXVII. (*így!*) eiusdem capellae subrector admodum reverendus dominus Stephanus Frangassi lector, vicarius et canonicus ejusdem capellae Scepusiensis pro tunc floruit, ac ecclesiae et capellae praedictae praefuit.

(*Szeptember 21.*) Reverendus dominus Thomas Saarossi custos et canonicus obiit 21. Septembris 1609.

(*Október 2.*) Hic videlicet in dominica post Michaellem in anno domini 1440. Petrus plebanus infra possessionem . . . . Kayata, cum litteris prepositi et capituli descedens . . . . . (*a többi ki nem vehető.*)

(*Október 5.*) Illustrissimus dominus Martinus Pethe archiepiscopus Colocensis, locumtenens et praepositus Scepusiensis obiit 1605.

(*Október 7.*) Venerabilis magister Casparus Hegelius canonicus Scepusiensis obiit 1633.

(*November 29.*) In vigilia Andree apostoli obiit egregius vir dominus Hermannus doctor decretorum . . . canonicus ecclesie beati Martini, ac plebanus de Lewcha anno domini 1407 felicis memorie.

(*Deczember 26.*) Venerabilis Jacobus Almási canonicus Scepusiensis obiit 1608.

A könyv első táblájának belsején ezen bejegyzés olvasható:

Ex libris Georgii Kutkoveii anno domini 1608.

Wagner, *Analecía Scepusii*. Pars II. (1774.) 80—83. l.

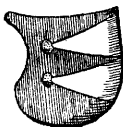
Gyulafejevári Füzetek. I. 107. l. 74. szám.

Beke, *Index*, 77. sz.

M. Könyvszemle, 1879. évf. 135.

Kalauz, 7. sz.

43. (*F₅. V. 20.*) GILBERTUS TORNACENSIS ORDINIS SANCTI FRANCISCI,¹ SERMONES DE TEMPORE ET DE SANCTIS. *Saec. XIV.*

Ivrétű hártvakézirat a XIV. század derekáról, 208 levélen (amelyből az első üres), gondosan vonalzott olasz hártván, amelyen az írás két hasábjában folyik. Elején csinosan festett kisebb kezdőbetű. A többi csak egyszerű vörös.

XV. századi bőrös deszkakötésben.

A második lap jobb szélén a XV. században ráfestett czímer: vörös mezőben két baloldali, sárga gömbökben végződő fehér ék.

Beke, *Index*, 255. sz. (*»Ms. saec. XI.**)

¹ Élt a XIII. század elején Párisban.

44. (*M₅. V. 20.*) I. HUGO DE SANCTO VICTORE, DE CLAUSTRO ANIMAE LIBRI IV. *Saec. XIV.*

Tizenhatodréti hártyakézirat, 50 levélen. Két hasábosan tintával húzott vonalakra írva, erősen tört gót minuszkulával. Egyszerű vörös kezdőbetűkkel és vörös címekkel. A XIV. század derekáról.

Végén: Explicit Hugo de Sancto Victore.

II. ECKHARDI LIBER DE QUATUOR MODIS VISIONUM. *Saec. XIV.*

28 levélnyi kézirat, finom hártván. Két kéz írása, az első gót uncialis könyvirást, a második félkurzivot használt. Rubrikálva. A XIV. század derekáról.

III. BIBLIA PAUPERUM. *Saec. XIV.*

Hártyakézirat. 56 levél, két hasábosan apró betűs folyóírással írva. Rubrikálva. A XIV. század második feléből.

Első lapján a XV. század elejéről való írással:

Biblia pauperum, quam dedit dominus Ulricus plebanus de Haymburga.

A kézirat végén ugyanazon kéztől származó ezen feljegyzés olvasható: Iste liber est domus Troni B. Marie in Gaemnik.

IV. ARS RHETORICA IN VERSIBUS RHYTHMICIS. *Saec. XIV.*

42 levél, finom hártván, jó félkurzívval írva. Ügyesen rajzolt szíjfónatos nagy kezdőbetűkkel.

V. ANDREAS ALEMANNUS ORDINIS CHARTU-SIENSIS, LEGENDA SANCTAE CATHERINAE DE SENIS IN VERSIBUS RHYTHMICIS COMPILATA. *Saec. XV.*

Papirkézirat a XV. század elejéről, 7 levelen, folyóírással egy hasábosan írva. Rubrikálva.

Kolofonja: Explicit compendium egregium tocius legende dulcissime virginis Katherine de Senis.

VI. VERSUS GRAMMATICALES. *Saec. XIV.*

Egykor negyedréti, később egész az írásig menő megvágás által tizenhatodrétivé erőszakolt hártyakézirat a XIV. század végéről. Olaszos minuszkulával, egyhasábosan írva. Rubrikálva.

Miután szerzőjét meghatározni nem tudom, mutatóúl lejegyzem az első versszakot:

Phylomena previa temporis amen	}	i.
Que recessum nuncias ymbris atque scen		
Dum mulcescis animos tuo cantulen		
Avis prudentissima ad me quaeso ven		

XVIII. századi bőrkötésben.

Beke, Index, 282. sz. (*Ms. saec. XV.*)

45. (*G.*₅ *IV.* 7.) SERMONES ALIQUOT SANCTI AUGUSTINI ET SANCTI ISIDORI. — L. ANNAEI SENECAE PROVERBIA DE MORIBUS. — EXCERPTA EX ISIDORI, AUGUSTINI, OROSII ET ALIORUM SANCTORUM PATRUM OPERIBUS. — SANCTI SEBASTIANI ET MARIAE AEGYPTIACAE LEGENDA IN VERSIBUS. — ANSEMI ARCHIEPISCOPI CANTUARENSIS LIBER, CUR DEUS HOMO. — EXCERPTA EX OPERIBUS SANCTI AUGUSTINI; NECNON EX VIRGILIO, LUCANO, OVIDIO, IUVENALI ET TIBULLO. *Saec. XIV.*

Ivrétű hártyakézirat 291 levélen, a XIV. század derekáról. Tintával huzott vonalakra kéthasábosan van írva, gót minuszkulával. Kezdőbetűi vörösek és kékek, csinos tollrajzú kaeskaríngókkal ékítve.

Kötése deszka, disznóbőrrel bevonva, a mely apró bélyegekkel van préselve. Egy pár áthajtós vasvégű kapocscsal.

Második tábláján a XIV. század végéről vagy a XV. század elejéről való ezen bejegyzés olvasható:

liber Magistri G. de Fossa. Valet X libras.

Az első tábla belsejében a XV. század elejéről való irással:

Iste liber est Petri de Stolln.¹

Ezt régen kitörülte tintával valaki s alá írta a XV. század végére mutató irással:

Iste liber est ecclesie sancti | Jacobi in Lewtscha.

Beke, Index, 31. sz.

M. Könyvszemle, 1880. évf. 334. l. 2. szám.

46. (*F.*₅ *V.* 14.) BUCH DER KÖNIGE. — APOCALYPSIS. — SMIDELEIN, ODER MARIENS LOB. — DAS GULDIN LOB. *Saec. XIV.*

Negyedrétű kézirat 117 levélen, vastag hártján írva, tintavonalzásra, szép, gyakorlott másolóra valló gót minuszkulával írva. Rubrikálva, egyszerű vörös kezdőbetűkkel.

1a. l. Hie heben sich an di bûch | der Chvngig vö der altene.
Végződik a 38a. lapon.

38b. l. Apokalýpsis. *Megszakad a 40b. lapon.*

41a. l. *Mária-legenda versekben. Kezdeté:* Maria Muetter chuniginne. Alle der werlt ein loesaerinne. Verleiche mir frawe solche sinne. daz ich ditz buchelein beginne.

103a. l. *Vége a legendának. Zárszavai:* AMEN. | Detur pro penna scriptori celica regnum. | Ditz bûch tñn ich ew bechant |

¹ A pozsonyi káptalan könyvtárában van egy Malagranatus, a melyet 1410-ben másolt *Stollí Péter* szent-Benedek-rendi szerzetes. Lásd Knauz Nándor, A pozsonyi káptalannak kéziratai. (Esztergom. 1870.) 129. l. 61. szám.

daz ist daz Smidelein genant von sand Marien lobesam. | das guldin lob hebt sich hie an.¹

103a.--116a. *ll. a Guldin lob*, mely után egy a 117a. *oldal*on végződő latin *legenda* következik Szent-Tamásról.

A 117b. *l. üres.*

XVI. századi préselt dísznőbőr kötésben.

A táblán a kötet néhány régi tulajdonosának névbejegyzése van. 1580-ban V. Hager-é volt; ettől szállhatott a lányára, a ki így jegyezte be a nevét:

Junckfrau Cessa geporne Hagerin.

1642-ben Hans Seiffred vadászkapitányé volt.

Beke, Index, 409. sz. (»Orationes et hymni germanice. Ms. a. 1580.«)

47. (F₅. V. 5.) I. SANCTUS GREGORIUS MAGNUS, LIBER REGULAE PASTORALIS. *Saec. XIV.*

Hártyakézirat ívrétben 32 levélen, a melyből az utolsó üres. Durva foltozott hártján, két hasábosan, hanyagul írva. A XIV. század derekáról.

1a. *l. üres.*

1b. *l. kezdődik ezen veres írásu czímmel:* Incipit cura pastoralis | sancti Gregorii ad Johannem episcopum.

31b. *l. 2. hasábban végződik:* Explicit cura pastoralis.

II. DE DECIMIS. ACCEDIT VITA SANCTI LEONHARDI. *Saec. XV.*

Papirkézirat a XV. század elejéről. Egyhasábosan írva, 9 levélen.

1. *l. üres.*

2a. *l. Czim:* De decimis.

3b. *l. Incipit vita beatissimi Leonhardi confessoris.*

Kötése a XV. század elejéről való. Bőrrel bevont deszkatáblák, veretek nélkül. Az első táblán érckeretbe foglalva látható a hártya-lapocskára írt *czim.*

Beke, Index, 252. sz. (38 levél) és 424. sz. (70 levél!)

48. (F₅. V. 27.) BIBLIA CONTINENS PROPHETAS ET NOVUM TESTAMENTUM. *Saec. XIV.*

Negyedrétű hártvakézirat a XIV. század közepéről, egyenlőtlen, talán több másolótól származó gót minuszkulával írva.

XVIII. századi bőrkötésben.

Első oldalán XVII. századi írású bejegyzés:

S(ocietatis) JESV Viennae.

Beke, Index, 558. sz. (»Ms. saec. XV.«)

¹ Ez a Smidelein talán azonos Würzburgi Konrád Die Goldene Schmiede című költeményével. Teljességgel hiányozván Gyulafejérvárott az irodalomtörténeti segédesszközök, nem tudtam e költemények minéműségét megállapítani.

49. (*K₅, VI. 21.*) COMPENDIUM IV. LIBRORUM SENTENTIARUM MAGISTRI PETRI LOMBARDI. *Saec. XIV.*

Negyedrétű kézirat 74 levélen, mindenféle szedett-vedett hártya-szeleteken, hol vonalzásra, hol a nélkül, igen apró betűs sietős kurzívval írva, roppant erős, alig feloldható rövidítésekkel. Rubrikálva, kék és vörös kezdőbetűkkel. Valamely szorgalmas egyetemi hallgató jegyzete a XIV. század derekáról. Valószínűleg Olaszországban készült.

Egykorú kezdetleges, bőrrrel bevont deszkakötésben.

Beke, Index, 581. sz.

50. (*E₅, VI. 19.*) BIBLIA SACRA VETERIS AC NOVI TESTAMENTI CUM INTERPRAETATIONE NOMINUM HEBRAICORUM. *Saec. XIV.*

Tizenhatodréti hártyakézirat, 362 levélen (az első hiányzik) két hasábosan igen szépen nagyon apró gót minuszkulákkal írva. Rubrikálva.

Bámulatos, hogy a kis kötetben, a melynek tükre laponként csak 0·095 × 0·065, az egész biblia benne van.

XVIII. századi rongált papirkötésben.

Beke, Index, 51. sz.

51. (*K₅, V. 21.*) RAYMUNDUS DE PENNAFORTE O. S. B. SUMMA DE POENITENTIA ET MATRIMONIO. *Saec. XIV.*

Hártyakézirat 145 levélen, negyedrétben, a XIV. század második feléből. Tintavonalakra szép apró gót könyvirással egy hasábosan írva. Egyszerű vörös és kék kezdőbetűkkel.

XVIII. századi szűrágta papirkötésben.

Első lapján a 43. számnál ábrában is bemutatott czímer.

Beke, Index, 539. sz.

52. (*G₅, VI. 12.*) I. HAYTHONUS (SIVE HETHOUN) DOMINUS DE COURCY, PRINCEPS ARMENIAE, ORDINIS SANCTI AUGUSTINI, FLOS HISTORIARUM TERRAE ORIENTIS. ACCEDIT BEMETNODI EPISCOPI PATERENSIS LIBER DE PRINCIPIO SAECULI. *Saec. XIV.*

Negyedrétű kézirat, 52 levélen, mindenféle egyenlőtlen hártýára írva, a mely félig simított, félig kidolgozatlan lapjaival elárulja olasz vagy dél-francia eredetét. Gót minuszkulák, olaszosan legömbölyített élekkel. Elején két hasábosan van írva, aztán egybe megy át. Rubrikálva. A XIV. század második felében iratott

1a. l. Kezdődik a munka: In nomine patris et filii et spiritus sancti amen. Iste liber intitulatur flos hystoriarum terre orientis, quem compilavit frater Haytonus . . .

47b. l. Végződik ezen kolofonnal: Explicit liber hystoriarum partium orientis a religioso viro fratre Haytono ordinis beati

Augustini domino Curchi et consanguineo regis Armenie compilatus, ex mandato sanctissimi pontificis domini Clementis pape quinti in civitate Pictaviensi regni Francie, quem ego Nicolaus Falconi primo scripsi in Gallico ydiomate, sicut idem frater Haytonus michi ore suo dictabat absque nota sine aliquo exemplari et de Gallico transsuli in Latinum. Anno domini M^o. ccc^o. vij. mensis augusti. Deo gracias. Amen.

48a. l. Incipit liber Bemetnodi episcopi ecclesie Paterensis martyrís Christi quem de ebreo et greco in latinum transferre curavit, id est de principio seculi.

52b. l. *Végződik a munka ezen rubrummal*: Explicit iste liber, Deo gracias.

Haytho munkája úgy francziául, mint latinul, számos kiadást ért, a melyeknek kiválóbbjait felsorolja Potthast (Wegweiser durch die Geschichtswerke des Europäischen Mittelalters bis 1500. II. Auflage, 1896.) I. k. 572 lap.

II. FLAVIUS VEGETIUS RENATUS. DE ARTE MILITARI LIBER. Saec. XIV.

Hártyakézirat, 29 levélen, olasz hártján. Két hasábosan ónnal huzott vonalakra írva gót minuszkulákkal. Rubrikálva. A XIV. század harmadik harmadában készült. A 25. levél hiányzott és a XV. században pótoltatott.

28a. l. (*Kolofon*.) Flavii Vegecii Renatique viri illustris liber explicit. Deo gracias.

28a. és 29. ll. *üressek*.

A XVIII. századból való bőrkötésben.

Beke, Index, 259. sz.

53. (*H₅. IV. 11.*) I. SERMONES DE SANCTIS. Saec. XIV. Negyedretű papírkézirat, 2 hasábosan írva. A XIV. század végéről.

II. SANCTUS AUGUSTINUS, SOLILOQUIUM PECTORIS. *Anní 1365.*

Papírkézirat.

Utolsó levelén vörössel írva:

Anno domini M^{mo} ccc^{mo} lxx finitus | est iste libellus in vigilia Symonis et Jude.

Beke, Index, 510. sz. (*→Saec. XV.**)

MAGYAR VONATKOZÁSÚ NÉMET UJSÁGLAPOK
A M. NEMZETI MÚZEUM BIRTOKÁBAN 1600—1711-IG.

Irta: DR. BLEYER JAKAB.

Innen-onnan húsz esztendeje, hogy Kertbeny Károlynak *Magyarországra vonatkozó régi német nyomtatványok 1454—1600-ig* című könyvészeti műve a közoktatási miniszter engedélyével, helyesebben támogatásával megjelent. A hazafias buzgóság Kertbenytől meg nem tagadható, de azért talán nem vagyunk hálátlanok emléke és igazságtalanok érdemei iránt, ha irodalmi működését és különösen könyvészeti törekvéseit a dilettantismus nevével illetjük. Ez nem vád, nem is szemrehányás, hanem egyszerűen annak a ténynek konstatálása, hogy működésében nagy volt az ügyszeretet, de csekély a tudományos módszer, több a lelkesedés mint a biztos eredmény. Evvel korán sem mondom, hogy buzgalmának a kutatás semmi hasznát nem veheti; de munkája könnyű volt, egész eljárása szerfelett egyszerű. Mindnyájan jól tudjuk, hogy a tudományban a bibliografus végzi a legterhesebb és legfárasztóbb munkát. Az anyaggyűjtés mindenütt nagy nehézségekkel jár, de sehol sem oly lélekölő, oly ijesztően tágkörű mint a bibliografiában. Kertbeny nem ismerte tudományának módszerét, és ennél fogva nehézségeiről sem volt tiszta képe: tájékozatlanságából ered eljárásának nagy egyszerűsége. Művében nem láttam nyomát, hogy anyaggyűjtés szempontjából külföldi könyvtárakat is áttanulmányozott volna, bár sok éven át tartózkodott idegenben. A hazaiak közül is személyesen csak háromban kutatott: a nemzeti múzeum, a tudományos akadémia és az egyetem könyvtárában. Hivatkozik ugyan a szatmári püspöki és a keszthelyi Festetics-féle könyvtárakra is, de ezeket maga nem tanulmányozta, csak fogyatékos katalógusukat használta. A legtöbb adatot néhány antiquáriusi árjegyzéken kívül német könyvészeti munkákból merítette, melyeknek legnagyobb része a német irodalmat

egy vagy más szempontból a XVI. század végéig feldolgozza. Innen is magyarázható, hogy Kertbeny miért nem megy 1600-on túl, a honnan kezdve a könyvészeti összeállítás sokkal nagyobb fáradsággal, sokkal több eredeti kutatást követelt volna. A német bibliografiák közül a feladat rokonsága következtében leginkább Weller E. műveire és Hammer J. török történelmének X. kötetére (I. kiadás) támaszkodhatott.

Ily módon Kertbeny vagy ezer könyvcímet gyűjtött össze főntemlített művében, a gyakorlatban messze elmaradva azoktól a szinte ábrándos czéloktól, melyeket a magyar könyvészet elé tűzött. És mégis ezen ezer könyvcímmel, melyeket — véleményem szerint helytelenül — rövidítésekkel és kihagyásokkal nyomatott le, egy ezer oldalas kötetet töltött meg. Világos, hogy aránytalanul több benne a fölösleges ballaszt, mint a tényleges adat. Szinte hihetetlen, mennyi mindent olvasztott be művébe páratlan bőbeszédűséggel a magyar történelemből, a magyar irodalomtörténetből, saját életéből stb. Nem csoda, hogy könyvének nem volt meg a várt hatása. A róla szóló ismertetések csak általánosságok között mozognak, nagy gyöngédséggel alig érintik fogyatkozásait. Úgy látszik, mindenki kimélni akarta az elaggott, beteges író, kiben nem csekély önérzet nagy érzékenységgel párosult. Történetíróink, kik művének leginkább vehették volna hasznát, ily módon alig szereztek róla tudomást; és ha voltak is néhányan, kik forgatták, azok is csak kevés okulást meríthettek belőle, mely nem állott arányban a fáradsággal: a fölösleges anyag tömegében szinte elfullad az értékes és értékesíthető adat.

Kertbeny tehát nem oldotta meg a feladatot, melyet maga elé tűzött. És ha a magyar tudományos akadémia a Szabó-Hellebrant-féle könyvészet folytatásaképen olyan bibliografia kiadását határozná el, mely a külföldön megjelent magyar vonatkozású nyomtatványok összeállítását nyujtaná, akkor Kertbeny műve csak részletmunka, bár sok tekintetben becses részletmunka számába mehetne. Hogy szándéka-e az akadémiaának ily vállalat megindítása, nem tudom; de hogy kívánatos, sőt szükséges volna, az kétségtelen. Persze nagy anyagi áldozatok és roppant szellemi munka nélkül ez nem létesülhetne, de az eredmény a maga nagy jelentőségével megérné mind a kettőt. Ilyen bibliografiára támaszkodva, mely lehetőleg az irodalomtörténet-

ben helyfoglaló kéziratokra is kiterjedne, politikai és művelődés-történetünk kutatói páratlan pontossággal és biztossággal állapíthatnák meg, miként tükröződött a magyarság ezredéves története a külföld, különösen a szomszéd népek közvéleményében, mely irodalmukban van lefektetve. A modern történetírásnak úgy is eszménye a lehető legszélesebb alapra fektetés, ily eszközökkel pedig a magyar történetírást képessé tennők a legmagasabb feladat megoldására, melyet a kutatásnak egyáltalán czélul kitűzni lehet. Valóban sokat megmagyarázhatnánk ily módon azokból a nagy eszmeáramlatokból, melyek a legkülönbözőbb népek művelődését keresztetik, és melyekről Riedl Frigyes *A magyar irodalom főírányaiban* oly szellemesen értekezik. Az okiratok holt anyaga megelevenednék, a néma adatok megszólalnának, a nemzetek lelke megnyílnék, és megismernők a történeti tettek lelegejtettebb rúgóit, a kulturális alkotások legmélyebb forrásait. Nem mondom, hogy a közvéleménynek mindig oly kiterjedt szerepe volt a történet irányításában, mint a mi századunkban, de az bizonyos, hogy valóban nagy és fontos mozgalmaknak mindig a közvélemény volt megindítója és egész lefolyásukban hordozója. Már volt alkalmam a német történeti népelemek alapján kimutatnom,¹ mennyire megelőzte a német közvélemény a török veszély felismerésében a császári és fejedelmi udvarokat, és mennyire köszönhetünk mindent, a mi érdekünkben a német uralkodók részéről történt, a német közvélemény sokszor lármás, de mindig lelkes szavának. Hangja ugyan gyakran gyűlöletes, sikraszállása nem mindig önzetlen, de mindegy, a német fejedelmeket mégis felserkentette tétlenségükből, bár többnyire csak ideig-óráig. Hasonló szerepet játszott a német közvélemény reformácziókn történetében is: az új hit apostolait buzdította, állhatatosságra lelkesítette, mikor pedig az üldözések elől hazájukat el kellett hagyniok, otthont és kenyeret adott nekik. A külföld beavatkozása történetünkbe soha nem volt a politikai érdek spontán megnyilatkozása, hanem rendszerint a nemzetek rokonszenve és gyűlölete szülte vagy legalább előkészítette az elhatározást és mint érzelmi vele járó kísérte a tettet. Ez a rokonszenv és gyűlölet ott lappang ugyan az okiratok száraz adatai mögött is, de az irodalomban, melyet mint a közvélemény

¹ Magyar vonatkozású német történeti népelemek 1551-ig. Különnyomat az Egy. Philologiai Közlönyből, 31. l.

kifejezőjét a legtágabb értelemben kell venni, hangosan beszél, biztat vagy fenyeget.

Érintkezésünk a német néppel volt legsűrűbb és legállandóbb; ennek is van legnagyobb irodalma. Az eddigi összeállításokból csak sejténünk lehet annak az anyagnak rengeteg gazdagságát, mely történetünket érdekli. Egybehordása fölülmúlja egyes ember erejét, a végleges lajstromozást sok-sok részletmunkának kell megelőznie. Német bibliografiákban nincs hiány, de ezeknek egy része, mint például Goedeke műve, csak a leglényegesebbre szorítkozik, másik része pedig, mint Weller könyvei, sajátos czélokot követ. Előmunkálatainkban sok becses útmutatással szolgálhatnak, de kevés felhasználható anyagot nyújtanak. Ezen a téren tehát a német irodalomban, épúgy, mint a többi irodalmakban, majdnem teljesen magunkra vagyunk utalva, és mert nem remélhetünk idegen segítséget, mielőbb hozzá kell látnunk ezen feladatunk megoldásának legalább előkészítéséhez. Mert hogy a mi feladatunk és pedig sürgős feladatunk, azt talán fontoskodás nélkül hangozathatjuk.

Ezt a czélt kívánom én is az alábbiakban egy-két adattal szolgálni. A nemzeti múzeum azon német nyelvű apró nyomtatványainak áttekintését, de csakis áttekintését fogom adni, melyek 1600-tól 1711-ig magyar ügyekről és viszonyokról szólnak. Nem fogom a nyomtatványoknak tartalmát ismertetni, de még czímeiket sem fogom felsorolni, melyek igen hosszadalmasak és túlságosan nagy helyet vennének igénybe. Könyvészeti lajstromozásuknál azonban ezen czímek egész terjedelmükben volnának közlendők, nem csak filologiai pontosság kedvéért, hanem azért is, mert többnyire fölöslegessé teszik a tartalomjegyzéket. A hol a cím rövid vagy semmit sem mond, ott természetesen hozzácsatolandó volna a tartalom rövid, tömör kivonata. Én inkább csak osztályozni fogom a nyomtatványokat tárgyuk szerint, és a mennyire ezen távrolról sem teljes, de így is becses gyűjtemény alapján lehetséges, ki fogom mutatni, hogy a német közvélemény történetünk mely eseményei iránt érdeklődött élénkebben, melyek iránt lanyhábban, mikor fordult felénk teljes figyelmével és mikor viseltetett irántunk teljes közömbösséggel. Előre tudható, hogy valamennyi esemény közül a török háborúk foglalkoztatták a külföldet leginkább, de török harczainkban sem az 1600-ik, sem az 1711-ik év nem

jelöl fordulópontot, és így történeti szempontból sokkal ajánlatosabb lett volna, ha ismertetésemben a török küzdelmek azon korszakára terjeszkedhettem volna ki, mely a zsitvatoroki (1606.) és karloviczi (1699.) vagy pozsareváci (1718.), esetleg belgrádi (1739.) béke közé esik. Ezt azonban abból az okból nem tettem, mert a nemzeti múzeum anyagát egyrésről Kertbeny csak 1600-ig, Petrik Géza¹ pedig 1711-től kezdve dolgozta fel könyvészetileg. A XVII. század német irodalmával ebből a szempontból nálunk még senki sem foglalkozott; ép ezért talán az a kevés is, mit dolgozatomban nyújthatok, némi haszonnal járhat.

Értekezésem címében ezeket az apró nyomtatványokat ujságlapoknak nevezem. A szó közönséges értelmében azonban ezeknek csak egyik, bár nagyobb részük tartozik a tulajdonképi *ujság*-irodalom keretébe. Prutz Róbert a német hirlapirodalom történetében² különbséget tesz az ujságok és röpiratok közt, Weller Emil³ pedig az ő bibliográfiájába csak azokat a nyomtatványokat veszi fel, melyeknek *Zeitung* a címük. Az ilyen megszorítást azonban nem tartom helyesnek. A mai hirlapok sem állanak csupa politikai és napi hírekből, hanem vannak vezércikkeik, melyek többnyire polemikus természetűek; van tárczarovatuk, mely a szépirodalmat és a tudományok népszerűsítését szolgálja; vannak országgyűlési tudósításaik, melyek a szoros értelemben vett politikával foglalkoznak; vannak törvénytörvénykezési közléseik, melyek sokszor a legvérengzőbb regénynél rémesebbek; van hivatalos részük, mely rendeleteket és kinevezéseket közöl stb. Valóban a mai ujságoknak mindezen alkotó elemei már megvoltak a journalistika kezdetén: csakhogy nem egy számba szervesen egybefoglalva, hanem rendszertelenül különböző füzetekbe szétszórva.

A hirlapirodalom keletkezésének kérdése már meglehetősen tisztázva van: a könyvnyomtatásnak és a modern postaintézménynek szülötte. Gyermekévei a XV. század végére és a XVI. századba esnek. Sokáig maradt kiskorú, szinte három századon át, a XVIII. század végeig. A közvéleménynek és kíváncsiságnak ugyan annak előtte is megvoltak az orgánumai, leginkább a történeti népelekben, melyeket többnyire a hegedősök terjesztettek; de

¹ Magyarország bibliographiája 1712—1860. Budapest, 1888—1892.

² Geschichte des deutschen Journalismus. Hannover, 1845.

³ Die ersten deutschen Zeitungen. Tübingen, 1872.

azokban a jelentésekben is, melyeket a fejedelmek követeiktől vagy a kereskedők tudósítóiktól kaptak, és a melyeket kéziratban szerte olvastak. Ezek azonban nem voltak fejlődésre képesek, bár nyomuk sokáig megmaradt a tulajdonképi irodalomban: a verses újságok formájában és a megszámlálhatatlan *relatiók* szárazságában. Kezdetben természetesen nem volt az újságleveleknek időszaki jellegük, és rendszerint csak egy-egy eseménnyel foglalkoztak. Nemsokára azonban egy-egy lap több *uj lirt* is közölt, sőt az egyik a másiknak folytatásaképen jelent meg, nem ritkán számozva is. De a rendes periodikus sajtó csak a XVIII. század első évtizedeiben veszi kezdetét, számban és tartalomban folyton gyarapodva, elterjedtségben és jelentőségben fokozatosan emelkedve. A heti és napi lapok mellett azonban a különálló újságlevelek is még sokáig virágoztak, főnállásuk mélyen belenyúl a XVIII. századba.¹

Ezeknek a röpiveknek, ép úgy, mint az időszaki sajtónak, mindig igen termékeny és kedvelt tárgyuk volt a magyar-török hadviselés.² Európa politikai történetének nincs egy alakulata sem, melylyel a hírlapirodalom századokon át oly nagy állhatatossággal és annyi érdeklődéssel foglalkozott volna. Magyarország nyomdáiból is nem egy német újságlap került ki már a XVI. században;³ arra pedig két adatot ismerek, és némi utánjárással bizonyára még többre is akadhattam volna, hogy a német journalisztika termékeit minálunk is igen korán szívesen olvasták: ⁴ az egyiket Zenker E. V.⁵ említi 1671-ből, a másikat pedig az *Archivum Rákócianum* (szerk. Thaly Kálmán) VIII. kötetében (212. l.) találjuk 1710-ből.

¹ Ferenczy József téved, mikor azt írja, hogy »e nagyszámú újságlevelek vagy röpívek a XVI. század végeig tartották fenn magukat.« A magyar hírlap-irodalom története 1780—1867-ig. Budapest, 1887. 4. l.

² L. Fraknói Vilmos, A mohácsi csatáról szóló egykorú újságlapok a magy. nemzeti múzeum könyvtárában. Magyar Könyvszemle, 1876. évf. 8—14. l.

³ L. Kertbeny K. i. m. 497. l. »Manlius« alatt; lásd még Régi Magyar könyvtár, II. k. 197., 245., 247., 249.; igaz, hogy a következő századokban feltűnően kevés újságlap került ki a magyarországi német sajtóból.

⁴ E. V. Zenker, Geschichte der Wiener Journalistik von den Anfängen bis zum Jahre 1848. Bécs és Lipcse 1892. 24. l.

⁵ V. ö. még Thaly Kálmán igen tanulságos dolgozatát: Az első hazai hírlap. Ak. tört. ért. VIII. k. 4. szám (bevezetés) Budapest, 1879. Azonkívül l. Jakab Elek, Az erdélyi hírlapirodalom története 1848-ig. Ak. tört. ért. X. k. 9. szám.

Manapság bizonyára fölösleges a hírlapirodalom fontosságáról beszélni a történetírássra nézve. Mert a hírlapok nemcsak kitünő kútfők, telve étellel és közvetlenséggel, melyekkel foglalkozni érdemes; hanem gyakran mint történeti tényező, mint élő, nem ritkán döntő hatalom lépnek fel, melyet a történetírásnak nem lehet figyelmen kívül hagynia. A mit föntebb a közvéleményről és orgánumairól mondtam, azt különösen a hírlapok és hírlapirodalomra értettem. »A hírlapirodalom — mondja Prutz R. olyan szépen, hogy idézése elől nem térhetek ki — az ő sokféle elágazásában és szerveinek egymást kiegészítő különféleségében általában olyan magánbeszédfélének tűnik fel, melyet az idő önmagával önmagáról folytat; olyan önbírálatféle, melynek az idő saját tartalmát aláveti; hasonló a naplóhoz, melybe folyó történetét közvetlen, pillanatnyi jegyzetekkel leírja. Magától értetődik, és saját naplóinkkal melyeket esetleg vezetünk, jó magunk is úgy járunk, hogy a hangulatok változnak, ellenmondások támadnak, és a való a hamissal összevegyül. A valónak és a hamisnak azonban mégis csak megvolt a maga, habár csak részleges, csak látszólagos jogosultsága; helytelenségében is valami átélt, fejlődésünknek, és ennél fogva történetünknek egyik momentuma. Ép ezért a zszurnalizmusban ezen ingadozó, állhatatlan természete ellenére, vagy éppen e miatt, koruknak legtitkosabb idegei, legelrejtettebb ütőerei lesznek nyilvánvalókká. Midőn régi ujságoknak megsárgult évfolyamaiba mélyedünk, mint egy eltemetett városban, egy második Pompejiben érezzük magunkat, melyben a rég eltűnt nemzedéket, mintha az idő kerekét visszaforgathatnók, mindennapi létének teljes közvetlenségében, családi életének legbensejében hirtelen meglepjük. És a mint az eltemetett Pompejiből urnákat és kenőcs-edényeket ástak ki, melyek még tartalmuk illatát is megőrizték; akként a zszurnalizmus felfödött aknáiból is ama csodálatos szellő lengedez felénk, mely minden történeti tettnek tulajdonképi éltető levegője, minden fontosabb eseménynek élő lélekezete — ama levegő, melynek tisztító lehellete nélkül a történetíró szemhatára örökké felhős marad, és a melyet saját korunkban mégis oly sokan félreismernek: eltűnt századok közvéleménye, mely itt (és csak is itt) rögzítette meg a maga változékonyságát. Rég elmúlt állapotok és események, melyeknek ismerete dogmatikus alakban származott ránk, drámai változatossággal még egyszer közvetlenül meglevened-

nek előttünk. Elpusztult nemzedékek kortársaivá leszünk; a később nagyszerűvé fejlődött események kicsi kezdetei, az érdekek titkos megoszlása, a pártok kicsinyes harczi egyszerre meglepetésszerűen élednek fel szemünk láttára. És ha különben a történelem csak a tényeket, az irodalom csak a könyveket származtatja át mint kész eredményeket, akkor a hirlapokban megismerjük fokozatos hatásuknak, hangulatuknak, melylyel fogadták, a szellemi körülményeknek, a melyek előbbre vitték, és a félreértéseknek történetét is, melyek hatásukban késleltették és akadályozták. És ez kétségtelenül minden dolognál a saját magának második fele, mintegy második élete, melyet folytat.«¹

Igy írt Prutz több mint egy félszázaddal ezelőtt erős meggyőződés hangján és mély történeti belátással; és mégis azóta ezen a téren a németeknél is vajmi kevés, úgy szólván semmi sem történt! A történetírók csak ujabban kezdik ez ujságlapokat jelentőségükhöz méltóan és komoly szándékkal kiaknázni, már a mennyire a bibliografiai előmunkálatok csekély száma lehetővé teszi.

A nemzeti múzeum könyvtárában körülbelül 300 olyan német nyelvű apró nyomtatványra akadtam, melyek a magyar történelemmel vonatkozásban állnak. Ezek közül a harmincz éves háborút megelőző évekre csak mintegy 60 nyomtatvány esik, a többi mind a nagy világháború után következő idők történetével foglalkozik.

A XVII. század első éveit még a tizenöt éves háború idejébe esnek, ekkor azonban az európai érdeklődés már ez iránt a nagyon is hosszú nyúltság iránt igen meglanyhult. Kertbeny 1598-ból még 15, 1599-ből pedig 6 röpiratot sorol fel, melyek a múzeum birtokában vannak. 1600-ból azonban egyet sem találtam a múzeumban, mely említésre méltó volna, pedig ez az év nem volt nevezetes események híján. Kertbeny² ugyan idéz egy nyomtatványt 1600-ból Hammer J. összeállítására alapján és Weller³ egyet 1601-ből, melyek Kanizsa elvesztéséről tudósítanak, de Schwarzenberg Adolf és Pálffy Miklós haláláról szólót egyik sem említ, nekem sem sikerült ilyet sem a múzeumban — mint már

¹ Prutz R. i. m. 78. l.

² id. m. 1315. sz.

³ Weller E., Annalen der poetischen National-Literatur der Deutschen im XVI. und XVII. Jahrhundert. 2 kötet. Freiburg, 1862—64. 1061. sz.

említettem —, sem az egyetemi vagy akadémiai könyvtárban felkutatnom. Ezek alapján annyi bizonyosnak látszik, hogy az 1600. év magyar vonatkozású ujságlapokban meglehetősen szegény.

Nem sokkal gazdagabb a következő esztendő sem. A török ellen folytatott hadviselésnek 1601-ben két legjelentősebb mozzanata Székes-Fehérvárnak a keresztényektől történt visszavivása és az előző évben elesett Kanizsának sikertelen ostromai. A múzeum mindössze egy nyomtatványt őriz, mely lelkesen hirdeti a keresztény hadak győzelmét Székes-Fehérvárnál: *AVszfürlicher gründlicher Bericht | Wie die Königliche Stadt vnnnd Festung Stulweissenburg von vnserm Christlichen Kriegszvolk mit gewehrter Hand erobert vnd eingenomen worden | den 20. Septembris | Anno Christi | M. DCI. — Sambt einer angehengten nothwendigen erklärung | was sich von anfang bisz zum ende darneben verlossen vnd zugetragen hat. — Gedruckt zu Nürnberg | durch Abraham Wagenmann.* (4r., 6 sztlan lev.) Kanizsának szégyenletes kimenetelű vivásáról szóló ujságlapra nem akadtam:¹ általában jellemző, hogy míg a fényes hadi tettek rendszerint egész kis irodalmat vonnak maguk után, addig a veszteségek és vereségek, ha csak nem rendkívül fontosak, sokszor nem találják meg riporterüket. Még egy másik röpirata is van a múzeumnak ebből az évből, mely a törökök eredetéről, császárjairól és győzelmes hódításaikról értekezik, végül pedig a mohamedán papok és magusok jövőndölései alapján a török birodalom rombadőlését hirdeti. Szerzője *Barnim von Stuer*, tudós polyhistor és matematikus, a filozófia és medicina doktora.

A következő évben mindenfelé nagy feltűnést keltett Ali budaa pasának elfogatása. Van is a múzeumban egy nyomtatvány, mely bámulattal adózik a szabad hajdúk e vakmerő bravurjárak: *Gewisse vnd Warhafftige Zeytung. Wie Aalli | Obrister Bassa | von Ofen | mit andern Türcken | von den Frey Heyducken | 15. Meil vnter Ofen | sey gefangen | vnd den 11. Junij | jhrer Fürstl. Durchl. präsentirt worden — Mit angehenckter Aussage | Aalli | desz gefangenen Bassa von Ofen | ausz Wien geschriben | x. — Gedruckt im jahr | 1602. — Colophon: Gedruckt zu Nürnberg | bey Johann Knorrn.* (4r., 8 sztlan

¹ Kivéven egy latin nyelvű értesítést 1603-ból.

lev.) — Két másik hírlap Bastának győzelméről ujságol, melyet Székely Mózes fölött 1602-ben kivivott és a melyre rémes, kegyetlen napok következtek az erdélyiekre. Az egyik különösen sokat tud az öldöklő éhínségről, mely sűrűn szedte áldozatait a pártos fejedelemségben; a másik pedig Basta győzelmén kívül elkéseredetten beszél a török császár erejéről és hatalmáról, melylyel Istennek különös végzésével bűneink büntetéseül a keresztény végvárat pusztítja, lakóikat szorongatja, gyilkolja és örök állati fogságba hurczolja. A szerző előljáróinak engedelméből írta művét abból a czélból, hogy keresztény testvéreit javulásra, bűneik megbánására és istenes életre serkentse.

A tizenöt éves vagy hosszú háború ezután változó szerencsével még négy évig folyt. A német közönség a vérengző küzdelmek olvasásába lassankint beleúnt, érdeklődése, úgy látszik, a magyar-török dolgok iránt rohamosan csökkent. Az akadémia könyvtára ugyan ezekből az évekből is őriz két-három ujságlevelet, melyek a pesti táborozásokról, Hatvan elfoglalásáról stb. hoznak értesítéseket, a külföld azonban inkább a békés, mint a háborús híreket várta, óhajtotta. És amikor végre a hadakozó felek 1606-ban megkötötték a bécsi és zsitvatoroki békét, a nyomtatványok egész tömege hirdette a béke létrejöttét és föltételeit. A múzeumban is több ilyen ujságlap van, köztök az egyik mind a két kötés történetét és tartalmát ismerteti: *Abdruck der Reconciliation vnd Vergleichung mit den Hungarischen Stendē | Insonderheit aber mit Herrn Steffan Botzkay | Itzo Fürsten in Siebenburgen x. mit sampt der Keyserlichen | Hungarischen vnd Botzkayschen Coñmissarien gegen einander hieruber gegebenen versicherung. — Darbey auch die Friedens vnd Bundes Articul zwischen dem Römischen vnd Türckischen Keyser: Alles in den Monaten Junio, Septembri vnd Novembri, desz nechst abgelauffenen 1606. Jares | zu Wien in Osterreich | vnd in dem Hungerischen Felddläger abgehandelt vnd beschlossen. Aus Lateinischer sprach ins Deutzsche gebracht. Cum Gratia Superiorum. Gedruckt in der Alten Stadt Prag | durch Johan Othmar Jacobi 1607. (4-r., 20 sztlan lev.)¹*

¹ V. ö. Régi Magyar Könyvtár, III. k. 1030—1034., 1041., 1047., 1051. számok.

Rudolf király és Mátyás főherczeg viszálya és évekig húzódo versengése szinten termékeny tárgya volt a politikai röpiratoknak. Az osztrák rendek válasza, melyet a császárnak adtak, midőn az 1608-iki pozsonyi országgyűlésen résztvettek, három különböző kiadásban van meg a múzeumban. Egy másik ujságlap Mátyás magyar királynak bevonulását Csehországba és Prágába írja le, és egy-szersmind közli azokat a föltételeket, melyekkel a cseh rendek őt 1611-ben pünkösöd hétfőjén királylyá koronázták. A szerző különösen az ágostai hitvallást követő keresztényeknek ajánlja lapját figyelmükbe. A vallásügyi kérdések ekkor állandó napirenden voltak, és ezek nyomán, úgy látszik, egész kis irodalma támadt a külön-féle polémiáknak, melyek pro és contra argumentáltak. Érdekes terméke ezeknek a theologiai harczoknak a következő kis füzet 1609-ből: *Censura Duelli Glöselliani. Das ist: Ausführlicher Bericht | Wie Polycarpi Leisers Iudicium, von Herrn Melchior Glösel's Bedenecken Vber die Frag: Ob den Hungarischen Landständen | Freiheit der Religion zu zulassen! Gegründt seye | vnd zu was enders erst etlich Jahr | nach verrichtung selbiger Handlung | in Truck kommen habe lassen. Gestelt durch Petrum Cæsareum. Cum licentia Superiorum. Gedruckt zu München | durch Nicolaum Henricum | im Jahr M. DC. IX. (4-r., 52 lap.)*¹

A külföldnek ránk fordított figyelme ezután újra meglazul. Nemzetünk saját belső ügyeinek rendezésével volt elfoglalva, és történetünk egy pár évig nem nyújtott semmit, a mi szomszédaink különös érdeklődését magára vonhatta volna. És ebben a tekintetben jellemző a nemzeti múzeumnak egy 1615-iki nyomtatványa, mely a XVI. századba nyúl vissza és Zrinyi Miklós régi históriáját beszéli el. A szerző különböző kútfőkre hivatkozik, főforrását és a saját nevét a negyven oldalas füzet rengeteg cziméneke végén a következőképen közli: *Ausz der grossen Handbeschriebenen Chronica, so zu Wien in der keyserlichen Bibliotheca verwahrret | hin vnd wieder mit fleisz zusammen gebracht | vnd in druck gegeben | Durch Abrahamum Hossmannum Lauban. Lusatium, Sac. Cæs. Majest. Historicum.* Köztudomású, hogy a magyar történelemnek nincs egy alakja sem, kinek emlékét a külföld száza-

¹ A *Duellum Glosselianum* (1608-ból) megvan az akadémia könyvtárában.

dokon át oly kegyeletes tisztelettel őrizte volna, mint a szigetvári hőst. Ez a füzet is nagy népszerűsége tehetett szert, mert már 1617-ben újabb kiadása jelent meg.

Ebből az évből, 1617-ből, még egy másik nyomtatvány is van a múzeumban, mely az osztrák ház örökösödési szerződését közli Csehországgal és Magyarországgal is. A címnek Magyarországra vonatkozó része azonban hamis, mert II. Ferdinánd csak később választotta meg a pozsonyi országgyűlésen magyar királylyá. A szerzőt füzetének közrebocsátásában szintén felekezeti szempont vezette: »*Alles zu der Catholischen Religion | vnd desz Hauuses Oesterreich verbreitung | auffnemen vnnnd wolfart.*«

Már 1618-ban vagyunk, az egyenetlenkedésnek és gyűlölködésnek a vallási szakadásban rejlett immár évszázados csirája rohamosan, szinte végzetserűen fejlődött különösen Csehországban. Az egyházpolitikai kérdések lassankint lefoglalták a népek egész érdeklődését. Egy 1618-ki újságlap, mely két különböző kiadásban van meg a múzeumban, a cseh rendek vallásügyi határozatait közli, és köztük ugyanezeknek a rendeknek átiratát a magyar rendekhez, természetesen felekezeti kérdésekben. A lelkekben mindenfelé fellángolt a vallási fanatizmus tüze, és a »klostergrabi protestáns templom falai ellen mért csapások visszhangot keltettek egész Európában«. ¹ A katholicizmus és protestantizmus élet-halálharczba szállottak egymással. A Habsburgok dinasztíája szíve mélyeséges meggyőződésével csüngött ősei vallásán, léte, jövője is ettől függött, hatalmi érdekei is ehhez fűzték. Szövetségre léptek tehát egymással nemcsak, hanem azonosították magukat és azonosították ellenségeiket is. Ezek közül kétségtelenül a legnagyobbakhoz és leg-hatalmasabbakhoz tartozott Bethlen Gábor, a lángeszű erdélyi fejedelem, kinek szereplése a harminczéves háborúban belejátszik a világtörténelembe. Csak természetes, hogy az egykorú hirlap-irodalomnak legnépszerűbb alakjai közé emelkedett, és hogy minden tettét, minden lépését, melylyel az európai politikát érintette, az egyik részen végtelen gyűlölettel, a másikon pedig határtalan lelkesedéssel kísérték. Hatalmas egyénisége 1619-ben lépett a nyugat szemhatárába, és ebből ez évből nem kevesebb mint tíz újságlevél van a múzeum hönvytárában, mely vele foglalkozik.

¹ Angyal Dávid, Magyarország története II. Mátyástól III. Ferdinánd haláláig. (A magyar nemzet története, szerk. Szilágyi Sándor, VI. k.) 212. l.

Egy nyomtatvány két különböző kiadásban Bethlennek a cseh igazgatókhoz intézett üzenetét közli,¹ egy másik pedig ezeknek válaszáat az erdélyi fejedelem átiratára.² Tieffenbachnak Dampierre-n és az ő »spanyol törökei« nyert győzelméről és Bethlennek a cseh rendeknek nyújtott hadi segítségéről is két hírlap közöl tudósításokat. Az erdélyi fejedelemnek diadalmas előrevonulása mindenütt a legnagyobb feltűnést, sőt meglepetést keltette. A katolikusok a magyar királyság romlását látták Bethlen hódításaiban, a protestánsok pedig ügyük diadalát ünnepelték sűrű győzelmeiben. Az ujságlevelek szinte lázas sietséggel és a lehető legtömörebb alakban adtak ezekről az eseményekről hírt, mint ez például a *Regni Hungariae Occupatio*³ cz. röpirat roppant sokat ígérő czíme mutatja, mely beillik bő tartalmi kivonatnak is. Bethlen jelentése, melyben a szultánt magyarországi hadakozásáról értesíti, szintén anyagot ad egy ujságlapnak; egy másik nyomtatvány pedig a fejedelemnek a szultánnal való egyezkedését és Karakás Mehemed budai pasának Bethlenhez intézett mentegetőző levelét adja közre.⁴

A 1620-iki irodalom még gazdagabb magyar vonatkozásokban. A múzeum gyűjteményében ebből az évből megtaláljuk az Alvinczinak tulajdonított híres *Querela Hungariae* német fordítását.⁵ A *Panasz*-ra Pázmány felelt, ki bebizonyítani igyekszik, hogy a magyarországi zavarok nem tulajdoníthatók a császárnak, hanem más, protestáns forrásokra vezetendők vissza. Ennek is abban az évben jelent meg német átdolgozása *Ungarischer Rebellions Brunn* czímmel.⁶ Majd minden fontosabb eseményről jelent meg az esztendő folyamán egy, vagy több hírlapi tudósítás. Az egyik a pozsonyi fegyverszünetről szól, melyet Bethlen a császár biztosai-val, Lépes Bálinttal, Meggau Lénárddal, Preiner Kristóffal és Nádasdi Tamással január 16-ikán kötött. Egy másik *Schultetus Ábrahám* ünnepi beszédét tartalmazza, melyet a Magyarország és Csehország közt április havában létrejött újabb szövetkezés

¹ Régi Magyar Könyvtár, III. k. 1258. és 1269. sz.

² Angyal, id. m. VI. k. 228. l.

³ Teljes címét l. Régi Magyar Könyvtár, III. k. 1238. és 1292. sz.

⁴ Mindkettő címét l. u. ott, 1270. és 1271. sz. Erre az évre (1619.) lásd még a 1272. és 1273. számokat is.

⁵ Címét l. u. ott, 1310—1312. sz.

⁶ Teljes címét l. u. ott, 1278. sz.

alkalmából a prágai vártemplomban tartott. Három levél Bethlennek magyar királylyá választásáról ad hírt, az egyik még koronázásának leírását is igéri, mely tudvalevőleg az előrelátó fejedelem ellenkezése folytán meg sem történt. Dampierrenek fényes győzelme, melyet Lakompaknál Huszár István lovasain és Petneházy István hajdúin kivívott, szintén alkalmat nyújtott egy lelkes hangú, és így kétségtelenül katolikus párti ujságlap megjelenésére. De nem kevésbé lelkes egy másik, protestáns érzelmű füzet hangja, mely Dampierrenek egy közönséges hajdú golyójától okozott halálát írja le: *Warhafftiger unnd Eygentlicher Bericht | Was massen der Graff Tempir willens gewesen | sich der Stadt Preszburg in Ungarn zu impatroniren | Er aber darüber von einem gemeinen Heyducken unversehens erschossen | Die seinigen gantz in die flucht geschlagen | und mehrentheils erleget worden. Darbey dann Gottes Desz HErrn Assiztenz unnd Protection, als ein sonders Miraculum, zu sehen gewesen. Dann durch dieses Goliats untergang eine grosse Verrätherey verhüttet worden: Darfür dann Gott zu loben | zu dancken | und an seiner Allmacht unnd hülffe nicht zu verzagen. — Item Zeituny ausm Läger Rokezann | vom 12. Octobris. Gedruckt im Jahr Christi 1620.* (h. n. 4-r. 4 sztlan lev.) — Ferdinándnak december 10-iki¹ irata is, mely »a haimburgi tárgyalásoknak nem sokat ígérő előszava volt«,² külön lapban jelent meg. Ez is, úgy látszik, azokhoz a közleményekhez tartozik, melyeket az intéző körök hangulat-keltés céljából nyilvánosságra szoktak hozni.

Az 1621. év egy része alkudozásokkal telt el, melyek a következő esztendő első napjaiban a nikolsburgi békekötésre vezettek. Márczius hó végén a tatár kán követe Nagy-Szombatháza érkezett, Bethlen viszonzásul április 6-ikán Harasztos Balázst a kánhoz küldötte avval az utasítással, hogy beszélje rá Galga szultánt, a kán öcsését, hogy a magyaroknak tízezer jó válogatott vitézt küldjön segítségül, kiket a fejedelem oly gazdag országokban hordana, melyekhez hasonló a tatár nemzet soha nem látott, A Galga szultánhoz írt levél azonban Ferdinánd híveinek kezébe került, a kik lenyomatták és terjesztették, hogy a külföldi és

¹ Angyal Dávid szerint december 11-én kelt. Id. m. 295. 1.

² Id. h.

magyarországi közvéleményt Bethlen ellen felizgassák.¹ Ezekből a nyomtatványokból is két példány van a múzeum birtokában különböző kiadásokban, melyek már czimükben a leggyűlöletesebb hangon szólnak Bethlenről.² Az ily vádakra azonban Bethlen meg tudott felelni. »Ne nézzetek uram arra — írja konstantinápolyi követének, — hogy török miatt romol a keresztény, mert azok a keresztények bizony nem kimélnek minket, ha kaphatnak«.³ A haimburgi békealkudozásoktól a nikolsburgi tárgyalásokig körülbelül egy féleven keresztül Bethlen mind a diplomáciában, mind a harcztéren erős kitartással, szinte csodálatos energiával küzdött Ferdinánd ellen. Vezérei közül Horváth István, Egri, Kornis Magyarországon, Batthyány Ferencz pedig Stájerországban és Alsó-Ausztriában küzdöttek, foglaltak és pusztítottak. Augusztus hónapjában a »téli király« főhadvezére, János György jägerndorfi örgróf is Bethlen zászlajához csatlakozott seregével, miután előbb Sziléziában és Morvaországban dült és kegyetlenkedett. Maga Bethlen Érsek-Ujvárt és Nagy-Szombatot kerítette hatalmába, és augusztus 17-ikén Pozsonyt is megszállotta, melyet Schwendi Lázár védelmezett. Mindezekről az eseményekről egy hosszú czimű és ellenséges érzelmű ujságlap ad hírt, mely Bethlen önkéntes visszavonulását Pozsonytól csúfos vereségnek mondja: *Kurtze und gründliche Neue Zeitung welcher massen sich der Marggraff von Jägerndorff der Statt vñ Bistumbs Neysz | auch der Statt und Fürstenthumbs Troppaw newlich bemächtigt | und dieselben berauben unnd plündern lassen. — Item wie ernannter Marggraff die Königliche Statt New Titschein in Mähren vberfallen | beraubt | geplündert | in den Brandt gesteckt | und darinnen ettlich hundert keyserliche Spannische Soldaten umbbracht | und sich zu dem Gabor geschlagen. — Item Wie die Hungarn die Statt Landtshut und Kostel in dem Land zu Mähren geplündert | beraubt die betagten Leüte nidergehawet | und die Jugenden mit sich weggeführt. — Wie die Hungarischen Husarn vber den Flusz Mörich in das löbliche Ertz hertzogthumb Niederösterreich newlich einen vnuersehenen Einfall gethan | inner wenig tage vber zwey hundert Märkt und Dörffer beraubt*

¹ Angyal, id. m. 301. l.

² L. Régi Magyar könyvtár, III. k. 1317. és 1336. sz.

³ Angyal, id. h.

vnnd abgebrannt. — Benebens auch wie sich der Gabor der Hungarischen Statt Tirnaw bemächtigt. Und endtlich Wie er mit seinen Hungarn und Anhang Preszburg belägert vnd gestürmt | aber heszlich geklopfft worden. Wie solches weiter ausz volgender Beschreibung zuuernemen. — Gedruckt Im Jahr | 1621. (h. n. 4-r. 8 sztlan lev.) — Két másik hirlap a fejedelem üzenetét közli a magyar rendekhez és levelét pfalzi Frigyeshez, valamint ennek válaszát, melyet Bethlenhez intézett. »Ezekből — mondja cím lapján az egyik füzet — eléggé nyilvánvalók mindkettőnek kereszténytelen praktikái és a római császár ő felsége ellen való hamissága és elkeseredettsége«; a másik azonban Bethlent »Gábor király«-nak nevezi.¹ Ferdinánd leiratát is, melylyel Bethlennek királylyá választását semmisnek és a pozsonyi és besztercebányai országgyűlések határozatait érvényteleneknek nyilvánítja, két újságlap hozza, melyek közül az egyik Mansfeldnek a fejedelemhez intézett »állítólagos« levelét is közli:²

A következő évek újságirodalma magyar vonatkozásokban már sokkal szegényebb. Sem Wellernél, sem a három fővárosi könyvtárban nem találtam egy nyomtatványt sem, mely a következő év legnevezetesebb eseményével, a nikolsburgi békével foglalkoznék. 1622-ből mindössze egy magyar tárgyú újságlap van a múzeumban, mely Eleonóra császárnénak Sopronban július 26-án »reggel 7 órakor« történt koronázásáról szól. Bethlen második támadása, békekötései és szövetezései, melyek ezekbe az évekbe esnek, úgy látszik, hatástalanok maradtak a külföld közhangulatára, pedig az európai érdekek szálai ez alatt az idő alatt is sokszor összefutottak a fejedelemtől kezében tartott politika csomójában.

Csak 1626-ból találunk ismét nagyobb számban olyan német apró nyomtatványokat, melyek magyar híreket közölnek. Egy »körülmenyes jelentés« Bethlennek Brandenburgi Katalinnal Kassán történt egybekeléséről újságot. Egy másik »alapos és kimerítő tudósítás« a budai pasának pusztításairól és Bethlennek és Mansfeldnek a törökkel való egyesüléséről szól, egyszersmind hírt ad Wallenstein visszavonulásáról is, melyet a császáriak megfutamodásának tüntet fel: *Gründlicher und Ausführlicher Bericht: Wie sich die Türcken zu Gran in Ungarn starck versamlet | viel*

¹ Czimüket I. Régi Magyar Könyvtár, III. k. 1337. és 1344. sz.

² Czimüket I. U. ott, III. k. 1320. és 1324. sz.

Städt | Vestung und Dörffer eingenommen vnd in Brand gesteckt: Deszgleichen wie Bethlehem Gabor vnd der Manszfelder sich zu den Türcken geschlagen | welche ein gewaltiges Treffen bey Neutra mit den káyserlichen Ungarn und Walstenischen aethan | Auch wie die Türcken die káyserischen endlich in die Flucht geschlagen | dabey viel Officirer und Befehlshaber todt blieben . . . Gedruckt zu Goszlar | im Jahr 1626. (4-r. 8 sztlan lev.) — A múzeum ebből az évből egy másik érdekes füzetet is őriz apró nyomtatványai közt, mely egy Szent-Istvánról szóló szindarabot tartalmaz. A darabot valamely jezsuita írhatta a nemrég koronázott III. Ferdinánd tiszteletére, melyet a jezsuita kollégium császári akadémiájában június 21- és 22-ikén előadtak: *DEr Heilige Stephanus Erster Apostolischer König in Vngarn | Welcher Ferdinandi II. Regierendes Römischen Kayzers Eltisten Sohn Ferdinando III. Nágst gekrönten König in Vngarn | zu schuldiger Ehr | sonderbahren Wolgefallen | vnderthenigisten Gehorsamb | Frewdenreichen Triumph | in ein Comedi verfasst.* — *Vnd Von dem kayserlichen Academischen Collegio der | Societet IESV alhie zu Wienn | Mennigklich zu guetem den 21. und 22. dis lauffeden Monaths Junij fúrgestellt worden.* — *Im Jahr | nach der Jungkfráwlichen Geburth M. DC. XXVI. Gedruckt zu Wienn in Oesterreich | bey Mattheo Formica | im Cöllner Hoff.* — (4-r., 6 sztlan lev.) — Ennek az évnek a történetével még egy 1627-iki ujságlap is foglalkozik, mely magyar, cseh, morva, osztrák és sziléziai események leírását adja október havától a lipcei ujesztendei vásárig. Két másik röpirat szintén 1627-ből a pozsonyi és szőnyi békéről hoz tudósításokat, melyeket Ferdinánd Bethlennel és a szultánnal kötött.¹

1628-ból már csak egy jelentésünk van, mely egyebek közt velünk is foglalkozik. Előszámlálja azokat a királyokat, fejedelmeket és főurakat, kik »a pfalzi békétlenségek következtében vagy megölettek, vagy nehéz gondjukban elpusztultak, vagy országukat és vagyonukat veszítették vagy bármely módon pórul jártak.« Ebben a felsorolásban természetesen néhány magyarról is szó esik, nevezetesen Bethlenről, Batthyányról és Széchy Györgyről. 1629-ből szintén csak egy magyar vonatkozású apró nyomtatvány van a

¹ V. ö. Régi Magyar Könyvtár, III k. 1405. sz.

múzeumban, egy proféczia, mely Erdélynek ebben az évben és 1630-ban bekövetkezendő nagy fontos eseményeiről jövődől: *Siebenbürgischer Prophet | Oder: Kurtze vnd gründliche erzählung auch warhafftige beschreibung ettlicher hochwichtigen sachen | so in disen 1629. vnd 1630. Jahren | nach Gottes Willen sich zutragen vnd begeben werden. — Den Frommen vnnnd Gottsförchtigen | zum Wachen vnd Betten | zu Frewd vnd Trost | Den bösen vnnnd Gottlosen aber | zur Forcht vnd Schrecken | zum rewen vnd bessern bescriben vnd an Tag geben. — Gedruckt im Jahr JEsu CHristi | 1629.* (h. n. 4-r., 8 szott lap.)¹

1629-től 1644-ig nem találtam a múzeumban említésre méltó német nyelvű apró nyomtatványt, mely Magyarországgal foglalkoznék;² az egyetemi és akadémiai könyvtárakban sem akadtam ilyenre. Csak Weller³ említ egy verses relációt 1633-ból, mely »ijesztő híreket« közöl Bethlen Gábor testvéréről (így), Rákóczyról. De hogy tulajdonképen miről szólnak ezek a hírek, azt a cím rövidítése miatt nem állapíthatom meg. Az érdeklődés tehát 1629-ben hirtelen elfordult tőlünk, és a csendesen, de nagy tervezetések közt elhunyt Bethlennek, úgy látszik, még bucsúztatója sem akadt a bőbeszédű hirlapirodalomban, mely egy évtizeden keresztül a leghevesebb gyűlölettel vagy a legélénkebb lelkesedéssel, soha sem közömbösen ölelte fel szereplését. Az erdélyi versengéseket Bethlen Gábor örökségeért és a pozsonyi országgyűlések határozatait és lefolyását, mint Magyarország belügyeit, a nyugat nem méltatta figyelmére. A harminczéves háború világrendítő eseményei, melyeknek Gusztáv Adolf, Wallenstein és más lángelméjű hadvezérek adtak irányt és véres tartalmat, minden más ujságvágyat kiszorítottak. A külföld közvéleménye csak akkor fordult újra felénk, mikor az erdélyi fejedelem, I. Rákóczy György, mint a magyarság képviselője Európa szemében, hosszú fontolgatás és alkudozások után 1644-ben a tetleges beavatkozás terére lépett. Rákóczy kiáltványa, melyben támadó fellépésének okát adja, több és különböző

¹ Bethlenről ez a prophétia, elég óvatosan, így szól: »Bethlehem Gabor kompt in gross nott | wo nicht gar in Todt | doch in grossen Spott.«

² Egy nem egészen érdektelen 1641-ki nyomtatvány címét I. Régi Magyar Könyvtár, II. k. 576. sz.

³ Annalen der poetischen National-Literatur der Deutschen in XVI. und XVII. Jahrhundert, 1231. sz.

kiadású nyomtatvány tárgya.¹ III. Ferdinánd manifesztumának német fordítását, melyet az erdélyi fejedelemmel kitört háború alkalmából a magyar rendekhez intézett, szintén néhány példányban őriz a nemzeti múzeum könyvtára.² Egy másik hírlap Czernin Hermann grófnak, Ferdinánd nagykövetének konstantinápolyi útját írja le, és egyszersem kivonatát közli azoknak az utasításoknak, melyeket megbizója adott.

Ezekre a hangos kiáltványokra ismét évekig tartó némaság következik. A linczi békéről is, mely pedig korszakos fontosságú, csak egy ujságlap ad hirt.³ 1675-ig a múzeum apró nyomtatványai közt csak egy pár latin-német nyelvű epithalamium és epitaphium található, melyek vagy magyarokról szólnak, vagy legalább magyar szerzőktől is hoznak közleményeket versben és prózában vegyest. Van köztük több magyar nyelvű költemény is.

II. Rákóczy György lengyelországi aspirációi folytán az erdélyi politika újra európai érdekeket érintett. Bocskay fejedelemsége óta egyáltalán »Erdély sokkal esméretesebb vala az idegen tudós világ előtt, mint Magyarország«. ⁴ Ez igaz; de a mint a hírlap-irodalom mutatja, nemcsak a tudós világ, hanem a polgárság, sőt köznép előtt is. Egy 1657-iki ujságlap Rákóczy üzenetét közli a Frankfurtban gyűlésező választó fejedelmekhez és német rendekhez.⁵ Egy másik füzet Erdély akkori állapotának rövid leírását adja; egy harmadik pedig Rákóczynak ama végzetes vállalatával van összefüggésben, mely rá is, országára is pusztulást és romlást hozott.⁶ E cím hangja igen tisztességtudó; Rákóczy a lengyel vállalkozás előtt gazdag, hatalmas fejedelem hírében állott, annak utána azonban nevét átokkal említették, sorsa már nem érdekelte a német közönséget, épügy mint a rá bekövetkezett erdélyi zavargások sem.

Mint hírlap a maga nemében a legjellemzőbb termékekhez tartozik egy 1661-iki nyomtatvány, mely a törökök betöréséről, a Sárospatakon észlelt csodás égi jelekről és más csodálatos

¹ L. Régi Magyar Könyvtár, III. k. 1640—1645. sz.

² L. u. ott, 1617., 1618 és 1620. sz.

³ L. u. ott, 1674. sz.

⁴ Acsády Ignác, Magyarország története I. Lipót és I. József korában. (A magyar nemzet története, szerk. Szilágyi Sándor, VII. k.) 22. l.

⁵ L. Régi Magyar Könyvtár, III. k. 2006 és 2007. sz.

⁶ L. u. ott, 2008. sz.; v. ö. még 1998., 2000., 2002. és 2005. sz.

tüneményekről ujságol, és ezek alapján 55 lapon át jövendől az isteni segedelem reményében a keresztény szívek épülésére és buzdítására: *Türcken Trutz | und Gottes Schutz. In Betrachtung Desz im vergangenen 1660. Jahr im Monat December | zu Scharosbodack | in Ober-Ungarn | am Himmel erschienenen Wunderzeichens gezeigt. — Dabey Von desz Türcken Einfall; Von der Hoffnung der Hülffe Gottes; Von dem deszwegen gebührlichen Verhalten gehandelt; Und dabey der Zustand nächstfolgender Zeiten | vermuthlich entdeckt | und viel dergleichen Wunderzeichen | und was auf solche erfolget | zu Ende angehänget worden. Allen | Sich um den Schaden Josephs bekümmernenden Gemütern | zu Christlichem Nachdenken | Treumeinend vorgestellt. Im Jahr M.DC.LXI. —* (h. n., 4-r., 55 szott lap 2 met-szettel.)

Innen kezdve a külföld érdeklődése lassankint elfordul a feldült, nyomorba jutott Erdély és Magyarország felé irányul. A török küzdelmek lángja elborítja az egész hazát, és magasan felcsapván, ijesztően belevilágít az európai szemhatárba. Zrínyi Miklós hősiessége és tüneményes lángelméje ép oly káprázatosan ragyogtatja a magyar nevet, mint legendás őse egy századdal annak előtte. Minden sebünket, mit a török ütött, megérezte az egész nyugat, és minden diadalunktól, mit külföldi segítséggel a pogányon vettünk, megmámorosult Európa. 1663-tól a magyar vonatkozású irodalom szinte hihetetlen módon felszaporodik, csak maga a nemzeti múzeum ettől az évtől egészen a karloviézi békéig 200-nál több ilyen nyomtatványt őriz, és alig ha tévedek, mikor ezeknek a füzeteknek abszolút számát több ezerre teszem.

MAGYAR KÖNYVESHÁZ.

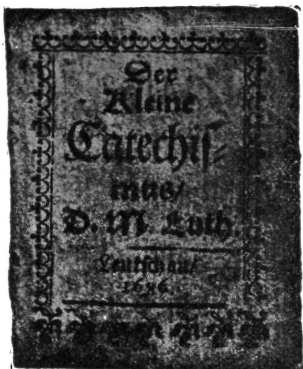
(Adalékok Szabó Károly és Hellebrant Árpád Régi Magyar
Könyvtárához.)

A LEGKISEBB HAZAI RÉGI NYOMTATVÁNY.

Adalék a Régi Magyar könyvtár II. kötetéhez.

(A szöveg közt négy ábrával.)

SCHÖNHERR GYULÁTÓL.

[185.] *Lőcse*, 1686.

Der | Kleine | Catechismus, |
D. M. Luth. |
Leutichau, | 1686.

64-r. A — H₈ = 66 számozatlan
levél.

Egyetlen példánya, vörös bőrbé
kötve, a Magyar Nemzeti Múzeum
Széchenyi-országos könyvtárában.

A kis katekizmus
czimlapja.

(Eredeti nagyságban.)

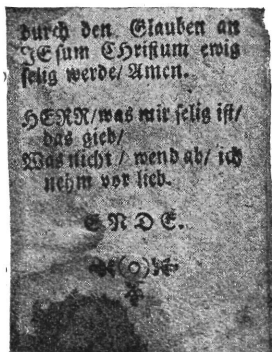
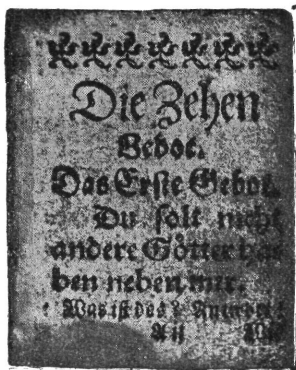
* * *

A fentebbi bibliografiai leírás arról az 1686-iki lőcsei lutheránus katekizmusról szól, mely ifj. Erdély Sándorné szül. Vилецz Erna urnő ajándékából ez év elején került a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának tulajdonába.

Ez a nyomtatvány nemcsak mint az 1711 előtti hazai könyvnyomtatás mostanig ismeretlen terméke érdemel figyelmet, mely a nem magyar nyelvű régi hazai nyomtatványok könyvészetét új adalékkal gyarapítja. Különös érdekességet kölcsönöznek e könyvnek

alakjának méretei. A 64 levélre terjedő nyomtatvány leveleinek magassága, mint a mellékelt hasonmásból látható, 47 milliméter, szélessége 37 mm.; a kötési tábla magassága 50 mm., szélessége 40 mm.; a kötés vastagsága 10 mm. Ez tehát a legkisebb nyomtatvány, a mit eddigi tudomásunk szerint magyarországi könyvsajtó az 1711 előtti időszakban, a magyar nyomdászat inkunábulumainak korában produkált.

Tartalma, mint címéből látjuk, Luther katekizmusa, illetőleg annak leglényegesebb részei. A tizparancsolattal s annak magyarázatával kezdődik; ez a rész az *Mij* jelzéssel ellátott 2a. laptól, vagyis a könyvek mai rendes lapszámozása szerint a 3-ik laptól a 20-ik lapig terjed. Ezután jön a Hiszekegy, három fejezetben, megfelelő magyarázattal, 12 lapnyi terjedelemben; a Miatyánk, mely a 9 pontjához fűzött magyarázattal együtt 20 lapra

A kis katekizmus 2a. és utolsó lapja.

terjed; a keresztség és az urvacsora magyarázata 4-ik fejezetben, 22 lapra terjedőleg. 38 lapra terjed a tulajdonképeni katechizmus, vagyis az urvacsora felvevéséhez szükséges hitbeli ismeretek kérdések és feleletek alakjába foglalt magyarázata. Végül imák és énekek következnek: gyermekek imádsága versben (*Kinder Gebetlein*), ének (*Ein geistlich Lied; Erhalt uns Herr bey deinem wort*), a »Da pacem domine« imádság német fordítása, más imádság (*Ein Gebeth. Gott gib Fried in deinem Lande.*) a 163. zsoltár négy versszaka és ifjak számára irt mindennapi imádság (*Täglich Gebeth der Jugend*). A kötet a következő verssel végződik:

HERR, was mir selig ist,
Das gib,
Was nicht, wend ab, ich
Nehm vor lieb.
Ende.

A szöveg három fajtájú betűkkel van ebben a kis formátumban kinyomtatva. A főbb részek czimei kétféle nagyságu betűket tüntetnek fel; a második fajtájából vannak szedve a magyarázat tárgyát képező tételek, míg magának a magyarázatnak a szedése a mai petit-szedésnek felel meg.

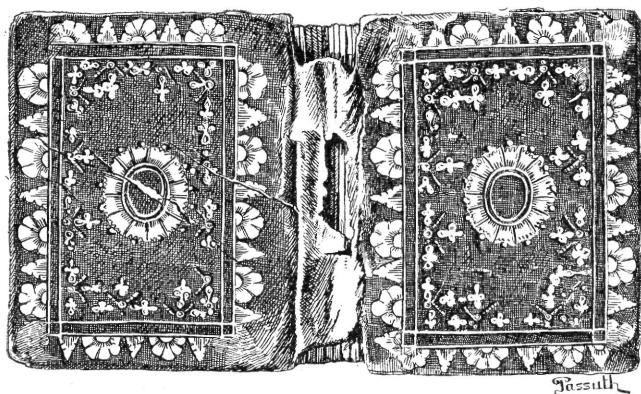
A 16 lapból álló ivenk 1., 3., 5., 7. és 9. lapja betüből és számból álló jelzéssel van ellátva; az A iv első lapján, ez levén a címlap, ez a jelzés hiányzik, az iv további jelzései: Aij, Aijj, Aijv, Av; a 17-ik lapon kezdődő 2-ik iv jelzései: B, Bij, Bii, Biv, Bv; s így megy ez tovább az utolsó, D jelzetű ivig. Minden lap alja órszóval van ellátva.

A nyomtatvány Lőcsén kerülván ki a könyvsajtó alól, semmi kétség az iránt, hogy a híres Breuer féle könyvnyomda terméke. Ez tudvalevőleg a XVII. század második felében kezdett Lőcsén működni és 1686-ban Breuer Sámuel birtokában volt, a kitől 1665-től 1700-ig mintegy 130 magyar és még egyszer annyi idegen nyelvű nyomtatvány maradt reánk. Ezek tulnyomó részét protestáns egyházi könyvek: evangéliumok és epistolák, prédikációk, imádságos és énekes könyvek képezik. Úgy látszik, hogy a maga korában ez a czég látta el a protestáns felvidéket templomi könyvekkel. Luther katekizmusa is többször megjelent Breuer kiadásában, latin-magyar, és kizárólag latin, vagy német szöveggel. Hogy a derék könyvnyomtató a rendesnél kisebb alaku könyvek kiadásában is kedvét lelte, látjuk abból, hogy egy imádságos könyvecskéje (RMK. I. k. 1308. sz.) 1683-ban 32-rétű kiadásban jelent meg. A mi kis katekizmusunkkal azonban valószínűleg elérte a non plus ultrá-ját annak, a mit a könyvnyomtató műhelyek akkori berendezése hazánkban a könyvforma kicsinysége tekintetében megengedhetett.

A ma gyémántkiadásoknak nevezett apró könyvek a könyvnyomtatás első századaiban is a könyvkedvelés, a Bücherliebhaberei kedvelt tárgyai közé tartoztak, habár a betűk kicsinységére nem közelíthették meg a mai stereotip uton előállított ugynevezett mikroszkopikus kiadásokat. A Bryce-féle 27 $\frac{1}{2}$ miliméter magas és 19 mm. széles angol szótár (The smallest English Dictionary in the world), mely ma, úgy gondolom, a legkisebb produktum ezen a téren, s melynek Szinnyei Józsefnél láttam egy példányát, 384 lapon mintegy 13,000 szót, tehát az angol társalgási nyelv egész szókincsét tartalmazza; ismerjük a biblia, Dante, Petrarca, Shakspeare stb. modern mignon-kiadásait, melyeket óraláncra függesztve lehet hordani. De ezek inkább kuriózum számba mennek, szövegük olvasásához nagyító üvegre volna szükség. A régiek gyémántkiadásai ellenben a rendesnél alig kisebb betűkkel vannak nyomtatva, tehát kevesebb szöveg fér lapjaikra, de viszont meg van az az előnyük, hogy olvasni is lehet őket.

A lőcsei kis katekizmus, mint tartalmából kivehetjük, kicsiny-sége daczára is tényleg gyakorlati czélt szolgált, t. i. a konfirmációra készülő fiatalság használatára volt szánva. Tetszetős külsejével, finom ízlésre való bőrkötésével kétségtelenül kapós árucikk lehetett a felvidéki protestáns családok körében; de kicsiny volta megsokszorozta a veszedelmet, melynek a könyvek minden időben ki vannak téve. Így van az, hogy mostanig nemcsak nem ismertük e kiadásból egyetlen példányt sem, de tudomással sem birtunk létezéséről. Százak közül (mert hisz bizonyosan több száz példányban nyomtatták) ezt a valószínűleg utolsó példányt, s hozzá aránylag elég jó állapotban, a kedvező szerencse őrizte meg napjainkig. A könyvecske, melynek két első üres lapjára két XVIII. századi birtokos: *Johan Leschinsky 1725.* és *Johan Schalat* nevét találjuk bejegyezve, körülbelöl egy század óta a Lőcséről származó Schreter család birtokában volt. Legutolsó tulajdonosa, ifj. Erdély Sándorné urnő, anyai nagyanyjától, dr. Bakody Tivadarné szül. Schreter Amanda urnőtől kapta ajándékba.

Minden könyvbarát méltányolni fogja az áldozatkésztséget, mely a Magyar Nemzeti Múzeumot ennek a maga nemében páratlan bibliografiai ritkaságok birtokába juttatta. A legkisebb régi hazai nyomtatvány, melyet ma ismerünk, méltó helyet fog elfoglalni abban az állandó kiállításban, melyben a könyvtár a birtokában levő tudományos kincsek legjavát teszi közszemlére.

A kis katekizmus kötése.

II.

Idegen nyelvű külföldi nyomtatványok hazai szerzőktől a bécsi udvari könyvtárban.

Adalékok a Régi Magyar könyvtár III. kötetéhez.

KLUCH JÁNOSTÓL.

(Első közlemény.)

1.

[10.] (*Bécs.*) 1537.

Maytzen, Gregorius. Precatio Ad Deum, Pro Victoria Et Pace, Quae Singulis Dominicis a feriatis diebus, Coram tota Christi fidelium congregatione Posonij deuote recitatur, per venerabilem Magistrum Gregorium Maytzen, Pastorem eiusdē Ecclesiae, é sacris litteris excerpta. M. D. XXXVII.

4r. A—B=8 sztlan lev.

2.

[11.] *Antwerpen, 1545.*

Georgievics, Bartholomaeus. Exhortatio contra Turcas. Ad Illustrissimum Principem Maximilianum Archiducem Austriae Ferdinandi Regis Romanorū, Hungariae, Bohemiae, &c. filium, dotibus ingenij & corporis excellentissimum. Bartholomaeus Georgieuits clientum humillimus.

Kolofon: Antverpiae. 1545. Cum Gratia & Priuilegio.

8r. 4 sztlan levél.

3.

[12.] *Antwerpen, 1557.*

Werner, Georgius: De Admirandis Hungariae Aquis, Hypnematation: Georgio Vuernhero authore. Megjelent *Herberstein* következő czímű munkájának 180—198. levelén:

Rerum Moscoviticarum Commentarij. *Russiae* breuissima descriptio, & de religione eorum varia inserta sunt. Chorographia totius imperij Moscici, a vicinorum quorundam mentio. Antverpiae, In aedibus Joannis Steelsij. M. D. LVII. Cum gratia & priuilegio Caesareo.

8r. 198 szzott levél. Elül czímlap, ajánlás és előszó 4, végül Index 1 sztlan levél.¹

4.

[13.] (*Basel.*) 1584.

Dudith, Andreas: Mini Celsi Senensis De Haereticis capitali supplicio non afficiendis. Adiunctae sunt eiusdem argumenti Theodori Bezae & Andreae Dudithii Epistolae duae contrariae. Cum Indice satis copioso & accurato. CIO IO LXXXIII.

¹ A Magyar Nemzeti Múzeum példányában megvan a munkához tartozó fametszetű térkép is. Felírása: BREVIS EXACTAQVE MOSCOVIÆ DESCRIPTIO.

8r. A=8 szatlan lev. + B—Z + a—l₅ = 260 szzott lev
 Elül: czím, ajánlás 8, végül: index 7 szatlan levél.

5.

[14.] *Vittenberg, 1594.*

Jessenius a Jessen, Johannes: Johan. Jessenii a Jessen doctoris et electoralis in academia Witeberg. Professoris De homine. Disputatio I. Pro qua Respon. Christophorus Zecherus Noriberg. Witebergae, Excudebat Vidua Matthaei Welaci, Anno M. D. XCIII.

8r. Elül: czíml. + A—B₁ = 9 szatlan lev.

6.

[15.] *Frankfurt, 1595.*

Georgievics, Bartholomaeus: Türkische Kriegs-Ordnung. Darinn kurtz begriffen der Türkischen Sultanen Macht, Bestellung der Kriegsämpter, Regiments Rechte vnd Gewohnheiten: wie auch die Vrsachen, warumb die Türcken den Christen biszhero vnd noch vberlegen. Vnd dann ein Bedencken vnd Rath, wie der Krieg wider diese Feinde anzugreifen. Erstlich von dem Hoherfahrnen Historien Schreiber Paulo Jouio, Episcopo Nucerrino, etc. an weylant Keyser Carl. V. in Italienischer Spraach beschrieben, vnd nun ausz der Lateinischen Version Francisci Nigri B. ins Teutsch gebracht, durch Philippum Modesti S. Item ein Vermahnung wider den Türcken Bartolomaei Georgieuz P. in welcher die Türkische Kriegsleuth gegen den Christen aigentlich verglichen werden: auch ausz der Lateinischen in Teutsche Spraach vbergesetzt. Sambt einer schönen Lehr vnnnd Regul, wie sich ein Christlicher Kriegszmann, der wider den Erbfeind zu Felde ligt, zu verhalten, von einem Reimenweisz an seinen guten Freundt geschrieben. Getruckt zu Franckfurt am Mayn, Im Jahr, 1595.

4r. A—D=16 szatlan lev.

7.

[16.] *Bécs, 1596.*

Narratio Oder Gründliche Erzehlung aller gedenkwardigen sachen, so sich in Ober vnd nieder Ungern, Podolien, Wallachey, Siebenbürgen, Crabaten, vnd Steurmarckt, zu Wasser vnd Lande zugetragen, vom 8. October 95. bis auff den 1 Januarii 96. Stylo nouo. Darin zu finden das falsche ausgeben von Offen, sampt vnser abschlagung der Rabischen Prouiandt aldar, die letzte grosse Türcken niederlage von den Siebenbürger, die Polnische Grosz Cantzlers Schlacht in der Wallachey, vnd den Bawren

Tumult, der Augsburgischen Confession halber, in der Steurmarckt, sampt andern, als folgt. Gedruckt erst zu Wien bey Greger Hübner, Anno 1596.

4r. A—B=8 sztlan lev.

A 8. s. k. lapon találtatik: *Stephanus Jozia* Siebenbürgischen Cantzlers schreiben aus dem Fürstlichen Lager in Transalpinna vom 5. Nouember Anno 1595.

8.

[17.] *Velencze, 1597.*

Zlatarič, Dominicus. Elektra Tragedia. Gliubmir Pripovies Pastirska. I Gliubav, I Smart Pirama, I Tisbe. Iz vechie tugieh ieziká ũ Harvacký izlotene. K'tomusu pristavgliene niekolike Piesni ũ Smart od razlizieh. Po Dominiku Slatarichiu. U Bnezieh, Po Aldu M. D. XCVII. (Rézm. czimlap.)

4r. A—Cc=102 szzott lev. (recte 104 lev.; 36. és 37 lev. közt van 4 sztlan lev. Ljubimir czimlapja és Matufich Mihálnak szóló ajánlás, ellenben szökik a levélszámitás 76. levélről 79-re) Elül: czim, ajánlás (gróf Zrinyi Györgynek) 6 sztlan lev.; hátul: Aldus könyvjegyzéke és ábrázata 5 sztlan lap.

9.

[18.] *Frankfurt, 1600.*

RERUM | HUNGARICA | RUM SCRIPTORES VARII, | HISTORICI, | GEOGRAPHICI: Ex veteribus plerique, sed iam fugientibus edi | tionibus reuocati: | Quidam nunc primum editi. | Auctores exhibet pagina à praefatione proxima. | Indices additi auctorum quos illi citant, vocum minus frequentium, & rerum memorabilium. | FRANKOFVRTI | Apud heredes Andreae Wecheli | Claudium Marnium, & Joan. Aubrium. | M. DC.

2r. A—Hhh₂=631 szzott lap. Elül: 8 sztlan lev., végül: Index 18 sztlan levél.

Kiadója *Jacobus Bongarsius*. A következő magyarországi szerzők művei vannak benne: *Thüróczi János, Küküllői János, Rogerius, Jacobinus János és Reychersdorff György*.¹

10.

[A R. M. K. 957. számához.] *Prága, 1600.*

Daróczi, Franciscus: Vera descriptio rerum in Transsylvania, post Moldavicam expeditionem gestarum. Per Generosum Dominum Franciscum Daróczÿ, Nobilem Hungarum. Cum facultate

¹ Ez a nagyon elterjedt munka az összes fővárosi nagy könyvtárakban s igen sok vidéki gyűjteményben megvan. A Régi Magyar Könyvtárból csak véletlenül maradt ki.

tate Illustrissimi & Reuerendissimi Principis ac Domini, Domini Sbignaei, &c. Archiepiscopi Pragensis. Imprimebatur Pragae, apud Nicolaum Straus. Anno M. DC.

4r. A—G₄=28 sztlan lev.+6 kéziratós levél.

Ugy látszik, az udvari könyvtár példánya csonka, s a hiány kézirrattal van kipótólva. Ajánlva van Napragi Demeter erdélyi püspöknek. A. R. M. K. szerkesztői példányát nem látták s csak Horányi *Memoriái* után idézték.

11.

[19.] *Köln. (XVI. sz.)*

(*Scalichius, Paulus*): Annales Scaligerorum ex cyrillo in latinum sermonem conuersi, ad ueram historiarum & temporum cognitionem per quam utiles. His praefixa est epistola Slynj Caesaris Scaligero & adiectum responsum Joan. Bodini iuriconsulti & aduocati suppremi senatus Parisiensis, pro Paulo Scaligero, aduersus Albertum Thruchsium Wetzhausum. Coloniae, Apud Nicolaum Graphaeum.

8r. A—D₄=56 szzott lap.

Valószínűleg 1577-ben jelent meg.

12.

[20.] *H. n. (XVI. sz.)*

Kleyn Laurentius: Elegia Laurentii Kleyn Bistriciensis Transylvani, ad D. Michaelem Cyakium Canonicum Alben &c. Mecoenatem suum vnice obseruandum. Hendecasyllabon Dedicatorium, ad Lucam Vngleich Cibiniensem, Transsylvanum. Inter praecipuos meos amicos | Primas iure tenes, amande Luca, | Haec nostri tibi carminis dicandi | Causa est maxima Tu precor, benigno | Illud suscipias legasq: vultu. | Cui si sensero me & meos labores | Gratos esse, nihil moror malorum | Ronchos & mala verba zoilorum.

4r. A₃=3 sztlan lev.

Murr, Christ. Theophil.: Memorabilia Bibliothecarum Norimbergensium et universitatis Aldorfinae. Norimbergae, 1784—1791. k. 282. l. — Szinnyei, Magyar irók. 6. k. 508. has.

13.

[21.] *Strassburg, 1603.*

(*Fabini Daniel*): Analytica Tractatio Titulorum In Pandectis, Codice Et Institutionibus, vtilissimum iuxta & in foro frequentissimum Contractum Emptionis venditionis continentium Ex Scholis publicis desumpta: & in quatuor disputationes ceu partes distincta: In quarum I. De Etymologiâ, variâ significatione, definitione, distinc-

tionibus, & causa efficiente: II. De Materia cum in qua, seu de personis ementibus vendentibus: tum circa quam, hoc est, rebus emi vendi valentibus, vel non: III. De forma, fine, atque accidentibus varjjs: IIII. De Effectibus, hoc est, obligationibus & actionibus Empti venditi: vt & de contrarijs, modisq; dissoluendae Emptionis Venditionis, agitur. In Inclyta Argentinensium Academia publici exercitj Academia Juris Antecessore. Respondentibus, Daniele Fabino Epperiensi, Pannonio: Christiano Gochsemio Kitzingense Franco: Johanne Jacobo Bentzio Argentinense: & M. Johanne Jacobo Rieppio Stutgardiano. Argentorati, Excudebat Antonius Bertramus. M. DCIII.

4r. A—Bb=100 sztlan lev. Elül czímlap ajánlás 4 sztlan lev. Minden rész külön czímmel. Fabini értekezésének czíme:

Analyticae Tractationis de Emptione venditione, Disputatio prima. De Emptionis Venditionis Etymologiâ, variâ significatione Definitione, distinctionibus a causâ efficiente. In Inclyta Argentoratensium Academia, publici exercitj causâ proposita, à Paolo Grasseccio J. V. D. Respondente, Daniele Fabino Epperiense, Pannonio. Disputabitur mense Nouembri. Anno Christi. MCDIIL.

4r. A—D₂=14 sztlan levél.

14.

[22.] *H. n. 1606.*

Assecurationes et Reversales Statuum Regni Hungariae super Articulis Hungaricis, Viennae, Anno M. DC. VI. die XXIII. Junij, conclusis a Vicinis Regnis & Prouincijs assignatae.

4r. A=4 sztlan lev.

Valószínűleg bécsi nyomtatvány.

15.

[23.] *Prága, 1607.*

Abdruck Der Reconciliation vnd Vergleichung mit den Hungerischen Stendē, Insonderheit aber mit Herrn Steffan Botzkay, Itzo Fürsten in Siebenburgen &c. mit sampt der Keyserischen, Hungerischen vnd Botzkayschen Commissarien gegen einander hieruber gegebenen versicherung. Darbey auch die Friedens vnd Bundes Articul zwischen dem Römischen vnd Türkischen Keyser: Alles in den Monaten Junio, Septembri vnd Novembri, desz nechst abgelauffenen 1606. Jares, zu Wien in Osterreich, vnd in dem Hungerischen Feldlāger abgehandelt vnd beschlossen, Aus Lateinischer sprach ins Deutzsche gebracht. Cum Gratia Superiorum. Gedruckt in der Alten Stadt Prag, durch Johan Othmar Jacobi 1607.

4r. A—E₃=19 sztlan lev.

16.

[24.] *H. n. 1608.*

Copia conclusionis et confoederationis inter Serenissimum Principem ac Dominum, Dominum Matthiam Archiducem Austriae, Ducem Burgundiae, Styriae, Carinthiae, Carniolae & Wirtemberg &c. Comitem Habsburgi & Tyrolis, & Sac: Caes: Regiaeque; Maiest: Gubernatorem Regni Hungariae ex una, nec non status & ordines praedicti Regni Hungariae & Archiducatus Austriae inferioris & superioris, Abligatos, altera ex parte initae, ratione pacificationis Viennensis conclusae, & a sua Maiestate approbatae.

Colophon: Actum Posony prima die February Anno M. DC. VIII.

4r. A₂=2 számozatlan levél.

17.

[25.] *H. n. 1609.*

Oratio funebris in exequiis Illustrissimi Comitis, Palatini Stephani de Ileshaza Comitis Trenchinien: et Liptovien: Anno: M. DC. IX.

4r. A—D₂=14 sztlan lev.¹

Ajánlva van Bozniak Tamás füleki kapitánynak.

18.

[26.] *Nürnberg. 1612.*

Fradelius Petrus: Plausus In Coronam Caesaream, Quem Sacratiss. Invictiss. & Gloriosiss. Principi Ac Dn. Dn. Matthiae Imperatori PP. Augusto, Pann: & Boh. Regi, Archiduci Austriae &c. Duci Burg. Com. Habsp. & Tyrol. dedere Imperium Romanum, Pannonia, Bohemia, Austria, Silesia, & Moravia. Auctore Petro Fradelio Schemniceno. (Rézmetszet.) Norimbergae, Typis Abrahami Wagenmanni. M. D. CXII.

2r. A—B=4 sztlan levél.

Hártyára nyomott példány.

19.

[27.] *Hanau, 1613.*

(*Jeszenszky Johannes:*) Inauguratio, coronatio, electioque aliquot imperatorum: nempe a D. Maximiliano Primo, ad D. Matthiam Austriacum Augustum etc. Item De Investitura Electorum: Nec non Dissertatio Onuphrii Panvini ac Michaelis Beutheri, de Septemviratu principum Electorum, quando caeperit, etc. quae

¹ Nem lehetetlen, hogy hazai nyomtatvány.

sequens pag. latius demonstrat. Hanoviae, Typis Wecheliani apud haeredes Joannis Aubrii. M. DC. XIII.

8r. Aa—GGGb=476 lap.

A 154—174. lapon találtatik *Jeszenszky Jánosnak* az értekezése »Regis Ungariae Matthiae Austriaci coronatio in regem Hungariae.«

20.

[28.] *Strassburg, 1614.*

Szelleczky, Jakobus: Symplegas controversarum quaestionum nomico-politicarum, tam foro quā Scholis vtilium, adornata: et Jehova Docente Themista Ducente viro clarissimo et consultissimo Dn. Johanne Michaele Beuthero J. U. D. & Codicis Justiniani in Athenaeo Alsatiae incluto Professore ordinario, eiusdemque p. t. Rectore Magnifico, Fautore & Praeceptore suo reuenter colendo Praesidente: Publicae coronae consistendum & disserentium ad examinandum proposita ā Jacobo Szelleczky Pan. Mense Septembri. Argentorati, typis Antonij Bertrami Academiae Typographi. M. DC. XIV.

4r. A—K=40 sztlan lev.

21.

[29.] *Wittenberg. 1615.*

(*Vörösmarti, Michael*): Consultatio catholica De fide Lutherana capessenda, et Romana-Papistica deserenda: Opposita haereticae consultationi Leonardi Lessii, Jesuitae & Theologi Lovanien-sis, Authore Balthasare Meisnero Dresdensi, SS. Th. D. & in Acad. Witteb. Prof. P. Approbante Venerando Theologorum Giessensium Collegio, quorum censura praefixa est. Editio Secunda, cui accessit responsio ad puerilem censuram cuiusdam Ungari, Michaelis Vörösmarti, Plebani Selliensis. Cum Gratia & Privilegio Elector. Saxon. Wittebergae E. Typographeo Johannis Richteri, Sumptibus Bechtoldi Raaben Bibliopol. M. DC. XV.

8r. A—Yy=705 szzott lap + Yy₂—Zz=15 sztlan lev. Elül: czím, ajánlás, az olvasóhoz 10 sztlan lev.

Vörösmarti műve az 587—622 l. van ezen fölirati czímmel: Brevi consultatio Michaelis Vörösmarti Plebani Selliensis in Hungaria. De captionibus Balthasaris Meisneri Dresdensis Consultationi Les-sianae oppositis ex Lingua Hungarica in Latinam versa Interprete Stephano Gonczio Lynduá—Hungaro.

V. ö. Szabó Károly R. M. K. I. k. 431, 437 és 706 sz.

22.

[30.] *Prága, 1620.*

Regni Hungariae Occupatio oder Kurtze Summarische doch gründliche Relation, von dem Fürsten in Siebenbürgen Bethlehem Gabor, wie jre Fürstliche Durchl: vnversehens, vnd wider aller Menschen Gedancken, des Königreichs Hungarn sich bemächtigt, vnnnd die Königliche Cron zu Preszburg zu seinen Händen bekommen, vnd was darüber vor Scharmützel vorgangen, warumb, vnnnd ausz was vrsachen Sie aber solches gethan habe, sind die praetendirenden Motiven etlicher massen ausz beygefügt. Extract, ausz einer vom Herrn Palatino, im Nammen Kay. May. zu dem Francisco Redaj nach Ungarischen Thürna abgesandten Person Relation, welche sie beedes Herrn Palatino vnnnd jhrer Fürstlichen Durchl. mündtlich vnd Schrifftlich vorgebracht, zuvernehmen. Darbey auch die wahre erzehlung der Dreytägigen Schlacht vnnnd Scharmützel, bey Wien vergangen, in welcher auff beyden Seyten etliche tausendt geblieben, sampt andern Particularn gefunden wird. Getruckt zu Prag, bey Lorentz Emmerich, Im Jahr Christi, 1620.

4r. A—B₃=7 sztlan lev.

Előbbi kiadásáa ugyanott, 1619. R. M. K. III. 1262.

23.

[31.] *H. n. (1620.)*

Foedus Ungaro Bohemicum, Anno Salutis M. DC. XX. Aprili mense, Pragae, cum Deo propitio initum, & solemnem Jurejurando rituum firmatum.

4r. A—B₂=12 szzott lap.

A R. M. K. III. k. 1309. számától eltérő kiadás.

24.

[32.] *Bécs. 1629.*

Georgiceo, Athanasius: Od Naslidovanya Isukarstova Kgnighe Četvere Pavro Po Bogogliubnomu Tomi Od Kempisa u Latinski yazik sloxene, a sada Po Atanasiv Georgicev u gnegov yazik obrachiene i u pisni sastavgliene. Pritiskano u Beču Po Garguru Gelbhaaru Lito Gospodina našega Isukarsta. M. DC. XXIX.

12r. A—Q₄=361 szzott lap + 2 sztlan lev. Elül: czím, előszó 3 sztlan lev.

25.

[33.] *Bécs. 1633.*

Georgiceo, Athanasius: Nastoyanya Duhovna u Koyihse Uzdarsi Način Kakobi moga dobar Karstyanin, svaki dan, i u koye

vriime, Boga i stvorcza svoga moliti; i inimi molitvami i pismi B. D. Marie, i ostalih svetih, a navlastito na poglavite Blagdane, duhovno, i korisno sebe zabaviti, s kupgliena i sloxena Po Atanasiv Georgicev. Pritiskano u Beču, Po Mateu Formiku. Lito Gospodina Našega Isukarsta, M. DC. XXXIII.

12r. A—K₂=218 szzott lap + K₃—K₈=6 szatlan lev. Elül: czím 1 szatlan lev.

26.

[34.] *Bécs, 1633.*

Georgiceo, Athanasius: Priiike J Promišglienya sarca ģloviġanskoga skupgliena i sloxena Po Atanasiv Georgicev. U Beču Iz Pritiskopisa Matea Formike Lito Izbavglienya Našega, M. DC. XXXIII.

12r. A—E₆=106 szzott lap. Elül: czím 1 szatlan lev. + 20 szatlan rézmetszetlev. a szövegben.

27.

[35.] (*Douai, 1633.*)

Erdödy de Monyorókerék, Georgius-Aloysius Comes: Gloria virtutis Hungaricae religionis, bellicae atque politicae peritiae laude propagata per reges XLIII. ad usque Ferdinandum III. Hungariae et Boemiae regem, &c. ponebat super philosophicam suam disputationem Georgius Aloysius Erdeodi de Monyorokereck Comes Montis Claudii, &c. Hungarus Duaci in Collegio coenobii Aquicinctini apud patres Societatis Jesu.

Colophon: Duaci, Typis Viduae Petri Tely, sub signo Nativitatis. 1633.

4r. A—D=16 szatlan lev. Képekkal.

28.

[36.] *Regensburg, 1635.*

Schuberth, Paulus: Christliche Leich Predigt Bey Volckreicher Leichbegångnuss, der Wol Edlen vnd viel Ehrentugendreichen Frawen, Barbara Schmelzterin einer gebornen Ruffin. Des Wol Edlen und Gestrengen Herrn Matthiae Schmelzters, Ihrer Röm: Kays: Mayest: Raths, liebste gewesenenen Hausz Ehren. Gehalten den 3. Decemb. 1634. In der Königlichen Freystadt Oedenburg in Ungarn. Von Paulo Schubertho, Evangelischen Predigern, vnd der benachbarten Teutschen Kirchen Seniore, Gedruckt zu Regenspurg, bey Christoff Fischer, Im 1635. Jahr.

4r. A—D₁=13 lev.

29.

[37.] *H. n. 1638.*

Berger, Elias: D. O. M. A. Symbolum sacrum et augustum Decem Reginarum Hungariae. Politicè & historicè expositum. Sere-
nissimae Potentissimae & Catholicae Principis, ac D. D. Mariae
Imperatricis Romanae Reginae Hungariae, & Bohemiae foelicissimae
Coronationi. Dicatum Consecratumq; Authore Elia Perger, S. C. R.
M. Aulae familiari & Historico. Anno Domini, M. D. C. XXXVIII.

4r. A—K₂=38 sztlan lev. + egy kép (a harmadik levél után).¹

30.

[38.] *Bécs, 1644.*

Eszterházi, Nicolaus: Desz Hoch- und Wolgebornen Graffen
und Herrn Herrn Nicolai Esterhazi, von Galantha, desz Königreichs
Ungarn Palatini, &c. Wegen Ablegung der jetzt gegenwertig entstan-
denen Kriegs-Schwürigkeiten. Zu Georg Ragozky, Fürsten in
Sibenbürgen, gegebenen Schreiben, erstens ausz dem Ungarischen
in Latein, und jetzt ausz dem Latein trewlichst in Teutsch
versetzte Copien. Werth und würdig von allen so woln Fried-
liebenden, als Unrührisch: rebellischen Kriegsauffwicklern, nicht
allein einmahl gelesen, sondern auch allzeit zu künftigen Exem-
peln auffbehalten zu werden. Wienn in Oesterreich Gedruckt,
von Röm. Kays: auch Königl: Mayest: Hoff Buchdrucker, Gregor
Gelbhaar. im Jahr 1644.

4r. A—D₉= 14 sztlan lev.

Az udvari könyvtár példányában a 10. és 11. levél hiányzik.²

31.

[39.] (*Bécs.*) 1655.

Schleger, Georgius-Ladislaus: Veritatis triumphus Spiritus
divini opera elaboratus eiusdemque honori Brevi comparatione
expositus, die Pentecostes, Anni 1655. In Basilicâ Divi Stephani
Protomartyris Iussu Admodum Reverendi ac Clarissimi Domini,
D. Georgii Tasch, SS. Theologiae Doctoris, Ejusdemque Facultatis
Spectabilis D. Decani, Dicente R. D. Georgio Ladislao Schleger
AA. LL. & Philosophiae Magistro, Collegy Pazmaniani Alumno,
SS. Theol: Studioso. Anno M. DC. LV. die XVI. Mensis May. Viennae
Austriae, Typis Matthaevi Cosmerovÿ, S. C. M. Aulae Typog.

4r. A—B₃=7 sztlan lev.

Ajánlva van *Hölgy Gáspár*, kir. táblai ülnöknek és esztergomi
érseki jószágigazgatónak.

¹ Teljesen megegyezik ezzel a R. M. K. III. 1518. sz. alatt leírt kiadás, kivévén, hogy ott az évszám M. DC. XXXVII.

² Latin kiadása R. M. K. III. 1616. sz. ugyanezen évből.

32.

[40.] *Bécs*, 1655.*Articuli* (diaetales) Posenienses Anni 1655.

2r. A—V=40 sztlan lev.

Szabó Károly III. k. 1927. sz. eltérő kiadás.

33.

[41.] *Utrecht*. 1656.

Gelei, Samuel. Disputatio Physica De Coelo. Quam Favente Deo. Opt. Max. Sub Praesidio Clarissimi Doctissimique Viri D. Johannis De Bruyn, L. A. Magistri, Physices & Mathematices in Almâ Academiâ Ultrajectinâ Professoris Ordinarii. Publicè defendere conabitur, Samuel Gelei, Szikszovius — Ungar. Ad diem 19. Aprilis, horâ locoque solitis. (Rézmetszet.) Trajecti ad Rhenum, Typis Gisberti à Zyll, & Theodori ab Ackersdijek, MDCLVI.

4r. A—B=8 sztlan lev.

34.

[42.] *Róma*, 1657.

Nádasi, Joannes: Mortes illustres et gesta eorum de Societate Jesu Qui in odium fidei, pietatis, aut cuiuscunque virtutis, occasione Missionum, Sacramentorum administratorum, fidei, aut virtutis propugnatae; ab Ethnicis, Haereticis, vel alijs, veneno, igne, ferro, aut morte alia necati: aerumnisue confecti sunt. Autore Philippo Alegambe Bruxellensi Ex eadem Soc. Jesu. Extremos aliquot annos, mortisque illustres usque ad Annum MDCLV. adiecit Joannes Nádasi eiusdem Societatis Jesu. Romae, Anno MDCLVII. Ex Typographia Varesij. Superiorum permissu.

4r. A—Xxxx₂=716 szzott lap + Elül: 5 lev., hátul 2 lev.

35.

[43.] *Róma*, 1658.

Nádasi, Joannes: Annales Mariani Societatis Jesu Ab Anno 1521 usque ad tempora hodierna. E domesticis Deiparam tenerè solidèque colentium, colique docentium exemplis ac documentis, conscripti A Joanne Nádasi eiusdem Societatis Jesu. Romae, Typis Varesij. MDCLVIII. Superiorum permissu.

4r. A—Llll₄=634 szzott lap. Elül: 8 lev. cím, ajánlás (Lippai György esztergomi érseknek) és előbeszéd; végül Mmmm—Oooo₄=12 sztlan lev.

TÁRCZA.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS A MAGYAR NEMZ. MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL.

1899 OKTÓBER 1-TŐL DECZEMBER 31-ÉIG.

I.

A *nyomtatványok osztályának* anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokban 3189 db., áthelyezés útján 18 db., ajándék útján 390 db., vétel útján 191 db., összesen 3788 db. nyomtatvánnyal gyarapodott. Ezen felül köteles példányok czimén beérkezett: gyászjelentés 1200 db., perirat 17 db., püspöki körlevél 152 db., zárszámadás 94 db., alapszabály 179 db., műsor 374 db., falragasz 1410 db., szinlap 1440 db., hivatalos irat 158 db., vegyes 550 db., összesen 5574 db. aprónyomtatvány.

Vételre fordítottatott: 707 frt 34 kr., 450 frank, és 226 márka 35 pf.

Ajándékaikkal a következők járultak a könyvtár anyagának gyarapításához: Alsó-Fehér-vármegye alispánja, P. Antal karmelita áldozópap, Antalfy Andor, özv. Arany Lászlóné, Baranyay Gyula Szeged, a bécsi császári tud. akadémia (3 db.), Beck-Widmanstetter Lipót Bécsből, Blau Lajos, Budapest székes főváros tanácsa. a budapesti kereskedelmi és iparkamara, a budapesti központi papnevelő magyar egyháziroldalmi iskolája, a budapesti m. kir. posta- és távirtda-igazgatóság, Csiky Ernő, Darnay Kálmán Sümeg, a délmagyarországi tört. és régészeti múzeum-egylet Temesvárról, a dunántúli ág. h. ev. egyházkerület főjegyzője Téthről, Erdélyi Pál (2 db.), Esztegar László, a m. kir. földmivelésügyi miniszterium (8 db.), Fraknoi Vilmos (45 db.), Fülöp Aron, a frankfurti Rothschild-könyvtár, a Hevesmegyei Tanügy szerkesztősége Egerből, báró Hornig Károly veszprémi püspök (2 db.), Horváth Géza, Hunka Emmanuel Beczkőről (2 db.), a kassai püspöki iroda, a m. kir. kereskedelemügyi miniszterium, Kont Ignác Párisból, Kováts László (2 db.), Kőrösy József, Kutschera József, Küttner József

(2 db.), a linczi Museum Francisco-Carolinum, a magy. kir. állami számvevőszék, a magyar országgyűlés Főrendiházának irodája (8 db.), a magyar országgyűlés képviselőházának könyvtára, a képviselőházi iroda (11 db.), a Magyar Tud. Akadémia (4 db.), a Magyar Tört. Társulat (5 db.) Márki Sándor Kolozsvárról, az orsz. meteorologiai és földmágnességi közp. intézet (2 db.), a miskolci kereskedelmi és iparkamara, a nemzeti zenede, a nyolczadik honvéd huszár ezred Pécsről, az osztrák cs. k. kereskedelmi miniszterium, az orsz. izraelita tanító-egyesület, az orsz. rabbiképző intézet, a pápai Jókai-kör, Pór Antal Esztergomból, a pozsonyi orvos-termesztudományi egyesület, Schulek Vilmos, Szádeczky Béla Kolozsvárról, Szalay Imre (4 db.), id. Szinnyi József (31 db.), Tolnai Vilmos, Tomka Sándor, az upsalai könlgl. humanistiska vetenskaps samfundet (2 db.), a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium (135 db.), Váradi Odön Nagyváradról, veszprémi ev. ref. egyházmege, Zahlbruckner A. Bécsből, Zimándy Ignác Török-Bálintról (4 db.).

Nevezetesebb szerzemények: 1. Georgiewitz B., Profetia dei Turchi. Roma, 1553. (40 frank.) 2. De Turcarum ritu. Antwerpiae, 1544. (20 frt.) 3. Vigerius, Controversia de excellentia instrumentorum. Roma, 1512. (50 frank.) 4. Fumee, The historie of the troubles of Hungaria. London, 1600. (40 frt.) 5. Ladislaus de Macedonia, Oratio habita Norimbergae, 1522. (25 frt.) 6. Balassi Bálint és Rimai János Istenes éneki. Lőcse, 1692.

A könyvtár helyiségeiben 5802 egyén 15,023 kötet nyomtatványt, kölcsönzés útján pedig 412 egyén 630 kötetet használt.

A lefolyt évnegyedben 1209 munka lett osztályozva, a melyekről összesen 1627 czedula készítettett. Kötés alá adatott 419 munka 572 kötetben. A köteles példányok átvételére berendezett helyiségbe a negyedév folyamán 531 csomag érkezett; ugyaninnen 871 levél expediáltatott az egyes nyomdákhoz, a melyek közül 228 vagy a be nem küldött sajtóterméket vagy pedig az elmaradt kimutatást reklamálta meg.

II.

A *kézirattár* ajándék útján 15 db., vásár útján 23 db. kézirattal és 63 irodalmi levéllel gazdagodott, összesen 101 dbbal. Ajándékaikkal Dobrowszky Agost, Arany László özvegye, Pulszky Ferencz özvegye, dr. Várady Gábor, Vasváry Béla és Fraknoi Vilmos gazdagították gyűjteményünket, még pedig Fraknoi a saját és néhai Ipolyi püspök tudományos működésére vonatkozó tekintélyes másolat gyűjteményvel. Arany László özvegye Madách Imrének »Csák végnapjai« című 5 felvonásos eredeti drámájának eredeti kéziratával. A vásárolt kéziratok között nevezetesebbek: Ottaviani Relazione della Querra di Ungaria 1595.; és egy

XV. századi 1465-ből datált Agenda, hárttyakódex. Vásárlásra 147 frt és 150 márka fordítottatott.

A lefolyt évnegyedben 65 kutató 158 kéziratot és 47 irodalmi levelet, együtt 205 dbot használt.

Feldolgoztatott az évnegyedi gyarapodás, melynek eredményeként 21 kézirat 24 kötete 25 új czédulával beosztatott s 816 irodalmi levél 288 czédulával felállítottatott; összesen tehát 837 db. s 313 czédula nyert végleges elhelyezést. Az irodalmi levelestár felállításának folytatásaképen a Horvát István Commercium Epistoliumából húsz kötet s Pulszky Ferencz levelezéséből 27 csomag dolgoztatott fel.

Kötés alá adatott 27 kötet kézirat.

III.

A *hírlap-osztály* gyarapodása: a) Köteles példányokból 57 évfolyam 13,139 száma, kimutatás nélkül számokban 3825 száma, b) Ajándékozás útján 3 évfolyam 82 száma, c) Áthelyezés útján, a levéltári osztályból, 5 évfolyam 420 száma; összesen 65 évfolyam, 17,466 szám.

Nevezetesebb szerzemények: az innsbrucki egyetemi könyvtár ajándékából Halle. Pest, 1860.; Bunjevac. Zombor, 1882.; Bosnische Post, 1886. és a Szirmay levéltárból: Pesti Hírlap 1841—1844. 1847., 1848. (kettős példányok.)

A könyvtár helyiségében 733 olvasó 1870 kötet, házon kívül 24 olvasó 153 kötet, összesen: 757 olvasó 2023 kötet hírlapot használt.

Végzett munka: a) czéduláztatott 73 hírlap és 288 évfolyam, b) átnézetett 57 hírlap 13,139 száma, c) kötés alá adatott 168 kötet hírlap; mindez haza érkezett.

A köteles példányoknak kimutatással (csomagokban) beérkezett számai a gyarapodási könyvbe és a nyilvántartási lapokra vezetettek; ezeken kívül a külön számokban (kimutatás nélkül) beérkezett 3825 szám is megszámláltatott, betűrendbe osztályoztatott és a többihez rakatott.

A M. Tud. Akadémiától elhozott hírlaptömegből folytatólag kiválasztattak a hírlapkönyvtárban hiányzó számok; eddig 191 hírlapból összesen 2515 szám vált be, ezen számokkal a hiányzó számokat és 26 hírlap hiányzó fél- vagy egész évfolyamát is kiegészítettük.

IV.

A *levéltári osztály* az 1899. év utolsó negyedében ajándék útján 2, vétel útján (100 frt 75.50 márka értékben) 32 darabbal, letétemény útján két családi levéltárnak több ezer darabra rugó irataival gyarapodott. E gyarapodás között újabbkori irat van 7 db., az 1848/49-iki szabadságharczra és az új politikai korszakra vonatkozó 22 db., czímerlevél 4 db., fénykép 1 db.

Az ajándékozók: özv. Arany Lászlóné és Weinwurm Antal fényképész.

Nevezetesebb szerzemények gyanánt csupán a címereslevelek jöhetnek figyelembe. E nembeli gyűjteményünk újabb gyarapodása a következő: 1. 1601 június 1. Augsburg. Planckenauer Tóbiás címereslevele Heitzkhoffler Zachariás palotagróftól és 1627 szeptember 17. Bécs. ugyanannak magyar címeres nemeslevele II. Ferdinándtól; (mindkettő Pozsony város 1676 október 7-én kelt átiratában.) 2. 1634 május 10. Gyulafehérvár. Nagyfalusi Arany János és Ferencz címereslevele I. Rákóczy Györgytől; (özv. Arany Lászlóné ajándéka.) 3. 1712 július 12. Pozsony. Fridricy Ferencz címereslevele III. Károlytól. 4. 1765 október 8. Bécs. John Henrik címereslevele Mária Teréziától.

A családi levéltárak sorozata két új levéltárral gyarapodott. Báró Bánffy Dezső m. k. főudvarmester a losonczy báró Bánffy család idősb ágának levéltárát letéteményezte a Magyar Nemzeti Múzeumban. E levéltár a néhai Bánffy Kristóf két fiától, báró Bánffy Zsigmondtól és Lászlótól leszármazó ág iratait foglalja magában. A másik letétemény a vizeki Tallián család ötvösi ágának levéltára, melyet Tallián Gyula, Somogy vármegye főispánja helyezett el az örök letétemények sorába. E két levéltárral a családi letétemények száma 49-re emelkedett.

A lefolyt évnegyedben 14 kutató 1745 db. iratot használt. Külső használatra 11 téritvényen 71 db. irat kölcsönözött ki.

Az új szerzeményekből a levéltári törzsanyag teljesen feldolgoztatott. A Véghely-féle gyűjtemény rendezése befejeztetett, s a végleges jegyzék elkészítése most van folyamatban. Folytatatik a Kossuth-iratok, a Melczer, Tihanyi és Szirmay családok levéltárának rendezése és a Thaly család levéltárának részletes lajstromozása. Végül megkezdett a könyvtári állandó kiállítás céljaira szolgáló levéltári anyag kiválasztása.

A KOLOZSVÁRI FERENCZ JÓZSEF TUDOMÁNY- EGYETEMI KÖNYVTÁR SZERVEZETI SZABÁLYZATA.

(Jóváhagyatott Ö cs. és apost. kir. Felségének 1900. évi január hó 11-én kelt legf. elhatározása alapján. Közzététetett a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek 1900. évi január hó 26-án 5067. sz. a. kelt rendeletével.)

1. §. A kolozsvári tudomány-egyetem könyvtára első sorban az egyetem tanárai és hallgatói használatára szolgál, azonban mint országos egyetemi intézet, egyszersmind más, az egyetemhez nem tartozó olvasók számára is nyitva áll.

2. §. Az egyetemi könyvtárnak kapcsolatos részét teszi a vallás- és közoktatásügyi miniszterium és az Erdélyi Múzeum-egylet közti 1895. évi május 17-én kelt szerződésénél fogva az

Erdélyi Múzeum-egylet könyvtára is, melynek használatára nézve az egyetemi könyvtárral azonos elvek irányadók. (Lásd e szerződést 22235/1895. sz. a.)

3. §. E viszonyból folyólag az egyetemi könyvtár igazgatója, egyszersmind az Erdélyi Múzeum-egylet könyvtárának is igazgatója, mint ilyen, tagja az Erdélyi Múzeum-egylet igazgatóválasztmányának, melytől utalványozásokat kér ki a Múzeum-egylet külön könyvtári általánya terhére, a szükségletek iránt javaslatot tesz s az egylet évi közgyűlésén külön jelentésben számol be, viszont úgy az egyetemi, mint a múzeum-egyleti könyvtár hivatalnokai alkalmazhatók mindkét könyvtár teendőinél. Egyebekben a két könyvtár kezelésére nézve az idézett szerződés 2-ik pontja irányadó.

4. §. A könyvtár nyitva van az egész egyetemi év alatt és az irodalommal foglalkozók részére korlátolt terjedelemben a nagy szünetekben is. A nyilvántartás idejét és a szünetnapokat a könyvtárigazgató meghallgatása után az egyetemi tanács állapítja meg.

5. §. A könyvtár tiszti személyzetét teszik: az igazgató, egy könyvtárőr, egy könyvtártiszt, két napidijas, két könyvtári szolgál: ezekhez az Erdélyi Múzeum-egylet részéről járul egy segédőr s egy szolgál. (Lásd idézett szerződés 2b pont.)

6. §. Fizetési osztály tekintetében kinevezésükkor az igazgató a VI. osztályba, az őr a VIII-ik, a könyvtártiszt a IX-ik osztályba tartozik.

7. §. A könyvtári személyzet javadalmazása a következőkben állapíttatik meg:

Az igazgató alapfizetése 2500 frt és 560 frt lakpénz.

Az őr alapfizetése 1400 frt és 350 lakpénz.

A könyvtártiszt fizetése 1100 frt és 280 frt lakpénz.

Ezen kívül a tiszti személyzet a szolgálati idő tartamához mért s a nyugdíjba beszemítendő ötödéves korpótlékokban részesül. És pedig az igazgató 5 évenként 300 frt, a könyvtárőr és tiszt pedig 5 évenként 100-100 frtnyi évötödös pótlékokat élvez úgy, hogy az igazgatónak 1500 frtnál, az őrnek és tisztnek pedig egyenkint 500 frtnál több pótlék nem adható. Az évötödös pótlékokat a könyvtárőrök és tiszték a könyvtári személyzet állományában ezen minőségükben való előléptetés esetében is megtartják.

A szolgaszemélyzet a többi egyetemi szolgálakkal egyenlő illetményben részesül.

8. §. A könyvtári tisztviselők és szolgálak 40 évi szolgálat után teljes nyugdíjra tarthatnak igényt, egyébként nyugdíjuk, végkielégítésük s az özvegyek és árvák illetményei tekintetében az 1885. évi XI. t.-cz. rendelkezései alkalmazandók.

9. §. A könyvtári igazgatót az egyetemi tanács javaslata

alapján a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter előterjesztésére Ő császári és apostoli királyi Felsége, a többi könyvtári tisztviselőket pedig a könyvtári igazgató meghallgatása után az egyetemi tanács előterjesztésére a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter nevezi ki.

A felügyeletet a könyvtár összes ügyeit illetőleg és a fegyelmi hatóságot a könyvtár tiszti személyzete felett első fokban az egyetemi tanács gyakorolja.

A szolgazemélyzet első fokban az igazgató, másodfokban az egyetemi rector alatt áll.

10. §. A könyvtári igazgatónak és a rendes tisztviselőknek évenként hat heti, a szolgáltnak két heti szabadságidőhöz van joguk a nyári szünet alatt, melyek azonban a rector előleges jóváhagyása mellett úgy osztandók be, hogy a könyvtár működése fenn ne akadjon.

11. §. A könyvtárt illető bármely ügyben csak a könyvtári igazgató véleményének meghallgatása után történhetik intézkedés.

12. §. A könyvtári igazgató a vallás- és közoktatásügyi miniszteriummal és minden más hatóságokkal az egyetemi tanács útján érintkezik.

13. §. A könyvtári összes ügyvitelt az egyetemi tanács által a vallás- és közoktatásügyi miniszter helybenhagyásával kiadott könyvtári utasítás szabályozza.

SZAKIRODALOM.

Dr. Berkeszi István. *A temesvári könyvnyomdászat és hírlapirodalom története.* Kiadja a Délmagyarországi Történelmi és Régészeti Múzeum-Társulat és Temesvár szab. kir. város közönsége. Temesvár, 1900. 8-adrét IX + 185 l.

Dél-Magyarország kulturtörténetének egyik legnevezetesebb fejezetét írta meg Berkeszi István a temesvári könyvnyomdászat és hírlapirodalom fejlődését és jelen állapotát ismertető könyvében. A szellemi élet megnyilatkozásának ez a két eszköze, mint sok más helyen is, a nevezetes délmagyarországi gazdasági és közművelődési gócpontban oly szoros viszonyban áll egymással, hogy fejlődésük sikeres megrajzolása másként mint együttesen alig képzelhető el. S szerzőnk, habár elkülönített részekben tárgyalja a könyvnyomtatást és a hírlapirodalmat, egységes szempontjaival és sűrű hivatkozásaiival, a két különböző közművelődési tényező összetartozását és szoros kapcsolatait igen helyes érzékkel domborítja ki.

Kutatásairól előszavában részletesen beszámol s épen e beszámolása kapcsán egy igen nevezetes körülményre hívja fel a figyelmet. Arra nevezetesen, hogy a vidéki központok jelentősebb könyvtárainak az eddiginél nagyobb gonddal kellene figyelniök vidékük irodalmi és nyomdai termékeinek összegyűjtésére. Az ujabban megindult könyvtárügyi mozgalom, különösen a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőségének rendszeres akciója, a mostani sajtótermelésre nézve ezt a kérdést körülbelül megoldotta. Az ügyészégi köteles példányok szétszótása ügyében várható miniszteri intézkedések módot fognak nyújtani, hogy minden vidék nyomdai termelése a legtermészetesebb központokon gyűjtessék össze. Azonban a régebbi irodalom rekonstruálása tekintetében még igen sok a tenni való. Szerzőnk is konstatálja, hogy a Petrik különben nagybecsű bibliografiai jegyzéke nem tökéletes (hogy is lehetne az!) s nézetünk szerint épen az volna a fontosabb vidéki könyvtárakra váró egyik legnevezetesebb tudományos feladat, hogy ezeket a hiányokat lehetőleg pótolják s a magyarországi szellemi élet mentül tökéletesebb leltárának megteremtésében

közreműködjenek. Ez a kérdés egyébként megérdemelné, hogy illetékes körök érdemlegesen foglalkozzanak vele.

Visszatérve Berkeszi dr. könyvére, a legőszintébb elismeréssel kell adóznunk azért a lelkiismeretességéért, a melylyel feladatát megoldotta. Könyve valóban kiváló szorgalom gyümölcse. Elkezdve azoknak a körülményeknek kifejtésén, a melyek annyira késleltették Temesváron a könyvnyomtatás meghonosulását, a legnagyobb gonddal összegyűjtött pontos adatok nagy bőségével rajzolja meg a fejlődés képét egész napjainkig. A török uralom bénító hatását s azt a fokozott alárendeltséget, melyben a bánsági hatóságok a XVIII. század első felében a központi kormányzattal szemben állottak, néhány vonással s egy pár nyomatékos adattal igen szerencsésen ecsetelve, rátér az első temesvári nyomdának keletkezésére. Heimerl Mátyás nevéhez fűződik ez a nevezetes esemény, a ki 1771-ben csász. kir. privilégiummal állította fel Délmagyarországon az első nyomdát. Hogy 1771 előtt nem csak Temesváron, hanem az egész csanádi egyházmegyének a mai Torontál, Temes, Krassó-Szörény, Arad, Csanád és Csongrád vármegyékre kiterjedő területén nem létezett nyomda, szerző kimutatja abból a válasziratból, a melyet gróf Engl Ferencz Antal csanádi püspök a m. kir. helytartótanácsnak a nyomdák bejelentése ügyében hozzá 1772 április 6-ikán kelt leiratára adott.

Ettől az időponttól kezdve azonban könyvünk szakadatlan fejlődésnek örvendő adatait nyújtja. Szigorú pontossággal sorolja fel egymásután az egyes könyvnyomda-alapítókat s a szükséghez képest rövidebben vagy részletezőbben szól az egyes könyvnyomdák történetéről. Ismerteti a Trattner családnak temesvári könyvkereskedői és könyvnyomtatói működését s igen érdekesen szövi elbeszélésébe a Klapka család történetét, a mely a temesvári könyvnyomdászattal a család több tagjának könyvnyomtatói tevékenysége révén igen szorosan összefügg. Még egy harmadik család domborodik ki erősebben Gutenberg temesvári papjainak sorából: a Hazay család. Hazay Ernő az alapító, ki nyomdáját már az 1848-as törvények hatása alatt állította fel. »Mi sem volt nagyobb ellentét, mint a Beichel József nyomdájával és szellemével szemben a Hazay Ernő működése. Mig Beichel a mindinkább gyengülő osztrák szellemet képviselte a temesvári polgárság között, addig Hazay Ernő és egész családja a nemzeti ügy diadaláért küzdött úgy a sajtó terén, mint a harcz mezején. Egyik a multat, a másik a jövőt képviselte.« Könyvünk ennek a »jövő«-nek leírásában élénk képet nyújt a magyarság térfoglalásáról az ország e kényes pontján s a jelenleg működő tizenkét nyomdának s a különböző szakegyesületeknek ismertetésével végzi első fejezetét.

A következő szakasz a cenzura és a sajtóbíróságok műkö-

désének vázolására van szánva. Sok új adatot tartalmaz ez is, s az 1848-iki márcziusi mozgalmak rajza különösen sikerült. Temesváron e szerint 1848 márczius 18-ikán a pesti márczius tizenötödiki események egy része ismétlődött. Többek közt a »Talpra magyar« cenzurátlan kinyomatását is követelte a nép — és eredménytel.

A nyomdászattörténeti rész utolsó szakaszai a temesvári nyomdák és nyomdatulajdonosok időrendben készült jegyzékeit nyújtják.

A hírlapirodalom történetével foglalkozó második részről csak egész röviden emlékezhetünk meg. Terjedelmes, alapos dolgozat ez is, s hamarosan nem is emlékezünk hasonló méretű monografiára a vidéki hírlapirodalomtörténet köréből.

Első része kitűnő irodalomtörténeti rajz a magyarországi időszaki sajtó kezdetéről; a következőkben pedig a temesvári hírlapirodalom nyelvek szerint van csoportosítva. Legnagyobb a német. 1771-től napjainkig összesen hetvennyolcz különböző német nyelvű időszaki vállalat keletkezett Temesváron, a melyeket könyvünk egyenkint részletesen és igen ügyesen ismertet. A magyar hírlapirodalom csak 1858-ban kezdődik a Delejtüvel, melyről szerzőnk egész kis tanulmányt ír, méltó hódolatot mutatva be az alapító Pesty Frigyes emlékének. Az összes magyar időszaki vállalatok száma negyvenegy, a melyhez tizenkét vegyes nyelvű — magyar-német — járul. Kiegészíti a sorozatot tíz román és három szerb vállalat. Szerző e 144 hírlap és folyóirat legjelentéktelenebbjéről is pontos és kerekded ismertetést ad könyvében, s végül különböző szempontokból csoportosítva, áttekinthető jegyzékekben foglalja őket össze. Mellékesen említjük itt föl, hogy szerző a Magyar Nemzeti Múzeum hírlapgyűjteményét több ízben Országos Hírlapkönyvtárnak nevezi, a mi esetleg félreértésekre adhat alkalmat.

A függelékben szerző közli a temesvári könyvnyomdákban 1771-től 1871-ig nyomtatott könyvek jegyzékét az egyes nyomdák szerint csoportosítva. Érdekes és becses munkálat ez is, a melynek több irányban fogják hasznát venni. Egyáltalán Berkeszi dr. igen kitűnő példát mutatott könyvével az ilyen fajta kérdések megoldására.

Teljesség kedvéért megemlítjük, hogy a könyvhöz a nevezetesebb temesvári hírlapok sikerült hasonmásai vannak mellékelve, s ezenkívül a szöveget a kiválóbb szerepet játszott egyének arcképei élénkítik.

—r.

Magyar Nyomdászok Évkönyve. *Kiadja a Könyvnyomdászok Szakköre. Szerkeszti Tichy Akos. Tizenötödik évfolyam.* Budapest, 1900. 136 l. 8-adrét.

Évről évre szaporodik nálunk is a nyomdászati szakkérdésekkel irodalmilag foglalkozók száma, s a nyomdászok évkönyve folyton gazdagodó tartalommal jelenik meg. Az idei évfolyam is úgy tartalmánál mint csinos kiállításánál fogva kétségkívül nagy örömet szerzett a létrejöttében közreműködőknek és a szakma iránt közelebbről vagy távolabbról érdeklődőknek egyaránt. A szerkesztő, dicséretére legyen mondva, igen helyesen úgy válogatja össze az évkönyv cikkeit, hogy azok együttvéve beszámolnak mindazokról a fontosabb kérdésekről, a melyek az utolsó évben a könyvnyomtatás körében fölmerültek. A hazai nyomdászat későbbi történetírói nagy hasznát fogják venni e köteteknek. Igen könnyű lesz ezekből megítélni azt a fokot, a melyre könyvnyomtatóink nemes hivatásuk körében eljutottak, s megismerni azokat az irányokat és elveket, melyek a métier legkiválóbb képviselőit foglalkoztatták egyes szakkérdésekben.

A szerkesztő bevezető soraiban arról a vegyes érzésről számol be, a melyet a modern művészeti irányzatok térfoglalása benne keltett. A »titkos vázlatművészek« meddő kísérletezései a titkos drámairókra emlékeztetik s egy kissé szigorúan ítél a modern törekvésekről s a grafikai pályázatok eredményeiről. »Minden egyes, minket nyomdászokat érdeklő, ilyen kiállításból« — úgymond — »csalódottan távozzunk és anatemát mondunk a szeczeszszionistákra, a kik az eredetiség czégére alatt legperverzebb érthetlenségekkel viszik el a dicsőség pálmáját.« Szó sincs róla, a dekoratív művészetek mai nagy forrongásában különösen nálunk sokszor jut a tehetségtelen raffinement babérhoz. Azonban ezek az efemer sikerek ne tegyenek senkit elfogulttá az egész mozgalom iránt, a mely már is becses eredményeket mutat a könyvműipar terén is. Mindenesetre csak helyeselhető egyébként, ha illetékes tényezők a kinövések ellen küzdenek. A türelmetlenkedőknek pedig csak azt mondhatjuk, hogy: c'est la guerre.

Az évkönyv első nagyobb közleménye *Firtinger Károly* tollából ered. A nyomdászati szakirodalomnak ez a régi derék munkása ezuttal az idei mainzi jubileum alkalmából Gutenberg-ről és »művészetek«-ről ír a tőle megszokott gonddal és nyugodt lelkesedéssel. Elvezetesen adja elő a korszakalkotó találmány legrégibb történetét a legújabbán előkerült adatok fölhasználásával és kiterjeszkedve a magyarországi könyvnyomtatás kezdetének ismertetésére is. A könyvornamentikával két dolgozat is foglalkozik: a *Ruzicska Gyuláé* történeti alapon, a *Káldor Lajosé* pedig szorosabban a nyomda-technika szempontjaiból. *Grócz Ernő* az akczenziák tervezéséről, *Radnai Mihály* a betűfajokról és

betűnemekről mondják el érdekes és gondolkozásra való észleleteiket. *Nádor Lajos* a reklámnyomtatványokról ír. *Kohn Sándor* pedig »modern sorok, modern szedés« cím alatt a fiatal nemzedéket izlésének fejlesztésére buzdítja. *Fuchs Zsigmond* a gépteremben szerzett tapasztalatait írja le, *Schwartz Adolf* a nyomdák felszereléséről, *Butkovszky Bertalan* pedig a könyvnyomdászi pályáról mondanak el figyelemre méltó dolgokat. Az évkönyv póétája *Lubik István*, a ki ez alkalommal Pápai Pariz Ferencz és Tótfalusi Kis Miklós emlékének szentel lendületes sorokat. Ezen és a rendes hivatalos közleményeken kívül még a mult évi bibliografikai szakirodalom jegyzékét közli az évkönyv. A szerkesztő fölhívja az évkönyv olvasóit, hogy a csatolt szavazólapon mondjanak véleményt a közlött dolgozatokról és hirdetmény-kompozíciókról. Három pályadij van u. i. kitűzve. (—ó.)

Dr. Johann Bohatta und Dr. Michael Holzmann. *Adressbuch der Bibliotheken der Oesterreich-Ungarischen Monarchie.* Bécs, Fromme C. kiadása, 1900. Nagy 8-adrét, VI + 573 + 5 l.

A bécsi egyetemi könyvtár két fiatal tisztviselője igen hasznos munkát végzett, midőn kétség nélkül sok fáradsággal összeállította az osztrák és magyar könyvtárak ismertető címjegyzékét. Schwenke Pál Németország könyvtárait tárgyaló könyvének kitünő kiegészítése ez, s a kettő együttvéve úgyszólván a német nyelv egész területét átöleli s a bécsi vállalat ráadásul Magyarországra is kiterjeszkedik.

Ezt a területet mutatta be a könyvtárak szempontjából Petzholdt 1875-ben megjelent könyve is, azonban a több mint húsz évi időköz nagyon is indokoltá tette úgy Schwenkének, mint a két lelkes bécsi könyvtárnoknak vállalkozását. Utóbbiak ragaszkodtak is a Schwenke beosztásához és szétküldött kérdőíveikben ennek sorrendjét tartották meg az adatok csoportosítására nézve. Munkájukban támogatta őket az osztrák közoktatásügyi kormány, a nevezetesebb osztrák könyvtárak és több kiváló szakférfiu. A magyarországi adatok javarészt pedig a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelősége szolgáltatta abból az anyagból, a melyet a Magyar Minerva című többé-kevésbé hasonló irányú kiadványához összegyűjtött.

Mindezek mellett is igen nagy munka várt a szerkesztőkre. Az összegyűlt nyers anyagnak rendszeres feldolgozása, a fölösleg elhagyása s a hiányok pótlása már magában véve olyan feladat, a mit csak az tud eléggé méltányolni, a ki ilyen munkát végzett vagy legalább végezni látott. Még oly világosan megszerkesztett kérdőlevelekre is a legtöbb esetben a legzavarosabb válaszok érkeznek, a minthogy ezt igen sokszor a bibliográfiában teljesen járatlan

beküldőtől nem is lehet rossz néven venni. Bohatta és Holzmann azonban teljes elismerésre méltóan oldották meg nehéz feladatukat. 1014 osztrák és 656 magyar könyvtárról közölnek ismertetést s mondhatjuk ezek között igen nagy azoknak a száma, a melyekről e könyv révén vesz először tudomást szélesebb körű nyilvánosság. Hogy ez különösen a történettudomány szempontjából mit jelent, nem szükséges hosszasan fejtegetni. Valóságos kincses, bányákhoz vezető utakat jelöl meg ez a könyv, a melyekről eddig igen sokan mit sem tudtak. S itt különösen két kiválóságára kell rámutatnunk: az egyes könyvtárak történeteinek rövid, de tartalmas elmondásában mutatkozó helyes érzékre, s az egyes könyvtárakra vonatkozó szakirodalom pontos összeállításában nyilvánuló körültekintő gondosságra és szorgalomra.

Részletes bírálatba nem czélunk bocsátkozni még a magyarországi résznél sem, a hol ismerve az anyagot módunkban volna ezt megtenni. Mert rámutathatnánk ugyan hiányosságokra, némely következtelenségekre s kifejthetnők, hogy ez a könyv távol van attól, hogy könyvtári állapotainkról hű képet adjon. Csakhogy ismeretes előttünk szerzőknek fáradhatatlansága, a melylyel mindezekben a bajokon segíteni szerettek volna, tudjuk, hogy mindent elkövettek a magyarországi résznek is minél tökéletesebbé tételére. De hát részint az adatok hiányossága, részint az idő rövidsége, a mely lehetetlenné tette, hogy Magyarországról teljesen átvizsgált, megrostált anyag juthasson rendelkezésükre, olyan körülmények, a melyek minden kisebb fogyatékoságot mentenek.

Lehetetlen azonban megvonni a legőszintébb elismerést szerzőktől, a kik az igazán nyers anyagot oly kitünően föl tudták dolgozni s minden nehézség daczára is oly részletes képet állítottak össze a külföld számára Magyarország könyvtárainról, a minő eddig még nem létezett. Vannak róla adataink, hogy e könyv révén már is foglalkoztak külföldön könyvtári viszonyainkkal s ezekből igen kedvező következtetéseket vontak kulturális állapotainkra.

Kívánatos volna, hogy e vállalat mentül rövidebb időközökben újabb és újabb és mindig tökéletesebb tartalommal jelenhetnék meg. Folyton erősbödő kapocs lenne az internacionális szellemi érintkezésben.

A becses könyv igen gondos kiállításban jelent meg s szerkesztőit többek közt az a kitünő index is dicséri, mely annak használatát igen kényelmessé teszi.

FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

I.

HAZAI FOLYÓIRATOK.

Az **Egyetemes Philológiai Közlöny XXIII. évf. 9. füzete**ben (1899 november) **Kardos Albert** ismerteti Erdélyi Pálnak a XVI. és XVII. századbéli énekes könyvekről szóló dolgozatát. — A 10. füzetben (1899 deczember) **Petz Gedeon** Alter Bélának A gyulafehérvári F. Nibelung-kódex-töredék című programmértekezését bírálja. — A XIV. évfolyam 1. füzeteiben (1900 január) **Császár Elemér** párhuzamot von Pápai Páriz Ferencz és Misztótfalusi Kis Miklós között Dézsi Lajos monografiái nyomán. — A 2. füzetben (1900 február) **Havas Adolf**-tól Glossák a komáromi énekeskönyvhöz című dolgozat olvasható. — A 3. füzet (1900 márczius) **Vári Rezső**-nek S. Gregorii Nazianzeni codicis Mediceo-Laurentiani, celeberrimi, collatio című dolgozatán kívül **Erdélyi Pál** bírálatát közli Horváth Cyrill magyar irodalomtörténetéről.

Az **Erdélyi Múzeum. XVI. kötetének 9. füzete**ben (1899 november 15.) **Kanyaró Ferencz** az akadémia birtokában levő 1462-beli (?) Cisioban megtalált első magyar distichonról ír, több új adatot közölve a magyar mértékes verselés legrégibb történetéhez. — **Ferenczi Zoltán** Debreczeni Mártonnak az Erdélyi Múzeum könyvtárában levő kéziratoss költeménykötetét ismerteti. — A X. füzetben (1899 deczember 15) ugyancsak **Ferenczi Zoltán** közli a Wesselényi-levéltárból báró Kemény Zsigmondnak báró Wesselényi Miklóshoz írt négy levelét. — A XVII. kötet 1. füzete (1900 január 15) **Kelemen Lajos** kisebb dolgozatát közli a csiki krónika egy jegyzetes példányáról s röviden megemlékezik a Heinrich-féle Régi Magyar Könyvtár újabb köteteiről. — A 2. füzetben (1900 február 15.) **Tóth Ernő** megkezdi I. Apafi Mihály naplójának közlését a marosvásárhelyi gróf Teleki-könyvtárból.

A **Grafikai Szemle. IX. évfolyamának 11. füzete**ben (1899 november) **Nádor Lajos** a grafikai művészet újabb áramlatairól ír cikket. — Egy másik közlemény a mainzi Gutenberg ünnepély hivatalos meghívóját bírálja. — A hírek között szó van az első cseh nyomdásznak, **Veleslavín Dániel** Ádámnak állítólag emlékszóborról. — A 12. füzet (1899 deczember) ismerteti a magyar nyomdászok 1900-iki évkönyvét. — A X. évfolyam 1. füzeteiben (1900 január) **Morelli Gusztáv** nagyobb tanulmányt kezd a reprodukzióról, mindenekelőtt a fametszést (xylografia) ismertetve. — **Firtinger Károly** Berkeszi Istvánnak a temesvári nyomdászat történetéről írt művét ismerteti. — A 2. füzetben (1900 február) **Morelli** tanulmányának folytatásán kívül

kisebb közlemény olvasható a *Könyvnyomdászok Szakkörének részvételéről a mainzi nyomdászattörténeti kiállításon.*

Az *Irodalomtörténeti Közlemények X. évfolyamának 1. füzeté* a következő tartalommal jelent meg: Dr. *Zlinszky Aladár*, Arany balladaforrásai (I. közlemény.) — Dr. *Viszota Gyula*, Fessler hatása Kisfaludy Károlyra (I. közlemény.) — Dr. *Bleyer Jakab*, Német siralmas ének gróf Zrinyi Miklós halálára 1664-ből. — *K. L.*, Katona »Bánk bán«-jának egy helyéhez. — *Waldapfel János*, Arany »Hegedűjéről. — Adattár: Dr. *Ferenczi Zoltán*, Színészettörténeti adatok (I. közlemény.) Dr. *Dézsi Lajos*, Nadányi János történetirő életéhez. Dr. *Récsey Viktor*, Kalászat a pannonhalmi kéziratából (I. közlemény.) Dr. *Illésy János*, Adatok Szalkay Antal élete történetéhez. *Benkó Imre*, Az 1825-iki diéta alkalmatosságával. *Révész Kálmán*, Lugossy József levele Révész Imréhez. *Katona Lajos*, Két középkori latin versezet régi magyar fordítása. — Ismertetések, bírálatok: Reich, Hungarian Literatur (ism. D.) Varga Damján, Kódexeink Mária-siralmai (ism. c.) — Irodalomtörténeti repertorium *Hellebrant Arpádtól.*

A *Századok XXXIII. évfolyamának 9. füzetében* (1899 november) a kisebb közlemények között szó van Győri Tibornak az Orvosi Hetilapban megjelent s egy 1669-iki magyar könyvet — (Kerti dolgoknak leírása) — s Kanyaró Ferencznek Déván bemutatott s gróf Gyulai Ferencznek 1783-ban Nagy-Szebenben megjelent imádságoskönyvét ismerető dolgozatáról s végül Knauz Nándor könyvtáráról. Részletesebb méltatás olvasható a Szinnyi József-féle magyar irói életrajzgyűjtemény VI. kötetéről. — A *10. füzetben* (1899 december) *Áldásy Antal* ismerteti a veszprémi püspökség római oklevéltárának I—II. kötetit. — A *XXXIV. évfolyam 1. füzeté* (1900 január) *Császár Elemér*nek Versey és a censori hivatal című tanulmánya első részét közli. — A *2. füzet* (1900 február) *Császár* tanulmányának befejező részén kívül közli *Borovszky Samu* kisebb dolgozatát egy németujvári XVII. századbéli protocollumról. Ugyanott rövidebb ismertetés olvasható Berkeszy Istvánnak a temesvári könyvnyomdászat és hírlapirodalom történetét tárgyaló könyvéről.

II.

KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK.

Bulletin de l'Institut international de Bibliographie. III. évfolyam (1898.) 5. 6. szám. Charles Didier, La revue à découper. — Giulia Sacconi Ricci, Sur la numération progressive des sujets dans les catalogues par matières. — Modèles de publications biblio-

graphiques. — Faits et documents. — Analyses et comptes rendus: Frank Campbell, An index-catalogue of bibliographical works relating to Judia. Transactions and proceedings of the second international library conference. — Institut international de Bibliographie. — Bibliographie relative à l'Institut et à l'organisation bibliographique internationale. — *IV. évfolyam* (1899) 1. 2. szám. Examen du projet de la Société Royale de Londres concernant le Catalogue International des Sciences: I. Observations présentées au point de vue de la méthode bibliographique par le Comité des Direction de l'Inst. Int. de Bibl. II. Le programme de classification de Physiologie d'après la Société Royale par Ch. Richet. III. The International Catalogue of Scientific Papers. report from H. H. Field.

Centralblatt für Bibliothekswesen. *XVI. évfolyam, 12. füzet* (1899 deczember.) Franz Ehrle, Die Vorsorge für die Erhaltung unserer handschriftlichen Schätze im Lehrplan der historischen und philologischen Seminarien. — Christian W. Berghoefter, Die Zweite deutsche Bibliothekerversammlung im Anschluss an die 45. Versammlung deutscher Philologen und Schulmänner (Sektion für Bibliothekswesen). — La Terzia Riunione della Società Bibliografica Italiana. — Eb. Nestle, Kleinigkeiten zur Bibliographie des griechischen Neuen Testaments. — Die Zapon-Konferenz in Dresden. — Hans Schnorr v. Carolsfeld, Umbauten in der Universitäts-Bibliothek München. — Recensionen und Anzeigen: Testamentum Domini nostri Jesu Christi nunc primum edidit, latine reddidit et illustravit Ignatius Ephraem II. Rahmani Patriarcha Antiochenus Syrorum. (O. v. Gebhardt.) Berthold Wiese und Erasmo Percopo, Geschichte der Italienischen Litteratur von den ältesten Zeiten bis zur Gegenwart. (O. H.) De Nederlandsche Emblemata, Geschiedenis en Bibliographie tot de 18-de eeuw . . . . . door Anne Gerard Christian de Vries. (Edward Schröder.) — *XVII. évfolyam, 1—2. füzet.* (1900 január—február). P. Gabriel Meier, Die Fortschritte der Paleographie mit Hilfe der Photographie. — Personalverzeichniss der Beamten an Bibliotheken Deutschlands und Österreich-Ungarns. — O. v. Gebhardt, Gefälschte Büchertitel. — Recensionen und Anzeigen: J. Bohatta und Michael Holzmann, Adressbuch der Bibliotheken der österreichisch-ungarischen Monarchie, (Ferd. Eichler.) Richard M. Mayer, Die deutsche Litteratur des neunzehnten Jahrhunderts (R. S.) Księgozbiór Katedry plockiej, opisał Mathias Bersohn. Polskie indeksy Książek Zakazaných, rozprawa bibliograficzna, skreslił dr. Z. Chelikowski. (K. o. Rózycki.)

Állandó rovatok: Mittheilungen aus und über Bibliotheken. — Vermischte Notizen. — Neue Erscheinungen auf dem Gebiete des Bibliothekswesens. — Antiquarische Kataloge. — Personalnachrichten.

A folyóirat legutóbb megjelent melléklete (Beihefte zum Centralblatt für Bibliothekswesen): XXII. Prof. Dr. Gustav *Bauch*, Geschichte des Leipziger Frühhumanismus mit besonderer Rücksicht auf die Streitigkeiten zwischen Konrad Wimpina und Martin Mellerstadt.

Deutsche Litteraturzeitung. XX. *évfolyam*, 43. *füzet* (1899 október 28.) Roger *Peyre*, Répertoire chronologique de l'histoire universelle des Beaux-Arts depuis les origines jusqu'à la formation des écoles contemporaines. (W. v. Seidlitz.) — 44. *füzet* (1899 november 4.) Κλέοπας Μ. Κοικυλίδης, Καταλογος συνοπτικος των εν τη βιβλιοθηκη του ιερου κοινου του Π. ταφον αποκαμεινων συριακων χειροφρα φων. (Victor Ryssel.) — Carl *Denig*, Mittheilungen aus dem griechischen Miscellan codex 2773 der Grossherzoglichen Hofbibliothek zu Darmstadt. (R. Helm.) — 45. *füzet* (1899 november 11.) Ad. *Diehl*, K. H. S. *Pfaff*, Urkundenbuch der Stadt Esslingen. (Eugen Schneider.) — 46. *szám* (1899 november 18.) Fritz *Milkau*, Die internationale Bibliographie der Naturwissenschaften nach dem Plane der Royal Society. (J. Franke.) — V. *Schultze*, Die Quedlinbürger Itala-Miniaturen der königlichen Bibliothek in Berlin. (Johannes Ficker.) — 47. *szám* (1899 november 25.) C. *Wessely*, Schrifttafeln zur älteren lateinischen Paleographie. (M. Tangl.) — 49. *szám* (1899 deczember 9.) Plato; Codex Oxoniensis Clarkianus 39 phototype editus. (O. v. Gebhardt.) — Anton E. *Schönbach*, Miscellen aus Grazer Handschriften. (Eb. Nestle.) — 52. *szám* (1899 deczember 30.) Franz *Jostes*, Die Kaiser- und Königsurkunden des Osnabrücker Landes in Lichtdruck herausgegeben. (M. Tangl.) — XXI. *évfolyam*, 1. *szám* (1900 január 1.) Verzeichniss der Berliner Universitätschriften 1810—1885. (Karl Dziatzko.) — F. Ll. *Griffith*, The Petrie Papyri. (Adolf Erman.) — 3. *szám* (1900 január 13.) Friedrich *Walter*, Archiv und Bibliothek des Grossh. Hof- und Nationaltheaters in Mannheim 1779—1839. (A. v. Weilen.) — 7. *szám* (1900 február 10.) Fr. *Wienstein*, Lexicon der katholischen deutschen Dichter vom Ausgange des Mittelalters bis zur Gegenwart. — 8. *szám* (1900 február 17.) O. *Posse*, Handschriften-Konzervirung. E. *Schill*, Anleitung zur Erhaltung und Ausbesserung von Handschriften durch Zapon-Impregnirung. (H. Grotefend.) — G. *Maas*, Bibliographie des bürgerlichen Rechts.

Le Bibliographe Moderne. III. *évfolyam*. 1899 *július*—*októberi füzet* (16—17. *szám*.) J. *Bidez*, Les découvertes récentes de papyrus. — E. *Misset*, Le premier livre imprimé connu; oeuvre de Gutenberg avant 1450. — L. *Auway*, Mémoire de N. Rigault sur le trésor des Chartes de Lorraine (1634.) — E. *Bloch*, Catalogue des manuscrits mazdéens de la Bibliothèque nationale de Paris (vége). — Chronique des Archives: Allemagne. France. Grande-Bretagne. Italie. Pays-Bas. Russie. Suisse. — Chronique

des Bibliothèques: Belgique. Danemark. Espagne. France. Grande-Bretagne. Italie. — Chronique bibliographique: Le congrès bibliographique international de 1900. Méthode de bibliographie locale. La classification décimale. Anciens catalogues des bibliothèques. Histoire de l'imprimerie. — Comptes rendus et livres nouveaux: Revues spéciales. Inventario del R. Archivo di Stato in Siena. (H. S.) Publicationen aus dem Steiermärkischen Landesarchiv; Kataloge. (H. S.) Manuel Torres Campos, Bibliografía española contemporánea del derecho y de la política, (H. S.) Léon Losseau, De la réparation des accidents du travail; bibliographie des travaux en langue française. (H. S.) Francisco Pons Boignes, Ensayo bio-bibliográfico sobre los historiadores y geógrafos arabigo-españoles. (Victor Chauvin.) Edmond Doutté, Bulletin bibliographique de l'islam maghrabin. (Victor Chauvin.) John Ballinger és James Ifano Jones, Cardiff free Libraries; Catalogue of printed literature in the Welsh Department. (H. S.)

Revue des Bibliothèques. IX. évfolyam, 9. 10. füzet. (1899 szeptember—október.) G. Huet, L' »Inscriptionum libellus« de Jacopo Zaccaria. — Émile Picot, Des Français qui ont écrit en italien au XVIe siècle (folyt.) — E. Blochet, Inventaire et description des miniatures des manuscrits orientaux conservés à la Bibliothèque nationale (folyt.) — Nécrologie: Paul Fabre (A. Merlin.) — Chronique des bibliothèques: Allemagne. Belgique. France. Italie.

Melléklet: J. B. Martin, Inventaire méthodique de Manuscrits conservés dans des bibliothèques privées de la région lyonnaise (második sorozat, vége.)

Rivista delle Biblioteche et degli Archivi. X. évfolyam, 9. szám. Manoscritti copti esistenti nel Museo egizio e nella Biblioteca nazionale di Torino, raccolti da Bernardino Drovetti e indicati dal Prof. Francesco Rossi — Luigi Colini-Baldeschi, Flavio Biondo segretario del vescovo G. Vitelleschi, legato della Marca anconitana. — Giuseppe Manacorda, I Mss. della Biblioteca Gatti. — Le Biblioteche e la relazione dell' On. Morelli-Gualtierotti sul bilancio del l'istruzione. — 10. szám. Monumenta paleographica sacra. Atlante paleografico artistico composto sui manoscritti esposti nel 1898 in Torino alla Mostra d'arte sacra. — Curzio Mazzi, Le carte di Piero Giordani nella Laurenziana. — Pietro Vigo, Una lettera di Gaetano Poggiali. — Bolletino della Società Bibliografica Italiana.

Zeitschrift für Bücherfreunde. III. évfolyam 7. füzet. (1899 október.) Walter zur Westen, Der künstlerische Buchumschlag; Österreich, Schweiz, Italien, Holland, Belgien, Skandinavien, Russland, England. — Eugen Schwetschke, Novae epistolae obscurorum virorum. — Egon Ebart, Von der Münchener Buchausstattung. — Kritik: Bormann, Bacon-Shakespeare? Venus und Adonis. (Fr. v.

Zobeltitz.) Seippel, Die Schweiz im XIX. Jahrhundert; Herr, Schweiz. (K. v. Rheden.) Pflugk-Harttung, Die Anfänge des Joanniterordens in Deutschland. (E. H.) Lützow, A History of Bohemian Literature. — 8. *füzet* (1899 november.) Dr. Rudolph *Genée*, Schillers »Räuber« in den ersten Drucken nebst den wichtigsten Theaterzetteln. — Anton *Schlossar*, Taschenbücher und Almanache zu Anfang unseres Jahrhunderts; Österreich und die Schweiz. — Eugen *Schwetschke*. *Novae epistolae obscurorum virorum* (vége). — Kritik: Brockhaus. Zum 28. August 1899. (C. Schüddekopf.) Biographie Goethes in Bildnissen; Festschrift des Freien deutschen Hochsifts zu Goethes 150. Geburtstage. (J. v. Zobeltitz.) Forcke, Blüten chinesischer Dichtkunst, (M. Seelen.) Garnett, Essays on Librarianship and Bibliography. (O. v. Schleinitz.) — *Buchausstattung*: Neue Buchumschläge von A. Langen. Musterbuch der Aschaffenburger Actiengesellschaft für Buntpapier- und Leimfabrication. Kurth, Dichtungen. Stassen-Trinius, Thüringen Geschichten. — 9. *füzet* (1899 december.) Willibald *Franke*, Deutsche Stammbücher des XVI. bis XVIII. Jahrhunderts. — Toni *Kellen*, Über welche Frauen ist am meisten geschrieben worden? — A. *Borovský*, Die dritte Ausgabe des Psalteriums vom Jahre 1457. — J. *Norden*, Die Anfänge des Buchdrucks in Russland. — Richard *Däschner*, Die grossen deutschen Antiquariate; Das Baerische Antiquariat in Frankfurt am M. — J. G. *Stephens*, Gladstone als Bibliophile. — Kritik: P. Heitz. Formschneider-Arbeiten des XVI. und XVII. Jahrhunderts. (O. Zaretzky.) G. Wustmann, Aus Leipzigs Vergangenheit; Das Leipziger Stadtwappen. (J. Luther.) H. S. Landor, Auf verbotenen Wegen; S. Hedin, Durch Asiens Wüsten. (Z.) P. Ganz, Geschichte der heraldischen Kunst in der Schweiz im XII. und XIII. Jahrhundert. (Graf zu Leiningen-Westerburg.) De Vries, Nederlandsche Emblemata. (J. Hagen.) W. Budge, The Book of the Dead. (O. v. Schleinitz.) — *Buchausstattung*: Adam, Der neue Stil in der Buchbinderei. Kerstense Bucheinbände. Müller-Bohn, Kaiser Friedrich. (W. v. z. W.) E. Brausewetter, Knecht Ruprecht. (—g.) O. Hupp, Münchener Kalender. — 10. *füzet* (1900 január.) Robert *Forrer*, Alte und moderne Neujahrswünsche und ihre künstlerische Wiedergeburt. — Gustav *Karpeles*, Der Ackermann aus Böhmen. — Jakob *Schnorrenberg*, Heinrich Lempertz sen. und seine Goethe-Sammlung. — Rudolf *Beer*, Die Zimmernsche Bibliothek. — *Meinungsaustausch*: Zur Frage des Zeugdrucks. (S.) — *Kleine Notizen*: Deutschland und Österreich-Ungarn. England.

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Könyvtári előadások a Magyar Nemz. Múzeumban. A művelt nagy közönség részére a M. Nemz. Múzeumban rendezett vasárnapi előadás-cziklust az idén dr. *Sebestyén Gyula* könyvtári segédőr nyitotta meg január 7-ikén a *Mátyás király könyvtáráról* tartott szabad előadásával. Bevezetésül ismertette az előző századok magyarországi könyvtári viszonyait és az egykorú olasz kulturális áramlatokat. Mivel a világhírű könyvtár nemzetközi irodalmának az a felfogása, hogy a *Korvina* az egykorú könyvtári viszonyok közvetlen hatása alatt jött létre, nálunk is el van terjedve, Sebestyén dr. különösen kiemelte s részletesen bizonyította is, hogy a renaissance hatása alatt álló genialis magyar király tulajdonkép megelőző hazai mozgalmak természetes folytatásaként alkotta meg nagy művét, mintegy betetőzéseül a középkori magyarországi kulturának. Ismertette azután a könyvtár egykorú helyiségére, berendezésére stb. vonatkozó fennmaradt adatokat, a könyvtár gyarapításának különböző módozatait, az olaszországi és keleti könyvgyűjtést s az itthon működött könyvmásoló és díszítő műhelyt, vázolta a könyvtár sorsát a nagy király halála után s a megmaradt emlékek felkutatására megindult törekvéseket. Végül szólva a kódexek jellemző sajátságairól, különösen azok tipikus kötéseit ismertette és fölhívta a figyelmet arra, hogy az u. n. Korvin-börkötés gazdag motivum kincsének kiaknázásával és öntudatos alkalmazásával könyvkötészeti műiparunk igen szép eredményeket érhetne el. Az előadást a múzeumi könyvtár Korvin-kódexeinek és a másutt levő kódexek különböző reprodukciónak bemutatása élénkítette. — A második előadást január 14-ikén dr. *Erdélyi Pál* könyvtári segédőr tartotta a régi magyar irodalomról azaz a magyar szellemnek 1711-ig nyomtatásban megjelent termékeiről művelődés- és irodalomtörténeti, továbbá bibliografiai szempontokból. Annak a tudományos tevékenységnek ismertetésével kezdte, a mely különösen Szabó Károly rendszeres működése óta a régi magyar könyvkincs felkutatására irányul. Beszámolt az eddig elért eredményekről, kiemelve különösen a nemz. múzeumi könyvtár egy pár nevezetesebb ilyen irányú gyarapodását. Azután áttért annak az irodalmi értéknek kifejtésére, a mit a régi magyar könyvkincs képvisel, s szélesen megrajzolt képben mutatta be a XVI—XVIII. századok magyar szellemi életét. A múzeumi könyvtár régi magyar nyomtatvány-gyűjteményének közszemlére

tett nevezetesebb darabjai s a gazdag fényképgyűjtemény révén a közönség mindjárt meg is ismerkedhetett a fontosabb emlékekkel.

A Posonyi Sándor-féle kéziratgyűjtemény hungarikumainak megszerzése. A magyar kormány áldozatkészsége lehetővé tette, hogy Posonyi Sándor világhírű kéziratgyűjteményének magyar vonatkozású része két hazai gyűjtemény u. m. az Orsz. Levéltár és a Magyar Nemzeti Múzeum részére megszerzethessék. A mint a kéziratok árubabocsátásának híre megérkezett, dr. *Fejérfataky László* igazgató-őr hivatalos megbizatással Bonnba utazott, hogy a kéziratok tulajdonosával Cohen antiqnárral érintkezésbe lépjen s a gyűjtemény magyar vonatkozású anyagát kiválaszsa. Ugyan ő folytatta azokat a tárgyalásokat is, a melyek folytán sikerült a rendkívül becses és gazdag anyagot 25,790 márkányi vételárért megszerezni. Ugy az Országos Levéltár, mint a Magyar Nemzeti Múzeum részére kiváló értékű gyarapodást jelent a gyűjtemény megszerzése. Amannak szempontjából különösen becses az iratoknak az a tekintélyes csoportja, a mely a m. kir. udv. kancellária, a kamara s egyéb hivatalok levéltáraiból került a gyűjteménybe s melyben különösen becsesek a kabineti-iratok, köztük »Handbillet«-ek III. Károlytól, Mária Teréziától (313 drb), II. Józseftől (78 drb), II. Lipóttól, I. Ferencz-től. A Magyar Nemz. Múzeum gyarapodni fog egyebek közt 9 középkori oklevéllel, egy czímeres levéllel, a magyar szabadságharczra vonatkozó igen nevezetes iratokkal, néhány kiválóan értékes magyar vonatkozású zeneirodalmi kézirati ereklyével (Haydn, Beethoven, Liszt leveleivel, eredeti hangjegykéziratokkal) s különösen Pulszky Ferencz levelezésének egy hatalmas részével, a mely kiegészíti a már meglevő múzeumi Pulszky-gyűjteményt.

A Magyar Minerva, melyről már ismételtelen volt szó folyóiratunkban, megjelent. Az Athenaeum csinos vászonkötésben bocsátotta a könyvpiacra a hézagpótló vállalat első évfolyamát, a melyet a napi sajtó is igen rokonszenvesen fogadott, kiemelve hasznosságát s azt a fontos szerepet, a melyet múzeumi és könyvtári kérdésekben hivatva lesz betölteni. Legközelebbről részletesen fogjuk ismertetni; szükségesnek tartjuk azonban már most kifejezni minden könyvtári és múzeumi szakember nevében is hálás köszönetünket a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelőségének, a mely ezzel a rég nélkülözött bibliografiai segédeszközzel irodalmunkat megajándékozta.

Vidéki könyvtárak állami segélyezése. A nm. vallás- és közoktatásügyi miniszterium a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelősége által kidolgozott tervezet s a múzeumok és könyvtárak orsz. tanácsának javaslata alapján a magyarországi vidéki könyvtárak részére az 1899-ik évre a következő segélyösszegeket engedélyezte: az *alsókubini* árvamegyei Csaplovics-könyvtár rendezésére 800 koronát, az *aradi* Kölcsey-egyesületnek az Atzél-könyvtár vételárának törlesztésére több éven át adandó segély első részleteül 1000 koronát, a *halasi* ref. egyház könyvtárának 1000 koronát, a *kecskeméti* városi múzeum- és könyvtárnak a könyvtár kiegészítésére 600 koronát, a *Kolozsvárt* székelő erdélyrészi magyar közművelődési egyesületnek népkönyvtárak gyarapítására 1000 koronát, a *Nyitrán* székelő felvidéki magyar közművelődési egyesületnek népkönyv-

tárak gyarapítására 1000 koronát, a *szabadkai* városi közkönyvtáregyesületnek könyvtára gyarapítására 600 koronát, a *temesvári* délmagyarorsz. tört. és múzeum társulatnak régészeti szakkönyvtára gyarapítására 600 koronát, a *tisza-füredi* múzeum és könyvtár-egyesületnek könyvtára gyarapítására 400 koronát, a *túróc-szent-mártoni* múzeumi tót társaságnak könyvtára gyarapítására 600 koronát.

A grafikai művészetekről tartott két előadást *Morelli* Gusztáv az iparművészeti múzeumban márczius 9-ikén és 16-án. Különösen a fametszést ismertette s mindenekelőtt történetét vázolta főbb vonásaiban, az 1435-ben készült s Szent Kristófot ábrázoló első fametszeten kezdve. Mind szemléltető magyarázatokkal is szolgált s bemutatta a fametszet elkészülésének különböző állomásait a feldolgozatlan fatönktől kezdve a kész fametszetről való galvándúczig. A nyomdai gépek mai tökéletességéről szólva, bemutatta működésben azt a történelmi nevezetességű kéziszajtot is, a melylyel a Kossuth-bankók próbanyomatait állították elő.

Bibliografiai lapsus lehet csupán az a téves adat, a mely a *Krücken* Oszkár szerkesztésében megjelenő »Budapest in Wort und Bild« című vállalat 2. füzetének 44. lapján található. A csodálatos tarkaságú s multat és jelentélemle összevegyítő illusztrációk között u. i. a mondott lapon egész váratlanul egy a bibliografusok előtt jól ismert, egyébként igen ritka, 1592. évi kolozsvári nyomtatott könyv (Bogáthi Fazekas Miklós, Az nagy Castriot Györgynek . . . . . históriája. Szabó K. R.M.K. 255.) címlapjának hasonmása kerül elénk a következő majdnem hihetetlenül hangzó aláírással »Das älteste ungarische Druckwerk.« Furcsa ironiája a sorsnak, hogy épen ilyen nagy elterjedésre szánt munkában kell ekkora tévedésnek előfordulni. De mit is keres ez a kolozsvári nyomtatvány Budapest nyelvi viszonyainak leírásában, a hol egyébként természetesen egy szó említés sincs a régi könyvekről. S ha elgondoljuk, hogy mennyire kínálkozott a budai krónika. Ez »fővárosi« termék is s az 1473-as évszám tényleg mondott volna valamit annak is, a ki a *Krücken* Oszkár könyvéből akar bizonyosságokat szedni a magyarországi kultúra multjából. Talán valamelyik későbbi füzetben helyre lehetne igazítani a tévedést. A vállalat kényelmes illusztrálási rendszere ezt nagyon könnyűvé tenné. (c.)

Az osztrák-magyar könyvkereskedők egyletének története.

Junker Károly tollából díszesen kiállított könyv került ki újabban (Der Verein der österreichisch-ungarischen Buchhändler 1859—1899. Ein Beitrag zur Geschichte des österreichischen Buchhandels. Festschrift anlässlich des vierzigjährigen Bestandes des Vereines im Auftrage des Vorstandes verfasst von Carl *Junker*. Bécs, 1899. 70 l. 4-edrét), a mely az osztrák könyvkereskedelem történetének egy igen nevezetes részét tárgyalja kellő alapossggal. Az 1848 előtti állapotok ismertetésével kezdi, elmondva az osztrák könyvkereskedők önálló szervezkedését s az 1825 óta fennálló németországi könyvkereskedői szövetségből való kiválását s megérintve minden fontosabb kérdést, a mi napjainkig az osztrák könyvkereskedelemben fölmerült. Csak egy tekintetben nem nyujtott kellő felvilágosítást *Junker* szép dolgozata, a

mely pedig minket közelebből érdekel s már más irányú tudakozódásokra is készítetett. Nem lettünk u. i. okosabbak arra nézve, hogy miért hívják ezt a különben igen derék bécsi együletet az osztrák-magyar könyvkereskedők együletének, tekintve, hogy sem multjában, sem jelenében semmi olyan momentum nincs, a mi ezt az elnevezést magyarázná. Egyáltalán mit jelenthet ez a kifejezés: osztrák-magyar könyvkereskedő? Nem tudjuk, hogy a magyar könyvkereskedők mint vélekednek ebben a kérdésben. Annyi bizonyos, hogy a külföld a bécsi együleti kiadványok révén igen furcsa fogalmat alkothat magának a mi könyvkereskedelmünkről. Ezekben a kiadványokban soha sincs szó a mi dolgainkról. Bibliografiájuk kizárólag az osztrák könyvtermelést ismerteti s így tovább. Jól tudjuk, hogy a magyar könyvkereskedőknek nincs is szükségük arra, hogy ügyeikkel Bécsben foglalkozzanak, hiszen kintűnnek vannak itthon szervezkedve s minden tekintetben elintézik a maguk dolgát. De hát miért szerepelnek akkor minden igaz ok nélkül egy oly egyület czímében, a melyhez tudtunkkal semmi közük? Hogy ezt a kérdést e helyen meg-bolygattuk, azért történt, mert a könyvkereskedelem némely vonatkozásaiban, mint a könyv körül csoportosuló kulturtörténeti tényezők egyike, minket is érdekel s nem akartuk elszalasztani ezt az alkalmat, hogy erre a már rég óta szemünkbe ötlött furcsaságra föl ne hívjuk a figyelmet.

r. ó.

VÁLTOZÁSOK.

a magyarországi nyomdáknál 1899 december 15-ikétől 1900 márczius 15-ikéig.

(Az egy csillaggal jelölt nyomdák hatóságilag nincsenek bejelentve. A két csillaggal jelöltek megszűntek.)

Budapest :

- **Adler Samu.
VIII., József-körút 36.
- Bromberger, Jabab és
Winkler Armin.
VII., Dob-u. 69.
- *Bruchsteiner Armin és
Richard.
VII., Csengery-u. 21.
- Friedmann Dávid.
VI., Teréz-körút 27.
- **Hermann Győző.
IV., Egyetem-u. 2.
- Krammer Lipót.
VI., Uj-u. 37.
- Maksyskó József.
VI., Desseffy-u. 36.
- Muskát Béláné
szül. Beke Gizella.
VI., Teréz-körút 27.
- Münz Mórné
szül. Singer Leontin.
VI., Teréz-körút 3.
- Quittner József.
V., Váci-körút 16.

- Sebők Lipót.
VI., Teréz-körút 3.
- Süsz Dávid.
IV., Fővámter 5.
- Thalia-knyv.
(tul. Faludi Gábor és
Szécsi Ferencz.)
V., Csáky-u. 2/b.
- Varga Endre.
V., Váci-körút 78.
- Weissenberg Armin.
VIII., József-körút 16.
- **Zimmermann Vilmos.
VI., Szondy-u. 56.

Bruck-Ujfalu :

Brandweiner Vilmos.

Győr :

*Surányi J. utóda.

Hátszeg :**Triznai Istvan.
Ideál könyvny.-intézet.
Tul. Barczianu Aurél.**Jászberény :****Kacsvinszky és Szap-
panos.
Kálcsa és Kubicza.**Kassa :****Gósz Soma.
Koczányi Béla.**Keckshémét :**

**Hajnal és Feuermann.

Lőcse :

Ifj. Reiss Tivadar.

Marczaii :

Mizsur Ádám.

Nagykátá :

Perényi Elek.

Szegárd :

**Báter János.

*Özv. Báter Jánosné.

**Ujfalussy Lajos.

Molnár Mór.

Szolnok :

Fuchs Manó.

Tisza-Füred :

*Goldstein L.

Ujverbász :

*Poros Györgyné.

Boros György.

Zenta :

Fekete Sándor.

A HAZAI HIRLAPIRODALOM

1899-BEN.

I.

A magyar hirlapirodalom.

ID. SZINNYEI JÓZSEFTŐL.

I. POLITIKAI NAPILAPOK.*

BUDAPESTEN.

Pesti Napló. Főszerk. Neményi Ambros; felelős szerk. Balla Mihály; kiadó-tulajd. a Kosmos hirlapkiadó részvénytársaság. L. évf. Ára 14 frt.

Magyar Állam. (Idők Tanuja.) Főszerk. dr. Hortoványi József; felelős szerk. Szemecz Emil; laptulajdonosok: Lonkai Antalné örökösei. XL. évf. Ára 20 frt.

Budapesti Közlöny. Hivatalos lap. Szerkesztő Vadnay Károly. XXXIII. évf. Kiadja az Athenaeum. Ára »a Hivatalos Értesítő«-vel együtt 20 frt.

Egyetértés. Szerk. Dienes Márton; tulajd. és kiadó az »Egyetértés« társ. XXXIII. évf. Nyomt. Nagy Sándor. Ára 20 frt.

Budapest. Szerk. Gracza György; kiadó-tulajdonos Wodianer F. és fiai. XXIII. évf. Ára helyben 10 frt; vidékre 12 frt.

Pesti Hirlap. Szerk. dr. Kenedi Géza; kiadják a Légrády-testvérek XX. évf. Ára 14 frt.

Budapesti Hirlap. Főszerk. Rákosi Jenő; felelős szerk. Csajthay Ferencz; kiadó és laptulajdonos a Budapesti Hirlap ujság vállalata. XX. évf. Ára 14 frt.

Nemzet. Főszerkesztő Jókai Mór; felelős szerk. Gajári Ödön; kiadó-tulajdonos az Athenaeum. XVIII. évf. Ára 24 frt. (a 270. számmal megszűnt.)

Kis Ujság. Szerk. Gara József; kiadó-tulajdonosok Wodianer F. és fiai nyomd. XIII. évf. Ára helyben 7 frt 20 kr.; vidékre 9 frt.

Magyar Hirlap. Fel. szerk. Fenyő Sándor; kiadó-tulajdonos Magyar Hirlap

kiadó részvény-társaság. X. évf. Ára 14 frt.

Magyar Ujság. Főszerk. Gajári Ödön; fel. szerk. Kende Zsigmond; kiadó-tulajd. az Athenaeum. VIII. évf. Ára 12 frt. (Meggzűnt.)

Hazánk. Szerk. és laptulajd. Korbuly József; hely. szerk. Jancsó Dezső. Nyomt. az »Európa« irodalmi és nyomdai részvénytársaság. VI. évf. Ára 14 frt.

Magyarország. Szerk. Holló Lajos; tulajdonos a »Magyarország« hirlapkiadó részvénytársaság. Nyomt. a »Kosmos.« VI. évf. Ára 14 frt.

Magyar Esti Lap. Szerk. dr. Szalay Mihály; tulajdonos a MEL. hirlapkiadó részvénytársaság. Nyomt. Európa. VI. évf. Ára vidéken 6 frt 60 kr helyben 4 frt 80 kr.

Alkotmány. Szerk. Bonitz Ferencz kiadó-tulajd. az »Alkotmány« könyvny. IV. évf. Ára 14 frt.

Budapesti Napló. Főszerk. Vészi József; fel. szerk. Braun Sándor; kiadja a szerkesztőség. IV. évf. Nyomt. a Pátria. Ára 14 frt.

Esti Ujság. Szerk. Barna Izidor; kiadó-tulajd. Rákosi Jenő Budapesti Hirlap ujságvállalata (Zilahy Simon). IV. évf. Ára helyben 4 frt 80 kr; vidéken 6 frt 60 kr.; számonként 1 kr.

Friss Ujság. Szerk. Habár Mihály; kiadó-tulajd. a »Magyar-Hirlap-kiadó-társaság.« IV. évf. Ára 7 frt 20 kr.

Esti Hirlap. Szerk. Gáspár Artur; kiadó-tulajd. a Magyar Hirlapkiadó részvénytársaság. III. évf. Nyomt. a »Magyar Hirlap« nyomd. (Meggzűnt.)

Reggeli Ujság. Szerk. Fényes László; kiadó-tulajd. ifj. Cséry Lajos. Nyomt. az Athenaeum. III. évf. Ára 6 frt.

* A lapok keletkezési idejük szerint vannak sorozva. — Ez összeállítás, mely 1894-ig a Vasárnapi Ujságban jelent meg, az 1895. évtől kezdve a Magyar Könyvszemle rendes mellékletét képezi.

Magyar Közérdek. Szerk. Ilosvay Hugó; kiadja: a Magyar Közérdek kiadó-társaság. I. évf. Nyomt. a Werbőczy nyomda. Ára 6 frt. (A 16. számtól Pesti Ujság cz.)

Magyar Nemzet. Főszerk. dr. Jókai Mór és Beksics Gusztáv; fel. szerk. Adorján Sándor; kiadó-tulajd. az Athenaeum irod. és ny. r. társ. I. évf. Ára 12 frt.

Nemzeti Ujság. Szerk. Csillag Máté. I. évf. Nyomt. Pollacsek Mór. Naponként. Egyes szám ára 1 kr.

Pesti Ujság. (Magyar Közérdek.) Szerk. Ilosvay Hugó. Kiadja a »Magyar Közérdek« kiadó-társaság. I. évf. Nyomt. Kosmos. Ára 6 frt. (Folytatása: Nemzeti Ujság.)

VIDÉKEN.

Győri Hírlap. (Győri Közlöny, Győr.) Szerk. és kiadó-tulajd. Szávay Gyula; XLIII. évf. Nyomt. Pannonia. Ára 12 frt.

Debreczen. (Debreczen.) Szerk. Bartha Mór; kiadók Hoffmann és Kronovitz. XXXI. évf. Hetenként ötször. Ára 10 frt.

Szegedi Híradó. (Szeged.) Szerk. Palócz László; kiadó-tulajd. Endrényi Imre. XLI. évf. Ára 14 frt.

Nagyvárad. (Nagy-Várad.) Kiadó-tulajd. Láng József nyomdász; szerk. Fehér Dezső XXX. évf. Ára helyben 12 frt, postán küldve 14 frt.

Pécsi Figyelő. (Pécs.) Szerk. Pleininger Ferencz; laptulajd. Szauter Gusztáv; kiadó Taizs József nyomdász. XXVII. évf. Ára 10 frt.

Sopron. (Sopron.) Főszerk. Rábel László; szerk. Zombory József; kiadó Romwalter Alfréd nyomdász. XXIX. évf. Ára helyben 8 frt, vidékre 10 frt.

Pannonia. (Kassa.) Főszerk. Lekly Gyula, fel. szerk. Miklós Gyula; Nyomt. a Pannonia. XXVIII. évf. Ára 10 frt.

Debreczeni Ellenőr. (Debreczen.) Szerk. Koncz Ákos. XXVI. évf. Nyomt. Csokonai ny. (Reggeli és déli kiadás.) Ára 12 frt.

Torontál. (Nagy-Becskerek.) Szerk. dr. Brájjer Lajos; kiadja Pleitz Ferencz Pál nyomdász. XXVI. évfolyam. Ára 12 frt.

Magyar Polgár. Szerk. Ajtai K. Albert nyomdász. XXII. évf. Ára 14 frt. (A Kolozsvár folytatása.)

Szegedi Napló. (Szeged.) Szerk. Kulinyi Zsigmond; kiadó Engel Lajos. XXII. évf. Ára 14 frt.

Délmagyarországi Közlöny. (Temesvár.) Szerk. Lendvai Miklós; kiadó-tulajdonos Lendvai Sándor. XX. évf. Ára 14 frt.

Ellenzék. (Kolozsvár.) Főszerk. Bartha Miklós; szerk. és kiadó-tulajd. Magyar Mihály nyomdász. XX. évf. Ára 16 frt.

Arad és Vidéke. (Arad.) szerk. Tiszi Lajos; kiadó-tulajdonos Gyulai István nyomdász. XIX. évf. Ára helyben 12 frt, postán küldve 14 frt.

Szabadság. (Nagy-Várad.) Főszerk. Szunyog Szabolcs; fel. szerk. Halász Lajos; laptulajd. és kiadó Laszky Armin. XIX. évf. Ára helyben 12 frt, vidéken 14 frt.

Pécsi Napló. (Pécs.) Főszerk. Lenkei Lajos; kiadó-tulajd. a pécsi irod. és könyvny. részvény-társaság. XVIII. évf. Ára 12 frt.

Felső Magyarország. (Kassa.) Főszerk. Ladányi Géza, fel. szerk. Kresz János; kiadó Ries Lajos nyomdász. XV. évf. Ára 10 frt.

Aradi Közlöny. (Arad.) Szerk. Stauber József; kiadja az »Aradi nyomda-társaság«, XIV. évf. Ára 12 frt.

Nyugatmagyarországi Híradó. (Pozsony.) Szerk. és laptulajd. dr. Vutkovich Sándor. XII. évf. Nyomt. Wigand F. K. Ára 12 frt.

Debreczeni Hírlap. (Debreczen.) Szerk. és kiadó-tulajd. Kutasi Imre. IX. évf. Ára 10 frt.

Brassói Lapok. (Brassó.) Szerk. dr. Vajna Gábor; laptulajd. Moór Gyula és Trattner Henrik; nyomt. a »Brassói Lapok« nyomdájában (Trattner H. és társai.) V. évf. Ára 10 frt.

Tiszántúl. (Nagyvárad.) Szerk. fel. Vucskics Gyula; laptulajd. »A Szent-László-Nyomda« r.-társaság. V. évf. Ára 8 frt.

Debreczeni Ujság. (Debreczen.) Szerk. és laptulajd. Than Gyula. Nyomt. Schwartz Ede. III. évf. Ára 6 frt. (Megg-szünt.)

Közvélemény. (Szeged.) Szerk. és kiadó-tulajd. Gönczi József nyomdász. II. évf. Ára helyben 6 frt, vidékre 8 frt.

Nagyváradai Napló. (Nagyvárad.) Szerk. dr. Dési Géza, Fehér Dezső laptulajd.; Nyomt. ifj. Berger Sámuel. II. évf. Ára 12 frt.

Szabolcsi Hírlap. (Nyiregyháza.) Szerk. és laptulajd. Székely Imre. Nyomt. a Szabolcsi Hírlap. ny. II. évf. Ára 10 frt.

Ujság. (Kolozsvár.) Szerk. dr. Heder-vári Lehel; laptulajd. Gombos Ferencz nyomdász. II. évf. Ára 12 frt.

Vásárhelyi Napló. (Hódmező-Vásárhely.) Szerk. dr. Fejér Kálmán; kiadó-tulajd. Lévai F. nyomdász. II. évf. (Megg-szünt.)

Összesen 52.

II. POLITIKAI HETILAPOK.

BUDAPESTEN.

Politikai Ujdonságok. Szerk. Nagy Miklós; kiadó-tulajdonos a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyv-nyomda. XLV. évf. Ára 5 frt; a »Vasár-napi Ujság«-gal együtt 12 frt.

**Képes Néplap és Politikai Hir-
adó.** Szerk. Nagy Miklós; kiadja a Franklin-Társulat. XXVII. évf. Ára 2 frt 40 kr., a »Világkróniká«-val együtt 4 frt.

Nemzeti Hírlap. Szerk. Kósa Rezső; laptulajdonos Rózsa Kálmán és neje. nyomd. XV. évf. Hetenként kétszer. Ára 6 frt.

A Nép Zászlója. Szerk. és kiadó-tulajdonos Lukáts Gyula. Nyomt. a Pallas XIV. évf. Ára 4 frt.

Hétfői Ujság. Szerk. és kiadó-tulajd. Zelei Imre. VIII. évf. Nyomt. Mártonfi Lajos. Ára 4 frt.

Magyar Néplap. Szerk. Lepsényi Miklós és Németh Gellért. Nyomt. Szent-Gellért ny. VIII. évf. Ára 1 frt 80 kr.

Politikai Hetiszemle. Szerk. és laptulajd. Székely Sámuel. VI. évf. Nyomt. Neumayer Ede. Ára 10 frt.

Független Ujság. A magyar gazda-szövetség közlönye. Szerk. és kiadó-tulajd. Zsitvay Sándor. V. évf. Nyomt. Pátria. Ára 2 frt 60 kr.

Földmivelő. Szerk. Várkonyi István; kiadja: a földmivelő munkás- és szegény nép szakegyesülete. IV. évf. Nyomt. Pátria. Ára 2 frt.

Országos Néplap. Szerk.-tulajd. T. Pelikán Krizsó. Nyomt. Márián György. II. évf. Ára 2 frt.

Központi Sajtóiroda heti könyo-matosa. Szerk. Seprő Fülöp; kiadó-tulajd. Schwarcz Gusztáv Géza. Ára 36 frt.

1848. Szerk. Fényes László; tulajd. Sassy Árpád; kiadják Wagner és Szelényi nyomd. I. évf. Ára 5 frt. (Megg-szünt.)

Független Magyarország. Szerk. Kompolthy Gusztáv; laptulajd. dr. Vaály

Emil. I. évf. Nyomt. Országos ügyvédi ny. 4 frt.

Néppog. Szerk. Lakatos Sándor; lap-tulajd. Ernyey Pál. I. évf. Ára 1 frt 80 kr.

Néppárt. Szerk. Rakovszky István és Mócsy Antal. I. évf. Ára 1 frt 50 kr.

VIDÉKEN.

Máramaros. (Márm.-Sziget.) Szerk. Viski Krüzselyi Bálint; laptulajd. Várady Gábor; kiadja Sichermann Mór nyomdász. XXXV. évf. Ára 6 frt.

Somogy. (Kaposvár.) Szerk. és tulajd. Roboz István; lapkiadó Hagelman Károly. nyomdász XXXV. évf. Ára 5 frt.

Vasvármegye. (Szombathely.) Szerk. Kaffehr Béla; kiadó-tulajd. Bertalanffy József nyomdász. XXXII. évf. Hetenként 2-szer. Ára 8 frt.

Kecskeméti Lapok. (Kecskemét.) Szerk. ifj. Tóth István és dr. Nagy Mihály; kiadja Tóth László nyomdász. XXXII. évf. Ára 5 frt.

Jászberény és Vidéke. (Jász-berény.) Szerk. Plenck Lajos; kiadó és tulajd. Brüsauer Adolf nyomd. XXXI. évf. Ára 4 frt.

Maros. (Makó.) Szerk. Tóth Imre; kiadó-tulajdonos Gaál László nyomdász. XXX. évf. Hetenként kétszer. Ára 5 frt.

Abauj-Kassai Közlöny. (Kassa.) Szerk. Stephány Nándor; kiadó-tulajd. Timkó József. Nyomt. Rosa Viktor XXVIII. évf. Ára 6 frt.

Székely Lapok. (Marosvásárhely.) Szerk. Máthé József; kiadó-tulajd. dr. Fenyvesi Soma. XXIX. évf. Hetenként 2-er. Ára 6 frt.

Kecskemét. (Kecskemét.) Szerk. dr. Horváth Adám; kiadó-tulajd. Sziládi László nyomdász. XXVII. évf. Ára 5 frt.

Nógrádi Lapok és Honti Híradó. (B.-Gyarmat.) Szerk. Horváth Danó; kiadó-tulajdonos a balassa-gyarmati könyv-nyomda r. társaság. XXVII. évf. Ára 5 frt.

Pécsi Figyelő. (Pécs.) Népies kiadás. Szerk. Pleminger Ferencz; laptulajdonos Szautter Gusztáv; kiadó Taizs József nyomdász. XXVII. évf. Ára 3 frt.

Székesfehérvár és Vidéke. (Székes-fehérvár.) Szerk. Rádai Lajos; kiadó-tulajd. »A székesfehérvári politikai hírlap-kiadó-társaság.« Nyomt. Csitári K. és társa. XXVII. évf. Hetenként 3-szor. Ára 8 frt.

Zala. (Nagy-Kanizsa.) Szerk. Szalay

Sándor; kiadó-tulajd. Fischel Fülöp nyomdász. Hetenként kétszer. XXVI. évf. Ára 6 frt.

Békés megyei Közlöny. (Békés-Csaba.) Szerk. Verner László; kiadja a »Corvina« könyvnyomda. XXVI. évf. Hetenként kétszer. Ára 6 frt.

Ujvidék. (Ujvidék.) Szerk. Zanbauer Ágoston. Nyomt. Fuchs Emil és társa. XXIV. évf. Ára 6 frt.

Bácska. (Zombor.) Szerk. dr. Balogh Ernő; laptul. és kiadó Bittermann Nándor. XXII. évf. Hetenként kétszer. Ára 6 frt.

Kalocsai Néplap. (Kalocsa.) Szerk. Mócsy Antal. Nyomt. Werner Ferencz. XXII. évf. Ára 2 frt.

Váczi Közlöny. (Vác.) Szerk. és laptulajd. Pálkás Antal. Nyomt. Mayer Sándor. XXI. évf. Ára 6 frt.

Bácskai Ellenőr. (Baja.) Szerk. Stoczek Károly. Nyomt. Tomits Miklós. XX. évf. Hetenként 2-szer. Ára 6 frt.

Pest megyei Hirlap. (Kecskemét.) Főszerk. Szappanos István; fel. szerk. és kiadó: Eötvös Nagy Imre; laptulajdonos a kecskeméti felsőkerületi függetlenségi és 48-as párt. Nyomt. Ottinger Ede. XII. évf. Ára 6 frt.

Nyitramegyei Közlöny. (Nyitra.) Szerkesztő és kiadó-tulajd. dr. Bangha Sándor. Nyomt. Neugebauer Nándor. XIX. évf. Ára 6 frt.

Borsod megyei Lapok. (Miskolcz.) Szerk. és kiadó Forster Rezső; laptulajd. Buthy Lajos. és Forster Rezső. Nyomt. Forster, Wesselényi és társai. XIX. évf. Hetenként kétszer. Ára 6 frt.

Közérdek. (Nagy-Enyed.) Szerk. dr. Magyar Károly és Török Bertalan; kiadja a nagyenyedi könyvny. és papír gyár r. t. XVIII. évf. Hetenként 2-szer. Ára 6 frt.

Székelyföld. (Kézdi-Vásárhely.) Szerk. Dobay János; kiadó-tul. ifj. Jancsó Mózes nyomdász. XVIII. évf. Hetenként kétszer. Ára 6 frt.

Torontáli Közlöny. (Nagy-Kikinda.) Szerk. és tulajd. dr. Kiss Károly; kiadó Szegyakov M. nyomdász. XVIII. évf. Hetenként 2-szer. Ára 6 frt.

Zombor és Vidéke. (Zombor.) Szerk. dr. Alföldi Árpád; kiadó-tulajd. Obláth Károly nyomdász. XVIII. évf. Ára 6 frt.

Székely Nemzet. (Sepsi-Szent-György.) Szerk. Málk József; laptulajd. és kiadó a »Jókai-nyomda-részv. társulat.« XVII. évf. Hetenként négyszer. Ára 10 frt.

Máramarosi Lapok. (M.-Sziget.) Szerk. Szépfaludy Örlósy Ferencz; kiadja Sichernan Mór. Nyomt. a máramarosi r. ny. XIV. évf. Ára 6 frt.

Gyulafehérvári Hirlap. (Gyula-Fehérvár.) Szerkesztő és laptulajd. Isskucz János; kiadó Papp György nyomdász. XIII. évf. Ára 4 frt.

Makói Hirlap. (Makó.) Szerk. Csukási Mór; kiadó-tulajdonos Neumann József nyomdász. XIII. évf. Hetenként kétszer. Ára 4 frt.

Csiki Lapok. (Csik-Szereda.) Szerk. dr. Fejér Antal; kiadó és tulajd. György-jakab Márton nyomdász. XI. évf. Ára 4 frt.

Jász-Nagykun-Szolnok megyei Lapok. (Szolnok.) Szerk. és kiadó Vezér Ödön nyomdász. X. évf. Hetenként kétszer. Ára 6 frt.

Tolnavármegye. (Szegzárd.) Szerk.-tulajd. dr. Leopold Kornél; segédszerk. Székely Ferencz. Nyomt. Újfalu Lajos. IX. évf. Ára 6 frt.

Heti Szemle. (Szatmár.) Szerkesztő Báthory Endre; kiadó a »Pázmánysajtó.« VIII. évf. Ára 3 frt.

Ujvidéki Hirlap. (Ujvidék.) Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Nemes Sándor. Nyomt. Hirschenhauser Benő. VIII. évf. Ára 6 frt.

Határőr. (Pancsova.) Szerk. Wittigschlager Lajos; kiadó-tulajd. Wittigschlager Károly nyomdász. VIII. évf. Ára 5 frt.

Szabadság. (Miskolcz.) Szerk. és kiadó Rutkay Menyhért. Nyomt. Wagner és Szelényi VIII. évf. Hetenként kétszer. Ára 5 frt.

Nyitramegyei Szemle. (Nyitra.) Szerk. és laptulajd. dr. Tóth János; társzerk. dr. Dudek János. Nyomt. Huszár István. VII. évf. Ára 5 frt.

Egri Hiradó. (Eger.) Szerk. dr. Csutorás László; kiadó-tulajd. az érseki lyceumi nyomda. VII. évf. Hetenként 2-szer. Ára 5 frt.

Hevesvármegyei Hirlap. (Eger.) Főszerk. Babocsay Sándor; fel. szerk. dr. Pásztor Bertalan; kiadó-tulajd. az egri nyomda részvény-társaság. VII. évf. Hetenként 3-szor. Ára 6 frt.

Pécsi Közlöny. (Pécs.) Szerk. Lincab Adolf; laptulajd. Rézbányai János; kiadó Madarász Béla. VII. évf. Hetenként háromszor. Nyomt. liceumi ny. Ára 6 frt.

Szabadka és Vidéke. (Szabadka.) Szerk. Czeisz Máté; laptulajdonosok az alapítók. VII. évf. Nyomt. Bittermann József. Ára 3 frt.

Veszprémi Hirlap. (Veszprém.) Szerk. dr. Kozma Kálmán. kiadó-tulajd. az egyházmegyei könyvny. VII. évf. Ára 6 ft.

Besztercze. (Besztercze.) Szerk. és kiadó-tulajd. Balázs József. Nyomt. Botschár Tivadar. VI. évf. Ára 4 ft.

Dunántúli Hirlap. (Győr.) Szerk. Árvay Sándor; kiadó a Győregyh.-megyei könyvnyomda. VI. évf. Hetenként 2-szer. Ára 6 ft.

Fejérmegyei Napló. (Székesfejérvár.) Szerk. Németh Ödön; kiadó-tulajd. Miller József. VI. évf. Nyomt. Szammer Imre. Hetenként 2-szer. Ára 5 ft.

Egri Ujság. (Eger.) Szerk. dr. Schvare (Setét) Sándor; segédszerk. Kolacskovszky Sándor; kiadja Löw B. nyomdász. VI. évf. Ára 6 ft.

Szombathelyi Ujság. (Szombathely.) Szerk. Császár József; lap-tulajd. az egyházmegyei könyvny. V. évf. Ára 5 ft.

Esztergom. (Esztergom.) Fel. szerk. Okányik Lajos. kiadó-tulajd. dr. Prohászka Ottokár. Nyomt. Buzárovits Gusztáv. IV. évf. Ára 5 ft.

Máramarosi Hiradó. (M.-Sziget.) Szerk. Rományi István; kiadó-tulajd. Mayer és Berger nyomd. IV. évf. Ára 4 ft.

Nógrád-Honti Ellenzék. Szerk. és kiadó-tulajdonos Pozsonyi Gábor; lap-tulajd. a nógrádmegyei egyesült ellenzék. Ny. a balassagyarmati ny. IV. évf. Ára 4 ft.

Székesfehérvári Hirlap. (Székesfehérvár.) Szerk.-tulajd. Tóth Arthur. IV. évf. Hetenként 3-szor. Nyomt. Szammer Kálmán. Ára 8 ft.

Bácskai Hirlap. (Szabadka.) Szerk. dr. Csillag Károly; kiadó: Krausz és Fischer nyomd. III. évf. Ára 6 ft.

Szászváros. (Szászváros.) Szerk. és lap-tulajd. Simon Ferencz; kiadó Schäser A. nyomdász. III. évf. Ára 4 ft.

Aradi Hétfői Ujság. (Arad.) Szerk. dr. Nagy Sándor. II. évf. Nyomt. Gyulai István. Ára 2 ft.

Brassómegeyi Hirlap. (Brassó.) Szerk. dr. Zakariás János. Nyomt. Herz. II. évf. Hetenként 2-er. Ára 4 ft.

Jászberényi Hirlap. (Jászberény.) Szerk. és tulajd. Lingauer Albin. II. évf. Nyomt. Kaczvinszky Zoltán. Ára 4 ft.

Soproni Napló. (Sopron.) Szerk. Rábel László. Nyomt. Röttig Gusztáv. Hetenként 2-er. II. évf. Ára 8 ft.

Veszprémmegye. (Veszprém.) Szerk. Erdélyi Zoltán. Nyomt. Krausz. Ármín fia. II. évf. Ára 6 ft.

Zalavármegyei Hirlap. (Zala-Egerszeg.) Szerk. dr. Csák Károly. Nyomt. Unger Antal. II. évf. Ára 5 ft.

Csanádi Lapok. (Makó.) Szerk. Barna Sándor és Tarnay Ivor. I. évf. Hetenk. 3-szor. Nyomt. kiadó-tulajd. Vitéz Mihály. Ára 5 ft.

Csongrádmegyei Ellenzék. (Szentest.) Szerk. dr. Hollósy István, kiadó-tulajd. Sima Ferenczné. I. évf. Nyomt. a »Csongrádm. Ellenzék« ny. Ára

Független Ujság. (Szeged.) Szerk. Szentirmay László; kiadó Várnay L. nyomdász. I. évf. Ára 4 ft.

Összesen 78.

III. VEGYES TARTALMU KÉPES HETILAPOK.

BUDAPESTEN.

Vasárnapi Ujság. Szerk. Nagy Miklós; kiadó-tulajdonos a Franklin-társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda. XLVI. évf. »Regénytár« heti melléklettel. Ára 8 ft.; a »Politikai Ujdonságok«-kal együtt 12 ft.

Képes Családi Lapok. Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Murányi Ármin; szerk. Tolnai Lajos; Nyomt. Neumayer Ede. XXI. évf. Ára a »Hölgyek Lapja« havi mellékklappal 6 ft.

Ország-Világ. Szerk. dr. Várady Antal; kiadója az Országos Irodalmi részvény-társaság. Nyomt. a pesti könyvny. részv. társ. XX. évf. Ára 8 ft.

Magyar Figaró. Szerk. Heltai Jenő; kiadó-tulajdonos Kunosi Vilmos és fia nyomdászok. XVII. évf. Ára 8 ft.

A Hét. Szerk. és kiadó-tulajd. Kiss József. Nyomt. az Athenaeum. X. évf. Ára 10 ft.

Képes Folyóirat. »A Vasárnapi Ujság« füzetekben. Szerk. Nagy Miklós. XIII. évf. Havonként 2-szer. Ára 7 ft. 20 kr.

Magyar Gênio. Szerk. Hevesi József. Nyomt. a »Kosmos.« VIII. évf. Ára 8 ft.

Uj idők. Szerk. Herczeg Ferencz; kiadja Singer és Wolfner. Nyomt. a Budapesti Hirlap ny. V. évf. Ára 8 ft.

Kedves Órák. Szerk. és kiadó-tulajd. Faragó Simon. Nyomt. Neumayer Ede. V. évf. Ára 6 ft.

Ujkor. Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Kont J. Nyomt. az Anglo ny. Havonként 2-er. V. évf. Ára 10 ft.

Az Ország Tükre. Szerk. Vigyázó K. T. Nyomt. az Angló-ny. II. évf. Ára 14 frt. (Megszűnt.)

Összesen 11.

IV. EGYHÁZI ÉS ISKOLAI LAPOK.

BUDAPESTEN.

Religio. Vallás. Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Breznay Béla. Nyomt. Nagy Sándor. LVIII. évf. Hetenként kétszer. Ára 10 frt.

Protestáns Egyházi és Iskolai Lap. Szerk. és laptulajd. Szóts Farkas; kiadja Hornyánszky Viktor nyomdász. XLII. évf. Ára 9 frt.

Népnevelők Lapja. Szerk. Sajó Sándor; kiadó »Hunnia« nyomda; laptulajd. a »Népnevelők budapesti egyesülete.« XXXIV. évf. Ára 4 frt.

Néptanítók Lapja. Kiadja a vallás-és közoktatásügyi m. kir. miniszterium. Szerk. Ujvári Béla és dr. Gööz József. Nyomt. az egyetem ny. XXXII. évf. Ára 5 frt.

Országos Középiskolai Tanár-egyesületi Közlöny. Szerk. Rajner Ferencz. Nyomt. Hornyánszky Viktor. XXXIII. évf. A tagok tagsági díj (4 frt) fejében kapják.

Kisdednevelés. Szerk. Peres Sándor; kiadja a »Kisdednevelők orsz. egyesülete«. Nyomt. Rózsa K. és neje. XXVIII. évf. Havonként 2-szer. Ára 4 frt.

Kis Lap. Szerk. Forgó bácsi (dr. Ágai Adolf); kiadó-tulajd. az Athenaeum. XXVIII. évf. Ára 4 frt.

Hasznos Mulattató. Szerk. és kiadja Dolinay Gyula. XXVII. évf. Nyomt. a Werbőczy ny. r. t. Ára 6 frt.

Lányok Lapja. Szerk. és kiadó-tulajd. Dolinay Gyula. Nyomt. a Werbőczy nyomda. XXV. évf. Ára 4 frt.

Téli Ujság. Vallásos irányú olvasmányok a magyar nép számára. Szerk. Budai János; kiadja a vallásos iratok terjesztő egyesület. Nyomt. Hornyánszky Viktor. XXI. évf. Decz., jan. és febr. hónapokban minden szerdán. Egyszám ára 2 kr.

Egyenlőség. Zsidófelekezeti és társadalmi hetilap. Szerk. Szabolcsi Miksa. XVIII. évf. Ára 8 frt.

Népnevelő. Kath. nevelés-oktatásügyi közlöny; kiadja a Szent-István társ. Nyomt. Buschmann F. XVI. (Uj F. V.) évf. Ára 3 frt.

Egyetemi Lapok. Szerk. Köpöcsy

Dezső és Siklossy László; kiadó-tulajd. nos az egyetemi kör. Nyomt. Valter Ernő. XII. évf. Hetenként kétszer. Ára 5 frt.

Katholikus Egyházi Közlöny. Szerk. Cenner Lajos és Schmiedt Ferencz. Nyomt. Heisler J. XI. évf. Ára 5 frt.

Az én Ujságom. Szerk. Pósa Lajos; X. évf. Nyomt. Hungaria. Ára 4 frt.

Kis Világ. Szerk. Kürthy Emil; kiadó-tulajd. a »Magyar nyomda« IX. évf. Ára 3 frt.

Kis Tükör. Képes családi hetilap. Főszerk. Szóts Farkas; fel. szerk. Kecskeméthy István; kiadó Hornyánszky Viktor VII. évf. Ára 2 frt.

Nemzeti Iskola. Szerk. és tulajd. Benedek Elek. Nyomt. Markovits és Garai. VI. évf. Ára 4 frt.

Tanulók Lapja. Szerk. és tulajd. dr. Rupp Kornél; kiadja a Franklin-társulat nyomd. VI. évf. Ára 4 frt.

Magyar Lányok. Szerk. Tutsek Anna; kiadja Singer és Wolfner. Nyomt. a Hungaria. VI. évf. Ára 6 frt.

Békehírnök. Szerk. Udvarnoki András és Csopják Attila. Nyomt. Fritz Ármin. V. évf. Havonként 2-er. Ára 1 frt 80 kr.

Katholikus Tanügy. Laptulajd. és fel. szerk. dr. Zelliger Viktor. Nyomt. Buschmann F. V. évf. A tanévben havonként 3-szor. Ára 3 frt.

Zsidó Híradó. Orthodox zsidó felekezeti és társadalmi hetilap. Laptul. és szerk. Viador. (Weisz Dániel.) V. évf. Ára 6 frt.

Evangelikus Családilap. Szerkesztő Paulik János. IV. évf. Havonként kétszer. Ára 1 frt.

Szövétnek. Szerk. Szívós Béla. Kiadó-tulajd. Hornyánszky V. nyomdász. III. évf. Ára 2 frt.

Szabad Sajtó. Szerk. Péntek Ferencz. IV. évf. Nyomt. Pollacsek Mór. Ára 4 frt.

Magyar Pestalozzi. Szerk. dr. Havos Gyula; kiadó: a belvárosi könyvnyomda. II. évf. Nagy szünetű kivételével hetenként. Ára 4 frt.

Harangszó. Kath. hetilap. Szerk. Tóth József; kiadja a »Magyar Gazdák Közlönye.« I. évf. Nyomt. »Árpád« ny. Ára 4 frt.

Páduai Szent Antal Lapja. Szerk. és kiadják Mészáros Kálmán és Buday Aladár. I. évf. Nyomt. Stephanaeum. Havonként kétszer. Ára 1 frt 60 kr.

VIDÉKEN.

Debreczeni Főiskolai Lapok. (Debreczen.) Szerk. Sipos Béla; kiadja: A magyar irodalmi önképző társulat. XLII. évf. Havonként 3-or. Nyomt a város könyvny. Ára 3 frt.

Néptanoda. (Pécs.) Szerk. és kiadó-tulajd. Schneider István. XXXII. évf., jul. és aug. hónapokban szünetel. Nyomt. Taizs József. Ára 4 frt.

Egri Egyházmegyei Közlöny. (Eger.) Szerk. dr. Böhm János. XXXI. évf. Minden hó 1-én és 16-án. Nyomt. az érseki lyceum ny. Ára 2 frt.

Család és Iskola. (Kolozsvár.) Szerk. Fazakas József; kiadja a kolozsmegyei tanítóttestület. XXV. évf. Jul. és aug. hónapokat kivéve, havonként kétszer. Nyomt. Gombos Ferencz. Ára 3 frt.

Népiskolai Tanügy. (Eger.) Szerk. és kiadó: Breznay Imre. Nyomt. az érseki lyceumi ny. XXVI. évf. Ára 4 frt.

Közművelődés. (Gyula-Fehérvár.) Szerk. dr. Kóródy Péter; kiadja az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Nyomt. Papp György. XXII. évf. Ára 4 frt.

Debreczeni Protestáns Lap. (Debreczen.) Szerk. Sass Béla. Nyomt. Hoffmann és Kronovitz XIX. évf. Ára 6 frt.

Sárospataki Lapok. (Sárospatak.) A sárospataki irodalmi kör közlönye. Szerk. dr. Tüdös István. Nyomt. Steinfeld Jenő. XVIII. évf. Ára 5 frt.

Evangelikus Egyház és Iskola. (Orosháza.) Szerk. és kiadó Veress József. Nyomt. Veres Lajos. XVII. évf. Ára 6 frt.

Népnevelési Közlöny. (Nagyvárad.) Szerk. Gábel Jakab; kiadja a biharm. népnevelési egyesület. XV. évf. Havonként 2-or. Ára 2 frt.

Szabad Egyház. (Lugos.) Szerk. Rácz Károly; kiadja Traunfellner Károly nyomdász. XV. évf. Minden hó 1-én és 16-án. Ára 2 frt 50 kr.

Órangyal. (Győr.) Szerk. Kárpáti Endre; kiadó Gladich Pál. XIV. évf. Nyomt. Győregyházm. ny. Havonként kétszer. Ára 1 frt.

Kelet. (Ungvár.) Magyarországi görög katolikusok érdekeit képviselő hetilap. Főszerk. és laptulajdonos Neviczky Konstantin; szerk. Jovanovics János; kiadja a »Kelet« könyvnyomdája. Nyomt. Székely és Illés. XII. évf. Ára 4 frt.

Dunántúli Protestáns Lap. (Pápa.) Szerk. és tulajd. Kis József. X. évf.

Nyomt. a ref. főtanoda ny. Ára 4 forint.
Tanítók Lapja. (Debreczen.) Szerk. Csurka István; kiadók Hoffmann és Kronovitz nyomd. X. évf. Ára 4 frt.

Az Evangyelista. (Békes-) Református néplap. Szerk. és kiadó Kecskeméti Ferencz. Nyomt. br. Drechsel Géza. V. évf. Havonként 2-er. Ára 1 frt.

Délvidéki Tanügy. (Temesvár.) Szerk. Reitter Ferencz; kiadja a »Délmagyarországi tanító-egylet.« Nyomt. az »Unió« ny. IV. évf. Havonként 2-er. Ára 4 frt.

Előre! (Kun-Félegyháza.) Laptulajd. Vesszősi József nyomdász. III. évf. Havonként 2-er. Ára 1 frt.

Kolozsvári Egyetemi Lapok. (Kolozsvár.) Szerk. ifj. Polcz Rezső és Kunfi Zsigmond; kiadja: az egyetemi kör. Nyomt. Gombos Ferencz. III. évf. Ára 2 frt.

Erdélyi Protestáns Lap. (Kolozsvár.) Szerk. Molnár Albert; laptulajd. az erd. ev. ref. egyházkerület. Nyomt. Gombos F. II. évf. Ára 6 frt.

Mesevilág. (Nagyvárad.) Főszerk. Reichtné Bauer Zsófia; szerk. Krasznainé F. Mari és Gara Ákos. Nyomt. Lang József. II. évf. Ára 3 frt.

Diák Lapok. (Kassa.) Szerk. Spartakus. I. évf. Nyomt. Rósa Viktor. Ára 4 frt. (Megszűnt.)

Gazdasági Tanító. (Székesfehérvár.) Szerk. és kiadó-tulajd. Almásy Ferencz. I. évf. Nyomt. Debreczeni Gyula. Havonként 2-szer. Ára . . .

Haladjunk. (Káransebes.) Szerk. Ziprisz András. I. évf. Nyomt. Fleissig Lipót. Ára 2 frt.

Magyar Diák. (Kassa.) Szerk. Murányi József. I. évf. Nyomt. Werfer Károly. Hav. 3-szor. Ára 4 frt. (Megszűnt.)

Népoktató. (Temesvár.) A temesvári-józsefvárosi olvasó-egylet közlönye. I. évf. Havonként 2-szer. Nyomt. a Délmagyarországi könyvny. Ára 1 frt. 25 kr.

Népszövetség. Szerk. Szederkényi Nándor; I. évf. Nyomt. »Patria.« Ára 3 frt 20 kr. (Megszűnt.)

Összesen 56.

V. SZÉPIRODALMI ÉS VEGYES TARTALMU LAPOK.

BUDAPESTEN.

Fővárosi Lapok. Szerk. Thury Zoltán; kiadó-tulajd. Károlyi György. nyomd. XXXVI. (III.) évf. Ára 12 frt.

Magyar Bazar. mint a nők munkaköre. Szerkeszti Wohl Janka; kiadja az Athenaeum. XXXIV. évf. Ára 8 frt.

Divat-Salon. Szerk. Fanghné-Gyujtó Izabella és Szabóné Nogáll Janka; kiadó-tulajd. Mezei Antal. Nyomt. Vörösmarty. XII. évf. Havonként 2-szer. Ára 6 frt.

Magyar Szemle. Főszerk. és kiadó-tulajd. Kaczevinszky Lajos; szerk. Kaposi József. Nyomt. Hunyadi Mátyás. XII. évf. Ára 6 frt.

Buda és Vidéke. Szerk. és kiadó-tul. Mindszenti Erdélyi Gyula; VII. évf. Nyomt. Bartalits Imre. Ára 6 frt.

Párisi Divat. Szerk. Györy Ilona; kiadják a Légrády-testvérek. V. évfolyam. Ára 8 frt.

Igazság. Néplap. Szerk. Reich Farkas; kiadó: Zombor Géza. IV. évf. Nyomt. Binder Pál. Ára 1 frt 20 kr.

Népvezér. Képes hetilap. Szerk. és kiadó: Tóth Pál. Hetenkint 2-er. IV. évf. Nyomt. Valter Ernő. Ára 6 frt.

Előkelő Világ. Szerk. és kiadja Lengyel Gizella. Nyomt. a Wesselényi ny. II. évf. Ára 20 frt.

Franzia Divatlap. Szerk. Wohl Janka. Nyomt. az Athenaeum. II. évf. Havonként 2-er. Ára 3 frt 60 kr.

Kőbánya és Vidéke. Szerk. Zórád Árpád, kiadó tulajd. Zórád János. Nyomt. a Pátria. II. évf. Ára 4 frt.

Közvélemény. Főszerk. Tóthváradai Kornis Elemér; szerk. Somfai János. Nyomt. Márián György. II. évf. Ára 6 frt. (Megszűnt.)

Magyar Székesfőváros. Szerk. dr. Bartha Sándor. Nyom. Varga Endre és Grósz Bertalan. II. évf. Ára 6 frt.

Budai Ujság. Főszerk. Sáfár László; fel. szerk. Ribianszky József. I. évf. Nyomt. Valter Ernő. Hav. 3-szor. Ára 4 frt.

Budapesti Ujság. Szerk. Bokor Sándor és Tilger Sándor; kiadó: Bokor S. I. évf. Nyomt. Márián György. Ára 4 frt.

Az Évszak. Szerk. Fayné Hentaller Mária; kiadó: Grill Károly könyvkereskedése. V. évf. Nyomt. Hungária. Hav. 2-szer. Ára 4 frt. (Megszűnt.)

Házi Ujság. Főszerk. Ónodi Géza; szerk. Harsányi Soma. I. évf. Nyomt. Hunnia. Ára . . .

Magyar Krónika. Fel. szerk. Nyiry Lajos; művészeti szerk. Bay Alajos. I. évf. Nyomt. Hornyánszky Viktor. Ára 4 frt.

Ujabb Magyar Írók. Szerk. Pusztai Béla és Schmidt Gyula. I. évf. Nyomt.

Werbőczy ny. Hav. 2-szer. Ára 5 frt. (Megszűnt.)

VIDÉKEN.

Magyar Művészet. (Temesvár.) Szerk. Neuhausz Ernő. I. évf. Nyomt. »Délmagyarországi könyvny.« Naponként. Ára 3 frt.

Magyar Szó. (Szeged.) Szerk. Ujvári Péter. I. évf. Nyomt. Endrényi Imre. Ára 8 frt.

KÜLFÖLDÖN.

Bécsi Közlöny. (Bécs.) Szerk.-tulajd. Darvas Aladár; fel. szerk. Strauss D. XV. évf. Havonként kétszer. Nyomt. Litfass utódja Röttig Gusztáv Sopronban. Ára 10 frt.

Szabadság. (Cleveland.) Szerkesztő és kiadó Kohányi Tihamér. IX. évf. Ára 6 frt.

Népszava. (Amerika.) Kiadják a szocialisták, üzletvezető Berkovics Géza. VI. évf.

Magyarországi Szent-Erzsébet Amerikai Hírnöke. Szerk. és kiadja Böhm Károly, r. kath. plébános. IV. évf. Összesen 25.

VI. HUMORISZTIKUS LAPOK.

BUDAPESTEN.

Üstökös. Szerk. Szabó Endre; Nyomt. a Pallas. XLII. évf. Ára 8 frt.

Borsszem Jankó. Szerk. Csicseri Bors (dr. Ágai Adolf); kiadó-tulajd. az Athenaeum. XXXII. évf. Ára 8 frt.

Bolond Istók. Szerk. és tulajd. Don Pedró (Bartók Lajos.) Nyomt. Franklin-társ. XXII. évf. Ára 8 frt.

Urambátyám. Szerk. és laptulajd. Baróti Lajos. Nyomt. a Franklin-társ. XIV. évf. Ára 8 frt.

Mátyás Diák. Szerk. Murai Károly; kiadják Wodianer F. és fiai nyomd. XII. évf. Ára 6 frt.

Magyar Herkó Péter. Szerk. és tulajdonos Markos Gyula. Nyomt. Anglonymda. VII. évf. Ára 4 frt.

Sipulusz Lapja Kakas Márton. Szerk. Sipulusz (Rákosi Viktor); kiadó-tulajdonos Rákosi Jenő Budapesti Hirlap újságvállalata. VI. évf. Ára 4 frt.

Pityi Palkó. Szerk. és kiadó-tulajd. Pityi Palkó. Nyomt. Spitzer és Somogyi. III. évf. Ára 2 frt.

Bolond Miska. Szerk. Cameleon. Nyomt. Pollacsek Mór. II. évf. Naponként. Egyes szám ára 1 kr.

Bomba. Szerk. Cameleon. Nyomt. Fried és Krakauer. II. évf. Naponként. Egyes szám ára 1 kr.

Pillangó. Szerk. »Pillangó« Nyomt. Légrády testvérek. II. évf. Ára 4 frt.

Uj Pityi Palkó. Szerk. Cameleon. Nyomt. Pollacsek Mór. II. évf. Ára 1 kr.

Peleskei Nótárius. Szerk. Szegfű Gyuricza. Nyomt. Pannonia. II. évf. 2 frt.

Babszem Jankó. Szerk. Reim Lajos; kiadó-tulajd. Kálmán és társa nyomdája. II. évf. Ára 1 frt 50 kr.

Kikeriki. Szerk. Csete Lajos és Szöllősy Mihály; kiadó-tulajd. Esztergályos Adolf. I. évf. Nyomt. »Pátria«. Ára 4 frt.

VIDÉKEN.

Füles Bagoly (Arad.) Szerk. Zöld Ördög. Nyomt. Aradi ny. r. t. X. évf. Egyes szám 5 kr.

Darázs. (Hódmező-Vásárhely.) Szerk. és kiadó tulajd. Darázs. Nyomt. Lévai F. III. évf. Ára 4 frt.

Hári János. (Székesfehérvár.) Szerk. és kiadó-tulajd. Hári János. II. évf. Nyomt. Márián Péter. Időhöz nem kötve. Egyes szám ára 10 kr.

Zuhány. (Veszprém.) Szerk.-tulajd. Heisz Imre. I. évf. Nyomt. Vörösmarty kny. Devecseren.

Összesen 19.

VII. SZAKLAPOK.

BUDAPESTEN.

Gazdasági Lapok. Szerk. Ordódy Vilmos és Igali Szvetozár; laptulajdonos Ordódy Lajos. LI. évf. Nyomt. a belvárosi ny. Ára 8 frt.

Orvosi Hetilap. Szerk. és kiadó-tulajd. Hőgyes Endre. XLIII. évf. Pesti Lloyd-társulat nyomd. Ára 10 frt.

Vadász és Verseny-Lap. Főszerk. és kiadó-tulajd. Sárkány János Ferencz; fel. szerk. Ferdinandy Béla. XLIII. évf. Nyomt. a Pallas. Ára 12 frt.

Gyógyászat. Szerk. és kiadó Schächter Miksa tr., XXXIX. évf. Nyomt. a Franklin. Ára 10 frt.

Gyógyszerészi Hetilap. Főszerk. és kiadó id. Schédy Sándor; fel. szerk. dr. Varságh Zoltán. Nyomt. Garai Mór. XXXVIII. évf. Ára 10 frt.

Borászati Lapok. Szerk. kiadó Baross Károly. Nyomt. a »Pátria« XXXI. évf. Ára 5 frt.

Jogtudományi Közlöny. Főszerk. dr. Dárday Sándor, fel. szerk. dr. Fayer László, kiadó-tulajd. a Franklin-Társulat XXXIV. évf. »Curai Határozatok« mellék-lappal. Ára 12 frt.

Posta-Közlöny. Szerk. Jancsó Dezső; kiadó-tulajd. Böszörményi Ilona. Nyomt. Buschmann F. XXXIII. évf. Havonként háromszor. Ára 5 frt.

A Magyar Királyi Posta és Távirtda Rendeletek-Tára. Kiadja a kereskedelemügyi miniszterium. Nyomt. Hornyánszky Viktor. XXXIII. évf. A postai és távirtdai hivataloknak ingyen küldetik.

A budapesti áru- és értéktőzsde árjegyzései. Kiadja a miniszteri tőzsdebiztos; szerk. Keményfi G. A XXXVI. évf. Minden tőzsdenapon. Nyomt. a Pesti Lloyd-társulat. Ára 10 frt; postán 14 frt (Magyar és német szöveggel.)

Typographia. Szerk. és kiadó Lipp Károly. Nyomt. a Gutenberg ny. XXXI. évf. egyes szám 15. (»Gutenberg« német melléklettel.)

Vasuti és Közlekedési Közlöny. Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Heltai Ferencz. Nyomt. a Pesti kny. r. t. XXX. évf. Hetenként 3-szor. Ára 12 frt.

Sorsolási Tudósító. Szerk. és kiadja Aradi Rezső. Nyomt. Hunnia. XXIX. évf. Minden húzás után magyar és német szöveggel. Ára 1 frt.

Ugyanezen szöveggel:

Fortuna.

Kis Mercur.

Hiteles Sorsolási Értesítő.

Orvosi Hetiszemle. Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Flesch Nándor. XXVII. évf. Nyomt. a Pallas. Ára 10 frt.

Statisztikai Heti Kimutatás. Szerk. Körösi József; kiadja a fővárosi stat. hivatal. Nyomt. a pesti könyvny. r. t. XXVII. évf. Ára 3 frt.

Pénzügyi Közlöny. Kiadja a m. kir. pénzügyminiszterium. XXVI. évf. Havonként többször. Ára 2 frt. Nyomt. a m. kir. államnyomda.

Rendeleti Közlöny A magyar királyi honvédség számára. Nyomt. Pallas. XXV. évf. Megjelen havonként 2—3 szám.

Mercur Hiteles sorsolási tudósító. Szerk. Berger Mór. Nyomt. a Pesti Lloyd társaság. XXIV. évf. Minden húzás után

magyar és német szöveggel. Ára 2 frt.
Ugyanezen szöveggel:

Magyar Mercur.
Budapesti Mercur.
Fővárosi Mercur.
Magyar Fővárosi Mercur.
Sorsolási Mercur.
Tózsdei Mercur.
Uj Mercur.
Pénzügyi Mercur.
Pesti Mercur.

Központi Értesítő. Kiadja a kereskedelmi m. k. ministerium; szerk. Lakatos Aladár. Nyomt. a Légrády test. XXIV. évf. Hetenkint kétszer, évenként mintegy 250 iv. Ára helyben 8 frt; vidéken 10 frt.

Építő Ipar. Szerk. Ney Béla; kiadó a »Patria« irod. vállalat és nyomdai részvény-társaság. XXIII. évf. Ára 8 frt.

Népszava. A magyarországi általános munkáspárt központi közlönye. Szerk. és kiadó-tulajd. Faragó K. Nyomt. Neumayer Ede. XXIII. évf. Ára 2 frt 40 kr.

Műszaki Hetilap. (Ezelőtt Gazdasági Mérnök.) Szerk. és kiadó-tulajd. Gonda Béla; Nyomt. Feldmann Mór. XXIII. évf. Ára 12 frt.

Corvina. A magyar könyvkereskedők egyletének közlönye. Szerk. Petrik Géza. Tulajd. a magyar könyvkereskedők egylete. XXII. évf. Minden hó 10., 20. és 30-án. Ára 8 frt. Nyomt. a Pallas. Az egylet tagjai ingyen kapják.

Veterinarius. Szerk. dr. Hutyra Ferenc és dr. Rátz István. Nyomt. a Patria. XXII. évf. Havonként 2-er. Ára 8 frt.

Közegészségügyi Kalauz. Szerk. dr. Jutassy József tulajd. dr. Lőrinczy Ferenc özv. Havonként 3-or. Nyomt. Hunyadi Mátyás. XXI. évf. Ára 10 frt.

Községi Közlöny. Szerk. dr. Lipcsey Ádám; laptulajd. és kiadó az orsz. közp. jegyzői egylet. Nyomt. az Országos központi községi ny. r. t. XXI. évf. Ára 6 frt.

Allami Tisztviselők Lapja. Szerk. és kiadó-tulajdonos Csikvári Jákó. XX. évf. Havonként háromszor. Ára 5 frt. Nyomt. Franklin-társulat.

Magyar Tózsdei Közlöny. Szerk. Hilrich H. K. Nyomt. Fried és Krakauer. XX. évf. Havonként 2-er magyar és német szöveggel. Ára 1 frt.

Vadász-Lap. Szerk. Egerváry Gyula; kiadó-tulajd. Sárkány János Ferenc és Egerváry Gyula. Nyomt. a Pallas. Minden hó 5-, 15- és 25-én. XX. évf. Ára 6 frt.

Vállalkozók Lapja. Szerk. és kiadó-tulajd. Lakatos Lajos; kiadó tulajd. Lakatos L. és Salzer I. Nyomt. a belvárosi ny. XX. évf. Ára 8 frt.

Büntető Jog Tára. Szerk. és kiadja Németh Péter. XX. évf. Nyomt. a Pesti Lloyd társulat. Ára 8 frt.

Magyar Kereskedők Lapja. Szerk. Kormos Alfréd. Nyomt. a fővárosi ny. XIX. évf. Ára 8 frt.

Magyar Pénzügy. Szerk. Kormos Alfréd. Nyomt. a fővárosi ny. XIX. évf. Ára 8 frt.

A M. Mérnök- és Építész-Egylet Heti Értesítője. Szerk. Mihályfi József; kiadja a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet. XVIII. évf. Az egyesület tagjainak minden utánfizetés nélkül küldetik. Nyomt. a »Patria.«

A Jog. Szerk. és kiadják dr. Révai Lajos és dr. Stiller Mór. Nyomt. a Pallas. XVIII. évf. Ára 6 forint.

Magyar Közigazgatás. Szerkesztő és kiadó-tulajd. Boncza Miklós. Nyomt. a Pallas. XVII. évf. Ára 8 frt.

Értesítés a budapesti hitelezői véd-egylet tagjaihoz. Nyomt. Kálmán és társa. XVII. évf. Havonként kétszer. Az egylet tagjainak ingyen küldetik.

Színészek Lapja. Szerk. Mészáros Kálmán; kiadja a magyar színész-egyesület központi igazgató tanácsa. Nyomt. Löblovitz Zsigmond XVII. évf. Minden 10 napban. Ára 4 frt.

Magyar Vas- és Gépujság. Szerk. és tulajd. Nagel J. Nyomt. a pesti könyvnyomda r. t. XVII. évf. Havonként 3-szor. Ára 6 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Magyar Nemzetgazda. Szerkesztő és kiadó-tulajdonos Mende Bódog. Nyomt. a Franklin-társulat. XVI. évf. Ára 10 frt.

Herkules. Testgyakorlási közlöny. Szerk. Porzsolt Jenő és Porzsolt Kálmán. XVI. évf. Megjelen havonként kétszer. Nyomt. Fritz Armin. Ára 4 frt.

Magyar Dohány-Ujság. Szerk. és kiadó-tulajd. Daróczy Vilmos. Nyomt. Márkus Samu. XVI. évf. Megjelenik minden hó 1-én és 16-án. Ára 6 frt.

Ügyvédek Lapja. Szerk. dr. Wolf Vilmos és dr. Löwy Gábor. Nyomt. Márkus Samu. XVI. évf. Ára 6 frt.

A Főváros. Szerk. -kiadó-tulajdonos Pichler N. István. XV. évf. Nyomt. Gross és Grünhut. Ára 4 frt.

Gyógyszerési Közlöny. Szerk. és

kiadja K. Karlovsky Géza; segédszerk. Grósz Samu. XV. évfolyam. Nyomt. Pallas. Ára 8 frt.

Pannonia. A fővárosi váltóüzlet-társaság sorsolási tudósítója. Szerk. Adler Gyula. Nyomt. Károlyi György. XV. évf. Havonként 2—3-szor. Ára 2 frt.

Vendéglősök Lapja. Szerk. tulajd. Ihász György. Nyomt. Márián György. XV. évf. Ára 6 frt.

Katonai Lapok. Szerk. Cerri Gyula; kiadó Várnai F. nyomdász. XIV. évf. Minden hó 1., 10. és 20-án. Ára 8 frt.

Orvosi Heti Szemle. Szerk és kiadó; dr. Flesch Nándor. Nyomt. a Pallas. XIV. évf. Ára 8 frt.

Szárnycsapatok. Szerk. Parthay Géza. Az országos baromfi-tenyésztési központ hivatalos közlönye. Nyomt. a fővárosi ny. XIV. évf. Havonként kétszer. Ára 4 frt.

Magyar Ipar. »Iparügyek« Szerk. Gelléri Mór; Nyomt. Neumayer Ede. XIII. évf. Ára 6 frt.

Magyar Királyi Államvasutak Hivatalos Lapja. Kiadja a magyar kir. államvasutak igazgatósága. Nyomt. Rigler József Ede. XIII. évf. Havonként 4—5 szám. Hivatalból küldetik.

Sorsolási Közlöny. Kiadó-tulajdonos Beimel Lajos. Nyomt. Kaufmann József. XIII. évf. Minden huzás után. Ára 1 frt.

Budapesti Lakáshirdető. Szerk. és laptulajd. Weiss Mór. XIII. évf. Havonként háromszor magyar és német nyelven. Ára 4 frt. Nyomt. Pallas.

Sorsolási Hungaria. Szerk. és tulajd. ifj. Schön Armin. XIII. évf. Nyomt. Hunnia. Hav. 2-szer. Ára 1 frt 50 kr.

Uj Magyar Mercur. Kiadja Kőváry Armin váltóüzlete. XIII. évf. Nyomt. »Hunnia.« Hav. 2-szer. Ára 2 frt.

Zenelap. Szerk. és kiadó-tulajd. Ság József; társszerk. Langer Viktor. Nyomt. Valtér Ernő. XIII. évf. Havonként 3-or. Ára 4 frt.

Nyeremény. Kiadó és tulajdonos: Fuchs H. váltóháza. Nyomt. Károlyi György. XII. évf. Ára 2 frt.

Pénzügyi Utmutató. Szerk. és kiadja Lendvay Sándor. Nyomt. a Pátia. XII. évf. Ára 1 frt 50 kr.

Kávésipar Szakközlöny. Szerk. Wagner József. Nyomt. Buschmann F. XII. évf. Havonként kétszer. Ára 6 frt.

Technologiai Lapok. Szerk. és kiadja Táborosky Ottó. Nyomt. Kertész József. XI. évf. Havonként kétszer. Ára 8 frt.

Telegraph. Sorsolási lap. Szerk. Lustig Béla. XII. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. »Hunnia.« Ára 1 frt 50 kr.

Szövetkezés. Szerk. Bernáth István. XI. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Stephaneum. Ára 2 frt.

Földmívelési Ertesítő. Kiadja a földmívelésügyi m. kir. ministerium. X. évf. Hivatalból küldetik. Nyomt. a Franklin t.

Fővárosi Közlöny. Budapest főváros hivatalos lapja. Szerk. Hajnal István; kiadja Budapest főváros közönsége. X. évf. Hetenként kétszer. Nyomt. a pesti könyvnyomda r. t. Ára 6 frt.

Tűzrendészeti Lapok. Szerk. és laptulajdonos Breuer Szilárd és Markusovszky Béla. Nyomt. Gross és Grünhut. X. évf. Havonként kétszer. Ára 3 frt.

Adók és Illetékek Közlönye. Szerk. és kiadó Roth Albert; X. évf. Havonként kétszer. Ára 5 frt. Nyomt. Markovits és Garai. (Magyar és német szöveggel.)

Magyar Fém- és Gépipar. Szerk. és kiadó-tulajd. Fekete Adolf. Nyomt. Fuchs Samu és társa. X. évf. Havonként kétszer. Ára 6 frt.

Magyar Pénzügyőr. Szerk. Iklódy Győző. Nyomt. Hunyadi Mátyás ny. X. évf. Ára 6 frt.

Színészeti Közlöny. Szerk. és kiadó-tulajd. Réthy L. Pál, hely. szerk. Radó Pál. Nyomt. Müller Károly. X. évf. Havonként 2-szer. Ára 4 frt.

A Vendéglős. Szerk. és kiadó-tulajd. Wagner József. Nyomt. Buschmann F. X. évf. Havonként 2-szer. Ára 6 frt.

Adóügyi Szaklap. (Italmérés.) Szerk. Hoffmann Mihály Miksa; kiadó-tulajd. dr. Hoffmann A. Nyomt. Márkus Samu. IX. évf. Ára 6 frt.

Vizügyi és Hajózási Közlöny. Szerk. és kiadó-tulajd. Krisztinkovich Antal. Nyomt. az Athenaeum. IX. évf. Ára 8 frt.

A Czipész. Fel-szerk. Berkó József; kiadó-tulajd. a »Czipész« alapítói. IX. évf. Havonként kétszer. Nyomt. a Gutenberg. Ára 1 frt 40 kr.

Értékpapír Szemle. Szerk. Kormos Gyula. Nyomt. Hunnia. IX. évf. Havonként 2-er. Ára 1 frt.

Gyümölcskertész. Szerk. Molnár István; kiadja a földmívelésügyi magyar kir. miniszterium. IX. évf. Nyomt. az Athenaeum. Havonként kétszer. Ára 1 frt.

Köztelek. Főszerk. és a kiadásért felelős Forster Géza; szerk. Szilassy Zoltán. Az orsz. magyar gazdasági egyesület tulajdona. Nyomt. a Pátria. IX. évf. Hetenként kétszer. Ára 10 ft.

Magyar kereskedelmi Múzeum. Szerk. Sasvári Armin; kiadja a Magyar kereskedelmi múzeum igazgatósága. Nyomt. a Légrády testvérek. IX. évf.

Magyar Királyi Adóhivatalok Lapja. Szerk. és kiadja Dr. Exner Kornél; Nyomt. Márkus Samu. IX. évf. Havonként kétszer. Ára 4 ft.

Magyar Utazó Kereskedő. Szerk. dr. Gutmann Adolf; kiadja a magyarországi utazók egyesülete. Nyomt. a pesti Lloyd-társulat ny. IX. évf. Havonként kétszer. Ára 4 ft.

A Mi Zászlónk. A magyar demokrata munkáspárt közlönye. Szerk. Szikora Zoltán; kiadó Engel Tóbiás. Nyomt. Weissenberg. IX. évf. Ára 1 ft 80 kr.

Budapesti Építészeti Szemle. Szerk. Bobula János. VIII. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Kosmos. Ára 8 ft.

Fővárosi Tőzsde Szemle. Szerk. Singer D. A. VIII. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Hunnia. Ára 2 ft.

Magyar Czipész-Ujság. Szerk. Szenes Izidor. Nyomt. Fritz Armin. VIII. évf. Havonként 2-szer. Ára 4 ft.

Magyar Czukoripar. Szerk. és kiadó dr. Telbisz János. Nyomt. Buschmann F. VIII. évf. Havonként 3-szor. Ára 6 ft. (Magyar s német szöveggel.)

Társulati Értesítő. Szerk. dr. Gyürky Ödön; kiadja a Szent-István-Társulat. Nyomt. Buschmann F. VIII. évf. Havonként 2-szer. Ára 2 ft.

Dohányárusok Közölye. Szerk. és kiadó-tulajd. Hatsek Adolf. Nyomt. Neumayer Ede. VII. évf. Havonként 3-or. Ára 2 ft 50 kr.

Podrász Ujság. Szerk. Dombay Béla; kiadja a Vörösmarty ny. VII. évf. Havonként 2-szer. Ára 4 ft.

Fő- és Székvárosi Hirlap. Szerk. és kiadó-tulajd. Békei Soma. VII. évf. Nyomt. Schlesinger és Kleinberger. Ára 6 ft.

Hermes. Sorsolási értesítő. Szerk. és tulajd. Fleissig Sándor. VII. évf. Nyomt. Wodiáner F. és fia. Ára 4 ft.

Hivatalos Közölye. Kiadja a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium. VII. évf. Havonként 2-szer. Ára 2 ft 50 kr.

Kincsem Sportlap. Szerk. Pálmai Henrik; tulajd. Kincsem-kiadó vállalat. VII. évf. Nyomt. Valter Ernő. Ára 8 ft.

Hungaria. A »Hungaria« magyarországi sütőiparos-egylet szaklapja. Szerk. Mezey László. VII. évf. Nyomt. a Minerva. Ára 4 ft.

Magyar Kerékpáros és Athletikai Sport. Szerk. dr. Korchmáros Kálmán. VII. évf. Nyomt. Gutenberg. Ára 4 ft. (Mult évben Szombathelyt jelent meg.)

Magyar Közölye. Szerk. Virág Gyula és Virág Bertalan. Nyomt. Schlesinger és Kleinberger. VII. évf. Havonként 3-or. Ára 8 ft.

Magyar Malom és Gazdasági Értesítő. Szerk. Gondos Jenő; kiadó-tulajd. Weiss Lajos. Nyomt. Brózsza Ottó. VII. évf. Havonként 2-szer. Ára 6 ft. (Magyar és német szöveggel.)

Mészárosok és Hentesek Lapja. Lapvezető: Komáromi Sándor; szerk. Sas (Schatz) Armin. VII. évf. Nyomt. Magyar nyomda. Ára 6 ft.

Vas- és Fémmunkások Szaklapja. Szerk. Schimek Károly; laptulajd. »A magyarországi vas- és fémmunkások intéző bizottsága«. Nyomt. Gutenberg. VII. évf. Havonként kétszer. Ára 1 ft 20 kr.

Gyógyszerészeti Értesítő. Szerk. és tulajd. Lukács István. VII. évf. Havonként 2-szer. Nyomt. a belvárosi ny. Díjtalanul küldetik.

Néplap. Gazdasági heti közölye. Szerk. István gazda. VI. évf. Nyomt. Franklin-társulat. Ára 1 ft 50 kr.

Sport-Világ. Szerk. és kiadja a »Sport-Világ társaság«; képviseli Iszer Károly. Nyomt. a pesti Lloyd-társaság. VI. évf. Ára 4 ft.

Állategészségügyi Értesítő. Kiadja a kereskedelmi m. kir. miniszterium. VI. évf. Hivatalból küldetik. Nyomt. Légrády-testvérek.

Bőripar. Szerk. és kiadó Meller Jerome. Szerk. Europa. VI. évf. Havonként 3-szor. Ára 6 ft. (Magyar és német szöveggel.)

Divat-Ujság. Szerk. Csepreghy Ferenczné; kiadó-tulajd. Rákosi Jenő. nyomd. VI. évf. Havonként 2-szer. Ára 4 ft.

A »Hermes« magyar általános váltóüzlet részvény-társaság pénzügyi közölye és sorsolási Értesítője. Szerk. Guttmann Lajos. VI. évf. Nyomt. a Franklin. Ára 2 ft.

Hiteles Merkur. Szerk. Hecht S.; kiadó és tulajd. Hecht-bankház. VI. évf. Havonként 2-er. Nyomt. Spitzer és Somogyi. Ára 2 frt.

Magyar Bőripar. Főszerk. és kiadó-tulajd. Leitersdorfer Lipót; szerk. Wiesel Károly. VI. évf. Havonként 3-szor. Hungaria nyomda. Ára 6 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Magyar Fakereskedő. Szerk. és kiadó tulajd. Székely Ignác. VI. évf. Havonk. 2-szer. Fővárosi nyomda. Ára 7 frt.

Magyar Gazdák Lapja. Főszerk. és tulajd. Herényi Gothárd Sándor; fel. szerk. Szabó Ferenc. VI. évf. Nyomt. Hornyánszky Viktor. Ára 8 frt.

Magyar Közlekedés. Szerk. Hunyady Ferenc; kiadja a lap kiadó-vállalata. Nyomt. Schmelcz és Schillinger. VI. évf. Havonként 3-or. Ára 5 frt.

Magyar Mezőgazdák Szövetkezetének Üzleti Értesítője. Szerk. fel. Vidats Elemér. Nyomt. a Pátria. VI. évf. Havonként 2-er. A tagok ingyen kapják.

Magyar Sportlap. Szerk. Horváth H. József; kiadó-tulajd. a Magyar Sportlap kiadó vállalat. Nyomt. a Pátria. VI. évf. Ára 6 frt.

Molnárok Lapja. Az »Országos Molnár-Egyesület Hivatalos Közlönye.« Szerk. és laptulajd. Jutassy Ödön. Nyomt. a Pátria. VI. évf. Havonként 2-szer. Ára 4 frt.

Pénzügyi Hírlap. Szerk. Lendvay Sándor; kiadó-tulajd. a »Pénzügyi Hírlap« részvénytársaság. VI. évf. Havonként kétszer. Ára 1 frt.

Rendőri Lapok. Kiadó-tulajd. Mezei Sándor; szerk. Guthi Imre. VI. évf. Nyomt. Légrády testv. Ára 7 frt.

Zenélő Magyarország. Szerk. és kiadó Klöckner Ede. Nyomt. Kunosy Vilmos és fia. VI. évf. Havonként 2-er. Ára 4 frt.

Biztosítási és Közgazdasági Lapok. Szerk. Török Jenő Endre. Nyomt. Fuchs Samu és társa. V. évf. Havonként 2-er. Ára 10 frt.

Háztartás. Szerk. Kürthy Emilné; kiadó-tulajd. a Magyar nyomda. V. évf. Havonként 3-szor. Ára 6 frt.

Közjegyzők Lapja. Szerk. Schilling Rudolf. V. évf. Nyomt. Európa. Hav. 2-szor. Ára 5 frt.

Magántisztviselők Lapja. Főszerk. Kreutzer Lipót és Bálint Dezső. Nyomt.

Gelléri és Székely. V. évf. Havonként 2-szer. Ára 4 frt.

Magyar Gazdák Közlönye. Szerk. és laptulajd. Herczeg Sándor. Nyomt. az Árpád ny. V. évf. Havonként 3-or. Ára 5 frt.

A Kert. Szerk. és tulajd. Mauthner Ödön; fel. szerk. Igali Szvetozár. Nyomt. a Kosmos. V. évf. Havonként kétszer. Ára 4 frt.

Vállalkozók Közlönye. Szerk. Komor Marcell; kiadó-tulajd. Várnai F. nyomdász. V. évf. Ára 6 frt.

Építő munkás. Szerk. Schwartz Ambrus; kiadó Körösi. Nyomt. a Gutenberg. IV. évf. Havonként kétszer. Ára 1 frt 40 kr. (Magyar és német szöveggel.)

Nemzetközi Fürdő-Lapok. Szerk. és kiadó: Hohlfeld Lajos. Nyomt. Eckstein Bernát és fia. IV. évf. Havonként 3-szor. Ára 6 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Pénzügyi Ujság. Szerk. Parlaghy Vilmos; laptulajd. a Pénzügyi Ujság kiadó-vállalata. Nyomt. Schlesinger és Kleinberger. IV. évf. Havonként 2-er. Ára 1 frt 50 kr.

Politechnikai Szemle. Szerk. Dubszky Alfred Ottó és társai. Nyomt. Fővárosi nyomda. IV. évf. Havonként 3-szor. Ára 8 frt.

Sportélet. Szerk. Őszi Kornél. Nyomt. a Kosmos. IV. évf. Ára 12 frt.

Szabadalmi Közlöny. Szerk. Frecskay János. Nyomt. a Pallas. IV. évf. Ára 10 frt.

Unio. Szerk. Tagányi Árpád. A sütők, cukrászok és mézeskalácsosok ipartestülete hivatalos szakközlönye. Nyomt. Neumayer Ede. IV. évf. Havonként 2-er. Ára 4 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Belügyi Közlöny. Szerk. dr. Némethy Károly; kiadja a m. kir. belügyministerium. Nyomt. a Légrády-testvérek. III. évf. Havonként 2-er. Hivatalból küldetik.

Fűszerkereskedők Lapja. Szerk. Bolgár K. Nyomt. Wendt és Bergsmann, III. évf. Havonként 2-er. Ára 4 frt.

Háztulajdonosok Lapja. Szerk. Gerő Mór; III. évf. Nyomt. az »Adria«. Havonként 3-szor. Ára 8 frt.

Hivatalos Vásárcsarnok Értesítő. Szerk. Budapest Székes-főváros vásárcsarnokainak igazgatósága; kiadja: Budapest székes főváros közönsége. III. évf. Hetenként 2-szer. Nyomt. az Athenaeum. Ára 4 frt.

A Hollandi életbiztosító részvénytársaság Értesítője képviselői részére. III. évf. (Magyar és német szöveggel.)

Lakatosok Lapja. Szerk. és lap-tulajd. Pap Tamás. Nyomt. Valtér Ernő III. évf. Havonként 2-er. Ára 5 frt.

Magyar Biztosítási Hírlap. Szerk. László Mihály; tulajd. Gelléri J. Nyomt. . . . III. évf. Havonként 2-er. Ára 5 frt.

Magyar Iparoktatás. Az országos iparoktatási tanács hivatalos közlönye. Szerk. Szterényi József. Nyomt. a Klein testvérek. III. évf. Havonként 2-er. Ára 5 frt.

Magyar Kritika. Szerk. Benedek Elek; kiadja a szerkesztő- és kiadó-bizottság. III. évf. Havonként 2-er. Ára 5 frt.

Magyar Orvosi Revue. Szerk. dr. Mahler Gyula. Nyomt. Neumayer Ede; kiadja Franke Pál. III. évf. Havonként 2-er. Ára 4 frt.

Rejtelmes Világ. Főszerk. báró Mikos János; segédszerk. Hoffmann Ottó; kiadó-tulajd. Déri L. Anna. III. évf. Nyomt. a Hunnia ny. Havonként 2-er. Ára 6 frt.

Színházi Lapok. Szerk. Forrai Soma. Nyomt. Közművelődési ny. III. évf. Naponként. Ára 18 frt.

Szövetkezeti Szemle. Szerk. és lap-tulajd. Wechsler Gyula. III. évf. Havonként kétszer. Nyomt. Fried és Krakauer. Ára 6 frt.

A Természet, állattani és vadászati folyóirat. Szerk. Dr. Lendl Adolf és csikszentsimoni és ernyesi Lakatos Károly. III. évf. Havonként 2-er. Nyomt. Markovits és Garai. Ára 3 frt.

Vásárcsarnoki Értesítő. Szerk. és kiadó-tulajd. Pártos Nándor. III. évf. Ára 4 frt.

Világsszabadság. Szerk. Csizmadia Sándor; kiadja a földművelők országos 11-es bizottsága. III. évf. Nyomt. Neumayer Ede. Ára 2 frt. (Megszűnt.)

Fővárosi Tudósító. Napilap. Szerk. és kiadja: dr. Bartha Sándor. II. évf. Nyomt. a belvárosi könyvny.

Általános Szeszipari Közlöny. Szerk. és kiadó: Goldfinger Gábor. II. évf. Havonként 2-er. Nyomt. Pátria. Ára 7 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Czipész Szaklap. Lapvezér Horváth János; szerk. felelős Bodh József. Nyomt. Bichler I. II. évf. Havonként 2-er. Ára 4 frt.

Pamunkások Szaklapja. Szerk.

és kiadó: Steinberger Sándor. II. évf. Nyomt. Gutenberg. Havonként 2-er. Ára 1 frt 40 kr. (Magyar és német szöveggel.)

Faügyi Szemle. Kiadó és Főszerk. Weiner Arthur; fel. szerk. Pollacsek Jenő. Nyomt. Gelléri és Székely. II. évf. Havonként 2-er. Ára 8 frt.

Fő- és Székvárosi Házépítők és Háziurak Szaklapja. Szerk. Rétlaki Ferencz; kiadó-tulajd. Kubinyi Mihály. II. évf. Nyomt. Markovics és Garai. Havonként 2-szer. Ára 6 frt.

Fuvarozási Közlöny. Szerk. Szántó Géza; kiadó-tulajd. Kovács Károly. Nyomt. Neuwald Illés. II. évf. Ára 6 frt.

Hazai Kereskedelmi Érdekeink. Szerk. fel. a kiadó-tulajd. Zwillingner R. II. évf. Nyomt. Markovics és Garai. Ára 12 frt.

Hivatalos Értesítő. Kiadja a cs. kir. szab. Kassa-oderbergi vasut. II. évf. Nyomt. a Pesti könyvny. r. t.

Italmérők és Italárusok Közlönye. Szerk. Kral László és Gyulafi Ferencz; kiadó-tulajd. Hevess Sándor II. évf. Nyomt. Wendt és Bergsmann. Havonként 2-er. Ára 3 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Kenyér. Munkások és proletárok hetilapja. Szerk. és kiadó: Villám. Nyomt. Weiszenberg Ámin. A. II. évf. Ára 3 frt.

Magyar Biztosító. Szerk. Herszeg Jenő. Nyomt. Radó Izor. II. évf. Ára 6 frt.

Magyar Hajózás. Szerk. és kiadja Gonda Béla. Nyomt. Neuwald Illés. II. évf. Havonként 2-er. Ára 6 frt.

Magyar Jogász. Szerk. és kiadó-tulajdonosok dr. Horváth Gyula és dr. Ödöfni Miksa. II. évfolyam. Országos ügyvédi nyomda. Ára 6 frt.

M. kir. szabadalmi hivatalban közzétett találmányok kivonatos leírása. Szerk. és kiadja Edivi Illés István. Nyomt. Pesti könyvny. r. t. II. évf. Ára 16 frt.

Magyar Szesztermelő. Kiadásért és szerkesztésért felelős Rubinek Gyula; Nyomt. a »Pátria.« Havonként 2-er. II. évf. Ára 5 frt.

Műcsarnok. Az országos magyar képzőművészeti társulat lapja. Szerk. Ambrozovics Dezső. Nyomt. a Budapesti Hírlap ny. II. évf. A társulat tagjai ingyen kapják.

Nemzeti Szemle. A nemzeti szövetség értesítője. Szerk. Déri Gyula; kiadó-

tulajd. Leidenfrost J. Nyomt. a Belvárosi ny. II. évf. Havonként 2-er. Ára 8 frt.

Nemzetközi Vasuti és Hajózási Utmutató. Szerk. Ekker Lipót és dr. Dick Zsiga. Nyomt. Weisz és Feldmann. II. évf. Havonként 3-or. Ára 3 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Országos kereskedelem, ipar és pénzügy. Szerk. Pallay Mihály. Nyomt. Korvin testvérek. II. évf. Ára 8 frt.

Sertéskereskedők és Tenyésztők Lapja. Szerk. és kiadják: Pap Tamás és Nagy László. Nyomt. Valter Ernő. II. évf. Ára 8 frt.

Vasut. Szerk. Keleti Ö. Lajos. Nyomt. a Magyar ny. II. évf. Ára 8 frt.

Egi Világosság. Védnök Báró Vay Ödön; főszerk. dr. Grönhut Adolf; fel. szerk. Tóvölgyi Titusz. Nyomt. Spitzer és Somogyi. II. évf. Havonként 2-er. Ára 4 frt.

Vasuti Lapok. Szerk. Bíró L. Lajos. II. évf. Nyomt. Kaufmann József. Hav. 3-szor. Ára 7 frt.

Eczet- és Szeszipar. Szerk. és lap-tulajd. Stern Sándor. Nyomt. Árpád. I. évf. Hav. 3-szor. Ára 8 frt.

Általános Pénzügyi Szemle. Szerk. Török István; kiadó-tulajd. dr. Pátkai Dániel és Béla. I. évf. Nyomt. Pátia. Hav. 2-szer. Ára 5 frt.

Bálint Imre Terménystatisztikai Közleményei. I. évf. Nyomt. a Budapesti Hírlap ny. Ingyen.

Egyesületek Lapja. Szerk. K. Zoltán Béla. I. évf. Nyomt. az Árpád ny. Hav. 2-szer. Ára 8 frt.

Az Emberbarát. Szerk. Kállay Zoltán és Zboray Aladár. I. évf. Nyomt. Márkus Samu. Hav. 2-szer. Ára 6 frt.

Házfelügyelő. Szerk. és kiadják: Fröhlich János és Kincses Béla. I. évf. Nyomt. a Werbőczy ny. Hav. 2-szer. Ára 4 frt.

A Hitel. Szerk. és kiadó Kálnoki Henrik. I. évf. Nyomt. Pallas. Ára 6 frt.

Ingtatlanok Forgalmi Közlönye. Szerk. és lap-tulajd. Uhlmann Viktor. I. évf. Nyomt. Heisler V. Havonként 2-szer. Ára 4 frt.

Kis- és Középkereskedők Lapja. Fel. szerk. Forrai Soma, hely. szerk. Mezőfi Vilmos. I. évf. Hav. 2-szer. Nyomt. Fritz Ármin. Ára 4 frt.

Kitartás. Vasutasok sat. hetilapja. Szerk. Luby Gyula. I. évf. Nyomt. Hornyánszky Viktor. Ára 12 frt.

A Könyv. Szerk. Sebestyén Ede.

I. évf. Nyomt. Révai és Salamon. Ára 6 frt. (Megszűnt.)

Körözvénytár. Kiadja a déli vas-pálya-társaság, szerk. Salgó Henrik. I. évf. Nyomt. Pesti könyvny. r. t.

Közgazdasági Híradó. Főszerk. N. Bonis István; fel. szerk. V. Olaszi Lajos; kiadó-tulajd. Károlyi György nyom-dász. I. évf. Ára 6 frt.

Magyar Agyagipar. Szerk. Vágó József; lap-tulajd. Linzenpolz és Doufrain. I. évf. Nyomt. Bichler I. Ára 4 frt.

Magyar Építő. Szerk. Halmi F. Károly; lap-tulajdonos: A budapesti kö-művesek nemzeti egyesülete. I. évf. Nyomt. Weissenberg Ármin. Ara munkásoknak 3 frt, nem munkásoknak 5 frt.

Magyar Kurir. Szerk. és kiadó-tulajd. Mikár Aladár. I. évf. Nyomt. Márián György. Ára 8 frt. (Megszűnt.)

Magyar Órák Szaklapja. Szerk. Révész Béla; kiadja a Magyarországi órássegédek szakegylete. I. évf. Nyomt. a Pesti Lloyd társulat. Havonként 2-szer. Ára nem tagoknak 4 frt.

Magyar Szinpad. Szerk. tulajd. Márkus József. I. évf. Naponként. Nyomt. a Fővárosi ny. Ára 7 frt.

Magyar Vendéglős- és Kávésipar. Főszerk. dr. Solti Ödön; fel. szerk. F. Kiss Lajos. I. évf. Nyomt. Wesselényi ny. Ára 6 frt.

Munkaközvetítő. Szerk. Muskó Pál. I. évf. Hav. 3-szor. Ára 4 frt.

Művészvilág. Szerk. Prém József és Rudnai Győző. I. évf. Hav. 2-szer. Ára 4 frt.

Nemzetgazdasági Szemle. Szerk. Katona Béla. I. évf. Nyomt. a Werbőczy ny. Hav. 3-szor. Ára 10 frt.

Nemzetőr. Fel. szerk. Gáspár Imre; szerk. és kiadó Bihari L. Béla. I. évf. Nyomt. Anglo-nyomda. (Megszűnt.)

Országos Központi Hitelszövetkezeti Értesítő. Szerk. dr. Baross Lajos. I. évf. Nyomt. az Athenaeum. Hav. 2-szer. Ingyen.

Phönix. May, Elfer és Adler bank-és váltóüzlet sorsolási tudósítója. I. évf. Nyomt. Hunnia. Hav. 2-szer. Ára 1 frt.

A Pinczér. Szerk. Mayerhofer Ferencz. I. évf. Nyomt. Neumayer Ede. Ára 3 frt.

Prostituáltak Lapja. Szerk. Grünfeld. Dávid. I. évf. Nyomt. Anglo ny. Egyes szám ára 10 kr. (Megszűnt.)

Sorsolási Ellenőr. Szerk. Kaufmann

Richard. I. évf. Nyomt. Schlesinger és Kleinberger. Hav. 2-szer. Ára 1 frt 50 kr.

Színházak és Mulatók. Szerk. Hlavacsek Ottó. I. évf. Naponként. Nyomt. Löblowitz Zsigmond. (Megszűnt.)

Színház és Zene. Szerk. Ilosvai Hugó. I. évf. Havonk. 3-szor. Nyomt. Belvárosi ny. Ára 4 frt.

Takarékpénztári Közlöny. Szerk.-tulajd. Wechsler Gyula. I. évf. Nyomt. Fried és Krakauer. Hav. 2-szer. Ára 8 frt.

Telekkönyvi Tanácsadó. Szerk. és kiadó-tulajd. Bereghy Endre. I. évf. Havonként 3-szor. Ára 3 frt.

Törvényszéki és Rendőri Ujság. Szerk. dr. Guthi Soma; kiadó az Apollo kiadó r. t. I. évf. Nyom. Athenaeum. Ára 8 frt.

Turf. Szerk. Varga Imre; kiadó Márián György nyomdász. I. évf. Hav. 2-szer. Ára 8 frt.

Utazási és Fürdő Közlöny. Szerk. tulajd. Kövér Viktor; fel. szerk. Herczeg M. Marczel. I. évf. Hav. 2-szer. Ára 2 frt. (Magyar, német, francia és angol szöveggel.)

Vasuti és Hajózási Hetilap. Szerk. Baross Vilmos. I. évf. Nyomt. Hornyánszky Viktor. Ára 8 frt.

Vasuti Szemle. Szerk. dr. Szabolcsy Antal; kiadó-tulajd. Szabolcsy Antal és Piványi Ernő. I. évf. Nyomt. Hornyánszky Viktor. Ára . . .

Zenevilág. Szerk.-kiadó Gerő Imre. I. évf. Nyomt. Kunossy Vilmos és fia. Ára 8 frt.

Zoológiai Lapok. Szerk. Parthay Géza. A »Szárnyasaink« melléklete. I. évf.

VIDÉKEN.

Bányászati és Kohászati Lapok. A m. kir. bányászati Akadémia közlönye. (Selmecz.) Szerk. Litschauer Lajos. Nyomt. Joerges Agost özv. XXXII. évf. Minden hónap 1. és 15-én. Ára 8 frt.

Erdélyi Gazda. (Kolozsvár.) Szerk. és kiadó Tokaji László; társszerk. Jakab László; segédszerk.: Eber Ernő; kiadja az erdélyi gazdasági egyesület. XXXI. évf. Nyomt. Gámán János. Ára 12 k.

A Nyitravölgyi Gazdasági Egyesület Közlönye. (Nyitra.) Szerk. báró Friesenhof Gergely. Nyomt. az egyesület. XXIV. évf. Havonként kétszer. Ára 3 frt.

Szőlőszeti és Borászati Lap. (Kassa.) Szerk. és kiadó-tul. Maurer János

Nyomt. Forster, Wesselényi és társai Miskolcson. XX. évf. Ára 4 frt.

Időjárás Naptár. Magyarország számára. (Ó-Széplak.) Kiadja a nyitravölgyi gazdasági egyeslet agrármeteorológiai observatoriuma. XVI. évf. Ára 4 frt.

Szegedi Jogász-Lapok. (Szeged.) Szerk. Reiniger Jakab. VIII. évf. Nyomt. Endrényi Lajos. Ára 6 frt.

Magyar Műkertészek és Kertészgazdák Országos Szakközlönye. (Szeged.) Szerk. Mayer Miklós; laptulajdonosok a magyar műkertészek. Nyomt. Schulhof Károly. VIII. évf. Havonként 2-szer. Ára 3 frt.

Pályázat. (Székesfehérvár.) A magyar izz. hitközségi hivatalnokok közlönye. Szerk. Péterfi J.; kiadó-tulajd. Singer Ede nyomdász. VIII. évf. Ára 4 frt.

Kerékpár-Sport. (Pécs.) Szerk. és tulajd. Bolgár Tivadar. VI. évf. Nyomt. Wessely és Horváth. Havonként 2-er. Ára 3 frt.

Erdészeti Ujság. (Szászsebes.) Szerk. és kiadó-tulajd. Podhradzky Emil. Nyomt. Stegmann János. III. évf. Ára 4 frt.

Jövők. (Arad.) Szerk. és kiadó: Edvi Illés László. Nyomt. Gyulai István. III. évf. Havonként 2-er. Ára 4 frt.

Közgazdasági Közlemények. (Besztercebánya.) Szerk. dr. Holesch István; kiadja a besztercebányai kereskedelmi és iparkamara. III. évf. Havonként 3-or. Nyomt. Sonnenfeld Mór. Ára ?

Délvidéki Sport. (Temesvár.) Szerk. Neuhausz Ernő és Osztie Andor. Nyomt. Csendes Jakab. II. évf. Havonként 2-er. Ára 4 frt.

Kamarai Közlemények. (Pozsony.) Szerk. fel. Jordán Károly. Havonként 2-er. II. évf. Nyomt. Eder István. Ingeny küldetik.

Magyar Borkereskedők Lapja. (Pécs.) Szerk. Nagy Sándor. Nyomt. Pécsi irod. és könyvny. r. t. II. évf. Havonként 2-er. Ára 8 frt. (Magyar, német, francia és angol szöveggel.)

Magyar Földmívelő. (Szatmár.) Szerk. és kiadó-tulajd. Bodnár Gáspár. Nyomt. Morvai János. II. évf. Ára 2 frt.

Munkás. (Pécs.) Szerk. Schmira Károly; kiadó-tulajd. Végh József. II. évf. Nyomt. Wessely és Horváth. Ára 2 frt.

Népakarat. (Veszprém.) Szerk. Takács Szilveszter. Nyomt. a Vörösmarty ny. II. évf. Ára 3 frt.

Tisztos Ipar. (Kassa.) Szerk. és lap-

tulajd. Konrády Lajos. II. évf. Ára 1 frt 60 kr.

Ujkor. Országos pinczérnap. (Szeged.) Szerk. és laptulajd. Flór Győző. II. évf. Nyomt. Schulhof Károly. Ára . . .

Vasuti Folyóirat. (Miskolcz.) Szerk. és kiadó: Gedeon András. Nyomt. Forster, Wesselényi és társai. II. évf. Havonként 2-er. Ára 7 frt.

Aradi Kereskedők és Iparosok Lapja. (Arad.) Szerk. Deresty György Lipót. I. évf. Nyomt. Réthy Lipót fia. Ára 6 frt.

Debreczeni Gazdasági Lapok. (Debreczen.) Fel. szerk. ifj. Sporzon Pál; szerk. Rácz Lajos. I. évf. Havonként 2-szer. Nyomt. a városi ny. Ára 2 frt.

Erdélyi Közlöny. (Kolozsvár.) Szerk. Benedek Nándor; kiadó-tulajdonos: »Kolozsvári Czím- és Lakjegyzék« könyvkiadó-vállalat Kúnyi és társa. I. évf. Nyomt. Ajtai K. Albert. Ára 2 frt 50 kr.

Fémipari Szemle. (Sopron.) Szerk. és tulajd. Darvas Aladár és König Oszkár. I. évf. Nyomt. Röttig Gusztáv. Hav. 2-szer. Ára 6 frt.

Földmívelő. (Hódmezővásárhely.) Kiadja: Mucsi Lajos. I. évf. Nyomt. Engel Lajos. Ára . . .

Győri kereskedelmi és iparkamara Értesítője. (Győr.) I. évf. Nyomt. Pannonia.

Szövetség. (Arad.) Szerk. és kiadja Farkas Ferenc és Hatos Tivadar. I. évf. Nyomt. az Aradi ny. Ára 4 frt.

Thalia. (Pozsony.) Szerk.-tulajd. Bérczi Jenő. I. évf. Nyomt. Freistadt Mór.

Tipoe. (Temesvár.) Szerk. Bodrossi Károly. I. évf. Nyomt. Délmagyarországi nyomda. Hav. 2-szer. Ára 1 frt.

Osszesen 251.

VIII. VIDÉKI LAPOK

(nem politikai tartalommal.)

Debreczen-Nagyváradai Értesítő. (Debreczen.) Szerk. Nyiri Géza kiadó-tulajdonos Zichermann H. LVII. évf. Nyomt. a város könyvny. Ára 2 frt.

Zalai Közlöny. (Nagy-Kanizsa.) Szerk. dr. Perényi József és dr. Villányi Henrik; kiadó ifj. Wajdits József nyomdász. XXXVIII. évf. Ára 5 frt.

Szepesi Hirnök. (Lőcse.) Szerk. és kiadó-tulajd. Hoepfner Gusztáv. Nyomt. Reiss Jos. Th. XXXVII. évf. Ára 4 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Ung. (Ungvár.) Szerk. Lőrinczy Jenő; kiadó-tulajd. Székely és Illés nyomdászok. XXXVII. évf. Ára 4 frt.

Borsod. (Miskolcz.) Szerk. Miskolczy Pál; kiadó-tulajd. Forster Wesselényi és társai ny. XXXIII. évf. Ára 4 frt.

Békés. (Gyula.) Szerk. Kohn Dávid; kiadó-tulajd. Dobay János nyomdász. XXXI. évf. Ára 5 frt.

Nagyszombati Hetilap. (Nagyszombat.) Szerk. és tulajd. Tinágl János Henrik. Nyomt. Winter Zsigmond. XXXI. évf. Ára 4 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Szamos. (Szatmár.) Szerk. dr. Hantz Jenő. Nyomt. a Szabadsajtó ny. XXX. évf. Hetenként kétszer. Ára 4 frt.

Nyitrai Lapok. (Nyitra.) Szerk. és tulajd. Weiss József. XXX. évf. Nyomt. Iritzer Zsigmond. Ára 5 frt 20 kr. (Magyar és német szöveggel.)

Zemplén. (Sátoralja-Ujhely.) Szerk. Dongó Gy. Géza; kiadó-tulajd. Éhlert Gyula. Nyomt. a Zemplén ny. XXX. évf. Ára 6 frt.

Hód-Mező-Vasárhely. (Hód-Mező-Vasárhely.) Szerk. és kiadó ifj. Szilágyi Gyula; nyomt. a hódmező-vásárhelyi nyomda- és kiadó-részvénytársaság. XXIX. évf. Hetenként 2-szer. Ára 4 frt.

Tolnamegyei Közlöny. (Szegzárd.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Boda Vilmos. Nyomt. Báter János. XXVII. évf. Ára 6 frt.

Bereg. (Beregszász.) Szerk. Janka Sándor; kiadó-tulajd. a »Haladás« könyvnyomdája. XXVI. évf. Ára 4 frt.

Pápai Lapok. (Pápa.) Szerk. Kőrös Endre; laptulajd. dr. Fenyvessy Ferencz; XXVI. évf. Nyomt. a főisk. ny. Ára 6 frt.

Vágvölgyi Lap. (Trencsén.) Szerk.-kiadó Skarnitzl X. Fer. nyomdász. XXVI. évf. Ára 4 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Szatmár. (Szatmár.) Szerk. Nagy Lajos; kiadó-tulajd. Nagy Lajosné nyomd. XXV. évf. Ára 2 frt 80 kr.

Nagybánya és Vidéke. (Nagybánya.) Szerk. Révész János; kiadó-tulajd. Molnár Mihály nyomdász. XXV. évf. Ára 4 frt.

Eperjesi Lapok. (Eperjes.) Főszerk. Horváth Ödön; fel. szerk. dr. Mikler Károly. XXIV. évf. Nyomt. Kósch Árpád. Ára 5 frt.

Szabadkai Közlöny. (Szabadka.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Szabados Sándor nyomdász. XXIV. évf. Ára 2 frt.

Szolnok-Doboka. (Deés.) Szerk. és

kiadó Veress Dezső. Nyomt. Demeter és Kiss. XXIV. évf. Ára 6 frt.

Felvidéki Közlöny. (Kassa.) Szerk. és laptulajd. Hedry Bertalan özvegye; főmunkatárs Klekner Emil. XXIV. évf. Nyomt. Kósch Árpád. Ára 5 frt.

Felvidéki Szemle. (Eperjes.) Szerk. dr. Horváth Ödön és dr. Mikler Károly; kiadó-tulajd. Kósch Árpád nyomdász. XXIV. évf. Ára 5 frt.

Nagy-Kunság. (Karczag.) Szerkesztő Szódi Miksa. XXIV. évf. Nyomt. Szódi S. Ára 4 frt.

Szatmármegyei Közlöny. (Nagy-Károly.) Szerk. Baudisz Jenő; tulajdonos Roth Károly nyomdász. XXIV. évf. Ára 4 frt.

Hunyad. (Déva.) Szerk. laptulajd. Réthi Lajos; kiadó Hirsch Adolf nyomdász. XXIV. évf. Ára 4 frt.

Bajai Közlöny. (Baja.) Szerk. és tulajd. Erdélyi Gyula; kiadó Steintz Gyuláné. XXII. évf. Ára 5 frt.

Keszthelyi Hírlap. (Keszthely.) Szerk. dr. Lovassy Sándor; főmunkatárs Imrik János; kiadó-tulajd. Mérci Ignác. Nyomt. Farkas János. XXII. évf. Ára 5 frt.

Nagy-Kőrösi Hírlapok. (Nagy-Kőrös.) Főszerk. Tóth József; szerk. Takács Béla; társszerk. Plager Gyula és dr. Joó Imre; laptulajd. Plager és társa. Nyomt. Ottlinger Kálmán. XXII. évf. Ára 5 frt.

Rózsnyói Híradó. (Rózsnyó.) Szerk. Róth Béla; kiadja Kovács Mihály nyomdász. XXII. évf. Ára 4 frt.

Gyöngyösi Lapok. (Gyöngyös.) Szerk. és kiadó tulajd. Rigó Alajos. XXI. évf. Nyomt. Kovács és Schimmerling. Ára 4 frt.

Krassó-Szörényi Lapok. (Lugos.) Szerk. fel. és kiadó-tulajd. Virányi János nyomdász. XXI. évf. Ára 6 frt.

Orosházi Közlöny. (Orosháza.) Szerk. fel. Harsányi István; kiadó-tulajd. Pless N. XXI. évf. Ára 4 frt.

Ungvári Közlöny. (Ungvár.) Szerk. Schürger Ferenc; kiadó-tulajd. Lévai Mór nyomdász. XXI. évf. Ára 4 frt.

Esztergom és Vidéke. (Esztergom.) Szerk. Munkácsy Kálmán; kiadó-tulajd. dr. Prokopp Gyula. XXI. évf. Nyomt. Hunnia. Hetenként kétszer. Ára 6 frt.

Esztergomi Közlöny. (Esztergom.) Szerk. és kiadó-tulajd. Haan Rezső. Nyomt. Laiszky János. XXI. évf. Ára 4 frt.

Szentes és Vidéke. (Szentes.) Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Mátéffy Ferenc; társ-

szerk. Bánfalvi Lajos. Nyomt. a Szentes Vidéke ny. XX. évf. Hetenként 2-szer. Ára 5 frt.

Komáromi Lapok. (Komárommegyei Közlöny.) (Komárom.) Főszerk. Tuba János; fel. szerk. dr. Kiss Gyula. Nyomt. Spitzer Sándor. XX. évf. Ára 5 frt.

Nyirvidék. (Nyiregyháza.) Szerk. Inczedy Lajos; kiadó-tulajd. Jóba Elek nyomdász. XX. évf. Ára 4 frt.

Tata-Tóvárosi Híradó. (Tata-Tóváros.) Főszerk. Baur Ödön; szerk. Pantelinác Sándor; kiadó-tulajdonos Engländer és társa. XX. évf. Hetenként 2-er. Ára 7 frt.

Losoncz és Vidéke. (Losoncz.) Szerk. Laszly István; lap-tul. képviselője Kovács Ferencz. XX. évf. Nyomt. Losonczy Sándor. Ára 5 frt.

Bars. (Léva.) Szerk. Holló Sándor. Nyomt. Nyitrai és társa. XIX. évf. Ára 5 frt.

Gömör-Kishont. (Rimaszombat.) Szerkesztő Lukács Géza; XIX. évf. Nyomt. Rábely Miklós. Ára 4 frt.

Szekszárd Vidéke. (Szekszárd.) Szerk. és laptulajd. Geiger Gyula; Nyomt. Rosenbaum Miksa Pakson. XIX. évf. Ára 6 frt.

Kőszeg és Vidéke. (Kőszeg.) Szerk. Wittinger Antal; kiadó-tulajd. Feigl Gyula nyomdász. XIX. évf. Ára 4 frt.

Mohács és Vidéke. (Mohács.) Szerk. Margitai Péter; lapkiadó Blandl János nyomdász. XVIII. évf. Ára 4 frt.

Orosházi Ujság. (Orosháza.) Szerk. és kiadó Veres Lajos nyomdász. XVIII. évf. Ára 4 frt.

Felvidéki Híradó. (Turóc-Szent-Márton.) Szerk. Fehér János; kiadó a Magyar nyomda. XVIII. évf. Ára 4 frt.

Zalamegye. (Zala-Egerszeg.) Szerk. és kiadó-tulajd. Udvardy Ignác. Nyomt. Tahy Rozália. XVIII. évf. Ára 4 frt.

Borsod-Miskolczi Közlöny. (Miskolcz.) Szerk. dr. Huberth János. Nyomt. Forster, Wesselényi és társai. XVII. évf. Ára 6 frt. Hetenként kétszer.

Félegyházi Hírlap. (Félegyháza.) Szerk. Dobák Ferencz és Pápay Jenő kiadja Vesszősi József nyomdász. XVII. évf. Ára 4 frt.

Rábavidék. (Körmend.) Szerk. Fülöp József; kiadja a Körmendi könyvnyomda részvénytársaság. XVII. évf. Ára 4 frt.

Vásárhely és Vidéke. (Hódmező-Vásárhely.) Főszerk. és kiadó-tulajd. dr. Endrey Gyula; fel. szerk. Bibó Lajos

Nyomt. a Vásárhely és Vidéke ny. XVII. évf. Hetenként kétszer. Ára 4 frt.

Czepléd. (Czepléd.) Szerk. Molnár János; kiadó-tulajd. Sebők Béla nyomdász. XVII. évf. Ára 3 frt.

Szilágy. (Zilah.) Szerk. dr. Kincs Gyula; kiadó Seres Samu nyomdász. XVII. évf. Ára 4 frt.

Szilágy-Somlyó. (Szilágy-Somlyó.) Szerk. és kiadó-tulajd. Bölöni Sándor nyomdájában. XVII. évf. Ára 4 frt.

Szarvasi Lapok. (Szarvas.) Szerk. Szikes Antal; Nyomt. Dantzky Sándor. XVI. évf. Ára 5 frt.

Munkács. (Munkács.) Szerk. Szántó Soma és Szalay István; lapkiadó-tulajd. Kroó Hugó nyomdász. XVI. évf. Ára 4 frt.

Muraköz. (Csáktornya.) Szerk. Margitai József; kiadó Fischel Fülöp nyomdász. XVI. évf. Ára 4 frt. (Magyar és horvát szöveggel.)

Nagy-Károly és Vidéke. (Nagy-Károly.) Szerk. Papp Béla és Simkó Géza; kiadó-tulajd. Sarkadi Nagy Zsigmond nyomdász. XVI. évf. Ára 4 frt.

Telecska. (Kula.) Szerk. Lackner Fülöp; kiadó-tulajd. Berkovics Márk nyomdász. XVI. évf. Ára 2 frt. (Magyar és német szöveggel.)

Szatmár és Vidéke. (Szatmár.) Szerk. dr. Fejes István; kiadó-tulajd. Morvai János nyomdász. XVI. évf. Ára 3 frt.

Muraszombat és Vidéke. (Muraszombat.) Szerk. Sinkovics Elek; kiadó a vendvidéki magyar közművelődési egyesület. Nyomt. Hirschl N. XV. évf. Ára 3 frt.

Szabolcsi Szabad Sajtó. (Nyíregyháza.) Szerk. Sipos Lajos; kiadó-tulajd. Pringer János nyomdász. XV. évf. Ára 4 frt.

Érsekujvár és Vidéke. (Érsekujvár.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Illényi István. XV. évf. Nyomt. Winter Zsigmond. Ára 5 frt.

Mezőtur és Vidéke. (Mezőtur.) Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Szücs Sándor. Nyomt. Gyikó K. XV. évf. Ára 4 frt.

Orsova és Vidéke. (Orsova.) Szerk. és laptulajd. Glaser Simon. Nyomt. Tillmann R. XV. évf. Ára 5 frt.

Szepesi Lapok. (Igló.) Szerk. Niházi Frigyes; kiadó-tulajd. Csetenyi Emil. Nyomt. a »Tátra« ny. XV. évf. Ára 4 frt.

Ugocsa. (Nagy-Szöllős.) Szerk. Papp Zsigmond; segédszerk. Pilisi Sándor; lapkiadó-tulajdonos Doktor István nyomdász. XV. évf. Ára 4 frt.

Kaposvár. (Kaposvár.) Szerk. és laptulajdonos Csondor János. XIV. évf. Nyomt. Kéthelyi M. utóda. Hetenként 2-szer. Ára 6 frt.

Váci Hírlap. Szerk. Kulcsár Ernő; kiadja Kovách Ernő. Nyomt. Mayer Sándor. XIII. évf. Ára 6 frt.

Arvamegyei Hírlap. (Alsó-Kubin.) Szerk. és kiadó Trnkóczy József nyomdász. XII. évf. Ára 4 frt.

Barsi Ellenőr. (Aranyos-Marót.) Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Botka Győző. Nyomt. Dóczi. XI. évf. Ára 4 frt.

Besztercebánya és Vidéke. (Besztercebánya.) Főszerk. Áldor Imre; szerk. Podhradszky Lajos; tulajd. Sonnenfeld Mór. Nyomt. a Hungaria. XII. évf. Ára 4 frt.

Kisvárdai Lapok. (Kisvárdá.) Szerk. és laptulajdonos dr. Vadász Lipót. Nyomt. Berger Ignác. XII. évf. Ára 4 frt.

Zólyomvármegyei Hírlap. (Zólyom.) Szerk. és kiadó-tulajdonos Nádossy Gyula nyomdász. XIII. évf. Ára 4 frt.

O-Becse és Vidéke. (Ó-Becse.) Szerk. dr. Grünbaum Pál; kiadó-tulajd. Löwy Lajos nyomdász. XII. évf. Ára 4 frt.

Gömöri Hírlap. (Rimaszombat.) Szerk. és kiadó-tulajd. Náray J. A. nyomdász. XI. évf. Ára 3 frt.

Szalontai Lapok. (Nagy-Szalonta.) Szerk. Nagy Márton, Kornstein Herman és Podhradecy Rezső; lapkiadó-tulajdonos Reich Jakab nyomdász. XI. évf. Ára 4 frt.

Közérdek. (Maros-Vásárhely.) Szerk. és kiadó tulajd. Pálffy Mihály. Nyomt. Adí Árpád. XI. évf. Ára 6 frt.

Moór és Vidéke. (Moór.) Szerk. Reszler Jakab. Nyomt. a moóri könyvny. XI. évf. Ára 5 frt.

Zentai Közlöny. (Zenta.) Szerk. és kiadó-tulajd. Schvarcz Sándor nyomdász. XI. évf. Ára 5 frt.

Rábaközi Hírlap. (Csorna-Kapuvár.) Előbb »Rábaköz.« Szerk. Kóhalmi M. Béla és dr. Laufer S. X. évf. Nyomt. Buxbaum József. Ára 4 frt.

Selmeczbányai Híradó. (Selmeczbánya.) Szerk. Vörös Ferenc és Sztáncsay Miklós; kiadók Joerges Ágost özv. és fia nyomd. X. évf. Ára 4 frt.

Szarvas és Vidéke. (Szarvas.) Szerk. Benczúr Sándor; kiadó Sámuel Adolf. Nyomt. a Szarvas és Vidéke ny. X. évf. Ára 4 frt.

Tiszavidék. (Csongrád.) Szerk. és kiadó Szilber János nyomdász. X. évf. Ára 3 frt.

- Aranys-Vidék.** (Torda.) Szerk. Nagy Albert; kiadó-tulajd. Nagy Olyiér és társai IX. évf. Nyomt. Harmat J. Ára 4 frt.
- Bártfa és Vidéke.** (Bártfa.) Szerk. Arányi Dezső; kiadó-tulajd. Blayer M. nyomdász. IX. évf. Ára 4 frt.
- Czeglédi Ujság.** (Czegléd.) Szerk. dr. Molnár Albert. Nyomt. Nagy Elek. IX. évf. Ára 3 frt. (Az év elején: Czegléd és Vidéke.)
- Tapolcza és Vidéke.** (Tapolcza.) Szerk. és kiadó-tulajd. Feleki Alajos. Nyomt. Lówy B. IX. évf. Ára 5 frt.
- Csongrádi Lap.** (Csongrád.) Szerk. Éder János; kiadó-tulajd. Weisz Márk nyomdász. IX. évf. Ára 4 frt.
- Kis-Küküllő.** (Dicső-Szent-Márton.) Szerk. Schwetz Vilmos; kiadó-tulajd. Hirsch Mór nyomdász. IX. évf. Ára 4 frt.
- H.-Böszörmény és Vidéke.** (H.-Böszörmény) Szerk. Porcsalmy Gyula; kiadó-tul. Szabó Ferenczné nyomdája. IX. évf. Ára 4 frt.
- Komárommegyei Értesítő.** (Komárom.) Szerk. és kiadó-tulajd. Jankovich Lajos. IX. évf. Nyomt. Hacker Richard. Ára 5 frt.
- Pápai Közlöny.** (Pápa.) Szerk. és kiadó-tul. Pollatsek Frigyes. Nyomt. Nobel Ármín. IX. évf. Ára 6 frt.
- Szoboszló és Vidéke.** (Hajdu-Szoboszló.) Szerk. és kiadó-tulajd. Fehér Gábor. Nyomt. Plón Gy. IX. évf. Ára 4 frt.
- Túrkeve.** (Túrkeve.) Szerk. és laptul. Bentsik Emma. Nyomt. Fölföldy Györgyné. IX. évf. Ára 4 frt.
- Ada-Moholi Közlöny.** (Ada.) Szerk. és kiadó-tulajd. Berger Adolf. VIII. évf. Nyomt. Berger L. Ára 5 frt.
- Esztergomi Lapok.** (Esztergom.) Szerk. és tulajd. Gerenday József. Nyomt. a »Hunnia« VIII. évf. Hetenként kétszer. Ára 6 frt.
- Hevesmegyei Lapok.** (Gyöngyös.) Szerk. kiadó-tulajd. Vadász Lajos; VIII. évf. Nyomt. Vadász és társa. Ára 6 frt.
- Kisbér és Vidéke.** (Kisbér.) Szerk. és laptulajd. Döme Péter VIII. évf. Nyomt. Haftl Kálmán. Ára 4 frt.
- Módos és Vidéke.** (Módos.) Szerk. és kiadó-tulajd. Staits György nyomdász. VIII. évf. Ára 3 frt. (Magyar és német szöveggel.)
- Nagy-Szent-Miklós.** (Nagy-Szt.-Miklós.) Szerk. dr. Jeszenszky Géza; kiadó-tulajd. Wiener N. nyomdász. VIII. évf. Ára 4 frt.
- Déva és Vidéke.** (Déva.) Szerk. Szentirmay Alajos; kiadó-tulajd. Kroll Gyula nyomdász. VIII. évf. Ára 4 frt.
- Liptó.** (Liptó-Szent-Miklós.) Szerk. gróf Matuska László dr.; kiadó-tul. Steier Izidor nyomdász. VII. évf. Ára 4 frt.
- Magyar Tengerpart.** (Fiume.) Szerk. és kiadó-tulajd. Hegyi Jenő. Nyomt. az Unió ny. VII. évf. Ára 5 frt.
- Csurgó és Vidéke.** (Csurgó.) Szerk. dr. Nagy Sándor; kiadó-tulajd. Vágó Gyula nyomdász. VII. évf. Ára 4 frt.
- Kisujzállás és Vidéke.** (Kisujzállás.) Szerk. és kiadó-tulajd. Szekeres József nyomdász. VII. évf. Ára 4 frt.
- Népszava.** (Szabadka.) Szerk. és tulajd. Terbe Vincze. Nyomt. Krausz és Fischer. VII. évf. Ára 6 frt.
- Sümeg és Vidéke.** (Sümeg.) Szerk. Éles Károly. Nyomt. Horváth Gábor. VII. évf. Ára 4 frt.
- Zempléni Hírlap.** (Sátoralja-Ujhely.) Szerk. Szokolszky Rezső. Nyomt. a Pannonia. VII. évf. Ára 4 frt.
- Tokaj-Hegyalja.** (Szerencs.) Szerk. és kiadó-tul. Simon József nyomdász. VII. évf. Ára 4 frt.
- Ujpesti Közlöny.** (Ujpest.) Szerk. és kiadó-tulajd. Mártonffy Imre. Nyomt. Gutenberg Budapesten. VII. évfoly. Ára 4 frt.
- Zentai Hírlap.** (Zenta.) Szerk. és laptulajd. Szigethy István. Nyomt. a Zentai Hírlap ny. VII. évf. Ára 4 frt.
- Aradi Híradó.** (Arad.) Szerk. és laptulajd. Cs. Endes Dániel. VI. évfolyam. Nyomt. Aradi ny. r. t. Ára 4 frt.
- Felvidéki Ujság.** (Zsolna.) Szerk. Garai Lajos; kiadó az Áldori-féle nyomda. VI. évf. Ára 4 frt.
- Mindszent-Szegvár és Vidéke.** (Mindszent-Szegvár.) Szerk. és kiadó-tulajd. Diamant Manó. Nyomt. Weisz Ignác. VI. évf. Ára 4 frt.
- Közvélemény.** (Siklós.) Szerk. és kiadó-tulajd. Feiler Mihály. Nyomt. Wessely és Horváth. VI. évfolyam. Ára 4 frt. (Előbb Siklói Hírlap.)
- Somogyi Ujság.** (Kaposvár.) Szerk. és kiadó: Poór Sándor. Nyomt. Hagelmann Károly. VI. évf. Ára 4 frt.
- Barcs és Vidéke.** (Barcs.) Szerk. és kiadó Skribanek Géza nyomdász. V. évf. Ára 4 frt.
- Honti Lapok.** (Ipolság.) Szerk. Ha-

lász Ferencz. V. évf. Nyomt. Neumann Jakab. Ára 4 ft 50 kr.

Székely-Udvarhely. (Sz.-Udvarhely.) Szerk. és kiadó-tul. Betegh Pál nyomdász. V. évf. Ára 4 frt.

Félegyházi Híradó. (Félegyháza.) Szerk. és kiadó-tul. Sente József. Nyomt. Feuer Illés. V. évf. Ára 4 frt.

Felvidék. Szerk. Ferenczy Ödön; kiadó-tulajd. Machold Fülöp nyomdász. V. évf. Ára 4 frt.

Kárpáti Lapok. (Ungvár.) Szerk. Romanecz Aladár; kiadó: Jäger Bertalan nyomdász. V. évf. Ára 4 frt.

Selmeczbányai Hetilap. (Selmeczbánya.) Szerk. és kiadó-tulajd. Szentgyörgyi Elek. V. évf. Nyomt. Joerges Ágost özv. és fia. Ára 4 frt.

Alsó-Lendvai Híradó. (Alsó-Lendva.) Szerk.-tulajd. és kiadó Andor Pál. IV. évf. Nyomt. Balkányi Ernő. Ára 4 frt.

Bács-Topolyai Hírlap. (B.-Topolya.) Szerk. dr. Fárnek Dezső; kiadó-tulajd. Wilhelm Miksa nyomdász. IV. évf. Ára 4 frt.

Szent-Gotthárd. (Szent-Gotthárd.) Szerk. Schmidt Viktor; kiadó-tul. Wellisch Béla nyomdász. IV. évf. Ára 4 frt.

Bácskai Ujság. (Kula.) Szerk. és kiadó Witzmann József, kiadó-nyomdász Szavadill József. IV. évf. Ára 3 frt.

Erzsébetfalvai Közlöny. (Erzsébetfalva.) Szerk. és kiadó-tulajd. Erdélyi Mihály. IV. évf. Nyomt. Mártonfi L. Ára 4 frt.

Galántha és Vidéke. (Galántha.) Szerk. Troch Pál kiadó-tulajd. Neufeld Samu. IV. évf. Nyomt. az Első galánthai könyvny. Ára 4 frt.

Közérdek. (Ujpest.) Szerk. Endre János. Nyomt. Fuchs Antal. IV. évf. Ára 4 frt.

O-Becsei Közlöny. (Ó-Becse.) Szerk. és tulajd. dr. Terék József, szerk. Kovács Ferencz. Nyomt. Gavanszky M. IV. évf. Ára 4 frt.

Somlyóvidéki Hírlap. (Devecser.) Szerk. Huss Gyula; kiadja a »Vörösmarty« nyomda. IV. évf. Ára 4 frt.

Szabadság. (Esztergom.) Szerk.-tulajd. Bártfay Géza. IV. évf. Nyomt. Tábor Adolf. Hetenként 2-er. Ára 6 frt.

Tiszavidéki Hírlap. (Szolnok.) Főszerk. és tulajd. Hevessi Jenő; fel. szerk. Magyary Gyula; kiadó Wachs Pál nyomdász. IV. évf. Ára 5 frt.

Visó és Vidéke. (Felső-Visó.) Szerk. Cseh Sándor; kiadó-tulajd. Ocskay H. Nyomt. Heller testvérek. IV. évf. Havonként 3-szor. Ára 4 frt.

Zentai Híradó. (Zenta.) Szerk. és kiadó-tulajd. Kabos Ármin nyomdász. IV. évf. Ára 4 frt.

Bács-Kulai Hírlap. (Kula.) Szerk. és kiadó-tulajd. Berkovits Márk nyomdász. III. évf. Ára 4 frt.

Balatonvidék. (Keszthely.) Szerk. és kiadó: Magasházy Antal. III. évf. Nyomt. Sujánszky József. Ára 5 frt.

Baranya. (Pécs.) Szerk. Perlesz Lajos. Nyomt. Rosenfeld Márk. III. évf. Ára 4 frt.

Debreczeni Ujság. (Debreczen.) Szerk. és laptulajd. Than Gyula. III. évf. Nyomt. a város ny. Ára 6 frt.

Délzala. (Alsó-Lendva.) Szerk. Németh Mihály; laptulajd. Balkányi Ernő nyomd. III. évf. Ára 4 frt.

Gyöngyösi Ujság. (Gyöngyös.) Szerk. és kiadó-tulajd. Dudás Adolf; III. évf. Nyomt. Kohn L. Ára 5 frt.

Jövők. (Pécska.) Szerk. és tulajdonos: Szathmáry Geyza. Nyomt. Ruber I. III. évf. Ára 6 frt.

Komáromi Hírlap. (Komárom.) Főszerk.-tulajd. Dr. Kolbe Dezső; szerk. Berinkey Bálint. Nyomt. Hungaria. III. évf. Ára 5 frt.

Kun-Halás. (Halas.) Szerk. és kiadó-tulajd. Dr. Hermán Ferencz. Nyomt. Práger Ferencz. III. évf. Ára 5 frt.

Kun-Szt-Márton s Vidéke. (Kun-szentmárton.) Szerk. Reitz János; kiadó-tulajd. Csanády József nyomdász. III. évf. Ára 4 frt.

Mezőföldi Hírlap. (Siófok.) Főszerk. Demeter Dénes; szerk. ifj. Kohn Gyula. Nyomt. Márián Péter. III. évf. Ára 4 frt.

Nyiregyháza. (Nyiregyháza.) Fel. szerk. dr. Prok Gyula; társszerk. Sztempák Jenő; kiadó-tulajd. a szerkesztők. Nyomt. Jóna Elek. III. évf. Ára 5 frt.

Pancsovai Ujság. (Pancsova.) Szerk. Molnár József. III. évf. Nyomt. Nikolajevics Döme. Ára 5 frt.

Petrosény és Vidéke. (Petrosény.) Szerk. Zádory Károly; laptulajd. Figuli Antal nyomdász. III. évf. Ára 4 frt.

Szálló Levelek. (Nyírad.) Szerk. Polgár Béla. Nyomt. a Vörösmarty ny. Devecser. III. évf. Havonként 2-er Ára 6 frt.

Szathmár-Némethi. (Szatmár.)

Szerk. Mátray Lajos; kiadó-tulajd. Weinberger testvérek. III. évf. Ára 2 frt.

Társadalmi Lapok. (Ujpest.) Szerk. Brankovics György; kiadó és laptulajd. Salgó testvér nyomd. III. évf. Ára 4 frt.

Tata és Tóváros. (Tata.) Szerk. Fogassy Kázmér; laptulajd. Nobel Adolf nyomdász. III. évf. Ára 4 frt.

Zsolna és Vidéke. (Zsolna.) Szerk. dr. Mayer György; kiadó-tulajd. Áldori Manó könyvny. III. évf. Ára 4 frt.

Abony. (Abony.) Szerk. Máthé József és Viz Zoltán; kiadó-tulajdonos Szerdahelyi János nyomdász. II. évf. Ára 4 frt.

Álföldi Híradó. (Békés.) szerk. és kiadó-tulajd. br. Drechsel Géza nyomdász. II. évf. Ára 4 frt. (Megszűnt.)

Bajai Hírlap. (Baja.) Szerk. és laptulajd. dr. Lemberger Ármin; kiadja Kazal József nyomdász. II. évf. Ára 5 frt.

Bányavidék. (Abrudbánya, Zalatna, Verespatak.) Szerk. Spaller József és Janky Kálmán; kiadó Papp György nyomdász Gyulafehérvárt. II. évf. Ára 4 frt.

Csornai Hírlap. (Csorna.) Szerk. Kokas István; nyomt. a csornai ny. váll. II. évf. Ára 4 frt. (Megszűnt.)

Délvidéki Lapok. (Lugos.) Szerk. Pálfi Zoltán. Nyomt. Traunfellner Károly. II. évf. Hetenként 2-cr. Ára 7 frt. (Megszűnt.)

Felsőmagyarországi Hírlap. (Sátoralja—Ujhely.) Főszerk. dr. Kossuth János; fel. szerk. Bíró Pál. Nyomt. Landesmann Miksa és társa. II. évf. Hetenként 2-cr. Ára 5 frt.

Gyergyói Hírlap. (Gyergyó-Szent-Miklós.) Szerk. Kalmár Ignác; kiadó: Létz János nyomdájaja. II. évf. Ára 4 frt.

Kécske és Vidéke. (Uj-Kécske.) Szerk. Balogh Ferenc; kiadó-tulajdonos Feuer Illés nyomdász. II. évf. Ára 2 frt.

Kispest. (Kispest.) Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Holbesz József. II. évf. Nyomt. Fischhof Henrik. Ára 5 frt.

Kispest-Szent-Lőrinczi Lapok. (Kispest-Szent-Lőrincz.) Szerk. és kiadó Seper Kajetán. II. évf. Nyomt. Szent-Gellért ny. Budapesten. Ára 5 frt.

Korpona és Vidéke. (Korpona.) Szerk.-tulajd. Jeszenszky Gusztáv, társ-szerk. Matunák Mihály. II. évf. Nyomt. Joerges Ágost. Ára 4 frt 50 kr.

Közérdek. (Nagy-Kikinda.) Szerk. és laptulajd. Geleji Frigyes. Kiadó Szegyakov M. nyomdász. II. évf. Ára 4 frt.

Kunszentmiklós és Vidéke. (Kis-Körös.) Nyomt. Kálisch J. II. évf. Ára 3 frt.

Magyar Népszászló. (Nagyvárad.) Főszerk. Rádl Odön; fel. szerk. dr. Gyémánt Jenő; kiadó Láng József nyomdász. II. évf. Ára 1 frt 50 kr.

Majsa és Vidéke. (K.—Majsa.) Szerk. Rácz Károly. Nyomt. Feuer Illés Kis-Kun-Félegyházán. II. évf. Ára 2 frt.

Marosvásárhely. (Marosvásárhely.) Szerk. dr. Seper Dénes, Pap Sándor és Sárkány Miklós; kiadó: Sztupjár István nyomdász. II. évf. Ára 6 frt.

Mező-Kövesd és Vidéke. (Mező-Kövesd.) Szerk. Schönviszky László; kiadó-tulajd. Harangi Gyula. II. évf. Nyomt. Balázs Ferencz. Ára 4 frt.

Népparát. (Ó-Becse.) Szerk. Göndör Ferencz. Az ó-becsei nemzeti szövetség hivatalos közlönye. II. évf. Ára 2 frt.

Pankota és Környeke. (Pankota.) Főszerk. Oltványi Gáspár; szerk. ij. Králik József; kiadó Bod József nyomdász. II. évf. Ára 4 frt.

Rábaközi Közlöny. (Csorna.) Előbb »Csornai Hírlap.« Szerk. Kokas István. II. évf. Nyomt. Csokonai ny. Ára 4 frt.

Rákospalota és Vidéke. (Rákospalota.) Főszerk. és laptulajd. dr. Bez-silla Nándor; fel. szerk. Molnár Gyula. Nyomt. a Pátria Budapesten. II. évf. Ára 4 frt.

Rákospalotai Közlöny. (Rákospalota.) Szerk. és kiadó-tulajd. Sölétormos György. Nyomt. a Salgó testvérek Uj-pestben. II. évf. Ára 4 frt.

Sajó Vidék. (Rozsnyó.) Szerk. Komoróczy Miklós; kiadó: Hermann István nyomdász. II. évf. Ára 4 frt.

Sárosi Hírlap. (Eperjes.) Szerk. Beér Ferencz. Nyomt. a Pannonia. II. évf. Ára 4 frt.

Udvarhelyi Híradó. (Székely-Udvarhely.) Szerk. Cs. Szabó Kálmán; kiadó-tulajd. Becsek D. fia nyomdász. II. évf. Ára 4 frt.

Végvidék. (Pancsova.) Főszerk. Fey-mann Gyula kiadó-tulajd.; szerk. dr. Hódy Antal. II. évf. Nyomt. Vig Simon. Ára 6 frt.

Veszprémi Ellenőr. (Veszprém.) Szerk. Várkonyi Dezső. II. évf. Nyomt. Köves és Boros Ára 6 frt.

Zólyom és Vidéke. (Zólyom.) Szerk. Friedmann Mór. Nyomt. Seidel és Friedmann. II. évf. Ára 4 frt.

Budafok és Vidéke. (Budafok.)

Szerk. Frank Ferencz. I. évf. Nyomt. Leopold és Frank. Hav. 4-szer. Ára 4 frt.

Bánffy - Hunyad és Vidéke. (Bánffy-Hunyad.) Szerk. dr. Davidovich Sándor. I. évf. Nyomt. Ábrahám Mór. Ára 4 frt.

Csikmegyei Híradó. (Csik-Szereda.) Szerk. és kiadó-tulajd. Szvoboda József nyomd. I. évf. Ára 3 frt.

Gyöngyös. (Gyöngyös.) Szerk. és kiadó-tulajd. Bakó Emil. I. évf. Nyomt. Kovács és társa. Ára 4 frt.

Karánsebes és Vidéke. (Karánsebes.) Szerk. és tulajd. Fleissig Lipót nyomdász. I. évf. Ára 4 frt.

Kecskeméti Napló. (Kecskemét.) Szerk. dr. Aczél Sándor. I. évf. Nyomt. Szilády László. Ára 4 frt.

Kis-Czell és Vidéke. (Kis-Czell.) Szerk. Huss Gyula. Kiadja a »Vörösmarty« ny. I. évf. Ára 4 frt.

Kisjenő-Erdőhegy és Vidéke. (Kisjenő-Erdőhegy.) Szerk és kiadó-tulajd. Gallovich Dezső. I. évf. Nyom. a Kisjenő Erdőhegy és Vidéke könyvny. Ára 4 frt.

Kispesti Közérdek. (Kispest.) Szerk. és tulajd. Vízgy Gyula. I. évf. Nyomt. Fischhof Henrik. (Megszünt.)

Lajosmizse és Vidéke. (Lajosmizse.) Szerk. Gelsei Biró Zoltán. I. évf. Nyomt. Neuwald Illés. Havonk. 2-szer. Ára 4 frt.

Léva és Vidéke. (Léva.) Szerk. Turner József; Schulcz Ignác nyomdász. I. évf. Ára 4 frt.

Mezőtúri Hírlap. (Mezőtúr.) Szerk. Nyiri Kálmán, laptulajd. Mészáros Miklós és Fülöp Ferencz. I. évf. Nyomt. Dolesch Géza. Ára 4 frt.

Mindszenti Lap. (Mindszent.) Szerk. és kiadó-tulajd. Weisz Ignác nyomdász. I. évf. Ára 2 frt.

Mosonvármegye. (Magyar-Óvár.) Szerk. Ralbovszky Géza; laptulajdonos Holczér József. I. évf. Nyomt. Sagl J. özveggye. Ára 6 frt.

Nagykárolyi Hírlap. (Nagy-Károly.) Szerk. Riesenbach Mór; laptulajd. Vider Jakab nyomdász. I. évf. Ára 3 frt.

Nagykátai Hírlap. (Nagy-Káta.) Szerk. dr. Bánus Vilmos és ifj. Chikán Pál. I. évf. Ára 4 frt.

Nagy-Küküllő. (Segesvár.) Szerk. Dancs Bertalan; kiadó-tulajd. Betegh Pál nyomdász Székelyudvarhelyt. I. évf. Ára 4 frt.

Nagytapolcsán és Vidéke. (Nagy-Tapolcsán.) Főszerk. Dobóczy Lajos; szerk. Zhorella Gyula és Pollák-Lengyel Béla. I. évf. Ára 5 frt.

Pápai Ujság. (Pápa.) Főszerk. dr. Nyikora István; fel. szerk. Makai István. I. évf. Nyomt. Nobel Ármin. Ára 4 frt.

Polgári Lapok. (Ujpest-Palota.) Szerk. és kiadó Simonyi Ferencz. I. évf. Nyomt. Korvin testv. Budapesten. Ára 2 frt 60 kr.

Ráczkevei Hírlap. (Ráczkeve.) Szerk. és laptulajd. Guóth Kálmán. I. évf. Nyomt. Rode Mihály. Ára 4 frt.

Régenvidék. (Száz-Régen.) Szerk. Kertész József I. évf. Nyomt. Schebesch W. nyomdász. Ára 2 frt.

Sárréti Híradó. (Berettyó-Ujfalu.) Főszerk. Zih Sándor; szerk. Nagy Zoltán I. évf. Nyomt. Adler Béla. Ára 4 frt.

Sárvárvidéki és Kemenesaljai Hírlap. (Sárvár.) Szerk. dr. Berger József. I. évf. Nyomt. az Egyházm. könyvny. Szombathelyt. Ára 4 frt.

Szabad Szó. (Szentes.) Főszerk. Mezőfi Vilmos; fel. szerk. Arvai Bálint. I. évf. Nyomt. Hollósy és Vajda. Ára 2 frt.

Székesfejérvár. (Székesfejérvár.) Szerk.-tulajd. Németh Ödön. I. évf. Nyomt. Márián György Budapesten. Ára 5 frt.

Szent-Endre és Vidéke. (Szent-Endre.) Szerk.-tulajd. Czobor Hugó. I. évf. Nyomt. Markovits és Garai Budapesten. Ára . . .

Szentesi Lapok. (Szentes.) Szerk. és kiadó-tulajd. Pintér Gyula. I. évf. Nyomt. Szentesi Lapok ny. Ára ?

Szepességi Hírlap. (Lőcse.) Szerk. Telléry Gyula és Pallay Mihály. I. évf. Nyomt. Buzás Dénes. Ára ?

Szigetvár. (Szigetvár.) Szerk. és kiadó-tulajd. Wessely Antal. I. évf. Nyomt. Wessely és Horváth. Ára 4 frt.

Uj Pesti Hírlap. (Ujpest.) Szerk. Beness János; kiadó-tulajd. Beness János és Kiss Béla. I. évf. Nyomt. Salgó testvérek. Ára 4 frt.

Uj Század. (Kassa.) Szerk. és kiadó-tulajd. dr. Bányai János. I. évf. Hav. 3-szor. Ára 6 frt.

Uj Szentesi Lap. (Szentes.) Szerk. és laptulajd. Sz. Kovács Pál. I. évf. Nyomt. Endrényi Imre Szegeden. Hetenk. 2-szer. (Megszünt.)

Összesen 219.

IX. HIRDETÉSI LAPOK.

BUDAPESTEN.

Hirdetési Napi Közlöny. Szerk. Remetei Th.; lapulajd. Némethi János Ferencz. I. évf. Nyomt. Pátria.

Összesen 1.

VIDÉKEN.

Nógrádmegyei Hivatalos Értesítő. (B.-Gyarmat.) Kiadja a jegyzői hivatal. Nyomt. a balassagyarmati könyvnyomda r. t. LVI. évf. Hetenként. Ára 4 frt.

Kolozsvármegye Hivatalos Közlönye. (Kolozsvár.) Nyomt. Gámán János. XXII. évf. Ára 4 frt.

Megyei Híradó. Hivatalos hetilap. (Kaposvár.) Szerk. Roboz István; kiadó Hagelmann Károly nyomdász. XVIII. évf.

Háromszékmegyei Értesítő. (Sepsiszigyó.) XVI. évf. Nyomt. ifj. Jancsó Mózes. Hetenként. Ára 4 frt.

Győr sz. kir. város Hivatalos Értesítője. (Győr.) X. évfolyam. Hivatalból küldetik.

Gömör-Kishont t. e. Vármegye Hivatalos Értesítője. (Rimaszombat.) Szerk. és kiadja a vármegyei alispáni hivatal. X. évf. Nyomt. Náray J. A. Hivatalos hetilap.

Trencsén Vármegye Hivatalos Közlönye. (Trencsén.) Szerk. Baross Jusztin alispán; kiadja Skarnitzl X. Ferencz nyomdász. IX. évf. Ára 2 frt.

Hivatalos Értesítő. (Segesvár.) Szerk. dr. Seiwert Vilmos; kiadja a Nagyküküllő vármegye VIII. évf. Nyomt. Horeth Fr. J.

Hontvármegye Hivatalos Közlönye. (Ipolytság.) VII. évf. Havonként 3-or. Nyomt. a Neumann ny. Ára 3 frt.

Pozsony Vármegye Hivatalos Közlönye. (Pozsony.) Szerkeszti és kiadja Klempa Bertalan alispán. Nyomt. Wigand. F. K. VII. évf. Havonként 2—3-szor. Ára 2 frt.

Sárosvármegye Hivatalos Lapja. (Eperjes.) Szerk. és kiadja a Sárosvármegye alispáni hivatala. Nyomt. Kósch Árpád. IV. évf. Hetenként.

Mosonmegyei Értesítő. (Győr.) Nyomt. a Győri Hírlap ny. III. évf.

Hevesvármegye közigazgatási lapja. (Eger.) Nyomt. az érseki lyceum ny.

Baranya Vármegye hivatalos lapja. (Pécs.) Szerk. és kiadja Várady Ferencz. Nyomt. Taisz József. II. évf.

Összesen 15.

X. VEGYES MELLÉKLAPOK.

BUDAPESTEN.

Szemészet. Szerk. Schulek Vilmos tanár iskolája és

Közegészségügy és Törvényszéki Orvostan. Szerk. Fodor József, tanár. Az »Orvosi Hetilap« mellékletei.

Honvéddorvos. A »Gyógyászat« havi melléklete.

Curiai Határozatok. A »Jogtudományi Közlöny« melléklapja.

Rendőri Közlöny. A »Belügyi Közlöny« melléklapja. XXVIII. évf.

A Budapesti Közlöny Hivatalos Értesítője. XXVII. évf. Hetenként hat-szor.

Világkrónika. A »Vasárnapi Ujság« s »Politikai Ujdonságok« s a »Képes Néplap« melléklapja. XXIII. évf.

Új Budapest. A »Budapest« képes heti melléklete (Élcslap.) XXI. évf. Ára a főlap nélkül 3 frt.

Hiteles Sorsolási Értesítő. A »Magyar Pénzügy« melléklapja. XIX. évf. Minden fontos huzás után.

Magyar Lloyd. A »Magyar Kereskedők Lapja« heti melléklete XIX. évf.

A Pénzügyi Közlöny. «melléklapja.

A »Budapest« Regénycsarnoka.

Heti melléklet. XVII. évf.

Polgári Törvénykezés. A »Büntető Jog Tára« melléklapja. XVI. évf.

Szépirodalmi Kert. Heti melléklet a »Magyar Állam«-hoz. XIII. évf.

Jogesetek. XV. évf. Melléklet a »Jog«-hoz és az »Ügyvédek Lapja«-hoz.

Budapesti Gyorsíró. A »Gyorsírásszati Lapok« melléklapja. XI. évf.

Hölgyek Lapja. A »Képes Családi Lapok« heti melléklete. XI. évf.

Söradó és Sörgyártás. Az »Adóügyi Szaklap« melléklapja. I. (IX. évf.) Nyomt. Márkus S.

Nemzetközi Nyilvántartás. Szerk. Mezei Sándor és Guthi Imre. VI. évf. A »Rendőri Lapok« melléklete.

Posta- és Távirtdai Közlemények. Melléklet a m. kir. posta- és távirtdai Rendeletek Tárához.

Regénytár. A »Vasárnap Ujság« heti melléklete. V. évf.

Sorsolási Tudósító. A »Pénzügyi Ujság« melléklete IV. évf.

Nyilvántartás. A »Rendőri Lapok« melléklapja. IV. évf. (Magyar és német szöveggel.)

Vasárnap. A »Hazánk« heti melléklapja.

Bolond Világ. A »Népvezér« heti melléklete.

Kerékpár. A »Magyar Ujság« melléklete.

Kereskedelmi Múzeum. (Konzuil Közlemények.) A »Központi Értesítő« melléklete. XI. évf. Havonként 2-szer.

Magyar. A »Buda és Vidéke« havi melléklapja. II. évf.

Magyar Nép. A »Reggeli Ujság« melléklete. II. évf. (Megszűnt.)

Elnöki Utmutató. A »Társulati Értesítő« melléklete. I. évf. Nyomt. Buchsmann F. Hav. 2-szer. A kath. egyesületek elnökei számára. Kézirat gyanánt.

Kereskedelmi Szemle. A »Commercielle Rundschau« melléklete.

VIDÉKEN.

Hivatalos Melléklet a »Torontálhoz. (Nagy-Becskerek.) XIV. évf. Hetenként egyszer.

Hüvelyk Matyi. (Szeged) A »Szegedi Napló« melléklete VI. évf.

Sopronvármegye Hivatalos Közétetelei. (Sopron.) A »Soproni Hirlap« melléklete.

Jász-Nagykun-Szolnokvármegye Hivatalos Közleményei. (Szolnok.)

V. évf. (A Jász-Nagykun-Szolnok megyei Lapok melléklete.)

Borsodvármegye Hivatalos Értesítője. (Miskolcz.) A »Borsod« melléklete.

Hivatalos Közlöny. (Veszprém.) A »Veszprém-vármegye melléklapja. I. évf.

Hübele Balázs. (Arad.) Az »Aradi Híradó« éleclap melléklete.

Összesen 38.

ÖSSZEGEZÉS.

Hirlapirodalmunk *számarányát* 1897. és 1898. évben a következő kimutatásban tüntethetjük föl:

	1898.	1899.	
I. Politikai napilapok	52	52	—
II. Politikai hetilapok	79	78	— 1
III. Vegyes tartalmú képes lapok	17	11	— 6
IV. Egyházi és iskolai lapok	61	56	— 5
V. Szépirodalmi és vegyes tart. lapok	29	25	— 4
VI. Humorisztikus lapok	20	19	— 1
VII. Szaklapok	257	251	— 6
VIII. Vidéki lapok nem politikai tartalommal	230	219	— 11
IX. Hirdetési Lapok ...	18	15	— 3
X. Vegyes melléklapok	45	38	— 7
Összesen:	808	764	— 44

II.

A hazai nem-magyar nyelvű hirlapirodalom.

KERESZTY ISTVÁNTÓL.

I. TÖBBNYELVŰ LAPOK.*

Szaklapok és vegyes tartalmúak.

BUDAPESTEN.

Adók és Illetékek Közlönye. Organ für Steuer und Gebühren. [Magyar és német.] X. évf.

Általános Szeszipari Közlöny. [M. és német.] II. évf.

Bőripar. Ungarische Gerber-Zeitung. [M. és német.] V. évf.

A Budapesti Áru- és Érték-tőzsde Hivatalos Árjegyző Lapja. Amtlicher Coursblatt der Budapester Waaren- und Effecten-Börse. [Magyar és német.] XXXVI. évf.

Budapesti Lakáshirdető. Budapestester Wohnungsanzeiger. [M. és német.] XII. évf.

Commercielle Rundschau. Kereskedelmi Szemle. [Német főlap, magyar mellékklappal.] III. évf.

Dohányárusok Közlönye. Organ der Tabak-Gross- und Kleinverschleisser Ungarns. [M. és n.] VII. évf.

Építőmunkás. Der Bauarbeiter. [M. és német.] V. évf.

Értesítő. A. m. kir. tengerészeti hatóság hiv. lapja. — Avvisatore. (Fiume.) (A »La Bilancia« melléklapja.) [M. és olasz.]

Famunkások Szaklapja. Holzarbeiter-Fachblatt. [M. és német.] II. évf.

Glücksbote. Sorsolási Tudósító. [M. és német.] ? évf.

Hungaria. [M. és n.] VII. évf. Megszűnt.

Italmérők és Italárusok Köz-

lönye. Schanklizenz-Zeitung. [M. és német.] II. évf.

Kávésipar Szakközlöny. [M. és német.] XI. évf.

Lubló-Fürdő fürdővendégeinek névsora. Curliste von Bad Lublau.

Magyar Agyagipar. Ungarische Thonindustrie. [M. és német.] I. évf.

Magyar Bőripar. — Ungarische Lederindustrie [M. és német.] VI. évf.

Magyar Czukoripar. Die ungarische Zuckerindustrie, *és melléklete*: A Czukorrépa-Termelő. — Der Zuckerrüben-Productent. [M. és német.] VIII. évf.

Magyar Fém- és Gépipar. Ungarische Metall- und Maschinen-Industrie. [M. és német.] IX. évf.

M. Kir. Postai és Távirda-Rendeletek Tára. Sbornik kr. ug. Postanskih; *és*: Brzovajnih Naredabah. [M. és horvát.] Kiadja a m. kir. kereskedelemügyi miniszter. XIV. évf.

Magyar Malom- és Gazdasági Értesítő. Ungarischer Mühlen- und Landwirthschaftlicher Anzeiger. [M. és német.] VII. évf.

Magyar Tőzsdei Közlöny. Ungarisches Börsen-Journal. [M. és német.] »XX.« évf.

Magyar Vas- és Gépujság. Ungarischer Metallarbeiter. [M. és német.] XVII. évf.

Mercur, hiteles sorsolási tudósító. Authent. Verlosungs-Anzeiger. [M. és német.] XXV. évf.

Nemzetközi Fürdő-Lapok. Internationale Bade-Zeitung. [M. és német.] IV. évf.

Nemzetközi Nyilvántartás. La Sûreté Internationale. Internationale Evi-

* A magyar nyelvűek közé is fel vannak gyarapítva.

denz. [M., német és francia.] A Rendőri Lapok melléklapja. IV. évf.

Nemzetközi Vasuti és Hajózási Utmutató. [M. és német.] II. évf.

Népszava. Volkstimme. [M. és német.] XXVII. évf.

Rendeleti Közlöny (a m. kir. honvédség számára). Szabályrendeletek. — Viestnik Naredabah. Za kr. ug. domobranstvo. Normativne naredbe. [M. és horvát.] XXV. évfolyam.

Rendeleti Közlöny (a m. kir. honvédség számára). Személyes ügyek. — Viestnik Naredabah. Za kr. ug. domobranstvo. Osobni poslovi. [M. és horvát.] XXV. évf.

Rendőri Lapok (Magyar Csendőr). [M. és német.] VII. évf.

Tőzsdei Közlöny. [A Magyar Tőzsdei Közlönnyel azonos.]

Typographia. Gutenberg. [M. és német.] XXXI. évfolyam.

Unio. A Bpest-Székesfőv. Sütők... Ipartestülete hivatalos szakközlönye. [M. és német.] IV. évf.

Vas- és Fémmunkások Szaklapja. Fachblatt der Eisen- und Metallarbeiter. [M. és német.] III. évf.

A Vendéglős. [A Kávésipar Szakközlönyével azonos.]

Zenelap. [Német melléklettel.] XIII. évf.

Ziehungs-Liste. Sorsolási Tudósító. [M. és német.] XXIX. évf.

Összesen 38.

VIDÉKEN.

Bácskai Ujság. Bácskaer Zeitung. (Apatin.) [M. és német.] IV. évf.

Buziás-gyógyfürdő. Heilbad Buziás. [M. és német.] Szerk. és társtul. S. Marton János; tul. Ullmann Ferencz. III. évf. Heti lap. Ára 4 frt 60 kr.

Curliste. Idegenek névsora. (Herkulesfürdő.) ? évf.

Módos és Vidéke. Modos und Umgebung. [M. és német.] VIII. évf.

Muraköz. Medjimurje. [M. és horvát.] XVI. évf.

Nyitrai Lapok. Neutra-Trenchiner Zeitung. (Nyitra.) [M. és német.] XXX. évf.

Pályázat. (Székesfehérvár). [M. és német.] VIII. évf.

Szent-Gotthárd. St.-Gotthard. [M. és német.] IV. évf. 1898/9.

Szepesi Hirnök. Zipser Bote. (Lőcse.) [M. és német.] XXXVII. évf.

Telecska. (Kula). [M. és német.] XVII. évf.

Vágvölgyi Lap. (Trencsén). [M. és német.] XXVI. évf.

Összesen 11.

II. NÉMET LAPOK.

a) Politikai tartalmúak.

BUDAPESTEN.

Allgemeine Jüdische Zeitung. (Héber betűkkel.) Szerk. tul. Grossberg Lipót. Ny. Fried és Krakauer. XII. évf. Heti 5 szám. Ára 10 frt.

Budapester Abendblatt. Szerk. Fischer Vilmos. Ny. »Anglo« ny. II. évf. Ára naponta 1 kr.

Budapester Tagblatt. Fel. szerk. Bolgár Ferencz; kiadja »Európa« r. t. Ny. »Európa.« XVI. évf. Napilap. Ára 14 frt.

Jüdisches Tageblatt. (Héber betűkkel.) Szerk. Gábel Jakab Jehiel. Ny. Neumayer Ede. I. évf. Heti 5 szám. Ára 8 frt.

Montagblatt. Fel. szerk. tul. Viola Miksa. Ny. Schlesinger és Kleinberger. XI. évf. Hetilap. Ára 6 frt.

Neues Budapester Abendblatt. Szerk. kiadó Singer Arthur. Ny. »Kosmos« I. évf. Napilap. Száma 2 fillér.

Neues Kleines Journal. Szerk. Vida (Weisz) Félix; tul. »Európa« r. t. Ny. »Európa.« III. évf. Ára naponta 1 kr.

Neues Pester Journal. Fel. szerk. Bródy Lajos; kiadó-tul. Bródy Zsigmond. Ny. »Hungaria« ny. XXVIII. évf. Napilap. Ára 14 frt.

Neues Politisches Volksblatt. Fel. szerk. dr. Fleischman Sándor; kiadó tul. Mérey Miksa. Ny. »Kosmos.« XXIII. évf. Napilap. Ára 10 frt., a »Witzrakete« mellékkel együtt 11 frt 20 kr.

Pester Lloyd. Fel. szerk. Falk Miksa; kiadó, ny. a »Pesti Lloyd-Társulat« XLV. évf. Napilap, estilappal. Ára 22 frt.

Politisches Volksblatt. Fel. szerk. Sipos J.; kiadó tul. a »Hungaria« vállalat. Ny. »Hungaria« XXV. évf. Napilap. Ára 10 frt.

Összesen 11.

VIDÉKEN.

Bács-Bodrogher Presse. (Ujvidék.) Fel. szerk. és kiadó Fuchs Emil. Ny. Fuchs Emil és Társa. XLIV. évf. Hetilap. Ára 5 frt.

Dettaer Zeitung. (Detta.) Fel. szerk. Binder Jenő; kiadó tul., ny. Heldenwanger J. XIX. évf. Hetilap. Ára 4 frt 60 kr.

Donau-Temes-Bote vorm. Banater Post. (Pancsova.) Szerk. tul., ny. Wittigschlager K. XXX. évf. Hetenként két szám. Ára 8 frt.

Eisenburg. (Szombathely.) Főszerk. Kővári-Kaffchr Béla; szerk. Füredi Béla. Ny. Bertalanffy. III. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

Der Freimütige. »Südungarisches Volksblatt.« (Temesvár.) Fel. szerk. és tul. Blaskovics Ferencz. Ny. »Délmagyarors. ny.« XIV. évf. Hetilap. Ára 4 frt 80 kr.

Fünfkirchner Zeitung. (Pécs.) Fel. szerk. Lenkei Lajos; tul. Guttmann J. özv. Ny. »Pécsi irodalmi és ny. r. t.« XXX. évf. Hetenként 2 szám. Ára 8 frt.

Hermannstädter Zeitung vereinigt mit dem Siebenbürger Boten. (Nagy-Szeben.) Fel. szerk. Roth Frigyes; kiadó ny. Reissenberger Adolf. CXV. évf. Napilap. Ára 10 frt.

Kronstädter Tageblatt. (Brassó.) Fel. szerk. Wächter Guidó; kiadó, ny. Schlandt-féle ny. V. évf. Napilap. Ára 10 frt.

Kronstädter Zeitung. (Brassó.) Fel. szerk. Feminger Károly; kiadótul. Gött János fia. Ny. Gött J. fia. LXIII. évf. Napilap. Ára 9 frt 60 kr

Der Landbote. (Temesvár.) Szerk. tul. Kraushaar Károly. Ny. Csanádegyházmegyei ny. XXVIII. évf. Hetilap. Ára 2 frt.

Lugoser Zeitung. (Lugos.) Szerk. tul. Pinkus Jakob. Ny. Traunfellner Károly. II. évf. Heti 3 szám. Ára 8 frt. Megszűnt.

Mediascher Wochenblatt. (Medgyes.) Szerk. Biehl Ferencz; tul. ny. Reissenberger G. A. VII. évf. Heti lap. Ára 6 korona.

Neue Temesvárer Zeitung. (Temesvár.) Fel. szerk. Dévay Ferencz; tul. kiadó Steger E. utóda. XXXII. évf. Napi lap. Ára 16 frt.

Neue Zeitung. (Sopron.) Szerk. Arnhold Károly; kiadja egy szövetség. Ny. Röttig Gusztáv. II. évf. Heti 2 szám. Ára 7 frt.

Oedenburger Zeitung. (Sopron.) Szerk. Marbach Ernő, társszerk. Horváth Xavér; kiadó ny. Romwalter Alfréd. XXXII. évf. Napilap. Ára 10 frt.

Pressburger Tagblatt. (Pozsony.)

Szerk. Vledényi Schankebank Károly; kiadó ny. Kath. irodalmi r. t. III. évf. Napi lap. Ára 10 frt.

Pressburger Zeitung. (Pozsony.) Fel. szerk. Lövvó Rudolf; kiadó tul. ny. Angermayer Károly. CXXXVI. évf. Napilap, esti lappal. Ára 12 frt.

Siebenbürgisch-Deutsches Tagblatt. (Nagy-Szeben.) Lapvezér Häner Henrik; fel. szerk. Teutsch Gyula; kiadó ny. Drotleff József. XXVI. évf. Napilap. Ára 14 frt.

Südungarischer Bote. (Lugos.) Szerk. tul. Reiner Adolf; ny. Traunfellner Károly. I. évf. Heti 3 szám. Ára 16 korona.

Südungarische Reform. (Temesvár.) Szerk. tul. ifj. Steiner Károly. Ny. »Unio« XI. évf. Napilap. Ára 14 frt.

Temesvarer Zeitung. (Temesvár.) Fel. szerk. Barát Armin; kiadó-tul. Heim Antal. XLVIII. évf. Napilap. Ára 16 frt.

Ung.-Weisskirchner Volksblatt. (Fehértemplom.) Szerk. Schümichen Jakab; tul. ny. Kuhn Péter IV. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

Der Volksfreund. (Szombathely.) Fel. szerk. és kiadó ny. Gabriel A. XVII. évf. Hetilap. Ára 4 frt.

Westungarischer Grenzbote. (Pozsony.) Fel. szerk. egyszersmind kiadó tul. Simonyi Iván. Sajat ny. XXVIII. évf. Napilap. Ára 12 frt 16 kr.

Összesen 24.

b) Szaklapok és vegyestartalmúak.

BUDAPESTEN.

Allgemeiner Technischer Anzeiger für Ungarn. Szerk. tul. Singer Gyula. Ny. Várnai Fülöp. III. évf. Havonta 2 szám. Ára 6 frt.

Amtliche Nachrichten. Kiadó Cs. kir. szab. Kassa-Oderbergi vasut. Ny. »Pesti kny. r. t.« . . . évf.

Der Bau-Unternehmer und Lieferant. (A »Vállalkozók Lapja« német kiadása.) Fel. szerk. Salzer Izor; kiadó-tul. Salzer I., Lakatos L. és Bendik G. Ny. »Belvárosi kny.« (Varga Endre és Grósz Bertalan.) XVIII. évf. Havi 3 szám. Ára 8 frt.

Budapester (Österr.-Ungar.) Ankündigungsbblatt. Szerk. és tul. Sikray S. Ny. Brózsza Ottó. XVII. évf. Havonta kétszer. Ára 6 frt.

Budapester Handels-Courir.

Szerk. kiadó Neumann Samu. Ny. Valter Ernő I. évf. Heti 3 szám. Ára 15 frt.

Budapester Humoresken und Styx. (A »Styx« havi melléklapja.) Fel. szerk. Schöpl G.; kiadó-tulajd. Singer A. K. özvegye. Ny. Gross és Grünhut. XI. évf. Ára a fölappal együtt 8 frt.

Budapester Montagszeitung. Szerk. tul. Büchler Baján Vilmos. Ny. Markovics és Garai. II. évf. Hetilap. Ára 4 frt.

Christliches Volksblatt. Szerk. tul. Molnár János. Ny. »Sz.-Gellért«, majd »Stephanaeum« ny. IV. évf. Heti lap. Ára 2 frt.

Commerzieller Anzeiger. Fel. szerk. Stein M.; tul. Zwilling J. »Assistenten« irodája. Ny. Krausz S. és T.; majd Gross és Grünhut. XXIX. évf. Heti lap. Ára 12 frt.

Commercieller Beobachter. Szerk. tul. Zwilling Lipót. Ny. Weissenberg Ármin. IX. (»XXIX.«) évf. Heti lap. Ára 12 frt.

Commercielle Rundschau. Szerk. kiadó Véscsi Leo. Ny. Gross és Grünhut. III. évf. Havi 3 szám. Ára 6 frt.

Cyankali. Szerk. Fischer Vilmos. »Anglo« ny. XIX. évf. Havi 2 szám. Ára 10 frt.!

Diplomatische Rundschau. Szerk. kiadók Szirmay (Schönberger) Zsigmond és Bauer Emil. Ny. »Kosmos«. Havi 3 szám. Ára 16 frt.

Donau Herold. Szerk. Schuller F. Ny. Wesselényi Géza. I. évf. Havi 2—3 szám. Ára 8 kor.

Das Echo. Szerk. »Weisse Károly«, ny. Löblovitz Zsigmond. Állítólag IX. évf. Havi 2 szám. Ára 12 frt. (!)

Eisenbahn-Tarif-und Verkehrs-Anzeiger. Szerk. kiadó Weismayer Brúnó. Ny. Gelléri és Székely. III. évf. Havi 2 szám. Ára 10 frt.

Express. Szerk. tul. Osinger János. Ny. Gonda és Tsa. Állítólag III. évf. Állítólag napilap, kézirat gyanánt; ára 350 frt.

Finanzielle Blätter. Fel. szerk. Pick Ignác. Ny. Zeiler. *Megjelenik bizonytalan időközökben, ismétlődő tartalommal.* Ára 10 frt. (!)

Fortschritts-Presse. Szerk. »Waldeck C.« (Eckstein). Ny. Müller Károly. *Megjelenik bizonytalan időközökben, ismétlődő tartalommal.* Ára 10 frt. (!)

Freiheit! Szerk. kiadó Szikora Zol-

tán. Ny. Weissenberg. IV. évf. Kétheti lap. Ára 3 frt.

Gemeinnütziges Journal. (A **Fortschritts-Presse**-vel *azonos.*)

General-Anzeiger. Szerk. Krausz A. Ny. Löblovitz Zsigmond. »XIII.« évf. Havi 2 szám. Ára 8 frt. (!)

»Grüss Gott«. Szerk. Famler Gusztáv Adolf (Torzsa) és Gladischefsky Károly. (Bpest.) Ny. Hornyánszky Viktor. IV. évf. Heti lap. Számja 2 kr.

Handels-und Gewerbeblatt. Szerk. »Paul Gábor«. (A **Finanzielle Blätter**-rel *azonos.*)

Hans-Jörgel. Szerk.-kiadó Czukelter Ferencz. Ny. Neuwald Illés. XXII. évf. Kétheti lap. Ára 8 frt., nyilvános helyiségeknek 6 frt.

Heitere Blätter. Fel. Szerk. Hátsek Adolf; társszerk. Schönmann Vilmos. Ny. »Európa« ny. VI. évf. Hetilap. Ára 4 frt.

Holzrevue. (A »Faußy Szemle« német kiadása.) Kiadó főszerk. Werner Arthur; fel. szerk. Pollacsek Jenő. Ny. »Hungaria«. I. évf. Havi 2 szám. Ára 8 frt.

Illustrierte Sonntags-Zeitung. Szerk. »Bauer C.« (A **Fortschritts-Presse**-vel *azonos*, de ára 12 frt. !)

Interessante Blätter. Szerk. »Koln Ph.« Ny. Anglo-ny. *Megjelenik bizonytalan időközökben, ismétlődő tartalommal.* Ára 14 frt. (!)

Internationale Artisten-Revue. Fel. szerk. és kiadó-tul. Steiner Ferdinánd; Ny. Markovits és Garai. IX. évf. Havi 3 szám. Ára 6 frt.

Internationale Kapitalisten-Zeitung. Szerk. tul. Singer Sándor. Ny. »Patria.« »IX.« évf. Havi 2 szám. Ára 1 frt.

Kleines Journal. Fel. szerk. Fischer Mór. Ny. Anglo ny. III. évf. . . . szám (kétheti lap?) Ára 8 frt.

Kredit und Handel. Szerk. tul. Blum Ármin. Ny. Pollacsek Mór VI. évf. Havi 2 szám. Ára 8 frt.

Lokal-Zeitung. A **Finanzielle Blätter**-rel *azonos.*

Mauthner's Führer durch Feld und Garten. Szerk. kiadó Mauthner Ödön magkereskedése. I. évf. Heti 2 szám, ingyen.

Mittheilungen der Holländischen Lebensversicherungs-Gesellschaft an ihre Vertreter. Ny. Radó Izor. III. évf. Heti lap, ingyen.

Montagblatt. Szerk. tul. Viola Miksa.

Ny. Schlesinger és Kleinberger. XI. évf. Hetilap. Ára 6 frt.

Möbelwagen-Evidenz-Blatt. Az »Eisenbahn-Tarif . . . Anzeiger« kiadása, havi 4 szám. II. évf.

Nationalökonomische Blätter. Szerk. tul. Friedmann L. Ny. Gross és Grünhut. XXV. évf. Heti lap. Ára 8 frt.

Oest.-Ung. Adels-Zeitung. A Fortschritts-Presse-vel *azonos.*

Oest-Ung. Journal. A **Finanzielle Blätter**-rel *azonos.*

Offerten-Zeitung. Szerk. kiadó Grossz J. Ny. Spatz H. I. évf. Havi 2 szám. Ára 5 forint. (!)

Pester Medizinisch-Chirurgische Presse. Fel. szerk. dr. Török Lajos; segéd szerk. dr. Pikler Gyula, dr. Sarbó Arthur, dr. Schein Mór; kiadó tul. Mezei Antal. Ny. »Werböczy« r. t. XXXV. évf. Hetilap. Ára 6 frt.

Reichs-Revue. Szerk. »Pauer Fr.« A **Fortschritts-Presse**-vel *azonos.*

Salonblatt. Az előbbivel *azonos.*

Saphir's Styx. Szerk. Rozsáfy Manó. Ny. Neuwald Illés. XXXI. évf. Félhavi lap. Ára 8 frt.

Sociale Kritik. Szerk. Klein Adolf. Ny. Zeisler István. »XV.« évf. Megjelenési ideje bizonytalan. Ára 10 frt. (!)

Styx. Szerk. Schöpl G., kiadó tul. Singer A. K. özv. Ny. Gross és Grünhut. XXXVIII. évf. Havonta 3 szám. Ára 8 frt.

Ungarische Allgemeine Verkehrs-Zeitung. Szerk. tul. Schreiber Adolf örököse Andics Jusztina. Ny. Feldmann Mór. XXI évf. Havi 2 szám. Ára 12 frt.

Ungarische Bauzeitung. Szerk. tul. Sommer József. (Újpest.) Ny. »Franklin« társulat. IV. évf. Havi 3 szám. Ára 10 frt.

Ungarisches Handelsblatt. Szerk. tul. »Kelemen B.« A **Fortschritts-Presse**-vel *azonos.*

Ungarisches Handels-Museum. Szerk. Braun A. Ny. Löblovitz Zsigmond. XIII. évf. Havi 2 sz. Ára 8 frt. (!)

Ungarischer Holzhändler. (A »Magyar Fakereskedő« német fordítása.) Szerk. és tul. Székely Ignác. Ny. »Fővárosi ny. és vonalozó r.-t.« VI. évf. Havonta kétszer. Ára 4 frt., a magy. kiadással együtt 10 frt.

Der Ungarische Israelit. Fel. szerk. dr. Bak Illés; tul. Bak Ignác özv.

Ny. Márkus Samu. XXVI. évf. Ára 6 frt., melléklettel 8 frt.

Ungarische Medizinische Presse. Szerk. és kiadó dr. Tuszka Ödön. Ny. Gelléri és Székely. IV. évf. Heti lap. Ára 6 frt

Ungarische Montan-Industrie- und Handelszeitung. Szerk. és kiadó Silberstein Arnold. Ny. Márkus Samu. V. évf. Félhavi lap. Ára 10 frt.

Ungarischer Weinbau. Szerk. Baross Károly és Drucker Jenő; tul. Baross K. Ny. »Patria« ny. r. t. III. évf. Heti lap. Ára 6 frt.

Ungarische Wochenschrift. Szerk. Dornbusch M. Ny. Gross és Grünhut V. évf. Hetilap. Ára 6 frt.

Volksblatt. Fel. szerk. »István gazda.« Ny. »Franklin« társulat. VI. évf. Hetilap. Ára 2 frt.

Volkswirthschaftliche Sonntags-Revue. Fel. szerk. és tul. Reinitz Tódor. Ny. Neuwald Illés. XXII. évf. Hetilap. Ára 12 frt.

Vorsicht. (!) Szerk. Kiadó »Gönczi Mihály.« A **Finanzielle Blätter**-rel *azonos.*

Die Witzrakete. (Melléklet a Neues Polit. Volksblatthoz.) Szerk. Fleischmann Sándor; kiadó a N. P. Vbl. társaság. VI. évf. Ára: a főlap előfizetőinek 1 frt 20 kr., különben 4 frt 80 kr.

Összesen 61.

VIDÉKEN.

Bács-Bodrogher Zeitung. (Apatin.) Fel. szerk. Witzmann József; tul. ny. Gass Mátyás. I. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

Bácskaer Volksblatt. (Zombor.) Fel. szerk. és tul. ny. Oblat Károly. XI. évf. Hetilap. Ára 4 frt.

Die Berzava. (Resiczabánya.) Szerk. kiadó, ny. Eisler József. XXIV. évf. Heti lap. Ára 4 frt 80 kr.

Bistritzer Wochenschrift. (Besztercze.) Szerk. kiadó Schell Károly. Ny. Botschar Tódor. XXVIII. évf. Hetilap. Ára 4 frt 40 kr.

Bistritzer Zeitung. (Besztercze.) Szerk. Clemens Frigyes; kiadó Raupenstrauch O. Ny. Botschar Tódor. IX. évf. Ára 4 frt.

Csákovaer Zeitung. (Csákova.) Fel. szerk. Chudy Jenő; tul. ny. Chudy testvérek. XVIII. évf. Hetilap. Ára 4 frt.

Curliste. Idegenek Névsora. (Her-

kules-Fürdő.) Kiadja a Temesi Agrár Takarékpénztár R. T. Ny. ?; ? évf. Ára ?

Evangelische Glocken. (Pozsony.) Szerk. Hollerung Károly (Modor). Kiadók: Brunner J. (Sopron), Dianiska A. (Lőcse), Fürst J. (Pozsony), Hollerung K., Löw F. (Locsmánd), Schwalm G. (Pancsova). Ny. Wigand K. F. XI. évf. Kétheti lap. Ára 2 frt.

Das freie Wort. (Temesvár.) Szerk. tul. Novotny József. Ny. Csendes J. II. évf. Kétheti lap. Ára 1 frt.

Der Friedensbote. Szerk. Schmidt C. E. (Pozsony); kiadó Scholtz Ödön (Agendorf). Ny. Wigand F. K. (Pozsony). 1898/9. II. évf., 1899/1900. III. évf. Kétheti lap. Ára 1 frt.

Gross-Beeskereker Wochenblatt. Fel. szerk. Mayer Rudolf; kiadó ny. Pleitz Ferencz Pál. XLIX. évf. Hetilap. Ára 5 frt.

Gross-Kikindaer Zeitung. (N.-Kikinda.) Szerk. tul. Korn Arthur. Ny. Gajin (előbb Milenkovits) ny. XXV. évf. Hetilap. Ára 4 frt.

Gross-Kokler Bote. (Segesvár.) Szerk. tul. ny. Horeth Frigyes. XXI. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

Günser Anzeiger. (Kőszeg.) Fel. kiadó Feigl G. Adolf. Ny. Feigl Frigyes. XXVI. évf. Hetilap. Ára 3 frt 80 kr.

Günser Zeitung. (Kőszeg.) Felelős kiadó. ny. Feigl Gyula. XVIII. évf. Hetilap. Ára 2 frt 40 kr.

Hatzfelder Zeitung. (Zombolya.) Fel. szerk. és kiadó tul. ny. Wunder Rudolf. XII. évf. Hetilap. Ára 4 frt.

Hermannstädter Vergnügungs-Anzeiger (a Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt melléklete.) (N.-Szeben.)

Karansebeser Wochenblatt. (Karansebes.) Szerk. tul. Jacobovits József. Ny. az egyházmegyei ny. XII. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

Karansebeser Zeitung. (Karansebes.) Szerk. tul. ny. Fleissig Lipót. III. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

Károlyfalvaer Wochenblatt. (Károlyfalva.) Szerk. Verner János; kiadó ny. Wetzel és Veronits. (Versece). III. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

Karpathen-Post. (Késmárk.) Szerk. tul. ny. Sauter Pál. XIX. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

Kaschauer Zeitung. Eperjesi Értesítő. (Kassa.) Fel. szerk. Rorwell S.; kiadó

ny. Werfer Károly. LXI. évfolyam. Heti 3 szám. Ára 5 frt.

Kirchliche Blätter. (N.-Szeben.) Szerk. tul. Josephi J., utóbb Wagner János. Ny. Krafft V. 1899/1900. IV. évf. Heti lap. Ára 3 frt.

Kismartoner Zeitung. (Kismarton.) Szerk. tul. ny. Dick Ede. XIV. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

Köl Mvészér. (Kolozsvár.) (Héber betűkkel.) Szerk. tul. Weinstein Béni Izsák. Ny. Boskovics József. I. évf. Heti lap. Ára 8 kor.

Krassó-Szörényer Zeitung. (Lugos.) Tul. ny. Virányi János. XLII. évf. Hetilap. Ára 5 frt.

Landwirthschaftliche Blätter. (N.-Szeben.) Szerk. Gottschling Adolf; kiadó az erdélyi szász gazd. egyesület felügyelőbizottsága. Ny. Drotleff József. XXVII. évf. Havonta 2 szám. Ára 1 frt 60 kr.

'sLustige Alt-Oedenburg [előbb: **Oedenburger Hans-Jörgel.**] (Sopron.) Szerk. »Witzig« D. Ny. Török és Kremszner. I. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

Nagy-Kikinda. (U. o.) Szerk. Hochstrasser János. Ny. kiadói ny. V. évf. Heti lap. Ára 4 kor.

Die Nera. (Ung. Weisskirchner Zeitung.) (Fehértemplom.) Szerk. és kiadó ny. Wunder J. XXXIII. évf. Hetilap. Ára 4 frt 60 kr.

Neue Lipphaer Zeitung. (Lippa.) Fel. szerk. kiadó-tul. Ny. Zach József. XIII. évf. Hetilap. Ára 4 frt.

Neue Werschetzer Zeitung. Fel. szerk. Veronits József; kiadó-tul. ny. Wetzel és Veronits czég. XVIII. évf. Hetenként 2 szám. Ára 5 frt.

Neutraer Zeitung. Nyitrai Hirlap. (Nyitra.) Szerk. tul. Grünfeld Náthán. Ny. Reicheles Lipót. X. évf. Heti lap. Ára 6 frt.

Oberwarther Sonntags-Zeitung. (Felső-Ór.) Kiadó-tul. ny. Schodisch Lajos. XX. évf. Hetilap. Ára 4 frt.

Oedenburger Hans-Jörgel. Szerk. »Eisenbart« D. Folytatása: **'s Lustige Alt-Oedenburg.**

Oedenburger Rundschau. (Sopron.) Fel. szerk. kiadó Zsombor Géza. Ny. Blum Náthán. IV. évf. Heti lap. Ára 2 frt 40 kr.

Oraviczaer Wochenblatt. (U. ott.) Fel. szerk. és tul. Ny. Wunder Károly. XXVIII. évf. Hetilap. Ára 4 frt 60 kr.

Oraviczaer Zeitung. (Oravicza.) Fel. szerk. Kehrler Viktor; tul. Kehrler L. Ny. Kehrler . . . XIV. évf. Hetilap. Ára 4 frt.

Orsovaer Wochenblatt. (Orsova.) Szerk. Hutterer Géza; tul. ny. Handl József. XXVII. évf. Hetilap. Ára 4 frt 80 kr.

Perjamos und Umgebung. (Perjamos.) Szerk. Gatter Aurél. Ny. »Hungaria« III. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

Die Posaune. (Temesvár.) Tul. ny. Lechenmayer J. C. XXIV. évf. Heti lap. Ára 6 frt 40 kr.

Pressburger Presse. (Pozsony.) Szerk. Engyeli Jenő; tul. ő és Langer Alajos. Ny. Alkalay Adolf. II. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

Radfahr-Sport. (Bécs.) Kiadó Adametz József. Ny. Röttig Gusztáv. (Sopron.) VII. évf. Heti lap.

Resiczaer Zeitung. (Resicza.) Szerk. és kiadó-tul. ny. Weisz Adolf. XIII. évf. Hetilap. Ára 4 frt 80 kr.

Schässburger Anzeiger. (Segesvár.) Kiadó. ny. Jördens testvérek. XXVII. évf. Hetilap. Ára 2 frt 50 kr.

Süd-Bácskaer Zeitung. (Előbb Verbász és Vidéke, Verbász und Umgebung, m. és német.) (Uj-Verbász.) Szerk. Trbojevics Mihály Szergej; tul. Boros és Ny. Boross »Verbászi kny«-ja. IV. évf. Hetilap, ára 6 korona.

Südungarische Bürger-Zeitung. (Perjamos.) Szerk. tul. ny. Pirkmayer Alajos. III. évf. Heti lap. Ára 1 frt 50 kr.

Südungarische Gewerbe-Bundeszeitung. (Temesvár.) Szerk. ifj. Steiner Károly; tul. Délmagy. Iparszövetkezet. Ny. »Unio«. I. évf. Havi 2 szám. Ára 2 kor.

Südungarn. (Lugos.) Szerk. Lányi Zsigmond; tulajd. Teichner Emil. Ny. Weiss és Sziklai. VII. évf. Heti 2 szám. Ára 8 frt.

Temes-Kubiner Wochenblatt. (T.-Kubin.) Szerk. Oberländer Róbert. Ny. Wettel és Veronits. (Versec.) I. évf. Heti lap. Ára 5 frt.

Torontaler Presse (előbb Südungarischer Grenzbote) (N.-Becs-kerek.) Szerk. tul. Ny. Jokly Lipót. II. = XV. évf. Heti lap. Ára 6 frt.

Torontaler Zeitung. (Perjamos.) Fel. szerk. tul. ny. Pirkmayer Alajos. XVII. évf. Hetenként 2 szám. Ára 5 frt.

Der Ungarische Landwirth.

(Der Volksfreund.) (Temesvár.) Szerk. Kraushaar Károly. Ny. csanád-egyházmegei ny. XI. évf. Hetilap. Ára 2 frt.

Volkswille. (Temesvár.) Szerk. Dobrillovics János; kiadó külön lapbizottság. Ny. Délmagyarországi kny. VI. évf. Hetilap. Ára 2 frt 40 kr.

Westungarischer Weinbergsbote. (Pozsony.) Szerk. tul. Vetter Pál K. Ny. Alkalay Adolf. III. évf. Havi 2 szám. Ára 4 frt.

Wetterkalender für Ungarn. (Ó-Széplak.) Kiadó ny. a Nyitrávölgyi gazdasági egyesület. XVII. évf. Heti lap. Tagilletmény.

Zeitung für Landwirthschaft. (Bécs.) Szerk. dr. Herdliczka Nándor. Ny. (Pozsonyban) Wigand F. K. XXIV. évf. Havi 2 szám. Ára 10 frt.

Összesen 57.

III. HORVÁT LAPOK.

Szaklapok.

BUDAPESTEN.

Financijalne Novine (előbb: Hrvatski Financijalni Stražar.) Szerk. Iklódy Győző. Ny. »Hunyadi Mátyás.« II. évf. Havi 3 szám. Ára 12 kor.
Povlastični Viestnik. Szerk. Freckay János. Ny. »Pallas.« IV. évf. Heti lap. Ára 20 korona.

Összesen 2.

VIDÉKEN.

Kurir (Glasnik). (Susák-Fiume.) Szerk. Stalcer Antal. Ny. (Fiume) Battara Péter. I. évf. Napilap. Ára 5 kor.

Összesen 1.

IV. SZERB LAPOK.

a) *Politikai tartalmúak.*

VIDÉKEN.

БРАНИК. (Ujvidék.) Fel. szerk. Jokszimovits Miklós; kiadó a »Druzsina Branika.« Ny. Popovits M. testv. XV. évf. Heti 3 szám. Ára 12 frt.

ЗАСТАВА. (Ujvidék.) Főszerk. Tomits Jása; fel. sz. Bradvarovits Konstantin. Ny. Miletits Szvetozár. XXXIV. évf. Napilap. Ára 14 frt.

НАИЦЕ ДОБА. (Ujvidék.) Fel. szerk. Pavlovits István. Ny. Hirschenhauser. XV. évf. Heti 2 szám. Ára 10 frt.

Összesen 3.

b) *Szaklapok és vegyestartalmúak.*

BUDAPESTEN.

БИВА. Szerk. »István gazda« (=Rombay Dezső.) Ny. »Franklin« társulat II. évf. Heti lap. Ára 1 frt 10 kr.

Összesen 1.

VIDÉKEN.

БАЧБАНИН. (Szabadka.) Szerk. kiadó Petrovits Dusán. Ny. Székely Simon. XII. évf. Hetilap. Ára 4 frt.

БУБАЊ. (Versec.) Szerk. dr. Kazvulvuc; kiadó ny. Petko-Pavlovits Milán. IV. évf. Havonta 3 szám. Ára 3 frt.

БУДУЋНОСТ. (Versec.) Szerk. Vezenkovits Lázó. Kiadja egy társaság. Ny. Wettel és Veronits. V. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

ГОЛУБ. (Zombor.) Szerk. Blagojevits Jován; kiadó Karakasevits Milivoj könyvkereskedése. Ny. Bittermann Nándor. XXI. évf. Félhavi ifjúsági lap. Ára 2 1/2 dinár.

НАРОДНО КОЛО. (Ujvidék.) Szerk. Jovanovits Milán. Kiadja saját társaság. Ny. Ivkovits György. I. évf. Hetilap. Ára 2 frt 40 kr.

НАРОДНОСТ. (Pancsova.) Szerk. kiadó Bekits T. Ny. Wittigschlager Dragutin. III. évf. Heti 2. szám. Ára 8 frt.

НАШ БРТ. (Ujvidék.) Szerk. kiadó Jovanovits Vojin. Ny. Ivkovits György. II. évf. Havi 2 szám. Ára 4 frt.

НЕДЕЉНЕ НОВИНЕ. (Ujvidék.) Szerk. Pesits Sándor. Ny. Miletits Szvetozár. I. évf. Hetilap. Ára 2 frt.

НОЗОРИШТЕ. (Ujvidék.) Szerk. Hacsits Antal. Kiadja a Szerb Nemzeti Színház Társaság vezetésége Ny. Popovits M. testv. XXIV. évf. Havonta 40 kr.

РАДЕНИЧКИ ГЛАСНИК. (Ó-Becse.) Szerk. Crnits Trifun. Ny. Gavanszki J. II. évf. Havi 2 szám. Ára 2 frt.

САДАШЊОСТ. (N.-Kikinda.) Fel. szerk. Veszelinovits Iván. Ny. Szegyakov Milán. XVI. évf. Heti lap. Ára 4 frt.

СРБАДИЈА. (N.-Kikinda.) Szerk. Tusanovits István; kiadja egy társaság. Ny. Radák Jován. II. évf. Heti 2 szám. Ára 6 frt.

СРБИН ЗАНАТЛИЈА. (Ujvidék.) Szerk. Bogdanovits L. Jován. Kiadó Prodánovits Szteva Ny. Miletits Szv. I. évf. Hetilap. Ára 3 frt. (Meggzűnt.)

ТРГОВИНСКО-ЗАНАТЛИЈСКИ ГЛАСНИК. (Versecz.) Szerk. Nikasinovits Velimir; kiadó tul. Nikasinovits Bozsidiár (Sarajevo); ny. Kirchner J. E. özv. III. évf. Havi 3 szám. Ára 3 frt 60 kr.

ШКОЛСКИ ОДЈЕР. (Ujvidék.) Szerk. Milovanovits Kuzman. Ny. Miletits Szvetozár. III. évf. Havi 3 szám. Ára 4 frt.

Összesen 15.

V. ROMÁN LAPOK.

a) *Politikai tartalmúak.*

VIDÉKEN.

Controla. (Temesvár.) Fel. szerk. és kiadó Barcianu V. Jónás. Ny. Délmagyarország. kny. r. t. V. évf. Ára 8 frt.

Foaia Poporului. (Nagy-Szeben.) Fel. szerk. Baltés András; tul. »Tipografia« r. t. VII. évf. Hetilap. Ára 3 frt.

Gazeta Transilvaniei. (Brassó.) Fel. szerk. egyszersmind tul. ny. Muresianu Aurél. LXII. évf. Ára [a napilapé] 12 frt, illetőleg [a vasárnapi kiadásoké] 2 frt.

Telegraful Roman. (Nagy-Szeben.) Ideigl. szerk. Krisztia Illés; kiadó a gör. kel. egyházmegye könyvnyomtató intézete. XLVII. évf. Hetenként 3 szám. Ára 7 frt.

Tribuna. (Nagy-Szeben.) Fel. szerk. Morariu János; tul. »Tipografia« r. t. XVI. évf. Napilap. Ára 10 frt.

Tribuna Poporului. (Arad.) Szerk. világosi Russu János; kiadó ny. Popovici-Barcianu Aurél. III. évf. Napi lap. Ára 10 frt.

Unirea. (Balázsfalva.) Fel. szerk. és kiadó Suciú Vaszyly. Ny. Gör. kel. főegyházmegyei szeminárium ny. IX. évf. Heti lap. Ára 6 frt.

Vulturul. (Nagyvárad.) Szerk. Ardelean Jusztin. Ny. »Szt. László ny.« VIII. évf. Heti lap. Ára 1 frt.

Összesen 8.

b) *Szaklapok és vegyes tartalmúak.*

BUDAPESTEN.

Poporul. Fel. szerk. Coresi, pópa. Ny. »Franklin« társ. VI. évf. Heti lap. Ára 2 frt.

Összesen 1.

VIDEKEN.

Biserica și Școla. (Arad.) Fel. szerk. Proca György; kiadó ny. az aradi görög kel. egyházmegye. XXIII. évf. Hetilap. Ára 5 frt.

Familia. (Nagyvárad.) Fel. szerk. és kiadó Vulcanu József. Ny. Láng József. XXXV. évfolyam. Hetilap. Ára 8 frt.

Foia Diocesana. (Karánsebes.) Szerk. Barbu Péter. Ny. kiadó Gör. kel. egyházmegyei ny. XIII. évf. Hetilap. Ára 5 frt.

Foia Pedagogica. (N.-Szeben.) Szerk. Barcianu D. P.; kiadó: szerkesztő testület. Ny. Főegyházmegyei ny. III. évf. Havi 2 szám. Ára 3 frt. Egyébiránt melléklet a Telegraful Român-hoz.

Foia Scolastica. (Balázsfalva.) Szerk. »Negrutiu« (Fekete) János. Kiadja tanítóegyesület. Ny. gör. kel. főegyházmegye. I. évf. Havi 2 szám. Ára 3 frt.

Revista Orăștiei. (Szászváros.) Fel. szerk. Baritz F. Péter; kiadó Popovici-Barcianu Aurel. Ny. »Minerva.« V. évf. Hetilap. Ára 3 frt.

Összesen 6.

VI. TÓT LAPOK.

a) *Politikai tartalmúak.*

BUDAPESTEN.

Krestan. Fel. szerk. Janda József; kiadó-tul. ő és Németh Gellért. Ny. »Sz.-Gellért« ny. VI. évf. Hetilap. Ára 2 frt.

Opravdový Krestan. (Az alábbiak heti néplapja.) Ny. Hornyánszky. IV. évf. Ára 2 frt.

Slovenské Noviny. Fel. szerk. és kiadó ny. Hornyánszky Viktor. XIV. évf. Havi 3 szám. Ára 6 frt. (Melléklapja: Opravdový Krestán.)

Összesen 3.

VIDÉKEN.

Národné Noviny. (Túróc-Szent-Márton.) Fel. szerk. Pietor Ambrus; kiadók Mudron Pál és társai. Ny. részv. társ. XXX. évf. Napilap. Ára 16 frt.

Összesen 1.

b) *Szaklapok és vegyes tartalmúak.*

BUDAPESTEN.

Vlast a' Svet. Fel. szerk. »Štefan« gazda. Ny. »Franklin« társ. XIV. évf. Hetilap. Ára 2 frt.

Összesen 1.

VIDÉKEN.

Katolicke Noviny. (Nagy-Szombat.) Fel. szerk. és kiadó Kollár Márton. Ny. Horovitz Adolf. L. évf. Félhavi lap. Ára 2 frt.

Ludové Noviny. (Túróc-Sz.-Márton) Szerk. Hlinka András és a kiadó Bielek Antal. Ny. részvény-társ. III. évf. Havi lap. Ára 3 frt 60 kr.

Národní Hlasník. (Túróc-Sz.-Márton) Szerk. Halaša Antal. Kiadó Pietor Ambrus. Ny. r. t. XXXII. évf. Havi 2 szám. Ára 1 frt.

Zprávy hospodárskeho spolku údolia Nitry. (Ó-Széplak.) Szerk. Friesenhof Gergely báró. Ny. a Nyitra-völgyi Gazd. Egyesület, gyorsajtóján. VIII. évf. Havi 2 szám. Tagületmény.

Összesen 4.

VII. OROSZ LAPOK.

Szaklapok.

BUDAPESTEN.

ИВАНЪ ГАЗДА. Szerk. »Iván gazda.« (=Rom-bay Rezső.) Ny. »Franklin« társulat. II. évf. Havi lap. Ára 2 frt.

Összesen 1.

VIDÉKEN.

ИВАНЪ ГАЗДА. (Ungvár.) Szerk. Fenczik Jenő. Ny. Jäger Bertalan. XV. évf. Félhavi lap. Ára 4 frt. a ДОДАТОКЪМ mellékklappal együtt 5 frt.

НАВКА. (Ungvár.) Szerk. Csuska Gyula; kiadó a Nagy Szent Bazil Társulat. Ny. Székely és Illés. III. évf. Kétheti lap. Ára 2 korona.

Összesen 2.

VIII. FRANCZIA LAP.

Politikai tartalmú.

BUDAPESTEN.

Revue d'Orient et de Hongrie. Szerk. Leval András; tul. Gunszt Miklós. Ny. »Orsz. közp. községi ny. r. t.« XIV. évf. Hetilap. Ára 6 frt.

Összesen 1.

IX. OLASZ LAPOK.

Politikai tartalmúak.

VIDÉKEN.

La Bilancia. (Fiume.) Szerk. Mohovich Vitsuz. Ny. Mohovich Emőd. XXXII.

évf. Napilap estilappal. (Heti melléklete:
Értesítő, Avvisatore.) Ára 16 ft.

La Voce del Popolo. (Fiume.)

Szerk. kiadó Chiuzzelin A. Ny. Chiuzzelin
 és Társa, XI. évf. Napi lap. Ára . . . .

Összesen 2.

X. HÉBER LAP.

Szaklap.

VIDÉKEN.

הל תלפיות (Tél Tálpiosz.) (Vác.) Szerk.
 tul. Katzburg D. Ny. ? VII. évf. 1897/8;
 VIII. évf. 1898/9. Havi 2 szám. Ára 8 kor.
 Összesen 1.

ÖSSZEGEZÉS.¹⁾

		Budapesten	Vidéken	Összesen
Német:	politikai	11 (7)	24 (25)	35 (32)
	szak- és vegyestartalmú lap	61 (51)	57 (64)	118 (115)
Horvát:	szaklap	2 (2)	1 (—)	3 (2)
Szerb:	politikai	— (—)	3 (4)	3 (4)
	szak- és vegyestartalmú lap	1 (1)	15 (18)	16 (19)
Román:	politikai	— (—)	8 (9)	8 (9)
	szak- és vegyestartalmú lap	1 (1)	6 (7)	7 (8)
Tót:	politikai	3 (3)	1 (2)	4 (5)
	szak- és vegyestartalmú lap	1 (2)	4 (1)	5 (3)
Bunyevác:	vegyestartalmú	— (—)	— (1)	— (1)
Orosz:	szaklap	1 (1)	2 (2)	3 (3)
Lengyel:	vegyestartalmú	— (—)	— (3)	— (3)
Francia:	politikai	1 (2)	— (—)	1 (2)
	szaklap	— (1)	— (—)	— (1)
Olasz:	politikai	— (—)	2 (2)	2 (2)
Héber:	szak- és vegyestartalmú	— (—)	1 (1)	1 (1)

Összesen: 82 (71), 124 (139), 205 (209.)

¹ A zárójelben az 1898. évi létszám van, összehasonlítás végett, idézve.

III.

Folyóiratok.

KOVÁTS LÁSZLÓTÓL.

I. MAGYAR NYELVŰ FOLYÓIRATOK.

a) BUDAPESTEN.

Akadémiai Értesítő. A m. tud. Akadémia megbízásából szerk. Szily Kálmán főtktár. X. kötet. Nyom. Hornyánszky Viktor. Megjelenik havonként. Ára 3 frt.

Allamgazdasági Szemle. Szerk. és kiadják Zachár Gyula és Olgyay Kálmán. Nyom. a »Patria« nyomda. II. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 10 frt.

Az állami tanítók országos egyesületének értesítője. Szerk. Kováts László és Benedek Mihály. Nyom. Grünstein Mór Munkácson. II. évfolyam. Megjelenik időszakonként. Tagoknak ingyen.

Állategészség. Folyóirat az állategészségügyi ismeretek terjesztésére. Szerk. Rátz István. Kiadja és nyomatja a Szent-László nyomda. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 6 korona.

Angol uri-divat. Divattudósító az angol és francia úri divatról. Szerk. ifj. Deutsch Mór. Nyom. a Werbőczy kny. I. évfolyam. Megjelenik havonként. Ingyen küldetik.

Apolló. Szerk. Erkel Sándor és Goll János. Kiadja az »Országos magyar dalár-egyesület.« Nyom. a Pesti nyomda. XIV. évfolyam. Megjelenik évenként négyszer. Ára 5 korona.

Aquila. A magy. ornithologiai központ folyóirata. Szerk. Herman Ottó. Nyom. a Franklin társulat. VI. évfolyam. Évenként négy füzet. Ára 10 korona.

Archeologiai Értesítő. Szerk. Hampel József. Kiadja a m. tud. Akadémia. Nyom. a Franklin társulat. Új folyam XIX. köt. Évenként 5 füzet. Ára 6 frt.

A társulat tagjai tagdíj (5 frt) tejében kapják.

Athenaeum. Szerk. Pauer Imre. Kiadja a m. tud. Akadémia. Nyomatja Hornyánszky Viktor. VIII. évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Ára 5 frt.

Aurora. Irodalmi, művészeti és társadalmi közlöny. Szerk. Incze Henrik. Kiadja és nyom. Löblovitz Zsigmond. II. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 frt.

Bába-Kalauz. Szerk. és kiadja Dirner Gusztáv. Nyom. Buschmann F. VI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt.

Balneologiai értesítő. A magyar szent korona országai balneologiai egyesületének hivatalos közlönye. Szerk. és kiadja Preysz Kornél. Nyom. a Pesti kny. 1899. évf. Évenként 4 szám. Ára 5 korona.

A biologiai gyógyítástan Szak-közlőnye. Szerk. Balogh Tihamér. Kiadja Jármay Gyula. Nyom. Eckstein Bernát és fia. V. évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Ára 6 korona. Orvosoknak 3 korona.

Bombardon. IV. évfolyam. (Könyv-matos éleztlap.) Nyom. Fried és Krakauer. Havonként jelenik meg.

Bölcséleti Folyóirat. Szerk. és kiadja Kiss János. Nyom. az Athenaeum r. társaság. XIV. évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Ára 5 frt.

Budai hírlap. Időszertint megjelenő politikai, társadalmi, szépirodalmi és közgazdasági közlöny. Szerk. Lehmann Ferencz. Nyom. Bartalits Imre. III. évfolyam. Időszakonként jelenik meg. Ingyen küldetik.

A budai Könyvtár Közlőnye.

Szerk. Jurányi Győző. Kiadja a budai könyvtáregyesület. Nyom. Bagó Márton és fia. III. évfolyam. Meg nem határozott időközökben jelenik meg. Az egyesület tagjai ingyen kapják.

Budapest Főváros Statisztikai havi füzetei. Szerk. Körösy József. Kiadja Budapest székes főváros statisztikai hivatala. Nyom. a Pesti nyomda. XXVII. évfolyam. Ára 4 frt.

Budapesti Gyorsíró. Szerk. Bódogh János. Kiadja az orsz. magyar gyorsíró-egyesület. Nyom. a Pesti nyomda. XI. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 2 frt.

A budapesti lawn-tennis-club értesítője. Szerk. a club titkára. Nyom. Bichler J. Megjelenik havonként. 1899. évfolyam.

A budapesti Polgári Lövészegyesület hivatalos értesítője. Szerk. Száva Gábor. Nyom. Hornyánszky Viktor. VI. évfolyam. Megjelenik időszakonként. Az egyesület tagjai ingyen kapják.

A budapesti szállodások, vendéglősök és korcsmárosok ipartársulatának Értesítője. A választmány megbízásából szerkeszti a titkár. Kiadja az ipartársulat. Nyom. Feldmann Mór. IX. évfolyam. Megjelenik havonként. A tagok ingyen kapják.

Budapesti Szemle. Szerk. Gyulai Pál. Kiadja a m. t. Akadémia. Nyom. a Franklin-Társulat. XXVII. évfolyam. XCVII—C kötet. Megjelenik havonként. Ára 12 frt.

Budapesti Tattersall Értesítője. Szerk. Aminger Sándor. Kiadja a lótenyésztés emelésére alakult részvénytársaság. Nyom. a »Pátria« nyomda. IV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt.

Centiméter. Férfiszabók szak- és divatlapja. Szerk. és kiadja Luzny Antal. Nyom. Kálmán M. és társa. II. évfolyam. Havonként jelenik meg. Ára 1 frt 50 kr.

Continent. Házassági szaklap és hirdetési közlöny. Kiadja Kollmann Rudolf. Nyom. a Hunnia kny. VIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 12 frt.

Czimbalmozók folyóirata. Szerk. Kuliffay Izabella. Kiadja Horváth István. Nyom. a Pesti nyomda. X. évfolyam. Megjelenik minden második hónapban. Ára 3 frt 60 kr.

A czimbalom család körben. Szerk. Allaga Géza. Kiadja Schunda V. József. Nyom. Kunosy Vilmos és fia. IX.

évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Ára 2 frt.

Czimbalom Szalon. Szerk. Erdélyi Dezső. Kiadja Nádor Kálmán. Nyom. a Pesti nyomda. II. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 12 korona.

Dijnokok Közlönye. Az országos dijnokegylet és nyugdíjintézet hivatalos lapja. Szerk. Paczona Antal. Nyom. Lóbl Dávid. V. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt 60 kr.

Divat értesítő. Szerk. Holzer Sándor. Kiadja Holzer Simon áruháza. Nyom. Lengyel Lipót. XXX. évfolyam. Évenként 4 szám. Ingyen küldetik.

Egészség. Szerk. Csapodi István közreműködésével Frank Ödön, Rigler Gusztáv. Kiadja az orsz. közegészségi egyesület. Nyom. a Franklin társulat. XIII. évf. Kéthavonként jelenik meg. Ára 6 korona. Az egyesület tagjai tagdíj (6 korona) fejében kapják.

Egészségőr. A »Zion« jótékonyági egylet népszerű közlönye. Nyom. Gross és Grünhut. IV. évfolyam. Megjelenik havonként. A tagoknak ingyen küldetik.

Egyesületi értesítő. A fatermelő és fakereskedő hivatalnokok országos egyesületének hivatalos közlönye. Szerk. Pollacsek Jenő, később Egressi Arthur. Nyom. a Hungária kny. V. évfolyam. Megjelenik havonként.

Egyetemes Philologiai Közlöny. Heinrich Gusztáv és P. Thewrewk Emil közreműködésével szerk. Némethy Géza és Petz Gedeon. Nyom. Franklin társulat. XXIII. évf. Évenként 10 füzet. Ára 6 frt.

Első magyar kalapos Ujság. A magyar férfi kalapdivat-egylet hivatalos közlönye. Szerk. Kiss Zsigmond. Kiadja Fáy Antal és társa. Nyom. Gelléri és Székely. IV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt.

Emberszeretet. A »Báró Hirsch Mór« jótékonyági és önszegélyző egyesület hivatalos lapja. Szerk. Ötvös Vilmos. Nyom. Eckstein Bernát és fia. IV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt. Az egyesület tagjainak 30 kr.

Építészeti Szemle. (lásd a hírlapok között.)

Erdészeti Lapok. Az országos erdészeti egyesület közlönye. Szerk. Bedő Albert. Nyom. a »Pátria« irod. vállalat. XXXVIII. évfolyam. Havonként jelenik meg. Ára 8 frt. A tagoknak tagdíj (8 frt) fejében küldetik.

Erőszaknélküliség. (Állam nélkül.) Közlöny a Krisztus szellemében. Szerk. és kiadja Schmitt Jenő. Nyom. Fried és Krakauer. III. évfolyam. Havonként.

Ethnographia. A magyar néprajzi társaság és a M. Nemz. Múzeum értesítője. Szerk. Munkácsi Bernát és Sebestyén Gyula. Nyom. Hornyánszky Viktor X. évfolyam. Évenként 6 füzet. Ára 3 frt. A tagoknak tagdíj fejében jár.

Faipari és fakereskedelmi értesítő. (Lásd Egyesületi értesítő czímen.)

Farsangi híradó. Szerk. Szomory Róbert és Káldor K. Gyula. Kiadja Szerencsy József. Nyom. a Belvárosi kny. I. évfolyam. Megjelenik minden bálon. Egyes szám ára 40 fillér.

Fényképészeti szemle. Amateurok lapja. Szerk. és kiadja Pejtsik Károly. Nyom. az Athenaeum. r. t. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 korona.

Férfi divat. Szerk. Mangold Béla Kolos. Kiadja Várady Béla. Nyom. az Athenaeum r. t. I. évf. Negyedévenként. Ingven küldetik.

Fizikai és diétetikai gyógyítómódok közlönye gyakorló orvosok számára. Szerk. és laptulajdonos Palócz Ignác. Nyom. a Budapesti Hírlap kny. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 3 korona.

Földtani Közlöny. Kiadja a magyarhoni földtani társulat. Szerk. Lóczy Lajos és Cholnoky Jenő. Nyom. a Franklin társulat. XXIX. kötet. Havi folyóirat. Ára 5 frt. A társulati tagok tagdíj (5 frt) fejében kapják.

Földrajzi Közlemények. Kiadja a magyar földrajzi társaság. Szerk. Berecz Antal. Nyom. Fritz Ármin. XXVII. kötet. Évenként 10 füzet. Ára 5 frt. Tagoknak tagdíj fejében küldetik.

Fővárosi Gyorsiró. Szerk. és kiadja Forrai Soma. Nyom. Fritz Ármin. XI. évfolyam. Megjelenik évenként 10-szer. Ára 1 frt 50 kr.

Fürdő- és utazási közlöny (Előbb gyógyfürdők és üdülőhelyek). Szerk. Rózsa Lajos. Nyom. id. Poldini Ede és társa. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt.

Galilei. Szabadkőművesi haviszemle. Szerk. Mandello Károly és Sgalitzer Gyula. Nyom. Wendt knyomdája. I. évfolyam. Havonként.

Grafikai Szemle. Szerk. Tanay József. Kiadja a »Könyvnyomdászok Szak-

köre«. Nyom. a Pesti knyomda. IX. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt.

Graphica. Szerk. Szöllősy Mihály. A budapesti könyv- és könyvnyomdászok egyesületének hivatalos lapja. Nyom. Hornyánszky Viktor XI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt.

Gyakorlati kereskedelmi tudományok. Közgazdasági ismeretterjesztő havi folyóirat. Szerk. Zachár Gyula és Fináczy Béla. Nyom. a Pátria kny. 1899. évfolyam. Havonként. Ára 12 frt.

A gyakorló orvos. (Der praktische Arzt.) Szerk. Stadler Károly. Nyom. Károlyi György. X. évfolyam. Havonként jelenik meg.

Gyermekdivat. Szerk. Csepreghy Ferenczné. Kiadja és nyom. Rákosi Jenő Budapesti Hírlap vállalata. VI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt. Vidékre 2 frt 20 kr.

Gyógyfürdők és üdülőhelyek. (Lásd »Fürdő- és utazási közlöny« czímen.)

Gyógypaedagogiai szemle. Siketnémák, vakok, hülyék, gyengeelméjűek, dadogók és hebegők oktatásával foglalkozók szakkönyve. Szerk. és kiadják Németh László és Váradi Zsigmond. Nyom. Fritz Ármin. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 8 korona.

Gyorsirászati Lapok. Szerk. Fabró Henrik és Bódogh János. Kiadja az »Országos magyar gyorsiró-egyesület. Nyom. a Pesti kny. XXXVII. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 2 frt. Az egyesületi tagoknak ingyen.

Hajnal. Belmissiói folyóirat. Szerk. Szabó Aladár. Kiadja Hornyánszky Viktor. Nyomatja Hornyánszky Viktor. VI. évfolyam. Évenként 10 füzet. Ára 2 frt.

Hasznos tanácsadó. Képes családi lap. Szerk. Gerő Attila. Nyom. az Athenaeum r. t. I. évf. Havonként. Ára 2 frt.

Havi Füzetek. Szerk. és kiadja Dvorzsák János. Nyom. Müller Károly. 1899. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 frt.

Hittudományi Folyóirat. Szerk. és kiadja Kiss János. Nyom. az Athenaeum r. társ. X. évfolyam. Megjelenik évenként. Ára 5 frt.

Az Időjárás. Meteorológiai havi folyóirat. Szerk. és kiadja Héjas Endre. Nyom. Heisler J. III. évfolyam. Ára 4 frt.

Ifjúság és Egészség. Iskolaegészségügyi folyóirat. Szerk. és kiadja Ger-

lőczy Zsigmond. Nyom. a Szent László nyomda. II. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 korona.

Ifjúsági könyvtárjegyzék. Szerk. és kiadja. Szemák István. Nyom. Nagy Sándor. 1899. évfolyam. Megjelenik évenként kétszer. Egyes szám ára 15 kr.

Az Igazság Tanuja. A magyar baptisták közlönye. Szerk. és kiadja Meyer H. Nyom. Rózsa Kálmán és neje. V. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 90 kr.

Igazságügyi Közlöny. Kiadja a magy. kir. igazságügyministerium. Nyom. a Pesti nyomda. VIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt.

Illusztrált lapok. Szerk. Bolgár Lajos. Kiadja Bolgár Zsigmond. Nyom. a Werbőczy kny. 1899. évfolyam. Havonként. Ára 10 frt.

Iparosok Olvasótára. Szerk. Mártonfy Márton és Sztérényi József. Kiadja Lampel Róbert. Nyom. Wodianer F. és fiai. V. évfolyam. Megjelenik évenként 10 füzet. Ára 3 frt.

Irodalmi Tájékoztató. Szerk. és kiadja Róna Béla. Nyom. Neuwald Illés. (III.) Uj folyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt.

Irodalomtörténeti Közlemények. Szerk. Szilády Áron. Kiadja a m. tud. Akadémia. Nyom. az Athenaeum r. társ. IX. évfolyam. Megjelenik évnegyedévenként. Ára 5 frt.

Izr. tanügyi Értesítő Szerk. Barna Jónás. Kiadja az »Orsz. izr. tanító-egyesület«. Nyom. Neuwald Illés. XXIV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt. Az egyesületi tagok tagdíj fejében kapják.

Jogi és közigazgatási Utmutató (Előbb Jogi tanácsadó). Szerk. és kiadja Istóczy Győző. Nyom. Buschmann F. VI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt 50 kr.

Kalauz az emberbaráti oktatás és nevelés terén. A »Szeretet« testi és szellemi fogyatkozásban szenvedőket gyámolító orsz. egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Scherer István. Nyom. Bichler J. XII. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 2 frt 50 kr.

Kataszteri Közlöny. Szerk. és kiadja Dobrovics Viktor. Nyom. Neumayer Ede. VIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 frt.

**Katholikus egyházi Zeneköz-
löny.** Az orsz. magy. Czeccilia egyesü-

let hivatalos közlönye. Szerk. Kutschera József. Nyom. a Pesti nyomda. VI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt 60 kr.

Katholikus hitvédelmi Folyóirat. Szerk. T. Pelikán Krizsó és Keményfy K. Dániel. Nyom. Wigand F. K. Pozsonyban, később a Stephaneum kny. Budapesten. XI. évfolyam. Havonként jelenik meg. Ára 4 frt.

Katholikus Paedagogia. Szerk. és kiadja Gyürky Ödön. Nyom. Buschmann F. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 frt.

Katholikus Szemle. Szerk. Mihályfi Ákos. Kiadja a Szent-István-társulat. Nyom. az Athenaeum r. társ. XIII. kötet. Évenként 5 füzet. Ára 5 frt. Tagoknak a tagdíj fejében jár.

Kelet. A magyarországi symbolikus nagy páholy hivatalos közlönye. Szerk. Gelléri Mór. Nyom. Márkus Samu. XI. (24.) évfolyam. Havonként. Tagoknak ingyen küldetik.

Kereskedelmi Szakoktatás. A keresk. szakisk. tanárok orsz. egyesületének közlönye. Szerk. Schack Béla. Nyom. Márkus Samu. VII. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 4 frt. Tagoknak tagdíj fejében jár.

Keresztyén Híradó. A Lorántffy Zsuzsánna-egylet és a budapesti református ifjúsági egylet közlönye. Szerk. Szabó Aladár. Nyom. Hornyánszky Viktor. IV. évf. Havonként jelenik meg. Ára 1 korona.

Kertészeti Lapok. Az országos magyar kertészeti egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Sigray Ferencz. Nyom. az Athenaeum r. társ. XIV. évfolyam. Megjelenik havonként. Egyes szám ára 50 kr. Az egyesületi tagok tagdíj fejében kapják.

Kísérletügyi közlemények. Közrebocsátja a földmívelésügyi m. kir. ministerium mezőgazdasági kísérletügyi központi bizottsága. Nyom. a Pallas r. t. II. kötet. Évenként 6 füzet.

Klinikai Füzetek. Előadások a gyakorlati orvostan összes ágaiból. Szerk. Donáth Gyula. Nyom. Bróza Ottó. IX. évfolyam. Évenként 12 füzet. Ára 4 frt.

Kneipp-ujság. Az »Országos magyar Kneipp-egyesület« hivatalos lapja. Szerk. Szalkay Gyula. Nyom. Neumayer Ede. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 4 frt.

Kolping. A magyarországi kath. le-

gényegyesületek orsz. szövetségének hivatalos közlönye. Nyom. a Stephaneum kny. III. sorozat. 1899. évfolyam. Időközönként jelenik meg.

Konstantinápoly. Szerk. és kiadja a Máv. városi menetjegyirodája. Nyom. a Redő testvk. I. évf. Meg nem határozott időben jelenik meg. Ingyen küldetik.

Körlevél. A budapesti kereskedő-íffak társulatának és a szegedi rokonegyesületnek hivatalos közlönye. Szerk. Pacsú Leó. Nyom. Barcza József. XIX. évf. Megjelenik havonként. Ára 1 frt. A társulati tagok tagdíj fejében kapják.

Középiskolai matematikai Lapok. Szerkeszti és kiadja Rátz László. Nyom. a Franklin társulat. VI. évfolyam. Evenként 10 szám. Ára 4 korona.

Közgazdasági Szemle. A magyar közgazdasági társaság hivatalos közlönye. Szerk. Jekelfalusy József. Nyom. a Pesti nyomda. XXIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 8 frt. A társaság tagjai a tagdíj fejében kapják.

Közlekedés és Sport. Közgazdasági havi folyóirat. Szerk. Spitzer József. Nyom. Spitzer és Somogyi. III. évfolyam. Ára 2 frt.

Közlemények az összehasonlító élet és kórtan köréből. Szerk. Hutyrá Ferencz. Rátz István és Tangl Ferencz. Kiadja a magyar országos állatorvos-egyesület. Nyom. a »Pátria« nyomda. IV. kötet. Időhöz nem köve jelenik meg. Ára 8 korona. Az egyesület tagjai tagdíj fejében kapják.

Külföldi egyházi szónoklatok. Szerk. Ribényi Antal. Nyom. a »Hunyadi Mátyás« intézet. XIV. évfolyam. Megjelenik negyedévenként. Ára 4 frt.

A Ludovika Akadémia közlönye. Szerk. és kiadja a m. kir. honvédségi Ludovika akadémia tanári kara. Nyom. a Pesti nyomda. XXVI. évfolyam. Havi folyóirat. Ára 4 frt.

A Magántisztviselők Országos nyugdíjegyesületének Értesítője. Nyom. a Gutenberg nyomdai vállalat, később Wellesz és Krammer. VI. évfolyam. Az egyesületi tagok díjtalanul kapják.

A Magyar. Szerk. és kiadja Erdélyi Gyula. Nyom. Bartalics Imre. VIII—II. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt 20 kr. A Buda és Vidéke előfizetői ingyen kapják.

A magyar állami alkalmazottak

egyesülete Értesítője. Szerk. Madarász János. Kiadja az egyesület. Nyom. a Pesti nyomda. II. évfolyam. Egyes szám ára 20 fillér.

Magyar chemiai Folyóirat. Szerk. Hlosvay Lajos és Molnár Nándor. Kiadja a kir. m. természettud. társulat chemia-ásványtani szakosztálya. Nyom. a Pesti Lloyd-társulat nyomdájá. V. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 5 frt. Tagoknak 3 frt.

Magyar dal és zeneközöny. Szerk. Falk Zsigmond. Kiadja az országos magyar daláregyesület. Nyom. a Pesti nyomda. VI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt. Tagoknak 1 frt 20 kr.

A magyar építőmesterek egyesülete Értesítője. Szerk. Ziegler Géza. Nyom. Várnai F. —II. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 3 frt. Az egyesületi tagok díj nélkül kapják.

Magyar fényképészek Lapja. A »fényképészek köre« hivatalos közlönye. Szerk. Löwinger Mór, később Zitkovszky Béla. Nyom. a Pallas kny. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 frt.

Magyar fogászati Szemle. A »Stomatologusok országos egyesületének« hivatalos közlönye. Szerk. és kiadja Bauer Samu. Nyom. Várnai F. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 3 frt. Tagoknak ingyen.

Magyar gazdák Szemléje. A magyar gazdaszövetség folyóirata. Szerk. Bernát István. Nyom. a Budapesti Hirlap nyomdájá. IV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 6 frt.

Magyar gazdaságtörténelmi szemle. Szerk. Paikert Alajos és Tagányi Károly. Kiadja az országos magyar gazdasági egyesület. Nyom. a »Pátria« nyomda. VI. évfolyam. Evenként 10 füzet. Ára 2 frt.

Magyar Gépipar. Az országos gépész-egyesület és gépészek lapja. Szerk. Jámbor Gyula. Nyom. Buschmann F. VIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 frt. Az egyesületi tagok díjtalanul kapják.

Magyar Iparművészet. Az orsz. m. iparművészeti társulat közlönye. Szerk. Fittler Kamill. Nyom. az Athenaeum r. társ. II. évfolyam. Megjelenik kéthavonként. Ára 5 frt.

A magyar kerékpáros-szövetség Értesítője. Szerk. Jász Károly. Nyom. a Pesti Lloyd-társ. nyomdájá. II. évfolyam.

Megjelenik havonként. A szövetség tagjai díjtalanul kapják.

A m. kir. közigazgatási bíróság általános közigazgatási osztályának döntvényei és elvi jelentőségű határozatai. Szerk. Farkas Zoltán. Nyom. Heisler J. III. évfolyam. Évenként 4 szám. Ára 1 ft.

A m. kir. közigazgatási bíróság pénzügyi osztályának döntvényei és elvi jelentőségű határozatai. Szerk. Vályi László. Nyom. Heisler J. III. évfolyam. Évenként 4 szám. Ára 1 ft.

Magyar királyi postatakarék-pénztári Közlöny. Kiadja a m. kir. postatakarékpenztár. Nyom. az Athenaeum r. társ. XIV. évfolyam. Megjelenik havonként.

A m. kir. technológiai iparműzeum Közleményei. Nyom. a Pátria kny. XI. évf. Időhöz nem kötött füzetekben.

Magyar Könyvszemle. A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának közlönye. Szerk. Schönher Gyula. Nyom. az Athenaeum r. társ. Új folyam. VII. kötet. Megjelenik évnegyedenként. Ára 3 ft.

Magyar közgazdasági értesítő. A kereskedelemügyi minister megbízásából szerk. Sztéryni József. Nyom. a Pesti kny. I. évf. Megjelenik negyedévenként. Ára 16 korona.

Magyar malom közlöny. Szerk. és kiadja Markstein Ignác. Nyom. Markovits és Garai. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 3 ft.

Magyar Méh. A magyar országos méhészeti egyesület közlönye. Szerk. Binder Iván. Nyom. Brózsa Ottó. XX. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 3 ft. Az egyesületi tagok tagdíj (2 ft) fejében kapják.

A magyar mérnök- és építészegylet Közlönye. Szerk. Edvi Illés Aladár. Nyom. A »Pátria« knyomda. XXXIII. kötet. Megjelenik havonként. Ára 10 ft.

Magyar Nyelvőr. Szerk. Simonyi Zsigmond. Kiadja a m. tud. Akadémia. Nyom. az Athenaeum r. t. XXVIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 10 korona.

Magyar Nyomdászat. Szerk. és kiadja Pusztai Ferencz. Nyom. a Pallas nyomda. XII. kötet. Megjelenik havonként. Ára 3 ft.

Magyarország és a külföld. Szerk. és kiadja Zinner Gyula. Nyom.

Fritz Ármin. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 8 ft.

Magyarország és a nagyvilág. Szerk. Holló Tivadar. Kiadja a »Magyarország és a nagyvilág« lapvállalat. Nyom. Hornyánszky Viktor. IV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 10 ft.

A »Magyarországi tanítók országos bizottságának hivatalos értesítője. Szerk. Hajós Mihály. Nyom. Neumayer Ede. I. évf. Évenként 4 szám. Ára 2 korona. Tagoknak ingyen.

Magyarország Párisban. A »Budapest—Páris« magyarok társas kirándulása az 1900. évi párisi világkiállításra hivatalos közlönye. Szerk. Somogyi Nándor. Nyom. a »Kosmos« műintézet. II. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 ft.

Magyar orvosi Archivum. Szerk. és kiadják Bókai Árpád, Klug Nándor és Pertik Ottó. Nyom. a Pallas knyomda. VIII. évfolyam. Évenként 6 füzet. Ára 10 ft.

Magyar Paedagogia. A »Magyar paedagogiai társaság« folyóirata. Szerk. Négyesy László. Nyom. a Franklin társulat. VIII. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 5 ft. A társaság tagjai tagdíj fejében kapják.

A magyar rajztanárok országos egyesületének Értesítője. Szerk. Szinte Gábor. Nyom. a Szent László knyomda. II. évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Ára 2 ft. Tagoknak tagdíj fejében jár.

Magyar Szalon (Otthon). Szerk. és kiadja Hevesi József. Nyom. a »Kosmos« műintézet. XVI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 10 ft.

Magyar szabóipar. A »Szabóiparosok köré« nek havi szakkönyve. Szerk. Vácsi Sándor. Nyom. Löblovitz Zsigmond. II. évf. Havonként jelenik meg. Ára 4 ft. Tagoknak ingyen.

Magyar szellem. Politikai és társadalmi havilap. Szerk. Miklós Armand. Kiadja és nyom. az »Árpád« kny. vállalat. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 4 ft.

Magyar Tanítóképző. A tanítóképzőintézeti tanárok országos egyesületének közlönye. Szerk. Nagy László. Nyom. a Hungaria knyomda. XIV. évfolyam. Évenként. 10 füzet. Ára 4 ft. Egyesületi tagok tagdíj (4 ft) fejében kapják.

Magyar Tanítók kaszinója. Szerkeszti Szabó Bugáth László. Kiadja a

Magyar Tanítók kaszinója. Nyom. Löblovitz Zsigmond. IV. évf. Évenként. 10 szám. Ára 2 korona.

Magyar tisztviselők országos egyesületének Értesítője. Szerk. Jankovich István. Nyom. a Pesti Lloyd társ. nyomdája. XI. évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Az egyesület tagjai díjtalanul kapják.

A magyar turista-egyesület budapesti osztályának értesítője. Nyom. Kertész József. 1899. évf. Időközönként.

A magyar zeneszerzők társaságának hivatalos értesítője. Szerk. Kereszty István. Nyom. a Pesti kny. 1899. évfolyam.

Magyar-zsidó Szemle. Szerk. Blau Lajos. Nyom. az Athenaeum r. társ. XVI. évfolyam. Évnegyedenként. Ára 6 ft.

Mathematikai és physikai Lapok. Szerk. Kövesligethy Radó és Rados Gusztáv. Kiadja a math. és physikai társulat. Nyom. a Franklin társulat. VIII. évfolyam. Évenként 8 füzet. Ára 5 ft. Az egyesületi tagok tagdíj (Budapesten 5, vidéken 3 ft) fejében kapják.

Mathematikai és természettudományi Értesítő. Szerk. König Gyula. Kiadja a magyar tud. Akadémia, Nyom. a Franklin társulat. XVII. kötet. Évenként 5 füzet.

A mérleg. Új compass havi füzetekben. Szerk. Ambruster J. Károly. Nyom. Brózsza Ottó. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 10 ft.

Mozdonyvezetők Lapja. Szerk. Somlyai Gyula. Kiadják a Mozdonyvezetők lapja alapítói. Nyom. a Gutenberg kny. VIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 ft.

Munkás ifjuság (Tanoncok lapja). Társadalmi és szépirodalmi havi közlöny. Szerk. Migray József. Nyom. Spatz Henrik. I. évf. Ára 72 fillér.

Művezetők Lapja. A »Magyarországi művezetők országos szövetkezetének« egyesületi és szaklapja. Szerk. Palik Ferencz. Nyom. Posner Károly Lajos és fia. II. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 ft 40 kr. Tagoknak 1 ft 80 kr.

Nagy Iván. Család-történeti értesítő. Szerk. és kiadják Komáromy András és Pettkó Béla. Nyom. az Athenaeum r. t. I. évf. Évenként 10 szám. Ára 5 ft.

Nemzeti Nénevelés. Szerk. Sebes-

tyénné Stetina Ilona; kiadja a VI. kerületi állami tanítónő-képző intézet tanári testülete. Nyom. a Franklin társulat. XX. évfolyam. Évenként 10 füzet. Ára 2 ft.

Nemzetközi utazási almanach. Nyom. az Athenaeum r. t. 1899. évf. Évnegyedenként jelenik meg. Ára 4 ft.

Nyelvtudományi Közlemények. Szerk. Szinyei József. Kiadja a m. tud. Akadémia. Nyom. a Franklin társulat. XXIX. kötet. Megjelenik negyedévenként. Ára 3 ft.

Országos Orvos-szövetség. Az országos orvos-szövetség hivatalos lapja. Szerk. Jendrassik Jenő. Nyom. a Pesti Lloyd társulat nyomdája. II. évfolyam. Megjelenik havonként. A szövetség tagjai ingyen kapják.

Az »Osztálysorsjáték«. Szerk. Singer Artur. Nyom. a Hungaria nyomda. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 5 ft.

Otthon. Képes havi folyóirat. Szerk. Hevesi József. Nyom. a Kosmos műintézet. 1899. évf. Ára 3 ft 60 kr.

Otthonunk. Az »Otthon« írók és hirlapírók köre hivatalos értesítője. Szerk. Sajó Aladár. Nyom. a Budapesti Hirlap nyomdája. III. évfolyam. Megjelenik havonként. A kör tagjai ingyen kapják.

Örömhír. Szerk. Kováts Lajos és Hetvényi Lajos. Kiadja Biberauer Tivadar. Nyom. Hornyánszky Viktor. VI. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 18 kr.

Páduai szent Antal lapja. Szerk. és kiadják Mészáros Kálmán és Budai Aladár. Nyom. Nagy Sándor. I. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 kor. 60 fill.

Papir. Szaklap a papir- és írószerekerkedelem-, könyvkötészet és rokon szakmák számára. Szerk. és kiadják Landau József és Barta Lajos. Nyom. a Pátia kny. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 1 korona.

Patyolat. Szerk. Csepreghy Ferenczné. Kiadja és nyom. Rákosi Jenő Budapesti Hirlap ujságvállalata. VI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 ft. Vidékre 2 ft 20 kr.

Pénz és föld. Szaklap Magyarország jelzálog és földbirtok-forgalmának okszerű előmozdítására. Szerk. Hilbert Antal. Nyom. Brózsza Ottó. VI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 6 ft.

Polgári iskolai Közlöny. Az orsz. polgári iskolai egyesület folyóirata. Szerk. Volenszky Gyula. Nyom. Hornyánszky

Viktor. III. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 4 frt. Az egyesület tagjai tagdíj fejében kapják.

Polytechnikai Szemle. Lásd a hírlapok között.

Postai tirafák. Szerk. és kiadja Klebersberg Géza. Nyom. Neumayer Ede. IV. évfolyam. Évenként 4-szer. Ára 1 frt.

Pótfüzetek a Természettudományi közlönyhöz. Szerk. Csopey László és Paszlavszky József. Kiadja a k. m. természettudományi társulat. Nyom. a Pesti Lloyd társaság nyomdája. XII. évfolyam. Megjelenik 4—6 füzetben. Ára a Természettudományi közlönyvel 6 frt. A társulat tagjai 1 frt ráfizetéssel kapják.

Prostituáltak lapja. Havonként megjelenő társadalmi közlöny. Szerk. Gerő Sándor. Nyom. az Angló kny. I. évf. Ára 2 korona.

Protestáns Szemle. Szerk. Szóts Farkas. Kiadja a magyar protestáns irodalmi társaság. Nyom. Hornyánszky Viktor. XI. évfolyam. Évenként 10 füzet. Ára 4 frt. Az egyesület tagjai a tagdíj (6 frt) fejében kapják.

Remény. Szerk. Halász Gyála. Kiadja a Hecht bankház. Nyom. a Werbőczy kny. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 1 frt.

Rovartani Lapok. Szerk. Abafi Aigner Lajos, Jablonowski József és Csiki Ernő. Nyom. Schmidl H. VI. kötet. Megjelenik évenként 10-szer. Ára 4 frt.

Statisztikai havi közlemények. Szerk. és kiadja a m. kir. központi statisztikai hivatal. Nyom. az Athenaeum r. társ. III. évfolyam. Ára 12 frt.

Szabó-iparosok Közlönye. A szabóiparosok társadalmi és anyagi érdekeit képviselő havi szaklap. Szerk. és kiadja Csontos Imre. Nyom. a Gutenberg nyomda. XIII. évfolyam. Ára 7 frt.

Szabók Szaklapja. A szabó munkások, munkásnők és kisiparosok érdekeit képviselő közlöny. Szerk. Honthi Géza. Nyom. a Gutenberg nyomda. VII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 korona 40 fillér.

Szántóvetők Lapja. Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun vármegyei gazdasági egyesület közlönye. Szerk. Serfőző Géza. Nyom. a Werbőczy nyomda. X. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt. Az egyesület tagjai ingyen kapják. (Megszűnt.)

Századok. A magyar történelmi társulat közlönye. Szerk. Nagy Gyula.

Nyom. az Athenaeum r. társ. XXXIII. évfolyam. Megjelenik évenként 10 füzetben. Ára 6 frt. Tagok a tagdíj (5 frt) fejében kapják.

Szent Lukácsfürdő. Szerk. Bosányi Béla. Kiadja a Szent-Lukácsfürdő részv. társ. Nyom. Pallas nyomda. XII. évfolyam. Megjelenik havonként.

Szerencse fel. Szerk. Fried Jenő. Kiadja Fekete Károly. Nyom. Pollák M. Miksa és társa. II. évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Ingyen küldetik.

Szerencse utja. Szerk. és kiadja Erdélyi Géza. Nyom. a Szent László kny. 1899. évf. Évenként 6 szám. Ingyen.

Sztenográfia. Gyorsírónok lapja. Szerk. Kaiser Gizella. Kiadja a »Stolze-Fenyvessy« orsz. női gyorsíró-egyesület. Nyom. a Pesti nyomda. VI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 3 korona.

Szünóra. Szerk. Endrődi Béla. Nyom. Barcza József. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt 20 kr.

Táncztanítók Lapja. Szerk. Róka Pál. Kiadja a magy. táncztanítók egyesülete. Nyom. Ottinger Ede Nagykőrösön. VI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 8 korona.

Tanoncok lapja. Szépirodalmi és vegyestartalmú lap. Szerk. Jovicza István. Nyom. a Szent Gellért kny. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 60 kr.

Telekkönyvi szaklap. Szerk. Váradny József. Kiadja a Telekkönyvvezetők orsz. egyesülete. Nyom. a Pallas kny. XIX. évf. (1898-ban szünetelt.) Havonként jelenik meg. Ára 2 frt.

Természetrizsi Füzetek. Szerk. Mocsáry Sándor. Kiadja a M. N. Múzeum és m. tud. Akadémia. Nyom. a Franklin társulat. XXII. kötet. Évenként 4 füzet. Ára 5 frt.

Természettudományi Közlöny. Szerk. Csopey László és Paszlavszky József. Kiadja a kir. magy. természettudományi társulat. Nyom. a Pesti Lloyd társ. nyomdája. XXXI. kötet. Megjelenik havonként. Ára 6 frt. Tagoknak tagdíj fejében jár.

La toilette. A férfi szabó szaklapja. Szerk. és kiadja Krausz Adolf. Nyom. a Wendt-féle nyomda. XVIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ingyen küldetik.

Állatok védelme. (Kolozsvár.) A kolozsvári állat védő-egyesület havi közlönye. Szerk. Széchy Károlyné Lorenz Josephine. Nyom. Gombos Ferencz. IV.

évfolyam. Ára 1 frt. Tagoknak a tagdíj fejében jár.

Tornaügy. Szerk. Kovács Rezső. Kiadja a magyarországi tanítók egylete a nemzeti tornaegylet hozzájárulásával. Nyom Rózsa Kálmán és neje. XVI. évfolyam. Megjelenik évenként 10-szer. Ára 3 frt.

Történelmi Tár. Kiadja a Magyar történelmi társulat közvetítése mellett a m. tud. Akadémia történelmi bizottsága. Nyom. az Athenaeum r. társ. 1899. évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Ára 5 frt 20 kr. A történelmi társulat tagjainak 2 frt 80 kr.

Tózsdei Értesítő. Szerk. Félegyházy Ágost. Kiadja a budapesti árú és érték-tózsde tanácsa. Nyom. a Pesti Lloyd társ. nyomdája. VIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 3 frt.

Turista Közlöny. Szerk. Moussong Géza. Kiadja a magyar tanítók turista egyesülete. Nyom. Eckstein Bernát és fia. VI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 3 frt. A tagok tagdíj fejében kapják.

Turisták Lapja Szerk. Téry Ödön és Petrik Lajos. Kiadja a magyar turista-egyesület. Nyom. a Pesti Lloyd társ. nyomdája. XI. évfolyam. Megjelenik kéthavonként. Ára 5 frt. A tagok tagdíj fejében kapják.

Turul. A magyar heraldikai és genealogiai társaság közlönye. Szerk. Fejérpataky László és Schönherr Gyula. Nyom. a Franklin társulat. XVII. kötet. Évnegyedenként jelenik meg. A társaság tagjai tagdíj (5 frt) fejében kapják.

Tűzoltó Közlöny. A magyar tűzoltók szaklapja. A Magyar országos tűzoltószövetség hivatalos értesítője. Szerk. Köncs Boldizsár. Nyom. Rózsa Kálmán és neje. XXI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt 40 kr. A szövetség tagjainak 1 frt 20 kr.

Tűzrendészeti lapok. A budapesti, Bars, Bács-Bodrog, Moson, Hajdú, Zala, Veszprém, Heves- és Sopronvármegyei tűzoltó testületek szövetségeseinek hivatalos szaklapja. Szerk. Markusovszky Béla. Nyom. Gross és Grünhut. X. évf. Évenként 10 szám. Ára 5 korona 4 fillér.

Újabb magyar írók. Szépirodalmi és társadalmi folyóirat. Szerk. Schmidt Gyula. Nyom. a Werbőczy kny. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 5 frt. (Még-szűnt.)

Új gyógyszerek és rendeletek.

Gyógyszerészi érdekű, havi közlöny. A »Gyógyszerészeti Hetilap« társlapja. Szerk. Varságh Zoltán. Nyom. Fritz Armin. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 2 korona. A »Gyógyszerészeti Hetilap« előfizetői ingyen kapják.

Urania. Az Urania m. tudományos színház közlönye. Nyom. Hornyánszky Viktor. I. évf.

Utazási és fürdő közlöny. Szerk. Kövér Viktor. Nyom. Valter Ernő. II. évf. Havonként jelenik meg. Ára 4 korona.

Utmutató. A magyar és közös közlekedési vállalatok hivatalos menetrend-könyve. Kiadja a »Vasuti és közlekedési közlöny.« Nyom. a Pesti kny. XVIII. évf. Évenként 12 füzet. Ára 5 frt.

Vasárnap. Illusztrált lapok. Szerk. O'Donnell Henrikné. Nyom. Neumayer Ede. II. évfolyam. Ára 10 frt.

Világposta. A magyarországi levél-, bélyeg- és képes levelezőlap-gyűjtők közlönye. Szerk. Arany Mór. Kiadja Faludi Zsigmond. Nyom. a Pallas kny. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 2 frt.

A zenekar. Zenekar-irodalmi szemle. Szerk. Klöckner Gyula. Nyom. Marián György. I. évf. Havonként jelenik meg. Ingyen küldetik.

Zoologiai lapok. A »Szárnyasaink« melléklete. Szerk. Parthay Géza. Nyom. a Fővárosi kny. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 4 frt.

Összesen 199.

b) VIDÉKEN.

Adalékok Zemlén vármegye történetéhez. (Sátoralja-Ujhely.) Szerk. Dongó Gyárfás Géza. Nyom. a »Zemlén és vidéke« nyomdája. V. évf. Havi folyóirat. Ára 2 frt 40 kr.

Az állatvédő. (Temesvár.) Szerk. Graef János. Kiadja a »Temesvári állatvédő egyesület.« Nyom. az »Unio« nyomda. VI. évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Ára 80 kr. Az egyesületi tagok ingyen kapják.

Aradi gazda. (Arad) Az aradi gazdasági egylet hivatalos értesítője. Szerk. Laehne Hugó. Nyom. Gyulai István. I. évf. Havonként jelenik meg. Tagoknak ingyen.

Armenia. (Szamosújvár.) Szerk. és kiadja Szongott Kristóf. Nyom. Todorán Endre »Auróra« nyomdája. XIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 frt.

Bácskai tanügy. (Zenta.) Bács-Bodrog vármegye közs. tanítóegyesületének hivatalos közlönye. Szerk. Harsányi János. Nyom. Kabos Ármin. II. évfolyam. Évenként 10-szer. Ára 2 frt. Tagok a tagsági díj fejében kapják.

A béka. (Pécs.) Szerk. és kiadja Goldberger József. Nyom. a lyceumi nyomda. III. évfolyam. Megjelenik időszakonként. Ingyen küldetik.

Bélyegvilág. (Nagyvárad.) Nyom. Láng József. I. évf. Havonként jelenik meg. Ára 2 korona.

Beregmezei tanügy. (Bereg-szász.) A beregvármegyei kir. tanfelügyelőség és az általános tanító egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Rhédei János. Nyom. Grünstein Mór Munkácson. XV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt.

Borromaeus. (Ó-Szöny.) Kath. hit-szónoklati havi folyóirat. Szerk. és kiadja Nagy Antal. Nyom. a győregyházmegyei nyomda Győrött. XIII. évfolyam. Ára 4 frt.

A borsodmegyei gazdasági egyesület hivatalos értesítője. (Miskolcz.) A »Magyar Gazda« melléklete. Szerk. Vértessy Tivadar. Nyom. Ries Lajos Kassán. 1899. évf. Havonként jelenik meg.

Concordia. (Pozsony.) A pozsonyi »Concordia« Gabelsberger gyorsíró egyesület közlönye. Szerk. Theisz. Nyom. Freistadt Mór. XIV. évfolyam. Évenként 6-szor. Ára 1 frt 20 kr.

Debreczeni gyorsíró. (Debreczen.) Szerk. Madarassi Gyula. Kiadja a debreczeni főiskolai gyorsíró-egylet. Nyom. a Pesti kny. Budapesten. VII. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 2 korona.

Egyesületi értesítő. (Békés Csaba.) A békésmegyei gazdasági egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Zlinszky István. Nyom. a Corvina kny. XL. évf. Havonként jelenik meg. (Előbb évkönyv alakban.)

Egyesületi Értesítő. (Szombathely.) A vasmegyei gazdasági egyesület megbízásából szerkeszti Rösler Károly. Nyom. Seiler Henrik utóda. XX. évfolyam. Időszakonként jelenik meg. Ára 1 frt.

Egyleti Értesítő. (Deés.) A szolnok-dobokavármegyei gazdasági-egylet hivatalos közlönye. Szerk. Szemmáry József. Nyom. Demeter és Kiss. XII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 frt. Az egylet tagjai ingyen kapják.

Egyleti értesítő. (Veszprém.) A

»Veszprémegyházmegyei r. kath. tanítóegyesület« keszthelyi és sümegi egyesült körének hivatalos közlönye. Szerk. Pozsgár Gyula. Nyom. az egyházmegyei nyomda. XI. évfolyam. Megjelenik a körülményekhez képest évenként többször. A tagoknak ingyen küldetik.

Ekszer-szalom. (Pécs.) Szerk. és kiadja Schönwald Imre. Nyom. a lyceumi nyomda. III. évfolyam. Megjelenik havonként.

E. M. K. E. (Kolozsvár.) Az egyesület hivatalos értesítője. Szerk. Sándor József. Nyom. Gombos Ferencz. VI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt.

Eötvös önképzőkör. (Székely-Udvarhely.) A székelyudvarhelyi m. kir. áll. főreáliskola önképzőkörének időszakos folyóirata. Szerk. Debitzky Mihály. Nyom. Becsek D. fia. IV. évf. Évenként 10 szám. Ára 2 korona.

Erdély. (Kolozsvár.) Honismertető lap. Szerk. Radnóti Rezső. Kiadja az erdélyi Kárpát-egyesület. Nyom. Gombos Ferencz. VIII. évfolyam. Évenként 12 szám. Ára 5 frt. Tagok ingyen kapják.

Erdélyi Gazda. (Kolozsvár.) (Lásd a hírlapok között.)

Erdélyi Múzeum. (Kolozsvár.) Az erdélyi múzeum-egylet kiadványa. Szerk. Szádeczky Lajos. Nyom. Ajtai K. Albert. XVI. kötet. Évenként 10 füzet. Ára 3 frt. Az egyleti tagok tagdíj (3 frt.) fejében kapják.

Erdély népei. (Kolozsvár.) Az »Erdély« néprajzi melléklete. Az E. K. E. néprajzi osztályának értesítője. Szerk. Herrmann Antal. Nyom. Gombos Ferencz. II. évf. Időszakonként jelenik meg.

Erdészeti kísérletek. (Selmeczbánya.) A m. kir. központi erdészeti kísérleti állomás folyóirata. Szerk. Vadas Jenő. Nyom. Joerges Á. özv. és fia. I. évf. Időszakonként.

Értesítő az erdélyi múzeum-egylet orvos-természettudományi szakosztályából. (Kolozsvár.) Szerk. Szabó Dénes és Apáthy István. Nyom. Ajtai K. Albert. XXIV. évfolyam. Időhöz nem kötve jelenik meg. Ára 3 frt.

Evangelikus egyházi Szemle. (Békés-Csaba.) Szerk. és kiadja Szeberényi Lajos Zs. Nyom. a Corvina nyomda. V. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt.

Evangelikus népiskola. (Sopron.) Szerk. és kiadja Papp József. Nyom.

Röttig Gusztáv. XI. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 6 korona.

Gazdasági Értesítő. (Eperjes.) A »sárosvármegyei gazdasági egyesület« hivatalos közlönye. Szerk. Lukovits Aladár. Nyom. Kósch Árpád. IV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 3 frt. Tagoknak ingyen küldetik.

Gazdasági Értesítő. (S.-A.-Újhely.) A zemplénavármegyei gazdasági egyesület megbízásából szerk. Kapás L. Aurél. Nyom. a »Zemplén« nyomda. VIII. évfolyam. Megjelenik havonként.

Gazdasági Értesítő. (Szolnok.) Jász-Nagykún-Szolnok vármegyei gazdasági egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Kovács Albert. Nyom. Bakos István. XV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 3 frt. A tagoknak ingyen küldetik.

Gazdasági Közlöny. (Kassa.) Az abaújtornamegyei gazdasági egyesület hivatalos értesítője. Szerk. Jakabfalvy Kornél. Nyom. Ries Lajos. XVIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt. Tagoknak ingyen küldetik.

Gazdasági Közlöny. (Komárom.) A komárom-vármegyei gazdasági egyesület havi értesítője. Szerk. Sarlay Károly. Nyom. a Hung. kny. XVII. évfolyam. Ára 1 frt. A tagoknak ingyen küldetik.

Gazdasági Közlöny. (Makó.) A csanád-vármegyei gazdasági egyesület értesítője. Szerk. Tokay Jenő. Nyom. Vitéz Mihály. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt 50 kr.

Gazdasági Néplap. (Pécs.) Népszerűen oktató szaklap a földműves kisgazdák részére. Szerk. Lieballd Béni. Nyom. Taizs József. XXV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt. Tagoknak ingyen jár.

Gazdasági tanító. (Székesfehérvár.) Szerk. Almássy Ferencz. Nyom. Eisler A. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 6 korona.

Gazdasági Tudósító. (Putnok.) A gömör-kishontvármegyei gazdasági egyesület hivatalos értesítője. Szerk. Lakner László. Nyom. Rábely Miklós Rimaszombatban. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Az egyesületi tagok ingyen kapják.

Gyámintézet. (Lovászpátona.) Szerk. Bognár Endre. Kiadja a magyarhoni e. e. e. gyámintézet. Nyom. a főiskolai nyomda Pápán. XVI. évfolyam. Megjelenik évenként háromszor. Ingyen küldetik.

A győri pinczér-egylet havi Értesítője. (Győr.) Szerk. Bauer Mihály. Kiadja a »Győri pinczér-egylet« Nyom. Surányi János utóda. XII. évfolyam. Megjelenik havonként. A tagok díjmentesen kapják.

Hajnal csillag. (H.-Böszörmény.) Szerk. Balogh Lajos és Orosz J. Kiadja a h.-böszörményi baptista hitközség. Nyom. Hoffmann és Kronovitz. Debreczenben. 1899. évf. Megjelenik havonként. Ára 24 kr.

Havi közlöny az elméleti és gyakorlati lelkipásztorság köréből. (Temesvár.) Szerk. Tokody Ödön és Patzner István. Kiadja Tokody Ödön. Nyom. a csanádegyházmegyei nyomda. XXII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 5 frt.

A hazában és távolban széttekintő méhész. (Sajtény. Csanád m.) Szerk. és kiadja Gallovich István. Nyom. Engel Lajos. IV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt.

Házi barát. (Sümege.) Szerk. és kiadja Darnav Kálmán. Nyom. Horváth Gábor. I. évf. Megjelenik havonként. Ingyen küldetik.

A hevesmegyei gazdasági egyesület Értesítője. (Gyöngyös.) Szerk. Baranyay István. Kiadja az egyesület. Nyom. Herzog Ernő Ármin. XV. évfolyam. Megjelenik havonként. Egyes szám ára 10 kr. A tagok ingyen kapják.

Hevesmegyei tanúgy. (Eger.) Szerk. Kolacskovszky János. Kiadja a hevesmegyei általános tanító-egyesület. Nyom. az »Egri nyomda részv. társ.« IV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt. Az egyesületi tagok tagdíj fejében kapják.

Hitszónoklati Folyóirat. (Szolnok.) Szerk. és kiadja Karkecz Alajos. Nyom. Endrényi Lajos Szegeden. X. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 korona.

Iskoláink. (Rimaszombat.) A Gömör-kishont vármegyei általános tanító-egyesület hivatalos értesítője. Szerk. Járossy Endre. Nyom. Kovács Mihály. II. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 korona. Tagok ingyen kapják.

Isten igéje szentbeszédekben. (Esztergom.) Szerk. Andor György. Kiadja és nyom. Buzárovits Gusztáv. XXIV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt.

Jézus szentséges szívének hirnöke. (Kalocsa.) Szerk. Tóth Mike. Nyom.

a Franklin társulat Budapestén. XXXIII. évfolyam. Havi folyóirat. Ára 1 frt 50 kr.

Jó pásztor. (Pozsony.) Szerk. és kiadja. T. Pelikán Krizsó. Nyom. Wigand. F. K., később a Stephaneum kny. Budapestén, XVII. évfolyam. Évenként 12 füzet. Ára 4 frt.

Jó pásztor. (Pozsony.) Keresztyén családi lap. Szerk. Kovács Sándor. Nyom. a balassa-gyarmati kny. r. t. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 korona.

Kalazantinum. (Kolozsvár.) Szerk. Varjas Andre. Kiadja a »Kalazantinum« hittudományi és tanárképző intézet. Nyom. Gombos Ferencz. IV. évfolyam. Évenként 10 szám.

Kamarai közlemények. (Pozsony.) A pozsonyi kereskedelem és iparkamara hivatalos közlönye. Szerk. Jordán Károly. Nyom. Eder István. II. évf. Megjelenik havonként. Ingyen lap.

Kassavidék. (Kassa.) A kassavidéki turistakör hivatalos közlönye, Szerk. Truskovszky Jenő, később Takács Béla. Nyom. ifj. Nauer Henrik. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 korona. Tagoknak ingyen.

A katolikus család. (Bakony-Koppány.) Szerk. Lővárdy Lajos. Nyom. a főiskolai kny. Pápan. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt.

A kath. hitterjesztés Lapjai. (Nagyvárad.) Szerk. és kiadja Nogely István. Nyom. a Szent-László nyomda r. társ. XVIII. évfolyam. Évenként 10 füzet. Ára 3 frt.

Képes levelező-lap. (Székesfejérvár.) Havi folyóirat képes levelező-lap gyűjtők számára. Szerk. Klökner József. Nyom. Debreczeni Gyula. 1899. évf. Ára 1 frt.

Kerékpáros turista. (Kolozsvár.) Az »Erdély« kerékpáros melléklete. Az E. K. E. kerékpáros osztályának hivatalos értesítője. Szerk. Balogh Benedek. Nyom. Gombos Ferencz. II. évf. Megjelenik időszakonként.

Keresztyén Magvető. (Kolozsvár.) Szerk. és kiadják Péterfi Dénes és Kovács János. Nyom. Ajtai K. Albert. XXXIV. évfolyam. Megjelenik kéthónaponként. Ára 2 frt.

Keresztyén. (Nagybecskerek.) Vallásos havi folyóirat. Szerk. és kiadja Szalay József. Nyom. Hornyánszky Viktor Bpestén. VIII. évf. Havi folyóirat. Ára 1 korona.

Kitartás. (Ó-becse.) Szerk. Galambos

Margit. Kiadja az ó-becsei polg. leányiskola IV. osztálya. Nyom. Fuchs Emil és trsa Ujvidéken. 1899. évf. Ára 1 frt.

Körlevél. (Grác.) A gráci magyar egyesület hivatalos értesítője. Nyom. a Pannonia kny. Győrött. 1899. évf. Megjelenik időközönként.

Közlöny. (Debreczen.) A debreczeni »Hittanszaki önképző-társulat« köréből. Szerk. Szombathy István és Görömbey Péter. Nyom. a városi nyomda. XXIX. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 1 frt 50 kr.

Külmisszió. (Ágfalva.) Szerk. és kiadja Scholtz Ödön. Nyom. Török Kálmán és Kremszer J. Sopronban. IV. évfolyam. Megjelenik negyedévenként. Ára 1 korona.

Látóképes levelező-lapok. (Tata.) Havi folyóirat képes levelezőlap-gyűjtők és elárusítók számára. Szerk. és kiadja Engländer József. Nyom. Engländer és trsa. I. évf. Ára 75 kr.

A legszentebb rózsafüzér királynéja. (Szombathely.) Szerk. Kirindler Imre. Kiadja a sz. Domokosrend szombathelyi zárdája. Nyom. az egyházmegyei nyomda. XV. évf. Megjelenik havonként. Ára 1 frt.

Lorettó. (Duna-Szerdahely.) Szerk. és kiadja Deák Antal. Nyom. Buschmann F. Budapestén. II. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt.

A magyar Földmives. (Gyuró.) Szerk. és kiadja Vasadi Balogh Lajos. Nyom. Csitári K. és trsa Székesfejérvár. XVII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt.

Magyar Gazda. (Kassa.) Népszerű gazdasági havi folyóirat. Szerk. Kovácsy Béla. Nyom. ifj. Nauer Henrik, később Ries Lajos. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt.

Magyar kisednevelés és népoktatás. (Eperjes.) A sárosvármegyei kirtanfelügyelőség és az eperjesi Széchenyikör népnevelési szakválasztmányának hivatalos közlönye. Szerk. Láng Mihály. Nyom. Kósch Árpád. V. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt.

A magyarországi papi imaegyesület és eucharistia-társulat értesítője. (Győr.) Szerk. Halmekamp György. Nyom. a győregyházmegyei nyomda. XIII. évfolyam. Megjelenik évenként 8 szám. Ára 60 kr. A társulat tagjainak tagdíj (1 frt) fejében jár.

Magyar pénzügyi rendeletek

Tára. (Komárom.) Szerk. Kriza Ákos. Nyom. Spitzer Sándor, utóbb Hacker Rikárd. II. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 3 frt.

Magyar Sion. (Esztergom.) Szerk. Kereszty Viktor és Prohászka Ottokár. Nyom. Buzárovits Gusztáv. Új folyam. XIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 6 frt.

Magyar zsinagóga. (Bonyhád.) Gyakorlati szakközlöny papok, hitszónokok és ezen szakirodalmat kedvelők számára. Szerk. Lebovits József. Nyom. Raubitschek Izor. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 3 frt.

Mária kert. (Szüz Mária virágos kertje.) (Kalocsa.) Szerk. Tóth Mike. Nyom. a Franklin társulat. XV. évfolyam. Havi folyóirat. Ára 1 frt.

Méhészeti Közlöny. (Kolozsvár.) Az erdélyrészi méhészet-egylet szakközlönye. Szerk. Bálint Sándor. Nyom. Gámán János örökösei. XIV. évfolyam. Megjelenik havonként. Tagoknak ingyen küldetik.

Mezőgazdasági Szemle. (Magyar Óvár.) Szerk. és kiadják. Cserháti Sándor és Kosutány Tamás. Nyom. Czéh Sándor-féle nyomda. XVII. évfolyam. Havi folyóirat. Ára 5 frt.

A mi fürdőink. (Kolozsvár.) Az »Erdély« melléklete. Az E. K. E. balneologiai szakosztályának értesítője. Szerk. Hankó Vilmos. Nyom. Gombos Ferencz. II. évf. Megjelenik időszakonként.

Müncheni magyar segélyező-egylet hivatalos közlönye. (München.) Nyom. a Pannonia kny. Győrött. II. évf. Megjelenik havonként.

Népoktatás. (Lugos.) Krassó-Szörény vármegyei tanító-egyesület hivatalos közlönye. Szerk. Keszler Károly. Nyom. Virányi János. IV. évfolyam. Évenként. 10 szám. Ára 4 frt.

Nevelés. (Máramarossziget.) Szerk. Bökényi Dániel. Kiadja a »Máramarosi általános tanító-egyesület.« Nyom. Sicchermann Mór. XVI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt 50 kr.

A nógrádvármegyei gazdasági egyesület értesítője. (Balassagyarmat.) Szerk. Fáy Árpád. Nyom. a balassagyarmati kny. r. t. XVI. évfolyam. Megjelenik minden második hóban. Ára 1 frt. Tagoknak ingyen jár.

Pécsi üzleti értesítő. (Pécs.) Kereskedelmi időszaki lap. Szerk. Schmitz

Soma. Nyom. a püspöki lyc. kny. I. évf. Megjelenik havonként. (Ingyen lap.)

Pozsonyi gazda. (Pozsony.) A »Pozsonyvármegyei gazdasági egyesület« értesítője. Szerk. Horváth Jenő. Nyom. Eder István. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 frt. Tagoknak ingyen jár.

A pozsonyvármegyei gazdasági egyesület értesítője. (Pozsony.) Szerk. Földes Gyula. Nyom. Eder István. 1899. évfolyam. Megjelenik kéthavonként. Az egyesület tagjai tagdíj fejében kapják.

Protestáns Pap. (Kölesd.) Szerk. és kiadják Lágler Sándor és Kálmán Dezső. Nyom. Tóth László Kecskeméten. XX. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 8 korona.

Reménységünk. (Csongrád-Csány.) Az oltárizentség-imádás és Mária tisztelt folyóirata. Szerkeszti és kiadja Varga Mihály. Nyom. Endrényi Imre Szeged. III. évfolyam. Havi folyóirat. Ára 1 frt 30 kr.

Sárospataki ifjúsági Közlöny. (Sárospatak.) Kiadja a »Magyar irodalmi önképző-társulat.« Szerk. ifj. Zsoldos Benő. Steinfeld Jenő nyomdája. XV. évfolyam. Havonként jelenik meg. Ára 4 korona.

Sárosvármegyei gazdák fogyasztási és értékesítési szövetkezetének üzleti értesítője. (Eperjes.) A »Gazdasági Értesítő« melléklete. Nyom. Kósch Árpád. 1899. évf. Havonként jelenik meg. Tagoknak ingyen.

Soproni Gyorsíró. (Sopron.) Szerk. Proszvimmer Béla. Kiadja az ev. főgymnasiunai gyorsírókör. Nyom. Romwalter Alfréd. XXXV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 korona.

Szabadság. (Ujpest.) Szerk. Tinódy Ferencz. Kiadja Rády Sándor. Nyom. a Salgó testvérek. II. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 60 kr.

A szent család kis követe. (Pécs.) A názáreti szent család és a Szent-József társulatának közlönye. Szerk. Virág Ferencz. Nyom. Püsp. lyc. kny. X. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 72 kr.

Szent Gellért. Ifjúsági hitszónoklati folyóirat. (Pannonhalma.) Szerk. és kiadják Mázly Engelbert és Szinek Izidor. Nyom. az egyházmegyei nyomda Győrött. I. évfolyam. Megjelenik évenként 10-szer. Ára 4 frt.

Szilágyvármegyei tanügy. (Zilah.) Szerk. Zoványi Lajos. Kiadja a

szilágyvármegyei általános tanítótestület. Nyom. Seres Samu. II. évfolyam. Megjelenik évenként 10-szer. Ára 1 frt.

Szólóben. (Gyöngyös.) Szerk. és kiadja Csomor Kálmán. Nyom. Kovács és Schimerling, később Kovács és társa. VIII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 2 frt.

Tanítótestületi Értesítő. (Torda.) A Tordaranyos vármegyei ált. tan. testületnek havonként megjelenő hivatalos közlönye. Szerk. Kovács Dániel. Nyom. Harmath J. I. évfolyam. Ára 2 korona. Tagoknak 1 korona.

Tanügyi Értesítő. (Besztercze.) A »Besztercze-Naszód vármegyei ált. tanító-egyesület« hivatalos közlönye. Szerk. Jancsó Gábor. Nyom. Botschár Tivadar. IV. évfolyam. Évenként 10 szám. Ára 4 korona.

Tanügyi Értesítő. (Győr.) A győri vidéki tanító-egyesület hivatalos lapja. Szerk. Ujlaki Géza. Nyom. Surányi János. XXII. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 korona.

Tanügyi tanácskozó. (Deés.) A szolnok-dobokamegyei tanító-testület hivatalos közlönye. Szerk. Kádár József. Nyom. Demeter és Kiss. VI. évfolyam. Megjelenik évenként 10-szer. Ára 1 frt 20 kr. Tagoknak 1 frt.

Telekkönyv. (Szeged.) Szerk. Káplány Géza. Nyom. Engel Lajos. IV. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 4 frt.

Természettudományi Füzetek. (Temesvár.) A délmagyarországi természettudományi társulat közlönye. Szerk. Ries Ferencz és Neubauer Henrik. Nyom. Uhrmann Henrik. XXIII. évfolyam. A társulat tagjai tagdíj fejében kapják.

A »Tolnamegyei gazdasági egyesület« Értesítője. (Szegzárd.) Szerk. Molnár József. Nyom. Ujlalusi Lajos. X. évfolyam. Ára 1 frt 20 kr. Tagoknak ingyen jár.

Torontáli népparát. (Nagybecskerek.) Gazdasági közlöny a földművelő nép számára. Szerk. Marton Andor. Nyom. Pleitz Fer. Pál. I. évf. Évenként 8 szám. Ára 1 frt.

A torontálmegyei gazdasági egyesület Értesítője. (Nagybecskerek.) Szerk. Marton Andor. Nyom. Pleitz Fer. Pál. XIV. évfolyam. Megjelenik 6 füzetben. Ára 1 frt. A tagok díjitalanul kapják.

Történelmi és régészeti Értesítő. (Temesvár.) A délmagyarországi történelmi

és régészeti múzeumi társulat közlönye. Szerk. Patzner István. Nyom. a csanád-egyházmegyei nyomda. XV. (Új) évfolyam. Megjelenik évnegyedenként. Ára 4 frt. A társulati tagoknak ingyen jár.

Unitárius Közlöny. (Kolozsvár.) Szerk. Boros György. Kiadja a Dávid Ferencz egyet. Nyom. Gámán János örököse. XII. kötet. Megjelenik havonként. Ára 2 korona 40 fillér. Egyleti tagoknak 2 korona.

Városi Közlöny. (Temesvár.) Hivatalos folyóirat. Kiadja a városi tanács. Nyom. Csendes Jakab. II. évfolyam. Megjelenik havonként.

Vasárnapi tanító. (Hajdú-Böszörmény.) Szerk. Balogh Lajos. Nyom. Fritz Armin Bpest. III. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt 80 kr.

Vasvármegyei tűzrendészeti Közlöny. (Szombathely.) A vasvármegyei önk. tűzoltó egyesületek szövetségének hivatalos közlönye. Szerk. Barabás István. Nyom. Bertalanffy József. VI. évfolyam. Megjelenik havonként. Ára 1 frt.

Védhímlőoltás. (Ó-Láposbánya.) Szerk. Intze Béla. Kiadja az oláh-láposbányai oltóintézet. Nyom. Demeter és Kiss Deésen. IV. évfolyam. Évnegyedenként. Ára 3 korona.

V. H. O. Sz. (Szeged.) A vidéki hírlapírók országos szövetségének hivatalos értesítője. Nyom. Endrényi Imre. III. évfolyam. Meg nem határozott időben jelenik meg. A szövetség tagjainak ingyen jár.

A zalamegyei gazdasági egyesület Értesítője. (Zala-Egerszeg.) Szerk. Orosz Pál. Nyom. özv. Tahy Rozália és trsa. 1899. évfolyam.

Összesen 111.

II. TÖBBNYELVŰ FOLYÓIRATOK.

a) BUDAPESTEN.

Allgemeine Rundschau. (Német-magyar.) Nyom. a Hunnia kny. 1899. évf. Időhöz nem kötvé jelenik meg. Ára 12 frt.

Aquila. [M. és német.] Szerk. Herman Ottó; kiadja a Magyar Ornithologiai Központ. Nyom. a Franklin társ. VI. évf. Évenként 4 füzet. Ára 10 korona.

Bombardon. (Magy. és német.) Nyom. Fried és Krakauer. (Könyomatos.) IV. évf. Megjelenik havonként.

Budapest Főváros Statisztikai Havifüzetei. Monatshefte des Budapest Communal-Statistischen Bureaus. (M. és német.) Szerk. Kőrösy József. XXVII. évf. Nyom. a Pesti kny. Ára 4 frt.

Centiméter. (Magyar és német.) Fachu. Modeblatt für Herrensneider. Szerk. és kiadja Luzny Antal. Nyom. Kálmán M. és trsa. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 1 frt 50 kr.

Continent. Heirats-Fachblatt. (Magy. és német.) Kiadja Kollmann Rudolf. Nyom. a Hunnia kny. VIII. évf. Megjelenik havonként. Ára 12 frt.

Egészségőr. (M. és német.) A »Zion« jótékonyági egyesület népszerű közlönye. Nyom. Gross és Grünhut. IV. évf. Megjelenik havonként. Tagoknak ingyen jár.

Földtani Közlöny. Geologische Mittheilungen. (M. és német.) Szerk. Lóczy Lajos és Cholnoky Jenő. Nyom. a Franklin társ. XXIX. kötet. Megjelenik havonként. Ára 5 frt. Tagoknak ingyen.

Földrajzi Közlemények. Bulletin de la Société Hongroise de Géographie. (M. francia kivonattal.) Szerk. Berecz Antal. Nyom. Fritz Ármin. XXVII. kötet. Évenként 10 füzet. Ára 5 frt. Tagoknak ingyen.

Galilei. Szabadkőművesi havi szemle. (Magy. és német.) Szerk. Mandelló Károly és Sgalitzer Gyula. Nyom. a Wendtféle kny. I. évf.

Illusztrált lapok. Illustrierte Blätter. (Magy. és német.) Szerk. Bolgár Lajos. Nyom. a Werbőczy kny. 1899. évf. Megjelenik havonként. Ára 10 frt.

Magyar Fogászati Szemle. (M. és német.) Szerk. és kiadja Bauer Samu. Nyom. Várnai F. III. évf. Évenként 12 szám. Ára 3 frt.

Magyar kir. postatakarékpénztári közlöny. (Magy. és horvát.) Nyom. az Athenaeum r. t. XIV. évf. Megjelenik havonként.

Magyar malom-közlöny. Ungarische Mühlen-Nachrichten. Szerk. és kiadja Markstein Ignác. Nyom. Markovits és Garai. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 3 frt.

Magyarország és a külföld. (Magyar, német, francia és angol.) Szerk. Zinner Gyula. Nyom. Fritz Ármin. III. évf. Megjelenik havonként. Ára 8 frt.

Magyarország és a Nagy Világ. — Ungarn und Ausland. La Hongrie et

l'Étranger. Hungary and foreign countries. Szerk. Holló Tivadar. Ny. Hornyánszky Viktor. IV. évf. Havi lap. Ára 10 frt.

Művezetők lapja. (Werkmeister Zeitung.) Szerk. Pálik Ferencz. Nyom. Posner Károly Lajos és fia. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 frt 40 kr. Tagoknak 1 frt 80 kr.

Az »Osztályorsjáték.« (Magy. és német.) Klassen-Lotterie. Szerk. Singer Artur. Nyom. a Hungaria kny. III. évf. Megjelenik havonként. Ára 5 frt.

Rovartani Lapok. (Német kivonattal.) Szerk. Abafi Aigner Kajos, Jablonski József és Csiki Ernő. Nyom. Schmidl H. VI. kötet. Évenként 10 szám. Ára 4 frt.

Szabók szaklapja. (Magy. és német.) Schneider Fachblatt. Szerk. Honti Géza. Nyom. Neumayer Ede. VII. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 korona 40 fillér.

Szt.-Lukács-fürdő. (Melléklete román ny.) Szerk. Bosányi Béla. Nyom. Pallas kny. XII. évf. Megjelenik havonként.

Természetrizsi Füzetek. Zeitschrift für Zoologie, Botanik, Mineralogie und Geologie nebst einer Revue für das Ausland. — Journal pour la zoologie, botanique, minéralogie et géologie avec une revue pour l'étranger. — Periodical of zoology, botany, mineralogy, and geology besides a review for abroad. (M., latin és német.) Szerk. Mocsáry Sándor. Nyom. a Franklin társ. XXII. kötet. Évenként 4 füzet. Ára 5 frt.

La toilette. (Magy. és német.) Szerk. Krausz Adolf. Nyom. Buschmann F. XIX. évf. Megjelenik havonként. Ingyen küldetik.

Utazási és fürdő közlöny. (Magy. német, francia és angol nyelven.) Szerk. Kövér Viktor. Nyom. Valter Ernő. II. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 korona.

Vasárnap. (Magy., német és francia.) Szerk. O'Donnell Henrik grófné. Nyom. Neumayer Ede. II. évf. Ára 10 frt.

A zenekar. (Magy. és német.) Das Orchester. Szerk. Klökner Gyula. Nyom. Márián György. I. évf. Megjelenik havonként. Ingyen küldetik.

Összesen 26.

b) VIDÉKEN.

Concordia. (Pozsony.) Organ des Gabelsb. Stenogr. Vereines. »Concordia.« (Magy. és német.) Szerk. Theiss. Nyom.

Freistadt Mór. XIV. évf. Évenként 6 szám. Ára 1 frt 20 kr.

Értesítő az Erdélyi Múzeum-Egyelet Orvos-Természet-Tud. Szakosztályából. — Sitzungsberichte der Medicinisch-Naturwissensch. Section des Siebenbürgischen Museumvereins. (M. és német.) Szerk. Szabó Dénes és Apáthy István. Nyom. Ajtai K. Albert. XXIV. évf. Megjelenik időközönként. Ára 3 frt.

Vasvármegyei Tűzrendészeti Közlöny. (Szombathely.) (Melléklete német.) Szerk. Barabás István. Nyom. Bertalanffy József. VI. évf. Megjelenik havonként. Ára 1 frt.

Összesen 3.

III. NEM-MAGYAR NYELVŰ FOLYÓIRATOK.

I. Németek.

a) BUDAPESTEN.

Allgemeine Rundschau. Publications-Organ. Nyom. a Hunnia kny. 1899. évf. Időhöz nem kötve jelenik meg. Ára 12 frt.

Antonius-Blätter. Szerk. Buday Alfréd. Nyom. a Stephaneum kny. I. évf. Évenként 12 füzet. Ára 2 korona.

Auszüge aus dem ungarischen amtlichen Patentblatte. Szerk. Révi Gyula. Kiadja Kalmár J. Nyom. Kaufmann József. IV. évf. Megjelenik havonként. Ára 16 korona

Balneologische Rundschau. Szerk. és kiadja Preysz Kornél. Nyom. a Pesti kny. 1899. évf. Évenként 4 szám. Ára 5 korona.

Intelligenz-Journal. Szerk. és kiadja Bauer Gyula. Ny. a Wendt-féle kny. VI. évf. Havonként jelenik meg. Ára 12 frt.

Monatlicher Anzeiger christlicher Vereine junger Männer. Szerk. Wiederkehr Károly. Ny. Hornyánszky Viktor. IV. évf. Havi. Ára 30 kr.

Ohne Staat. Szerk. és kiadja Schmitt Jenő. Ny. Fried és Krakauer. III. évf. Havi lap. Ára ?

Orient. Organ der symb. Grossloge von Ungarn. Szerk. Pay'r Ede. Ny. Márkus Samu. XI. (= 24.) évfolyam. Havi. Tagoknak ingyen.

Der Practische Arzt. (A »Gyakorló Orvos« német kiadása.) Szerk. Stadler Károly. Ny. Károlyi György. X. évf. Havonként . . .

Ungarische Biene. Szerk. Binder Iván; kiadja a Magyar Méhészek Egyesülete. Ny. Brózsza Ottó. XXVII. évf. Havi folyóirat. Ára 3 frt, az egyesület tagjai 2 frt tagdíj fejében kapják.

Ungarländischer Bote. Nyom. Löblowitz Zsigmond. 1899. évf. Megjelenik havonként. Ára 6 korona.

Volkswirtschaftliche Mitteilungen aus Ungarn. Szerk. Szerényi József. Nyom. a Pesti kny. I. évf. Megjelenik évnegyedenként. Ára 20 Mark.

Zeitschrift für Ungarisches Öffentliches und Privatrecht. Szerk. Sgalitzer Gyula. Ny. Markovits és Garai. V. évf. Meg nem határozott időben jelenik meg. Ára 14 korona.

Zeitschrift für Ungarisches Patent- und Markenschutzrecht. Szerk. Szakolczai Árpád. Ny. Gelléri és Székely. II. évf. Havi lap. Ára 8 frt.

Összesen 14.

b) VIDÉKEN.

Akademische Blätter. (N.-Szeben.) Szerk. Buchholzer Ernő. Ny. Krafft Vilmos. III. évf. Évi 10 szám. Ára 3 korona.

Archiv des Vereines für siebenbürgische Landeskunde. (N.-Szeben.) Uj folyam. Ny. Krafft Vilmos. XXIX. köt. Időhöz nincs kötve. Kötete 2 frt 10 kr.

Christlicher Alpen-Bote. (Grácz.) Szerk. és kiadja May Frigyes. Ny. Hornyánszky Viktor Budapest. IV. évf. Havi. Ára 60 kr.

Evangelische Blätter aus Ungarn. (Sopron.) Fel. szerk. Jausz Vilmos. Ny. Röttig Gusztáv. II. évf. Havonta. Ára 1 korona.

Flugblatt der evang. Hilfs-Anstalt A. C. in Ungarn. (Locsmánd.) Szerk. Löw Fülöp; Ny. Hornyánszky Viktor Budapest. 1899. évf. Ingyen küldetik.

Grazer Kirchenbote. (Grácz.) Szerk. Eckardt K. Nyom. Hornyánszky Viktor Budapest. I. évf. Megjelenik havonként. Ára a Christl. Alpen-Botéval 70 kr.

Jahrbuch für die Vertretung und Verwalung der evangelischen Landeskirche A. B. in den siebenbürgischen Landesteilen Ungarns. (Nagy-Szeben.) Kiadja a tartományi consistorium. Ny. Drotleff József. IX. kötet. Időhöz nincs kötve. Ára 1 frt 20 kr.

Kammer - Mittheilungen. (Po-

zsony.) Kiadó: a keresk. és iparkamara; szerk. titkára Jordán Károly. Ny. Eder István. II. évf. Havonként jelenik meg. Ingyen.

Korrespondenzblatt des Vereins für siebenbürgische Landeskunde. (N.-Szeben.) Szerk. dr. Schullerhus A. Ny. Krafft Vilmos. XXII. évf. Havonként jelenik meg. Ára 1 frt.

Der Laubfrosch. (Ó-Széplak.) Szerk. báró Friesenhof Gergely; kiadja a Nyitárvölgyi Gazdasági Egyesület Meteorológiai intézete. Ny. egyesületi sajtó. XVI. évf. Havilap.

Monatlicher Anzeiger des Christlichen Vereins Junger Männer. (Bécs.) Ny. Hornyánszky Viktor Budapesten. III. évf. Havi lap.

Schul- u. Kirchenbote. (Brassó.) Szerk. Morres Eduárd. Nyom. Göts János fia. XXXIV. évf. Megjelenik havonként. Ára 2 frt 50 kr.

Torontaler Volksfreund. (Nagy-Becskerek.) Landwirthschaftliches Organ. Szerk. Brájer Lajos. Nyom. Pleitz Fer. Pál. I. évf. Évenként 8 szám. Ára 1 frt.

Unsere Gesundheit. (Temesvár.) Szerk. Szana Sándor. Ny. »Unió.« II. évf. Havi. Ára 30 kr.

Der Vereinsbote. (Rába-Füzes.) Szerk. Ruisz Rudolf. Ny. Wellisch Adalbert Szent Gotthárdon. XI. évf. Havilap. A szentgróti gazdasági egyesület tagjainak díjtalanul jár; különben 1 frt.

Összesen 15.

II. Francia.

BUDAPESTEN.

La Hongrie economique revue trimestrielle. Szerk. Szterényi József. Kiadja a keresk. ministerium. Nyom. a Pesti kny. I. évf. Évnyegyedenként jelenik meg. Ára 20 franc.

Összesen 1.

III. Szerbek.

VIDÉKEN.

ЖЕХСКИ СБЕТ. (Ujvidék.) A szerb jótékony-egylet lapja. Szerk. Varagyanin Arkád. Ny. Ivkovits György. XIV. évf. Havi lap. Ára 2 korona.

ЛЕТОПИС МАТИЦЕ СРПСКЕ. (Ujvidék.) Szávits Milán. Ny. Popovits tes v. 1899. évf. Negyedévenként egy 70 kros füzet.

ИЕДАТОКНИ ЗБОРНИК. (Turia. Bács m.) Szerk. és kiadja Medurić Z. Jován. Nyom. Gavansky M. Ó-Becse. I. évf. Évenként 3-szor. Ára 3 frt.

ИКРОАКНИ ЛИСТ. (Zombor.) Szerk. kiadó Vukicsevics Miklós. Ny. Bittermann Nándor és fia. XXXI. évf. Havonként jelenik meg. Ára 1 frt 50 kr.

СИОМЕХАР. (Pancsova.) Szerk. és kiadja Martinovits Iván. Ny. Jovanovits testv. VII. évf. Havi lap. Ára 1 frt.

ТОРОНТАСКИ НАРОДНИ ПИЛЈА-ТЕБ. (Nagy-Becskerek.) Szerk. Marton Andor. Nyom. Pleitz Fer. Pál. I. évf. Évenként 8 szám. Ára 1 frt.

УНЧИТ. (Ó-Becse.) Szerk. és kiadó Manojlovits Joan. Ny. Löwy Lajos. 1899. évf. Havi folyóirat. Ára ?

Összesen 7.

IV. Horvát.

BUDAPESTEN.

Glasnik sreće. Szerk. Jurčević István. Nyom. Pollák M. Miksa és trsa. II. évf. Évenként 4 szám. Ingyen küldetik.

Összesen 1.

V. Tótok.

a) BUDAPESTEN.

Naša Nadej. Szerk. Varga Mihály. később Janda József. Ny. »Franklin« társulat, később Valter Ernő. III. évf. Havi folyóirat. Ára 80 kr.

Nová Doba. Szerk. és kiadja Martinček István. Ny. Neumayer Ede. III. évf. Havi lap. Ára 50 kr.

Összesen 2.

b) VIDÉKEN.

Časopis Museálnej Slovenskej Spoločnosti. (Turócz-Sz.-Márton.) Szerk. Sohólik A. Kiadja a tót nemzeti múzeum. Ny. részv.-társ. (Társlapja: Sbornik . . .) II. évf. Évenként 6 szám. Ára 1 frt.

Černokňazník. (Turócz-Sz.-Márton.) Szerk. Čajda György. Ny. részv. társ. XXIV. évf. Havilap. Ára 2 frt.

Cirkevňé Listy. (Liptó-Szent-Miklós.) Fel. szerk. Janoška György. Ny. Salva Károly. XIII. évf. Havilap. Ára 1 frt 50 kr.

Hlas. (Szokolca.) Szerk. és kiadja Blaho Pál. Ny. Teslik és Neumann. (Skarnitzl-féle ny.) II. évf. Havi folyóirat. Ára 6 kor.

Hospodárske Noviny. (Túróc-Sz.-Márton.) Szerk. kiadó: Kompíš Péter. Ny. részv.-társ. II. évf. Havi lap. Ára 1 frt.

Kazatel'na. (Lenge.) Szerk. Oswald Fer. Rikhárd. Nyom. Salva Károly Liptó-Rózsahegy. XIX. évf. Megjelenik havonként. Ára 4 frt.

Kral'ovna Sv. Ruženca. (Trsztena.) Szerk. tul. Pironcsák István. Ny. Rózsa Kálmán és neje Budapesten, később Trnkóczy József Alsókubinban. XI. évf. Havi lap. Ára 80 kr.

Noviny malých s mnohými obrázkami. (Szencze.) Szerk., kiadja és nyom. Bezso János. I. évf. Évenként 8—10 szám. Egyes szám ára 2 kr.

Posol b. Srdca Ježišového. (Nagy-szombat.) Szerk. Kubina A. Ny. Winter Zsigmond. III. évf. Havi folyóirat. Ára 1 korona.

Pútnik. (Nagy-Szombat.) Szerk. Matzenauer-Benyovszky F. O. Ny. Winter Zsidmond. XII. évf. Havi lap. Ára 1 korona.

Sborník Museálnej Slovenskej Spoločnosti. (Túróc-Sz.-Márton.) Szerk. Sokolik A. Kiadja a tót nemz. múzeum. Ny. részv.-társ. (Társlapja: Časopisnak.) IV. évf. Évenként 2-szer. Ára: számonként 1 frt.

Slovenské Pohl'ady. (Túróc-Szent-Márton.) Szerk. és kiadó Skultéty József. Ny. részv.-társ. XIX. évf. Havi folyóirat. Ára 5 frt.

Stráž Na Sione. (Rózsahegy.) Szerk. kiadó Zoch Pál. Ny. Salva Károly Liptó-Szt.-Miklóson. VII. évf. Havi folyóirat. Ára 1 frt.

Torontálsky priateľ'lúdu. (Nagy-

Beckerek.) Szerk. Marton Andor. Nyom. Pleitz Fer. Pál. I. évf. Évenként 8 szám. Ára 1 frt.

Zprávy hospodárskeho spolku údolia Nitry. (Ó-Széplak.) Szerk. Friesenhof Gergely. Nyom. a nyitravölgyi gazd. egy. sajtója. VIII. évf. Havonként. Összesen 15.

VI. Románok.

VIDÉKEN.

Amicul poporului din Torontal. (Nagy-Beckerek.) Organ economic pentru poporul agricol. Szerk. Marton Andor. Nyom. Pleitz Fer. Pál. I. évf. Évenként 8 szám. Ára 1 frt.

Revista economică. (Nagy-Szeben.) A pénzügyi és keresk. társaság közlönye. Nyom. az egyházmegyei kny. I. évf. Megjelenik havonként. Ára 5 frt.

Revista Ilustrata. (Nagy-Sajó.) Szerk. Reteganul János Beszterczén, kiadó Bacin János. Ny. Csallner Károly. II. évf. Havi folyóirat, ára: díszkiadásban 6 frt, népiesben 3 frt.

Transilvania. (Nagy-Szeben.) Szerk. Diaconovich Kornél. Ny. Főegyházmegyei ny. XXX. évf. Évenként 10 szám. Ára 6 korona.

Összesen 4.

VII. Bunyevác.

VIDÉKEN.

Neven. (Szabadka.) Szerk. Matković N.; kiadó ny. Bittermann Nándor és fia. Zombor. XVI. évf. Havilap. Ára 1 frt.

Összesen 1.

ÖSSZEGEZÉS.

	Budapesten	vidéken	Összesen
Magyar nyelvű folyóirat (ebből többnyelvű Buda- pesten 26, vidéken 3.)	225	114	339
Német folyóirat	14	15	29
Francia	1	—	1
Szerb	—	7	7
Tót	2	15	17
Román	—	4	4
Bunyevác	—	1	1
Összesen	242	156	398

FÜGGELÉK.

A magyar nyelvű hirlapok és folyóiratok statisztikája
1780-tól 1899-ig.

SZINNYEI JÓZSEFTÓL.

Az első magyar hirlap 1780. jan. 1-én jelent meg Pozsonyban (Rát Mátyás *Magyar Hirmondó*-ja). Budapesten 1788. okt. 8-án szerdán indult meg az első magyar rendes hirlap *Magyar Mercurius* címmel, hetenként kétszer járt, és Paczko Ferencz betűivel nyomtatott Pesten. A második lap Pesten az 1806. jul. 2-án keletkezett *Hazai Tudósítások*: szerk. Kulcsár István. Ez volt az első magyar hirlap, mely 4-rét alakban jelent meg és hosszabb életű volt.

1830-ban 10 magyar hirlap és folyóirat jelent meg.

1840. elején 26 magyar lap volt hazánkban.

1847-ben 33.

1848—49-ben 86 magyar hirlap jelent meg.

1850. elején 9 lap adatott ki magyar nyelven.

1854. márcz. 5-én, mikor a *Vasárnapi Ujság* megindult, ezzel együtt 20 magyar hirlap és folyóirat jelent meg.

1861. elején, midőn az első évi rendes hirlapkimutatást a *Vasárnapi Ujság* közölte, 52 volt a magyar hirlapok és folyóiratok száma.

1862.	elején	65	1881.	elején	356
1863.	»	80	1882.	»	412
1864.	»	70	1883.	»	427
1865.	»	75	1884.	»	482
1866.	»	81	1885.	»	494
1867.	»	80	1886.	»	516
1868.	»	140	1887.	»	539
1869.	»	163	1888.	»	561
1870.	»	146	1889.	»	600
1871.	»	164	1890.	»	636
1872.	»	198	1891.	»	645
1873.	»	201	1892.	»	676
1874.	»	208	1893.	»	699
1875.	»	246	1894.	»	735
1876.	»	240	1895.	»	806
1877.	»	268	1896.	»	801
1878.	»	281	1897.	»	937
1879.	»	321	1898.	»	1107
1880.	»	368	1899.	»	1374

hirlap és folyóirat jelent meg magyar nyelven.

